

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

T-ES (2015)05_en
Radni dokument
4. decembar 2015.

LANZAROTE KOMITET

KOMITET DRŽAVA POTPISNICA KONVENCIJE VIJEĆA EVROPE O ZAŠTITI DJECE OD SEKSUALNOG ISKORIŠTAVANJA I SEKSUALNOG ZLOUPOTREBE (T-ES)

Prvi izvještaj o provođenju

ZAŠTITA DJECE OD SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA U KRUGU POVJERENJA

OKVIR

Usvojen od strane Lanzarote komiteta 4.decembra 2015.

Sažetak

1. Prvi krug monitoringa provođenja Lanzarote konvencije fokusira se na zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja. Dva izvještaja pokrivaju ovu temu u 26 država (one koje su bile Države potpisnice Konvencije u vrijeme kada je pokrenut prvi krug monitoringa).¹
2. Ovaj prvi izvještaj² pruža opšti okvir seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja, baveći se sa četiri kompleta pitanja: i) kriminalizacija seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja; ii) prikupljanje podataka o seksualnom zlostavljanju djece u krugu povjerenja; iii) najbolji interes djeteta i krivični postupak naklonjen djetetu u vezi sa slučajevima seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja; i iv) odgovornost pravne osobe u vezi sa takvim slučajevima.
3. U vezi sa kriminalizacijom seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja, Lanzarote komitet je utvrdio da Država potpisnica štiti djecu od seksualnog zlostavljanja u kontekstu određenih specifičnih odnosa i postavki (tj. unutar porodice, u školi, u institucijama). Nekoliko država još upoštenije kriminalizuje seksualno zlostavljanje djece što proističe iz „zloupotrebe položaja, statusa ili odnosa.“ Niko, sem jedne države, ne koristi, u definiciji o kriminalu, širu formulaciju Lanzarote konvencije „zloupotreba prepoznate pozicije povjerenja, autoriteta ili uticaja“ od strane počinioca nad žrtvom. Lanzarote komitet sa žaljenjem konstatuje da najveći broj država ne pokriva sve osobe koje se mogu pojaviti u dječijem krugu povjerenja, koje mogu zloupotrijebiti svoju poziciju povjerenja, autoriteta ili uticaja (npr. prijatelj ili kolega roditelja, stariji polubrat, komšija, itd.).
4. Kod prikupljanja podataka Lanzarote komitet je utvrdio da kod većine Država potpisnica, ne postoje određeni mehanizmi za sakupljanje podataka ili određena osoba koja ima zadatak da sakuplja podatke generalno o seksualnom zlostavljanju djece koji su počinjeni u krugu povjerenja. Podaci se sakupljaju na parčad u okviru šireg konteksta svih tipova zlostavljanja i zanemarivanja djeteta. Specifični podaci o seksualnom zlostavljanju, uključujući i krug povjerenja, jesu međutim ključni za izradu, usklađivanje i pristup politikama djelovanja kako bi se zaštitila djeca na ovom polju. Kada su sakupljeni podaci sveobuhvatni, pouzdani i usporedivi na međunarodnom nivou, oni omogućavaju bolje razumijevanje i efikasnu izradu politika djelovanja koje će se baviti pojavom seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja. Određivanje/uspostavljanje agencije/mehanizma za koordinaciju ili kontakt osobe na nacionalnom ili lokalnom nivou koja ima zadatak da sakuplja i procjenjuje ove podatke i čini te podatke dostupnim ako je to hitno. Tamo gdje je uspostavljen sveobuhvatni sistem izvještavanja o počinjenim slučajevima seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja, prikupljeni podaci su još potpuniji. U tom smislu Komitet smatra da obavezno izvještavanje ima uticaj na prikupljanje podataka pošto se izvještava o većem broju slučajeva koji se zatim i registruju.
5. U vezi sa najboljim interesom djeteta i krivičnim postupcima naklonjenim djeci u kontekstu krivičnog djela gdje je pretpostavljeni počinitelj neko iz djetetovog kruga povjerenja, Komitet je utvrdio da Države potpisnice moraju obraćati više pažnje na pravila, procedure, mjere i postavke koji su dokazali da su efikasni u smanjenju trauma kod djece. Izvještaj tako prepoznaje niz obećavajućih praktičnih primjera na različitim specifičnim područjima. Ovi primjeri dobre prakse su naglašeni u izvještaju pošto su dokazali da doprinose minimiziranju traumatskih pucanja u životu djeteta. Posebno, Lanzarote komitet naglašava pozitivan uticaj na dijete koordinisanog i sveobuhvatnog pristupa slučajevima seksualnog zlostavljanja djece

¹ Dodatnih 13 država su u međuvremenu postale Države potpisnice Konvencije. One će biti dio drugog monitoring kruga.

² Strukture, mjere i procesi za sprečavanje i zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja bit će predmet drugog izvještaja koji treba da se pojavi početkom 2017.god.

kao što su oni koji dolaze iz sigurnih kuća za djecu i sličnih ustanova. Iako je primjećeno da se sve Države potpisnice slažu da djeci žrvama seksualnog zlostavljanja treba pomoći i pružiti im podršku u jednom okruženju koje nije traumatično, adekvatni prostori kako bi se ovaj cilj postigao ne postoje kod svih država i na njihovoj čitavoj teritoriji.

6. Komitet je utvrdio da su sve Države potpisnice, osim jedne, implementirale legislativu na osnovu koje pravni subjekti, kao što su komercijalne kompanije, udruženja i pravna lica mogu biti odgovorne za djela seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djeteta. Većina država potpisnica ne isključuje individualnu odgovornost kada se odgovornost pravnog lica može posmatrati u pojedinačnom slučaju.
7. Glavne opšte preporuke Lanzarote komiteta o koracima ka poboljšanju ili jačanju zaštite djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja na područjima koja pokriva ovaj izvještaj ponovo su navedeni na kraju ovog dokumenta. Posebne preporuke nalaze se na kraju svakog poglavlja. Sva poglavlja navode i brojne obećavajuće primjere iz prakse. Saradnja između relevantnih nosioca aktivnosti, uključujući i civilno društvo, jeste od ključne važnosti da se osigura da efikasne mjere protiv seksualnog zlostavljanja djece budu i ozakonjene.

Sadržaj

UVOD.....	6
I KRIMINALIZACIJA SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE U KRUGU POVJERENJA.....	7
I.1. Član 18§1(b), 2. alineja: Uključivanje u seksualne aktivnosti sa djetetom kada je zloupotrebjen priznati položaj povjerenja, autoriteta ili uticaja nad djetetom, uključujući i položaj u porodici	8
I.2. Član 18: Opšta pitanja u vezi sa krivičnim djelom seksualnog zlostavljanja	13
I.3 Član 28: Otežavajuće okolnosti.....	15
II. PRIKUPLJANJE PODATAKA O SEKSUALNOM ZLOSTAVLJANJU DJECE U KRUGU POVJERENJA.....	16
II.1 Član 10§2(b): Mehanizmi za prikupljanje podataka ili fokusne tačke u svrhu posmatranja i procjene seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece.....	16
III NAJBOLJI INTERES DJETETA I KRIVIČNI POSTUPAK PO MJERI DJETETA	27
III.1. Član 30§1, Najbolji interes djeteta u istragama i krivičnom postupku.....	27
III.2. Član 14§3, 1. alineja: Mogućnost uklanjanja žrtve iz njegovog/njenog porodičnog okruženja kada su roditelji ili osobe koje o njemu/njoj vode brigu uključene u njegovo/njeno seksualno zlostavljanje	31
III.3 Član 14§4: Pomoć terapeuta, uključujući i hitnu psihološku pomoć osobama koje su bliske žrtvi seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja	34
III.4 Član 27§4: Mjere u odnosu na počinioca, kao što je oduzimanje roditeljskog prava ili praćenje ili nadgledanje osuđenih lica	36
III.5 Article 31§4: Imenovanje specijalnog zastupnika za žrtvu da bi se izbjegao sukob interesa između nosioca roditeljske odgovornosti i žrtve	38
III.6 Član 30§2: Zaštitini pristup prema žrtvama kojim se osigurava da kroz istrage i krivični postupak ne dođe do produblivanja traume kroz koju je dijete prošlo i da mu se uporedo sa djelovanjem krivičnogopravnog sistemna, prema potrebi, pruži pomoć.....	41
III.7 Član 32: Potrebne zakonodavne i druge mjere kako bi se osiguralo da istrage ili krivično gonjenje ne zavise od prijave ili optužbi žrtve, te da se postupak može nastaviti čak i ako žrtva povuče svoj iskaz	51
III.8 Član 36§2: Potrebne zakonodavne i druge mjere kako bi se osiguralo da, u skladu sa prvailima predviđenim internim zakonima: a. Sudija može naložiti održavanje ročišta bez prisustva javnosti; b. žrtva može biti saslušana bez prisustva u sudnici, korištenjem odgovarajućih komunikacijskih tehnologija.....	53
IV. KORPORATIVNA ODGOVORNOST.....	58
IV.1 Član 26: Korporativna odgovornost.....	54
GLAVNE PREPORUKE IZ IZVJEŠTAJA KOJE SE ODOSE NA SVE DRŽAVE POTPISNICE	62

UVOD

1. Konvencija Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlopotrebe („Lanzarote konvencija“) predviđa da se trebaju uspostaviti posebni mehanizmi za monitoring kako bi strane osigurale efikasno provođenje Konvencije (Član 1&2).
2. Ovaj izvještaj je prvi izvještaj o provođenju koji je izradio Komitet Država potpisnica Lanzarote konvencije („Lanzarote komitet“ ili „Komitet“). Sadrži procjenu Komiteta o tome kako su strane implementirale određeni broj odredbi Lanzarote konvencije koje su relevantne za ocjenjivanje stanja kod Država potpisnica u smislu „zaštite djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja“

Tematski monitoring

3. Tokom prvih sastanaka (septembar 2011. i mart 2012.), Lanzarote komitet je odlučio da se ovaj monitoring (tj. procjena provođenja Konvencije) bazira na tematskom pristupu.
4. Odluka da se započne krug monitoringa prvo se fokusirajući na „zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja“ nije bila sporna. Međunarodni instrumenti koji su prethodili Lanzarote konvenciji uglavnom su imali komercijalni cilj u vezi sa seksualnim nasiljem nad djecom (prostitucija, pornografija, trgovina). Lanzarote komitet je želio da naglasak stavi na činjenicu da su djeca takođe često žrtve seksualnog nasilja unutar porodice, od strane osoba koje su im bliske ili u „krugu povjerenja“.
5. Sa željom da rezultati monitoringa i preporuke budu poznati što prije, Lanzarote komitet je odlučio da prvi monitoring krug podijeli u dva dijela:
  - Prvi dio prvog monitoring kruga (ovaj izvještaj) procjenjuje okvir krivičnog zakona i prateće pravosudne procedure u vezi sa seksualnim zlostavljanjem djece u krugu povjerenja („Okvir“)
  - Drugi dio prvog monitoring kruga (sljedeći izvještaj – početkom 2017. god.) ocjenit će strukture, mjere i procese koji su uspostavljeni u cilju sprečavanja i zaštite djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja („Strategije“).

Države potpisnice uključene u prvi monitoring krug

6. Prvi monitoring krug odnosi se na sljedećih 26 država³ koje su ratifikovale Konvenciju u vrijeme kada je pokrenut prvi monitoring krug: Albanija, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Danska, Finska, Francuska, Grčka, Island, Italija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Moldavija, Crna Gora, Holandija, Portugal, Rumunija, San Marino, Srbija, Španija, „Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija“, Turska i Ukrajina.
7. Gore navedenih 26 država bile su praćene u isto vrijeme da se postigne zamah, podsticaj u vezi sa specifičnim aspektima tema za monitoring. Ovaj izvještaj se ne bavi stanjem u svakoj zemlji posebno. Izvještaj predstavlja pregled trendova koji su nastali usporedbom stanja kod svih Država potpisnica.
8. Član 41&1. Lanzarote konvencije predviđa da „*Poslovníkom Komiteta država potpisnica biće utvrđen postupak za vrednovanje provođenja Konvencije.*“ Shodno tome, Pravila 24&3. i 26&3. sadrže sljedeće:

---

³ Od pokretanja monitoring kruga još 13 zemalja je ratifikovalo Lanzarote konvenciju, što čini 39 država na dan usvajanja ovog izvještaja. Strane koje nisu pokrivene ovom prvom monitoring rundom su: Andora, Kipar, Gruzija, Njemačka, Mađarska, Latvija, Linhenštajn, Monako, Poljska, Ruska Federacija, Slovenija, Švedska i Švicarska. Vidi Dodatak I gdje su navedene države potpisnice i one koje su ratifikovale Konvenciju.

„Pravilo 24&3. Monitoring krug biće pokrenut uz pomoć upitnika⁴ o provođenju relevantnih odredbi Konvencije u vezi sa određenom temom.“

„Pravilo 26&3. Države potpisnice dostavit će svoje odgovore Sekretarijatu na jednom od zvaničnih jezika Vijeća Evrope unutar vremenskog okvira koji odredi Lanzarote komitet. Odgovori trebaju biti detaljni, treba biti odgovoreno na sva pitanja i treba da sadrže relevantan referentni tekst. Odgovori će biti publikovani, osim ako država ne zahtijeva drugačije.“

&4. Sekretarijat takođe upućuje isiti upitnik predstavnicima civilnog društva, nevladinim organizacijama i svakom drugom tijelu uključenom u sprečavanje i suzbijanje seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece. Od potonjih će se takođe tražiti da odgovore na upitnik na jednom od zvaničnih jezika Vijeća Evrope u istom vremenskom okviru kao i od država. Odgovori će biti publikovani, osim ako nevladina organizacija ili drugo tijelo budu zahtijevali drugačije.“

9. Komitet cijeni što su sve informacije koje su države dostavile i drugi nosioci aktivnosti publikovane i naglašava da su odgovori na pitanja iz upitnika bili glavni izvor informacija na osnovu kojih je pripremljen ovaj izvještaj.⁵ U tom smislu Komitet žali što su države dostavile tražene informacije u različito vrijeme a neke i nakon isteka utvrđenog vremenskog okvira.⁶
10. Redovno ažuriranje informacija koje obavlja tijelo sastavljeno od predstavnika država i koje se daju na uvid na sastancima Lanzarote komiteta odražavaju dinamičku prirodu monitoring procesa. Činjenica da su države glavni akteri u svojoj vlastitoj procjeni jeste prednost u smislu pokretanja promjena ako monitoring ide u pogrešnom pravcu. U tom smislu, Komitet posebno cijeni iniciranje pregovora kako bi se izmijenili i dopunili relevantni zakonski propisi za koje se smatra da nisu bili u potpunosti u skladu sa Konvencijom prije usvajanja ovog izvještaja. Ove inicijative jesu primjeri konstruktivnog uticaja na monitoring proces. One su zbog toga izdvojene u ovom izvještaju.
11. Ovaj Komitet želi da oda priznanje predstavnicima ECPAT, Missing Children Europe i eNasco, kao i predstavnicima Konferencije međunarodnih nevladinih organizacija Vijeća Evrope, koje redovno prisustvuju na ovim sastancima i daju svoj konstruktivni doprinos ovom monitoring procesu. Komitet je takođe zahvalan i onim predstavnicima civilnog društva koji su dostavili svoje odgovore na upitnike na koji način su obogatili izvore informacija Komiteta.
12. Konačno, Komitet zahvaljuje predstavnicima država koji su bili izvjestioci pripremajući preliminarna zapažanja koja su bila osnova za ovaj izvještaj.⁷

Struktura izvještaja

⁴ Kako bi počeo svoj prvi monitoring krug Lanzarote komitet je izradio „Tematski upitnik“ da sakupi informacije o tome kako strane provode Lanzarote konvenciju u specifičnim situacijama seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja. Paralelno, Komitet je izradio i „Upitnik o opštem pregledu“ da dobije uvid u šire zakonodavstvo i institucionalni okvir za zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou. Relevantn pitanja se nalaze u Dodatku II.

⁵ Svi odgovori na pitanja nalaze se online na www.coe.int/lanzarote pod „monitoring runde“ – „odgovori država“, „odgovori drugih nosioca aktivnosti“ i „odgovori po pitanjima“

⁶ Tabela sa datumima dostave odgovora na upitnik nalazi se u Dodatku III.

⁷ Izvjestioci za različite dijelove ovog izvještaja bili su: (i) Ms M.Klein (Austrija), (ii) Mr G.Nikolaidis (Grčka), (iii) Ms J. Paabumets (Estonija), Mr C. Azzaporadi (Malta) i Ms M.J. Castello-Branco (Portugal) i (iv) Mr E. Planken (Holandija).

13. Ovaj izvještaj ima četiri glavna poglavlja:

- Prvo poglavlje se odnosi na ispitivanje krivičnih djela seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja (član 18&1.b, druga alineja) i moguće pogoršavajuće okolnosti (član 28.);
- Drugo poglavlje se bavi kontrolnim mehanizmom za sakupljanje podataka ili kontakt osobama koje su države trebale odrediti ili koje su određene da prate i ocjenjuju ovu pojavu (član 10&2.b.);
- Treće poglavlje se bavi ispitivanjem mjera kojima se osigurava najbolji interes djeteta koje je žrvta seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja (član 14&&3-4, 27&4, 30&1, 31&4.) i da li se sudski postupci⁸ u vezi sa seksualnim zlostavljanjem djece u krugu povjerenja prvo vode na način naklonjen djetetu (član 30&2, 32. i 36&2.);
- Konačno, posljednje poglavlje se bavi pitanjem odgovornosti pravnog lica (član 26.)

14. Svako poglavlje:

- Pruža komparativni pregled stanja kod 26 država kod kojih je vršen monitoring, dok je poseban sažetak informacija za svaku zemlju priložen izvješataju u formi tabela;⁹
- Naglašava obećavajuće primjere iz prakse koje je prepoznao Komitet u cilju efikasnog provođenja Konvencije;
- Tačno usmjerava na nedostatke i preporučuje aktivnosti koje Države potpisnice trebaju preduzeti da poboljšaju ili ojačaju zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja.

15. Konačno, u svojim preporukama državama, Lanzarote komitet je odlučio da koristi glagole „zalagati se“, „razmotriti“ i „pozvati“ da se obilježe različiti nivoi hitnosti:

- „zalagati se“: kada Lanzarote komitet procjeni da zakonski propisi ili politike djelovanja nisu u skladu sa Konvencijom ili kada utvrdi da, uprkos postojanja zakonskih odredbi i drugih mjera, izostaje provođenje ključnih obaveza iz Konvencije;
- „razmotriti“: kada se Lanzarote komitet složi da su potrebna dalja poboljšanja u zakonu ili praksi da bi u potpunosti bili u skladu sa Konvencijom;
- „pozvati“: kada Lanzarote komitet smatra da strane nisu na pravom putu i želi da ukaže na jednu ili više obećavajućih primjera iz prakse na jačanju zaštite djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja.

I KRIMINALIZACIJA SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE U KRUGU POVJERENJA

16. Član 18. Lanzarote konvencije traži od Država potpisnica da kriminalizuju seksualno zlostavljanje djeteta.¹⁰ Ova odredba razlikuje dva osnovna tipa zlostavljanja:

- Prvo, stav 1.(a) kriminalizuje činjenicu da se osoba uključuje u seksualne aktivnosti sa djetetom koje, shodno odredbama unutrašnjeg prava, nije navršilo zakonski uzrast u kome su seksualne aktivnosti dopuštene.
- Drugo, stav 1. (b) kriminalizuje činjenicu da se osoba uključuje u seksualne aktivnosti sa djetetom, bez obzira na uzrast djeteta, u posebnim okolnostima (tj. kada je dijete iskorišteno uz pomoć prinude, sile ili prijetnje, ili kada ova osoba zloupotrijebi dijete koristeći poziciju povjerenja, autoriteta ili uticaja na dijete ili kada je, u cilju zlostavljanja, iskorišten ranjivi položaj u kome se dijete nalazi).

⁸ Smjernice za pravosuđe naklonjeno djetetu Vijeća Evrope, u vezi sa procedurama prije, tokom i nakon postupka.

⁹ Vidi Dodatak IV

¹⁰ Prema članu 3.(a) Lanzarote konvencije „dijete“ je „svaka osoba koja je mlađa od 18 godina“.

17. Treba naglasiti da namjera Konvencije nije da kriminalizuje dobrovoljne seksualne aktivnosti između djece približnog uzrasta i zrelosti.¹¹ Gdje pristanak nije validan i potvrđen, situaciju zbog toga treba pažljivo ispitati da se utvrdi da li se situacija odnosi na neki od tipova zloupotrebe koji su gore pomenuti.
18. Ovaj izvještaj se fokusira na zakonske i druge mjere koje preduzimaju Države potpisnice da efikasno zaštite djecu od posebnih krivičnih djela seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja (Član 18&1.(b), druga alineja – vidi tabelu A u dodatku IV). Kako bise imali što sveobuhvatniji pregled nacionalnih odredbi koje odgovaraju nastavku člana 18. (uključujući kriminalizaciju uključivanja lica u seksualne aktivnosti sa djetetom koje nije doseglo starosnu dob da može pristati na seksualne aktivnosti) pogledajte tabelu B u dodatku IV.

I.1 Član 18&1.(b), druga alineja: Uključivanje u seksualne aktivnosti sa djetetom kada je zlopotrebljen priznati položaj povjerenja, autoriteta ili uticaja nad djetetom, uključujući tu i položaj u porodici¹²

Član 18 – Seksualno zlostavljanje

1. Svaka strana preduzeće neophodne zakonske ili druge mjere kako bi obezbijedila da sljedeći vidovi namjernog ponašanja budu kriminalizovani: (...)

b. uključivanje u seksualne aktivnosti sa djetetom gdje je:

-(...)

- zloupotreba učinjena zbog priznatog položaja povjerenja, autoriteta ili uticaja nad djetetom, uključujući i položaj u porodici; ili

-(...)

Objašnjenja

123. Druga alineja odnosi se na zloupotrebu zbog priznatog položaja povjerenja, autoriteta ili uticaja nad djetetom. Ovo može da se odnosi, na primjer, na situaciju kada je uspostavljen odnos povjerenja sa djetetom, kada se odnos povjerenja desi u kontekstu profesionalnih aktivnosti (vaspitači u instituciji, učitelji, doktori, itd.)

124. Druga alineja govori da djeca u određenim odnosima povjerenja moraju biti zaštićena, čak i kada su dosegla zakonski uzrast za stupanje u seksualne aktivnosti, da druga osoba ne koristi prinudu, silu ili prijetnju. Postoje situacije kada osobe zlopotrijebe odnos povjerenja sa djetetom koji je proistekao iz prirodnog, društvenog ili religijskog autoriteta koji im omogućava da kontrolišu, kažnjavaju ili nagrađuju dijete emocionalno, ekonomski pa čak i fizički. Ovakav odnos povjerenja normalno postoji između djeteta i njegovih ili njenih roditelja, članova porodice, staratelja ili usvojitelja, ali takođe može da postoji i u odnosu na osobu koja:

- ima ulogu roditelja ili odgojitelja; ili

- bavi se obrazovanjem djeteta; ili

- pruža emotivnu, pastoralnu, terapetsku ili medicinsku uslugu djetetu; ili

¹¹ Vidi član 18&3. Lanzarote konvencije kao i &129. Objasnjenja

¹² Nalazi Lanzarote komiteta o provođenju člana 18&1(b), druga alineja Konvencije zasnovani su na analizama odgovora država i drugih nosioca aktivnosti na pitanje 10 tematskog upitnika i relevantan dio pitanja 16 upitnika o opštem pregledu koji su pripremili Ms Martina Klein (Austrija), koja je bila izvjestilac za određeni dio izvještaja.

- zapošljava ili ima finansijsku kontrolu nad djetetom.

Volonteri koji se brinu o djeci tokom njihovog slobodnog vremena ili tokom dobrovoljnih aktivnosti, na primjer u kampovima tokom raspusta ili u organizacijama mladih, takođe mogu biti posmatrani kao neko ko ima poziciju povjerenja. Ovo nije kompletna lista ali ima za cilj da opiše širok opseg prepoznatih pozicija povjerenja, autoriteta ili uticaja.

125. Referenca „uključivanje unutar porodice“ ima jasnu namjeru da naglasi seksualno zlostavljanje počinjeno unutar porodice. Istraživanje je pokazalo da je ovo jedno od najčešćih i jedno od najrazornijih psiholoških oblika seksualnog nasilja nad djetetom sa dugotrajnim posljedicama za žrtvu. Sem toga, izraz „porodica“ odnosi se na širu porodicu.

I.1.a Zloupotreba zbog priznatog položaja povjerenja, autoriteta i uticaja nad djetetom

19. Bez obzira na specifičnu formulaciju u domaćem zakonodavstvu, namjera autora Lanzarote konvencije bila je da osiguraju da odnosi zasnovani na „povjerenju“, „autoritetu“ ili „uticaju“ trebaju svi biti uključeni u krivično djelo definisano članom 18&1.(b), druga alineja (u daljem tekstu „seksualno zlostavljanje djeteta u krugu povjerenja“ za svaku referencu).
20. U tom cilju, Objašnjenje uz Konvencije pruža jednu beskonačnu listu situacija gdje „zloupotreba prepoznate pozicije povjerenja, autoriteta ili uticaja nad djetetom“ može da se desi. U istoj liniji, od samog početka ovog monitoring kruga,¹³ Komitet je prihvatio interpretaciju izraza „krug povjerenja“ potvrđujući da to treba razumjeti na način da to uključuje članove šire porodice, osobe koje brinu o djetetu ili imaju kontrolu nad djetetom, osobe sa kojima dijete ima uspostavljen odnos, uključujući i njegove/njene vršnjake (tj. drugo dijete koje može imati uticaja nad djetetom i koje može tako dobiti njegov pristanak koji nije validan da ga uključi u seksualne aktivnosti).
21. Ni jedna odredba krivičnog zakona svih 26 Država potpisnica koje su uključene (Tabela A u Dodatku IV sadrži kompilaciju svih relevantnih odredbi) ne sadrži definiciju „krug povjerenja“.
22. **Španija**, međutim, isključivo koristi formulaciju iz Lanzarote konvencije „zloupotreba priznatog položaja povjerenja, autoriteta ili uticaja nad djetetom.“ Član 182. nedavno revidiranog Krivičnog zakona Španije kaže: „Ko se, prevarom ili zloupotrebom priznatog položaja povjerenja, autoriteta ili uticaja nad žrtvom, uključi u čin seksualne prirode sa osobom starijom od šesnaest godina¹⁴ i mlađom od osamnaest godina, kazniće se (...)“.
23. **Nekoliko država potpisnica (Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Finska, Crna Gora, Srbija, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija)** ne koriste tačnu formulaciju iz Lanzarote konvencije nego se generalno pozivaju na „zloupotrebu položaja, statusa ili odnosa“. U ovim slučajevima u definiciji krivičnog djela navodi se: ko zloupotrebljava ovakvu poziciju, status ili odnos (tj. otac, nastavnik, doktor, policajac, itd.). Komitet smatra kada ovakvo nabranje nije konačno (tj. „ili bilo koja druga osoba u djetetovom krugu povjerenja“/“ili neka druga osoba kojoj dijete vjeruje“) takvo stanje je u skladu sa Konvencijom pošto postoji dovoljno fleksibilnosti da se odredi svaki slučaj pojedinačno bilo da navodni počinioc zloupotrijebi njenu/njegovu poziciju autoriteta, uticaja ili povjerenja. Slično, situacija je u skladu sa Konvencijom kada države opišu krivično djelo još šire, kao što je to kod Francuske gdje je referenca napravljena na zloupotrebu autoriteta „u stvari i po zakonu“ i sudska praksa je ovo

¹³ Lanzarote komitet se opredijelio za širu definiciju izraza „krug povjerenja“ kada objašnjava tematski upitnik za sakupljanje informacija od država potpisnica o zaštiti djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja. (vidi Tematski upitnik preliminarne primjedbe, &9)

¹⁴ 16 godina odgovara godinama nakon kojih je zakonski dozvoljeno stupanje u seksualne odnose u Španiji.

interpretirala kao zloupotrebu prepoznate pozicije povjerenja ili uticaja (vidi tabelu A u Dodatku IV).

24. Uzimajući u obzir član 7¹⁵ Evropske konvencije o ljudskim pravima koja traži da krivični zakon bude precizan, Komitet predlaže da zakonodavstvo bude sročeno na način kako bi se omogućilo dovoljno prostora sudskim vlastima da vrše procjenu od slučaja do slučaja. Ponekad, zakonski propisi pokrivaju odnose unutar porodice ili odnose u kontekstu profesionalne aktivnosti, ali može isključiti npr. širu porodicu, posebne profesionalce, porodičnog prijatelja ili komšiju, itd. Zaista, iz analiza informacija koje su Države potpisnice dostavile i drugi nosioci aktivnosti izlazi na površinu da postoje praznine u zaštiti sve djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja pošto države rijetko pokrivaju sve instance zloupotrebe položaja povjerenja, autoriteta ili uticaja.
25. *Zloupotreba položaja „povjerenja“* je posebno obrađena samo od strane **Grčke**. Druge države su više uopšteno prepoznale položaj „povjerenja“ u odnosu na porodicu i nabrojale osobe koje se mogu posmatrati u ovom kontekstu kao npr. dijete je povjereno njemu/njoj na odgajanje, starateljstvo ili brigu. U tom smislu, veliki broj država prepoznaje da pozicije povjerenja/autoriteta nisu ograničene na srodstvo i takođe uključuju i očuha i maćehu i roditelje usvojitelje. Hranitelji i staratelji koji imaju sličnu poziciju u odnosu na dijete su izričito naglašeni u nekim zakonskim propisima Država potpisnica i u sudskoj praksi. Sem toga, u **Belgiji, Italiji i Islandu** druge osobe koje žive sa djetetom (npr. partner jednohranog roditelja) takođe se smatraju nosiocima položaja povjerenja, autoriteta i uticaja. U **Danskoj** partner roditelja smatra se nosiocem pozicije povjerenja/autoriteta ako on/ona čak i ne žive sa djetetom. Zbog promjena porodičnih odnosa, Komitet podstiče uključivanje, ne samo očuha ili maćehe u odredbe krivičnog zakona ali takođe i nove partnere koji ne mora da budu vjenčani sa roditeljom.
26. Treba naglasiti da se u Objašnjenjima (vidi gore) posebno stavlja akcenat na činjenicu da se volonteri koji brinu o djeci tokom njihovog slobodnog vremena ili tokom dobrovoljnih aktivnosti, na primjer u kampovima tokom raspusta ili u omladinskim organizacijama, takođe mogu smatrati osobama koje uživaju povjerenje. Samo **Danska i Italija** naglašavaju da ova posebna kategorija spada, po njihovom razumijevanju, u odnos povjerenja. Pošto praktični dokazi sugerišu da seksualno zlostavljanje djece vrše i osobe koje su u kontaktu sa njima u gore pomenutom kontekstu, Komitet podstiče sve Države potpisnice da popune i ovu šupljinu.
27. *Zloupotreba položaja „autoriteta“* isključivo je uključena u krivične odredbe nekih država (**Albanija, Austrija, Francuska, Island, Holandija, Rumunija**). Druge više uopšteno prepoznaju položaj „autoriteta“ i povezuju ga sa specifičnim profesijama (npr. nastavnik, trener bilo koje vrste, doktor, policijski službenik, predstavnik socijalne službe, zaposlenik u školi, instituciji, zatvoru, itd.) ili položajem žrtve u vezi sa počiniocem. (tj. žrtva je povjerenja počiniocu na odgajanje, obrazovanje, čuvanje, duhovno usmjeravanje, nadgledanje).
28. Kod većine država nastavnici i druga lica u obrazovanju čine krivično djelo ako su uključeni u seksualne aktivnosti sa učenicom koji je mlađi od 18 godina. Takođe i osobe koje se staraju o djeci posebno su navedene u kaznenim odredbama većine država.
29. Samo Krivični zakon **Grčke** posebno upućuje na „trenere svake vrste“ i predviđa zaštitu od seksualnog zlostavljanja djece u sportu. Međutim, kod većine država (**Danska, Francuska, Island**) sudska praksa koja se tiče edukatora pokriva i sve vrste trenera. Pošto iskustveni dokazi upućuju da se seksualno zlostavljanje djece vrši i u kontekstu sportskih aktivnosti, Komitet podstiče sve države da popune i ove praznine.

---

¹⁵ Član 7&1 Evropske konvencije o ljudskim pravima kaže:

„Niko se ne može smatrati krivim za krivično djelo nastalo činjenjem ili nečinjenjem koje nije predstavljalo krivično djelo u vrijeme izvršenja, prema nacionalnom ili međunarodnom pravu.(...)“

30. Nekoliko država isključivo smatra da položaj povjerenja/autoriteta može biti zloupotrijebljen u kontekstu medicinskog i drugog terapijskog zbrinjavanja (**Austrija, Danska, Grčka, Island, Moldavija, Holandija, Portugal, Rumunija, „Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija“, Turska**).
31. Nekoliko država naknadno navodi da položaj autoriteta može biti zloupotrijebljen od strane državnih službenika (**Austrija, Island, Holandija, Turska**).
32. *Zloupotreba položaja „uticaja“* je rijetko eksplicitno pomenut. Obično je povezan sa zavisnošću (**Albanija, Bugarska, Finska, Island, Litvanija, Rumunija**).
33. Sem toga, nijedna od dvadeset šest pregledanih država nije dostavila informaciju o stanju gdje pozicija uticaja na dijete može navesti mlađe i ranjivije dijete da se uključi u seksualne aktivnosti s njim/njom. Komitet poziva države da razmotre kako da u svom zakonodavstvu uzmu obzir i činjenicu da dijete može seksualno zlostavljati drugo dijete koristeći prednost njegovg/njenog položaja uticaja ili povjerenja. Komitet vjeruje da član 16&3. Konvencije jeste posebno relevantan u ovim situacijama.
34. Gore navedeno ispitivanje pokazuje da većina Država potpisnica nabraja specifične tipove odnosa unutar kojih seksualno zlostavljanje djeteta može da se desi. Nijedna država međutim, izuzev skorašnje zakonske regulative **Španije**, koja koristi sadržaj Lanzarote konvencije, za koju se jasno može reći da pokriva sve odnose povjerenja, autoriteta ili uticaja. Komitet podsjeća da tamo gdje su detaljne liste o mogućim odnosima konačne postoji rizik od isključivanja određenih odnosa i gdje položaj povjerenja, autoriteta ili uticaja može biti zloupotrijebljen (npr. sa prijateljima roditelja/kolega, susjedima, volonterima, sportskim trenerima, itd). Komitet je pratio usklađenost odredbi sa članom 18&1.(b) (poput onih kod velike većine država) koje ograničavaju krivično djelo na situacije gdje je načinjena zloupotreba položaja povjerenja i autoriteta, druga alineja, ali nisu uključene situacije zloupotrebe položaja autoriteta.
35. Komitet takođe predlaže da Države potpisnice uvedu u njihove zakonske propise jasnu referencu na moguću „zloupotrebu prepoznatog položaja povjerenja, autoriteta ili uticaja“. Bilo koji kruti popis vrlo specifičnih situacija rizikuje ostavljanje drugih situacija bez zaštite, čime se ugrožava uživanje djeci njihovog prava da budu sigurni od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja.
36. Komitet napominje da u zakonodavstvu nekih drugih država (Belgija i Luksemburg), zloupotreba priznatog položaja povjerenja ili autoriteta je samo otežavajuća okolnost. Međutim, specifičnost člana 18&1.(b), druga alineja traži od država da smatraju krivičnim djelom i sastavnim elementom kriminala svaku zloupotrebu položaja a ne da to smatraju otežavajućom okolnosti.

Preporuke u smislu preduzimanja koraka na poboljšanju efikasnosti provođenja Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet:

- Pozva Države potpisnice da preispitaju svoje zakone kako bi se osigurala učinkovita zaštita djece od situacija u kojima je zlostavljanje proisteklo zbog priznatog položaja uticaja;
- Poziva **Belgiju i Luksemburg** da unesu u svoje zakonodavstvo djelo seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja umjesto što razmatraju činjenicu da se seksualno zlostavljanje, koje je počinio neko ko ima priznat položaj povjerenja, autoriteta ili utjecaja, smatra otežavajućom okolnosti krivičnog djela seksualnog zlostavljanja;
- Poziva strane da uvedu u svoje zakonodavstvo jasno upućivanje na moguću "zloupotrebu priznatog položaja povjerenja, autoriteta ili uticaja" i da se izbjegne kruti popis vrlo specifičnih situacija čime se reskira ostavljanje bez zaštite drugih situacija;

- Pozva Države potpisnice da preispitaju svoje zakonodavstvo i uključe referencu na pojam "krug povjerenja", koji bi uključivao članove šire porodice (uključujući i nove partnere), osobe koje imaju funkciju staranja (uključujući i trenere bilo koje vrste) ili vršenja kontrole nad djetetom profesionalno ili na dobrovoljnoj osnovi (uključujući i osobe koje brinu o djeci u njihovom slobodnom vremenu) i sve druge osobe u koje djete ima povjerenja (uključujući i drugu djecu).

I.1.b Zaštita sve djece uključujući i onu koja su dosegla uzrast za stupanje u seksualne aktivnosti

37. Specifičnost svih prekršaja iz člana 18§1. (b) je u tome što se traži od država da zaštite svu djecu, bez obzira da li su ispod ili iznad dobi za uključivanje u seksualne aktivnosti.
38. Zakonodavstvo većine država (vidi tabelu A u Dodatku IV za više detalja) ili predviđa da su sva djeca/osobe pokrivena odredbama koje se tiču seksualnog zlostavljanja na osnovu zloupotrebe položaja povjerenja/autoriteta (**Albanija, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Danska, Finska, Grčka, Island, Litvanija, Luksemburg, Malta, Crna Gora, Holandija**). Neki navode da su u ovom konkretnom slučaju zlostavljanja i djeca koja su iznad starosne dobi za seksualni pristanak (**Hrvatska, Francuska, Rumunija, Španija**) takođe obuhvaćena (ne samo ona koja su ispod te starosne dobi). Komitet smatra da su i jedna i druga odredba u skladu sa članom 18§1. (b).
39. Zakonski propisi u nastavku, za razliku od gore pomenutih, nisu u skladu sa članom 18§1. (b), druga alineja, zato što sva djeca mlađa od 18 godina nisu jasno zaštićena u slučajevima u kojima može biti zloupotrebe položaja povjerenja, autoriteta ili uticaja nad djetetom.
- Član 189§2. Krivičnog zakona "**Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije**", odnosi se na djecu mlađu od 14 godina. Djeci iznad 14 godina nije izričito garantovana potrebna zaštita.
  - Člana 156. Krivičnog zakona **Ukrajine** odnosi na zlostavljanje osobe mlađe od 16 godina. Djeci iznad 16 godina starosti nije izričito garantovana potrebna zaštita.
40. Kod nekih država (**Italija, Portugal, San Marino i Turska**) situacija je kompleksna pošto je zaštita djece od seksualnog zlostavljanja definisana posebnim odredbama za različite dobne skupine iznad dobi za seksualni pristanak. Međutim, takve odredbe ne pokrivaju iste okolnosti.
41. U cilju otklanjanja nejasnoća i bolje garancije da sva djeca budu zaštićena od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja, Komitet smatra da u domaćem zakonodavstvu treba tačno navesti da starosna dob djeteta nije relevantna u kontekstu krivičnog djela seksualnog zlostavljanje u krugu povjerenja.

Preporuke u smislu preduzimanja koraka na poboljšanju efikasnosti provođenja Lanzarote konvencije

Lanzarote Komitet:

- Poziva "**Bivšu Jugoslavensku Republiku Makedoniju**" i **Ukrajinu** da preispitaju svoje zakonodavstvo i tačno navedu da je dob djeteta za uključivanje u seksualne aktivnosti irelevantna u slučaju seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja;
- Smatra da **Italija, Portugal, San Marino i Turske** treba da preispitaju svoje zakonodavstvo jasno navodeći da je svako dijete do 18 godina zaštićeno u kontekstu krivičnog djela seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja.

I.1.c. **Kriminalizovanje seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja čak i kada se ne koristi prinuda, sila ili prijetnja od strane izvršioca**

42. Djeca u određenim odnosima (povjerenja, autoriteta, uticaja) moraju biti zaštićena od seksualnog zlostavljanja čak i kada počinioc ne koristi prinudu, silu ili prijetnju.¹⁶
43. Većina zemalja kriminalizuju incest, kao i seksualni odnos između profesionalca koji rade sa djecom i djeteta. U većini odredbi ispitivano je korištenje prinude, sile ili prijetnje što zaista nije sastavni elemenat krivičnog djela. To može biti otežavajuća okolnost u određivanju kazne.
44. U slučaju **Republike Moldavije** nije sigurno da li se seksualnim zlostavljanjem u krugu povjerenja smatra i kada počinitelj ne koristi prinudu, silu ili prijetnju. Član 171. Krivičnog zakona zapravo se odnosi na "seksualni odnos koji je počinila osoba fizičkom ili mentalnom prisilom". Nema upućivanja na prinudu, silu ili prijetnju u članu 201. Krivičnog zakona, koji se odnosi na incest, ali, kako je već spomenuto, ne odnosi se na sva seksualna zlostavljanja koja su rezultat zloupotrebe položaja povjerenja nego samo na krug porodice.
45. U **Belgiji**, odredba krivičnog zakona, koja je označena kao pravni osnov za kriminalizaciju seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja (član 372. Krivičnog zakona) ne primjenjuje se na djecu mlađu od 18 godina, koja su se osamostalila kroz brak. Zaštita od seksualnog zlostavljanja supružnika u dobi od 15 godina ili više, gdje, dakle, nije uključeno korištenje sile nije izričito propisana. Komitet smatra da ova situacija nije u skladu sa članom 18§.1 (b), 2. alineja. Komitet pozdravlja činjenicu da su, nakon razgovora u tom smislu, belgijske vlasti obavijestile Komitet da se ispituje uklanjanje gore navedenih odstupanja.

Preporuke u smislu preduzimanja koraka na poboljšanju efikasnosti provođenja Lanzarote konvencije

Lanzarote Komitet:

- Poziva **belgijske** vlasti da osiguraju zaštitu člana 18§1.b, druga alineja za djecu do 18 godina starosti, bez obzira na njihovo bračno stanje i poziva i druge države čije zakonodavstvo sadrži izuzetak u vezi sa osamostaljivanjem kroz brak da ukinu taj izuzetak takođe;
- Smatra da u zakonodavstvu **Moldavije** treba jasno navesti da seksualno zlostavljanje u krugu povjerenja postoji čak i kada počinioc ne koristi prinudu, silu ili prijetnju.

I.2. Član 18: Opšta pitanja koja se odnose na krivično djelo seksualnog zlostavljanja

I.2.a. **Definisanje „seksualnih aktivnosti“**

46. Samo nekoliko Država potpisnica ima definiciju „seksualnih aktivnosti“ u svom zakonodavstvu. Međutim, kod većine država, fizički kontakt je preduslov za seksualne aktivnosti koje predstavljaju krivično djelo protiv djece.
47. Kod nekih država takođe su obuhvaćeni i drugi oblici kontakta (**Belgija, Bugarska, Hrvatska, Italija i Malta**). U **Finskoj**, nije neophodno da dođe do fizičkog kontakta između počinioca i žrtve; djelo može biti počinjeno kroz, na primjer, vizuelnu vezu. Kod velikog broja Država potpisnica definicija "seksualnih aktivnosti" je uspostavljena kroz praksu Vrhovnog suda (**Austrija, Belgija, Italija i Luksemburg**). Italijanski Vrhovni kasacioni sud je na primjer

¹⁶ Vidi &124 Izvještaj sa obajšnjenjima uz Konvenciju

definirao "seksualnu aktivnost" u kontekstu seksualnog zlostavljanja kao "svaki čin koji predstavlja neželjeni i neopravdani upad u seksualnu sferu žrtve, kroz svako ponašanje koje može predstavljati izraz seksualnog instinkta. To uključuje, na primjer, puko dodirivanje dijelova tijela koji se mogu uopšteno smatrati erogenim ili čak uključuje djela koja, iako ne podrazumijevaju fizički kontakt, mogu ugroziti slobodu seksualnog određivanja žrtve."

Preporuke u smislu preduzimanja koraka na poboljšanju efikasnosti provođenja Lanzarote konvencije

Lanzarote Komitet:

- Pozva države potpisnice da preispitaju svoje zakone za rješavanje svih ozbiljnih napada na polni integritet djece, ne ograničavajući se samo na krivična djela seksualnog odnosa ili istovrsna djela.

I.2.b Kriminalizacija seksualnog zlostavljanja bez diskriminacije

48. Provedba odredbi Lanzarote konvencije mora biti sigurna, bez diskriminacije po bilo kom drugom osnovu. Komitet nije identifikovao diskriminaciju po bilo kojem osnovu, osim na osnovu "rodne pripadnosti" i "seksualne orijentacije", koji su među zabranjenim osnovama navedenim u članu 2. Lanzarote konvencije.
49. Komitet primjećuje da bugarski Krivični zakon ima odredbu kriminalizacije seksualnog zlostavljanja na osnovu pola. Komitet smatra da je izdvajanje žena u posebnu odredbu o silovanju nije u skladu sa članom 2. Lanzarote konvencije. Komitet pozdravlja informacije koje su dostavile bugarske vlasti da je ovo pitanje u procesu razmatranja.
50. Treba naglasiti da praktično ni jedna od pregledanih Država potpisnica nije napravila razliku između seksualnog zlostavljanja djece u zavisnosti od toga da li je zlostavljanje učinjeno unutar heteroseksualnih ili homoseksualnih aktivnosti. U nekim izuzecima, međutim, idenifikovano je:
  - U **Bugarskoj** su djela seksualnog zlostavljanja strukturirana različito: u zavisnosti od toga da li je seksualno zlostavljanje djeteta učinjeno unutar heteroseksualne ili homoseksualne interakcije, različite minimalne kazne su predviđene za heteroseksualne i homoseksualne kontakte.
  - U **Albaniji i Republici Moldaviji** sankcije za seksualno zlostavljanje djeteta unutar heteroseksualnih ili homoseksualnih interakcija su iste. Međutim, puko postojanje posebnog upućivanja na „homoseksualne aktivnosti“ jeste žigosanje.
51. Komitet ponavlja da svaku diskriminaciju treba ukloniti i u zakonu i u praksi.

Preporuke u smislu preduzimanja koraka na poboljšanju efikasnosti provođenja Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet:

- poziva **Bugarsku** da pregleda svoje zakonodavstvo i garantuje ravnopravnost polova;
  - poziva **Bugarsku** da pregleda svoje zakonodavstvo kako bi osigurala jednake sankcije za seksualno zlostavljanje počinjeno unutar heteroseksualnog ili homoseksualnog odnosa;
  - poziva albanske i moldavske vlasti da razmotre tekst svog zakonodavstva i izbjegnu

I.3. Član 28: Otežavajuće okolnosti¹⁷

Član 28: Otežavajuće okolnosti

Svaka Država potpisnica će preduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurala da se sljedeće okolnosti, u onoj mjeri u kojoj već ne čine dio sastavnih elemenata krivičnog djela, mogu, u skladu s odgovarajućim odredbama međunarodnog prava, uzete u obzir kao otežavajuće okolnosti u određivanju sankcija u odnosu na krivična djela utvrđena u skladu s ovom Konvencijom:

- a. krivično djelo ozbiljno oštetilo fizičko ili mentalno zdravlje žrtve;
- b. krivičnom djelu je prethodilo ili ga je pratilo mučenje ili teško nasilje;
- c. krivično djelo počinjeno nad posebno ranjivom žrtvom;
- d. krivično djelo počinio član porodice, osoba koja stanuje zajedno sa djetetom ili lice koje je zlopotrijebilo svoj autoritet;
- e. krivično djelo je izvršeno od strane više ljudi koji su djelovali zajedno;
- f. krivično djelo je izvršeno u okviru kriminalne organizacije;
- g. izvršilac je ranije osuđivan za krivična djela iste prirode.

Objašnjenje

199. Četvrta otežavajuća okolnost koja izaziva pažnju jeste ona u kojoj je djelo počinio član porodice, osoba koja stanuje zajedno sa djetetom ili lice koje je zlostavljao dijete koristeći njegov ili njen autoritet. Ovo se odnosi na razne situacije u kojima je djelo izvršeno od strane roditelja ili drugog člana porodice djeteta, uključujući i širu porodicu, ili bilo koju osobu umjesto roditelja, osobu koja čuva dijete ili brine o djetetu. Osobu koja stanuje zajedno sa djetetom, odnosi se na partnere roditelja djeteta ili druge osobe koje žive u istom domaćinstvu kao i dijete. Osobu koja ima autoritet, odnosi se na bilo koga ko je u poziciji superiornosti nad djetetom, uključujući, na primjer, učitelja, poslodavca, starijeg brata ili sestru ili drugo starije dijete.

52. Komitet ponavlja da se uključivanje u seksualne aktivnosti s djetetom u kojima se zlostavljanje desilo zbog priznatog položaja povjerenja, autoriteta ili uticaja nad djetetom, treba da budu krivična djela samo po sebi u skladu sa članom 18§1. (b), druga alineja.
53. Neke države (**Austrija, Finska, Island, Italija**) su precizirale da se "otežavajuća okolnost" takvih djela sastoji od kombinacije zlopotrebe povjerenja, autoriteta, uticaja nad djetetom sa drugim okolnostima kao što su dob djeteta ili ozbiljnost štete nanijete djetetu. U **Grčkoj**, iskorištavanje intimnosti djeteta može se smatrati kao otežavajuća okolnost pored iskorištavanja pozicije povjerenja, koja je u svakom slučaju sastavni element zločina.
54. Neke države (**Belgija, Hrvatska, Grčka i Malta**) dodale su težini kazne za seksualno zlostavljanje u krugu povjerenja stepen bliskosti odnosa između počinioca i žrtve. Dakle, pooštrene sankcije se uspostavljaju kada je počinioc član porodice žrtve.
55. Većina drugih država (**Austrija, Finska, Island, Luksemburg, Crna Gora, Portugal, Rumunija, San Marino, Španija i Turska**) ne podređuju težini kazne prirodni odnosa

¹⁷ Nalazi Lanzarote komiteta o provođenju člana 28. Konvencije zasnivaju se na analizama odgovora koje su države i drugi nosioci aktivnosti dostavili na pitanje 12. iz tematskog upitnika.

povjerenja: sankcije su samo oštrije kada je počinioc dio djetetovog kruga povjerenja u odnosu na počinioca koji je stranac za dijete.

II. PRIKUPLJANJE PODATAKA O SEKSUALNOM ZLOSTAVLJANJU DJECE U KRUGU POVJERENJA

II.1 Član 10§2(b): Mehanizmi za prikupljanje podataka ili fokusne tačke u svrhu posmatranja i procjene pojave seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece¹⁸

Član 10§2(b) - Nacionalne mjere koordinacije i saradnje

(...)

2 Države potpisnice će preduzeti potrebne zakonske ili druge mjere za uspostavljanje i imenovanje:

(...)

b mehanizama za prikupljanje podataka ili fokusnih tačaka, na nacionalnom ili lokalnim nivoima, u saradnji i sa civilnim društvom, u svrhu posmatranja i procjene pojave seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece, uz dužno poštovanje zahtjeva za zaštitom ličnih podataka.

Objašnjenje

83. U stavu 2, tačka (b) se traži da Države potpisnice uspostave i imenuju mehanizam za prikupljanje podataka ili fokusnih tačaka, na nacionalnom ili lokalnim nivoima, u saradnji i sa civilnim društvom, u svrhu posmatranja i procjene pojave seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece. Iako ne može biti nikakve sumnje da je seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece ozbiljan i sve veći problem, postoji nedostatak tačnih i pouzdanih statističkih podataka o prirodi pojave i o broju djece koja su žrtve. Politike i mjere se ne mogu na najbolji način kreirati niti na odgovarajući način usmjeriti ako se oslanjaju na netačne ili pogrešne informacije. Obaveza koja je propisana u stavu 2, tačka (b) ima za cilj preduzimanje mjera za rješavanje nedostatka informacija.

84. Navedni podaci nisu namijenjeni da se iznose lični podaci o pojedincima, nego samo statistički podaci o žrtvama i prestupnicima. Ipak su pregovarači željeli da naglase važnost poštivanja pravila o zaštiti podataka u prikupljanju bilo kojih podataka uključujući izraz "uz dužno poštovanje zahtjeva za zaštitom ličnih podataka".

56. Neophodno je imati pouzdane podatke o seksualnom zlostavljanju i iskorištavanju djece koji su počinjeni u krugu povjerenja, kako bi uobličili, prilagodili i ocijenili politike i mjera u ovoj oblasti i procijenili nivo rizika za djecu. Kao što je istaknuto u Objasnjenjima, u vrijeme kada su ona napisana, nisu postojale precizne i pouzdane statistike o prirodi pojave seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja, niti o broju djece koja su bila žrtve. To opravdava uključivanje u Konvenciju obaveze Država potpisnica da uspostave mehanizme za prikupljanje podataka ili fokalnih tačaka na nacionalnom ili lokalnim nivoima (član 10, §2(b) Lanzarote konvencije).

57. Lanzarote komitet je zaključio iz svojih ocjenjivanja da situacija u Državama potpisnicama u vezi podataka, uglavnom, izaziva zabrinutost i, još konkretnije, da podaci o seksualnom zlostavljanju djece koje je počinjeno u krugu povjerenja ne postoje u većini Država potpisnica.¹⁹

58. U većini slučajeva ne postoje mehanizmi za prikupljanje specifičnih podataka ili fokusne tačke koji su zaduženi za prikupljanje podataka o seksualnom zlostavljanju djece (i čak još i manje o seksualnom zlostavljanju djece počinjenom u krugu povjerenja). Nasuprot tome, postoje mehanizmi za prikupljanje opštih podataka u vezi sa zlostavljanjem i zanemarivanjem djece (svih

---

¹⁸ Nalazi Lanzarote komiteta za primjenu člana 10§2(b) Konvencije se temelje na analizi odgovora Država potpisnica i drugih aktera na pitanje br. 1 iz Tematskog upitnika kojeg je pripremio gđin George NIKOLAIDIS (Grčka), koji je bio izvjestilac za ovaj konkretni dio izvještaja.

¹⁹ Pogledati tabelu C u Dodatku IV, što se tiče konkretnih odgovora Država potpisnica.

vrsta). Komitet ponavlja da se u Konvenciji ne zahtijeva uspostavljanje posebnih mehanizama. U skladu s tim, opšti mehanizmi mogu da budu dovoljni, ali ovi opšti mehanizmi moraju da omoguće generisanje preciznih i pouzdanih podataka o fenomenu seksualnog zlostavljanja djece koje je počinjeno u krugu povjerenja putem posebnih pod-zbirava izračunatih ekstrapolacijom iz ukupnih brojki. To izjednačava, dakle, za Države potpisnice, obavezu da daju rezultat, a ne samo sredstava. Kada, kao što je slučaj u većini Država potpisnica, ukupni podaci o djeci žrtvama koji postoje ne omogućavaju generisanje preciznih i pouzdanih podataka o fenomenu seksualnog zlostavljanja djece počinjenog u krugu povjerenja, onda situacija nije u skladu sa zahtjevima Konvencije.

Perspektivne prakse

U **Francuskoj**, National Observatory for Children at Risk (ONED) (Nacionalna opservatorija za djecu pod rizikom) ima mandat da prikuplja iz svih odjeljenja u zemlji podatke iz predmeta koji se odnose na zlostavljanje i zanemarivanje djece u svim njihovim oblicima, tako uključujući i seksualno zlostavljanje djece počinjeno u krugu povjerenja.

U **Španiji**, socijalne službe, škole, zdravstvene ustanove i policija u svakoj regiji prijavljuju slučajeve seksualnog zlostavljanja državnim zdravstvenim centrima i javnim insitucijama odgovornim za zaštitu maloljetnika (evidentirane informacije sadrže uzrast, pol, vrstu zlostavljanja, ozbiljnost zlostavljanja, izvor prijave i nacionalnost žrtve). Ministarstvo zdravlja, socijalnih usluga i jednakosti, u kombinaciji s autonomnim zajednicama, upravlja nacionalnom online bazom podataka koja sadrži dostavljene podatke (Unified Child Abuse Register (RUMI), Objedinjena evidencija zlostavljanje djece). Sve službe za zaštitu mogu pristupiti ovoj evidenciji.

59. Komitet konstatuje veliki izbor mehanizama za prikupljanje podataka o zlostavljanju i zanemarivanju djece. Postoje ogromne razlike u usvojenim metodama, korištenim varijantama, jedinicama koje se koriste za mjerenje i evidentiranje, usvojenim pristupima i dobijenim rezultatima, čak i među različitim organima u istoj zemlji.

60. Komitet zapaža da su baze podataka napravili razni organi koje djeluju u odvojenim sektorima bez međusobne koordinacije.

61. Postoje značajne razlike u operativnim procedurama, obimu i fokusu podataka, zavisno koji je njihov primarni cilj i sektor u kome su evidentirani. Odlučujući faktor koji najviše utiče na vrstu prikupljenih podataka je sektor koji je odgovoran za prikupljanje podataka.

62. Postoje najmanje četiri glavna sektora koji su uključeni u rad sa slučajevima seksualnog zlostavljanja djece i svaki od njih prikuplja podatke:

- pravosuđe,
- agencije za provođenje zakona,
- zdravstvo,
- socijalne službe / socijalna zaštita.

63. Obim i ozbiljnost slučajeva koje treba rješavati i, shodno tome, evidentirati, u svakom od tih sektora se razlikuju u zavisnosti od specifičnih područja interesa sektora u pitanju. To objašnjava zašto su podaci koje su dale Države potpisnice samo djelomično ili nikako uporedivi. Na primjer,

dvije Države potpisnice mogu generisati različite podatke iz prostog razloga što jedna evidentira krivične slučajeve seksualnog zlostavljanja djece koji su doveli do sudskog gonjenja ili presude, dok druga možda evidentira slučajeve centara za socijalni rad koji se odnose na osumnjičene za koje nema dokaza ili, jednostavno, na zahtjeve za terapijske intervencije. Različiti mehanizmi za prikupljanje podataka dobijaju svoje podatke iz različitih sektora koji se, shodno tome, odnose na različite aspekte cjelokupne pojave seksualnog zlostavljanja djece, što neminovno dovodi do nekompatibilnosti podataka.

64. Uopšteno govoreći, Države potpisnice koriste primarni izvor podataka, ali mogu imati i sekundarne izvore. U nekim Državama potpisnicama su različiti izvori podataka komplementarni.

Sektor	Primarni izvor	Sekundarni izvor
Pravosuđe	Austrija, Hrvatska, Finska, Luksemburg, Portugal, San Marino, Turska, Ukrajina	Belgija, Bosna i Hercegovina, Francuska, Island, Italija, Litvanija, Malta, Crna Gora
Provođenje zakona	Albanija, Austrija	Belgija, Hrvatska, Danska, Island, Finska, Španija
Zdravstvo	Grčka, Crna Gora	Island, Portugal, San Marino, Srbija, Španija
Socijalne službe / socijalna zaštita	Belgija, Bosna i Hercegovina, Danska, Bugarska, Francuska, Island, Italija, Litvanija, Malta, Republika Moldavija, Rumunija, Srbija, Španija; "BJR Makedonija"	Austrija, Hrvatska, Crna Gora, San Marino

65. U većini Država potpisnica socijalne službe (obično se na engleskom jeziku koristi termin "social welfare", ali postoji i niz drugih termina koji se koriste u upravnoj organizaciji različitih Država potpisnica) predstavljaju sektor sa najvećim učešćem u većini evidentiranih slučajeva.

66. Vrsta i fokus prikupljenih podataka služe različitim svrhama zavisno od dotičnog sektora ili organa. U pravilu, sektor pravosuđa i sektor za provođenje zakona prikupljaju podatke koji se odnose prvenstveno na prestupe ili njihove počiniocima i mogu pružiti informacije koje daju uvid u odnos između žrtve i počinioca. Ustanove u oblasti zdravstva i socijalnih službi / socijalne zaštite stavljaju veći naglasak na djecu žrtve, njihove porodice, vrstu zlostavljanja i preduzete mjere (i mjere socijalne zaštite i mjere iz sektora za provođenje zakona). Mehanizmi prikupljanja koji se fokusiraju na podatke koji se odnose na (forenzički) pregled žrtve nastoje pružiti dodatne informacije u vezi zdravstvenog stanja žrtve; oni koji su fokusirani na prestupnike imaju tendenciju da povežu informacije iz krivične evidencije počilaca sa informacijama o njihovim ranijim prestupima i ponavljanju prestupa itd. Postoje, međutim, neki značajni izuzeci: na primjer, sektor pravosuđa i sektor za provođenje zakona takođe prikupljaju informacije o žrtvama, a sektor socijalnih službi / socijalne zaštite ponekad prikuplja informacije o prestupnicima i prestupima koje su počinili. U principu, baze podataka slučajeva mogu pružiti

objedinjene podatke i imaju tendenciju da se odnose na (i) djecu žrtve, (ii) prestupnike, (iii) porodice i (iv) počinjene prestupe.

67. Ovi različiti faktori ilustruju izazov koji postoji u situaciji kada kompatibilne i uporedive podatke prikupljaju razni organi u istoj Državi potpisnici i - što je još važnije - izazov je u tome kako izraditi što kompletnije i pouzdanije statističke slike pojave seksualnog zlostavljanja djece koje je počinjeno u krugu povjerenja i identifikovati trendove tokom vremena.

Perspektivne prakse

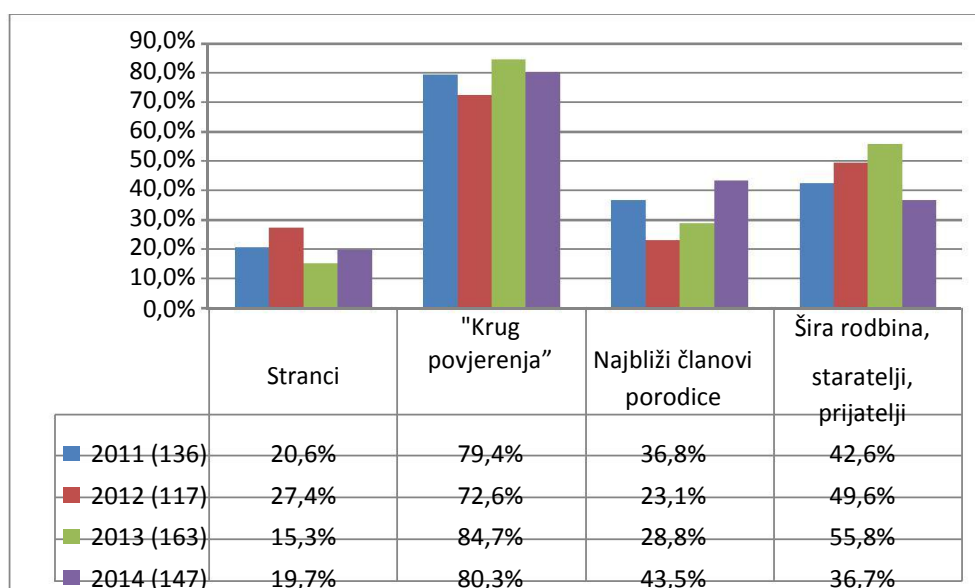
U okviru programa DAPHNE III (DG pravde Evropske komisije) je definisan minimalni skup varijabli i praktičnih procedura za prikupljanje podataka o registrovanim slučajevima zlostavljanja djece. Ovaj alat, pod nazivom “ [Co-ordinated Response to Child Abuse and Neglect \(CAN\) via Minimum Data Set \(MDS\)](#)” (Kordinisano reagovanje na zlostavljanje i zanemarivanje djece uz pomoć minimalnog skupa podataka) stoji na raspolaganju bilo kojoj Državi potpisnici zainteresovanoj da ga koristi.

68. Komitet ističe da su podaci dobijeni iz razgovora sa sudijama ili iz drugih vrsta sveukupnog ocjenjivanja djece žrtava koje su izvršili specijalistički centri nadležni za rješavanje slučajeva koji su im prijavljeni (npr. Barnahus, centri za zagovaranje po pitanjima djece, centri za zaštitu djece) su vrlo dobar izvor informacija u kome imaju i razvrstani i objedinjeni podaci koji mogu biti dostupni na različite načine. Čak i tamo gdje je primarni fokus ovih centara zlostavljanje djece uopšteno (a ne isključivo seksualno zlostavljanje djece), relativno je lako generisati niz podataka o različitim pod-vrstama zlostavljanja djece, uključujući i seksualnu viktimizaciju; isto važi i za kvantifikaciju slučajeva seksualnog zlostavljanja djece počinjenog u krugu povjerenja. Ovi centri imaju sveobuhvatne informacije koje pokrivaju sve glavne aspekte zlostavljanja djece, posebno detaljnu statistiku potrebnu za registraciju slučajeva na razne potencijalno korisne načine.

Perspektivne prakse

Na Islandu, [Barnahus](#) prikuplja podatke o seksualnom zlostavljanju djece počinjenom u krugu povjerenja, koji proizlaze iz razgovora sa djecom. Ove podatke od 2011. godine analizira vladina Agencija za zaštitu djece.

Island: Stepen srodstva između djeteta žrtve i seksualnog prestupnika, uključujući i "krug povjerenja" (2011-2014)

69. Komitet konstatuje veliku raznolikost situacija u Državama potpisnicama.

70. Kada je jedinica evidentiranja podataka slučaj djeteta žrtve, moguće je, kao u **Danskoj, Islandu, San Marinu, Srbiji** i dijelovima **Belgije**, generisati izveštaje koji će naglasiti pod-zbirove slučajeva seksualnog zlostavljanja djece u ukupnim brojevima zlostavljane djece. U drugim slučajevima, u kojima je jedinica evidentiranja vrsta prestupa (u ovom slučaju, seksualno zlostavljanje), imajući u vidu da odgovornost za vođenje evidencije imaju prvenstveno sektor pravosuđa i sektor za provođenje zakona, dostupnost detaljnih podataka o seksualnom zlostavljanju varira od zemlje do zemlje, zavisno od pozitivnog nacionalnog zakonodavstva. Države potpisnice u kojima je to moguće su **Albanija, Austrija, Hrvatska, Finska, Grčka, Island, Litvanija, Moldavija, Portugal, San Marino i Španija**.

71. Neki podaci koji se odnose na djecu žrtve seksualnog zlostavljanja su dostupne u Državama potpiscicama kao što su **Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Danska, Island, Italija, Litvanija, Malta, Moldavija, Rumunija, San Marino, Srbija i Španija**. Slično tome, **Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Danska, Malta i Srbija** imaju neke informacije o počiniocima seksualnog zlostavljanja djece. U **Austriji, Belgiji, Bugarskoj, Islandu, Litvaniji, Malti, Crnoj Gori, Portugalu, Rumuniji, San Marinu, Srbiji i Španiji** podaci se vode po vrsti slučaja. **Albanija, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Danska, Island, Litvanija, Malta, Portugal, Rumunija, San Marino i Španija** imaju objedinjene podatke koji se, ipak, mogu razvrstati po vrstama slučajeva. Komitet naglašava, posebno, potrebu za razvrstavanjem podataka po polu, što može imati jake implikacije na način na koji se politike i mjere uobličavaju, prilagođavaju i ocjenjuju. Komitet takođe napominje da su u toku inicijative da se izrade novi sistemi ili mehanizmi za prikupljanje podataka u različitim sektorima u **Grčkoj, Italiji, Portugalu, Španiji i Turskoj**.

72. Komitet dalje ističe da u većini Država potpisnica postoji nedostatak podataka koji se prikupljaju posebno u odnosu na seksualno zlostavljanje djece počinjeno u krugu povjerenja, osim u Državama potpiscicama koje imaju evidencije koje sadrže pouzdane podatke o takvim slučajevima. Međutim, u nekim evidencijama postoje podaci o odnosu između djeteta žrtve i počinioca seksualnog zlostavljanja (**Austrija, dijelovi Belgije, Hrvatska, Danska i Portugal**). Druge se odnose posebno na slučajeve "porodičnog" seksualnog nasilja nad djecom, što predstavlja samo dio seksualnog zlostavljanja djece počinjenog u krugu povjerenja.

73. Komitet napominje da u nekim slučajevima kvalitet prikupljenih podataka ostavlja puno prostora za želje, bilo da je u pitanju kompletnost (nisu svi predmeti sistematski evidentirani) ili valjanost (nisu sva polja popunjena za svaki slučaj, informacije nisu uvijek ažurirane ili precizne itd.).

74. Osim toga, Komitet primjećuje da je obavezno prijavljivanje dodatni faktor u prikupljanju podataka, s obzirom da se, tamo gdje je na snazi, veći broj slučajeva prijavljuje i samim tim i evidentira.

75. Bez obzira na to, Komitet primjećuje da je jedan od najvažnijih faktora, koji je od ključne važnosti za dostupnost podataka o seksualnom zlostavljanju djece počinjenom u krugu povjerenja, nesumnjivo imenovanje organa koji je zadužen za izradu periodičnih izvještaja o objedinjenim podacima ili za evidenciju informacija o slučajevima zlostavljanja i zanemarivanja

djece. U Državama potpisnicama gdje je takav slučaj, informacije koje su dostupne javnosti (uglavnom objedinjeni podaci) i ovlaštenim grupama korisnika (opšte informacije o slučajevima) su, u cjelini, mnogo pouzdanije i potpunije.

76. Na kraju, Komitet konstatuje da je i dalje potrebno da članice riješe problem upravljanja djelotvornošću različitih mehanizama ili fokalnih tačaka. Komitet naglašava da je to od vitalnog značaja, jer je bitno da se mehanizmi prikupljanja podataka stalno ocjenjuje da bi se osigurala njihova sposobnost da prikazuju stvarnu situaciju na terenu i generišu precizne i pouzdane podatke, imajući u vidu da je u cjelini potrebno nekoliko godina prije nego se postigne optimalno funkcionisanje.

Preporuke za korake koje treba preduzeti za poboljšanje efikasne primjene Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet:

- poziva Države potpisnice da preuzmu neophodne zakonodavne ili druge mjere za uspostavljanje ili određivanje mehanizma za prikupljanje podataka ili fokalnih tačaka na nacionalnom ili lokalnom nivou, a u saradnji s civilnim društvom, radi posmatranja i vrednovanja u smislu prikupljanja kvantitativnih podataka o pojavi seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece uopšteno i seksualnog zlostavljanja djece počinjenog u krugu povjerenja posebno;
- U tu svrhu, tamo gdje takav specifičan mehanizam nije već u funkciji, poziva Države potpisnice da osiguraju da postojeći mehanizmi za prikupljanje opštih podataka budu u stanju da generišu precizne i pouzdane podatke o fenomenu seksualnog zlostavljanja djece počinjenog u krugu povjerenja putem posebnih pod-zbirova slučajeva seksualnog zlostavljanja djece u ukupnom broju zlostavljane djece;
- Smatra da članice moraju uspostaviti nacionalni ili lokalni sistem za evidentiranje podataka o slučajevima seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja u različitim sektorima koji su nadležni za kontakt s djecom žrtvama u takvim slučajevima; takvi upravni sistemi prikupljanja podataka treba da budu organizovani tako da omoguće upoređivanje i unakrsnu provjeru podataka koji su na taj način prikupljeni na nacionalnom nivou, kao i izbjegavanje dupliranja;
- Poziva Države potpisnice da razmotre izradu i kasnije provođenje smjernica za uspostavljanje minimalnog skupa varijabli i procedura za prikupljanje podataka o slučajevima seksualnog zlostavljanja djece, što bi moglo kasnije omogućiti da podaci prikupljeni u različitim Državama budu kompatibilni i uporedivi na međunarodnom nivou i između Država;
- Poziva Države potpisnice da razvrstavaju podatke na osnovu pola djeteta žrtve i nasilnika, ako to nije već slučaj;
- Poziva Države potpisnice da uspostave sveobuhvatni sistem prijavljivanja slučajeva seksualnog zlostavljanja djece počinjenih u krugu povjerenja, što će osigurati potpunost prikupljenih podataka;
- Da bi poboljšale opsežnost i kvalitet prikupljenih podataka, poziva Države potpisnice da razmotre uspostavljanje sistema za prikupljanje podataka koji će biti integrisan sa specifičnim tačkama sveobuhvatnog upravljanja slučajevima seksualnog zlostavljanja na nivou specijalističkih centara, kao što su, na primjer, domovi za djecu;

- Poziva Države potpisnice da imenuju nacionalne ili lokalne organe koji će biti zaduženi za sastavljanje periodičnih izvještaja o objedinjenim podacima ili evidentiranim informacijama o seksualnom zlostavljanju djece počinjenom u krugu povjerenja;
- Poziva Države potpisnice da osiguraju trajnu evaluaciju efikasnosti svojih mehanizama ili fokalnih tačaka u pogledu njihove sposobnosti da prikazuju stvarnu situaciju na terenu i generišu precizne i pouzdane podatke.

III NAJBOLJI INTERES DJETETA I KRIVIČNI POSTUPAK PO MJERI DJETETA

77. Seksualno zlostavljanje djeteta je obično vrlo intiman i sakriven čin. Djeca se često previše stide ili su previše uplašena da traže profesionalni savjet i podršku, te će često sama odlučivati da li da otkriju svoju seksualnu viktimizaciju. Žrtve će se, u slučajevima kada su ih zlostavljali članovi porodice ili neko drugi iz kruga povjerenja, suočiti sa dodatnim strahovima i brigama: da li će njihovo otkrivanje imati negativan uticaj na njihovo porodično okruženje i prijatelje, podršku i život uopšte? Sposobnost i spremnost djeteta da prijavi svoju viktimizaciju igra ključnu ulogu u pravnoj i terapijskoj intervenciji. To predstavlja najvredniji izvor informacija i može biti da na ovom počiva cijeli slučaj.

78. U tom smislu važno je izbjeći negativne posljedice koje proizilaze iz neprikladnih tehnika razgovora, koji se još i stalno ponavljaju, kao i iz neprijateljskog izgleda prostorija u kojima se ti razgovori mogu odvijati. Kako bi garantovali prava i najbolji interes djece žrtava seksualnog zlostavljanja, vlasti moraju shvatiti da moraju djelovati zajednički, a ne samo pojedinačno kao vlada ili pravosudni sistem, nego svi zajedno kao društvo. Postupati zajednički znači provoditi mjera za zaštitu djece, koje nisu ograničene na individualne aktivnosti, kao što je zatvaranje počinioca ili pružanje porodične terapije, nego mjere koje su zaista koncentrisane na dijete i sveobuhvatne u odnosu na prevenciju, intervenciju i rehabilitaciju. Zato je najvažniji interdisciplinarni i multilateralni pristup koji obuhvata različite subjekte u društvu čija je nadležnost da obavljaju ove zadatke.

79. U ovom poglavlju se istražuje koje konkretne pravne mjere zaštite su preduzele Države članice kako bi garantovale najbolji interes djece žrtava seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja i da se krivični postupak odvija po mjeri djeteta.

III.1 Član 30§1: Najbolji interes djeteta u istragama i krivičnom postupku ²⁰

Član 30 – Principi

1 Država će preduzeti potrebne zakonske i druge mjere kako bi osigurala da se istrage i krivični postupci vode u najboljem interesu djeteta i poštujući njegova prava.

(...)

Objašnjenje

215. To je razlog zašto su u stavovima 1 i 2 uspostavljena dva opšta principa u smislu da se istrage i sudski postupci u vezi djela seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece uvijek moraju voditi na način koji štiti najbolji interes i prava djece i moraju imati za cilj da se izbjegne pogoršavanje traume koju su već pretrpjeli.

²⁰ Nalazi Lanzarote Komiteta o primjeni člana 30§1 Konvencije se temelje na analizi odgovora Država potpisnica i drugih aktera na pitanje 13 iz Tematskog upitnika i na pitanje 22 (d) iz Upitnika u svrhu opšteg pregleda na koga se on odnosi, a koga je pripremila gđa Joanna PAABUMETS (Estonija), koja je bila izvjestilac za ovaj konkretni dio izvještaja.

80. Lanzarote komitet naglašava veliku važnost primjene principa najboljeg interesa djeteta u svakom aspektu istrage i krivičnog postupka u vezi djela seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece u cjelini. Nije potrebno reći da je to fundamentalno takođe i u specifičnom kontekstu postupka u vezi seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja. Kao i Komitet UN-a za prava djeteta, Lanzarote komitet takođe ističe da poštovanje najboljeg interesa djeteta je materijalno pravo, temeljni, interpretativni pravni princip i pravilo postupka.

Komitet Ujedinjenih nacija za prava djeteta: Opšti komentar br. 14 (2013) o pravu djeteta da njegovi najbolji interesi budu od prvenstvenog značaja (Član 3, stav 1. Konvencije o pravima djeteta)

“6. (...) Najbolji interes djeteta je trostruki koncept:

*(a) **Materijalno pravo:** Pravo djeteta da njegovi najbolji interesi budu ocijenjeni i razmatrani kao interesi od prvenstvenog značaja kada se razmatraju različiti interesi u cilju donošenja odluke o konkretnom pitanju i garancija da će to pravo biti realizovano kad god treba da bude donešena odluka u vezi djeteta, grupe identifikovane ili neidentifikovane djece ili djece u cjelini. Članom 3, stav 1 se stvara prirodna obaveza Država potpisnica, koja ima snagu direktne primjene i na koju se može pozvati pred sudom.*

*(b) **Temeljni, interpretativni pravni princip:** Ako je zakonska odredba otvorena za više tumačenja, treba biti izabrano tumačenje koje najefikasnije služi najboljem interesu djeteta. Prava sadržana u Konvenciji i njenim fakultativnim protokolima pružaju okvir za tumačenje.*

*(c) **Pravilo postupka:** Kad god se donosi odluka koja će uticati na određeno dijete, identifikovanu grupu djece ili djecu u cjelini, proces donošenja odluka mora uključiti procjenu mogućih uticaja odluke na dotično dijete ili djecu (pozitivnih ili negativnih). Procjena i određivanje najboljeg interesa djeteta zahtijevaju proceduralne garancije. Osim toga, obrazloženje odluke mora pokazati da je pravo bilo eksplicitno uzeto u obzir. U tom smislu, Države potpisnice moraju objasniti kako je pravo ispoštovano u odluci, tj. šta se smatra da je u najboljem interesu djeteta; na kojim kriterijima se zasniva; i kako se interesi djeteta odmjeravaju u odnosu na druga pitanja, bilo da su to pitanja široke politike ili pojedinačni slučajevi.”*

81. Član 30§1 Konvencije garantuje prava i najbolji interes djeteta žrtve u toku istrage i krivičnog postupka. Komitet ističe da, kao što je navedeno u osnovnim principima Smjernica Komiteta ministara Vijeća Evrope o pravosuđu po mjeri djeteta, "u procjenjivanju najboljeg interesa uključene ili pogođene djece: a. njihovim stavovima i mišljenjima treba dati odgovarajuću težinu; b. sva ostala prava kao što je pravo na dostojanstvo, slobodu i jednak tretman treba poštovati u svakom trenutku; c. sveobuhvatan pristup trebaju usvojiti svi nadležni organi tako da se uzmu u obzir svi interesi koji su u pitanju, uključujući psihičko i fizičko blagostanje i pravne, socijalne i ekonomske interese djeteta" (Poglavlje B.2).

82. Komitet napominje da, iako su Države potpisnice spomenule poštivanje principa najboljeg interesa djeteta tokom postupka i vođenje zaštitničkog pristupa prema djetetu u njemu, ni jedna (osim **Austrije, Hrvatske, Islanda**) nije navela koje zakonodavne ili druge mjere preduzimaju kako bi se to osiguralo niti koji bi se posebni krivični procesni propisi primjenjivali na najbolji interes djeteta u slučajevima u kojima je navedeni počinitelj iz djetetovog kruga povjerenja.²¹

83. Komitet napominje da se, u kontekstu krivičnog postupka, u Državama potpisnicama malo koristi specifičan pojam kruga povjerenja. Bez obzira da li je zlostavljanje učinjeno u djetetovom krugu povjerenja, moraju se primjenjivati opšte mjere zaštite poštovanja njegovog najboljeg interesa.

84. Ako dijete nema direktnu podršku porodice u toku postupka, najvažnija je mogućnost djeteta da shvati svoja prava u krivičnom postupku, a posebno pravo da učestvuje u njemu. U **Danskoj**, na primjer, tužilaštvo obavještava zakonskog staratelja i zastupnika djeteta da li će se osumnjičeni goniti i da li dijete mora da svjedoči na sudu.

85. Nekoliko Država potpisnica (**Austrija, Belgija, Hrvatska**) je ukazalo na važnost drugih aktera u informisanju i garantovanju prava djeteta i njegovog najboljeg interesa u toku krivičnog postupka. U **Francuskoj**, na primer, nevladina udruženja, koja finansira Ministarstvo pravosuđa, pomažu u upoznavanju djeteta žrtve sa njegovim pravima.

86. Komitet poziva druge Države potpisnice da razmotre mogućnost uspostavljanja ili jačanja bliske saradnje između nadležnih tijela i stručnjaka koji dobijaju predmete u kojima su djeca žrtve, kao što su primjeri iz **Islanda, Danske, Francuske i Belgije**. Bliža saradnja, koju propisuje član 10 Konvencije, ne samo da će dati djeci mogućnost da brzo dobiju emocionalnu podršku koja je najvažnija u slučajevima seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja, već će tjerati različite aktere da se fokusiraju na ukupni najbolji interes djeteta.

Perspektivne prakse

U **Bosni i Hercegovini**, [sigurne kuće](#)/*Medica Zenica* su objekti za žrtve nasilja uopšte, koji takođe primaju djecu žrtve seksualnog zlostavljanja. Djeci u sigurnoj kući pružaju terapiju i pomoću u uspostavljanju kontakata s relevantnim državnim organima (policija, centar za socijalni rad, sud, tužilaštvo, opštinska administracija i druge institucije) i drugim nevladinim organizacijama kako bi ostvarila sva svoja prava i ispunila svoje potrebe. Tokom boravka u sigurnim kućama su uključena u obrazovno-vaspitni process.

U **Danskoj** je otvoren određen broj dječjih domova/*Børnehuse* koji daju nacionalni okvir za istrage zlostavljanja djece, uključujući i seksualno zlostavljanje, koje su po mjeri djeteta i uključuju sve relevantne organe. On uključuje i obavezno upućivanje slučajeva na *Børnehuse* ako su, pored opštinskih vlasti, policija ili zdravstvene službe uključeni u istragu navodnih seksualnih zlostavljanja. U *Børnehuse*, policija, tužilaštvo, ovlaštene zdravstveni radnici i opštinske vlasti rade i sarađuju tako da pomognu djetetu. U ovom pogledu, vlasti mogu da razmjenjuju informacije u

²¹ Pogledati tabelu D u Dodatku IV, što se tiče konkretnih odgovora Država potpisnica.

u vezi sa slučajem koje se odnose na privatne stvari koje se tiču ličnih i porodičnih prilika djeteta kada se smatra da je ta razmjena neophodna za zdravlje i razvoj djeteta.

U **Danskoj**, dijete žrtva dobija ime i broj telefona kontakt osobe iz policijske službe koje može pozvati i pričati o slučaju.

U **Francuskoj**, nacionalni zakon predviđa da nevladine organizacije mogu pomagati djetetu tokom njegovog saslušanja.

U **Islandu**, [dječji domovi](#)/*Barnahus* predstavljaju centre koji su po mjeri djeteta, interdisciplinarni i uključuju sve nadležne organe, tako da tamo pod jednim krovom rade različiti stručnjaci i istražuju slučajeve u kojima dijete tvrdi da je seksualno zlostavljano i pružaju odgovarajuću podršku djeci žrtvama. Aktivnosti se temelje na partnerstvu između Državne policije, Državnog tužilaštva, Univerzitetske bolnice i lokalnih službi za zaštitu djece, kao i vladine Agencije za zaštitu djece koja je odgovorna za njihov rad. Osnovni koncept Barnahus je da se izbjegne izlaganje djeteta ponavljanju razgovorima sa predstavnicima različitih organa na različitim lokacijama.

Preporuke za korake koje treba preduzeti za poboljšanje efikasne primjene Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet:

- Smatra da je dijete žrtva, kada je seksualno zlostavljanje počinio neko iz djetetovog kruga povjerenja, u posebno delikatnoj situaciji jer mora da prijavi krivično djelo nekoga kome je vjerovalo, poštovalo ga i možda voljelo. Države potpisnice trebaju ovu situaciju, koja može stvoriti ozbiljan poremećaj u porodičnom životu i ukupnoj dobrobiti djeteta, posebno rješavati;
- Smatra da informacije i savjete treba pružiti djeci žrtvama na način prilagođen njihovom uzrastu i zrelosti, na jeziku koji razumiju i koji je rodno i kulturno osjetljivi;
- Smatra da Države potpisnice trebaju raditi i ohrabrivati što je više moguće koordinaciju i saradnju između različitih aktera koji intervenišu za dijete žrtvu i sa njim u toku krivičnog postupka. Ovaj sveobuhvatan i interdisciplinarni pristup pruža dodatnu podršku djetetu žrtvi i, u nekim slučajevima, omogućava da intervencija ne kasni i da se odgovarajuća podrška pruža odmah po saznanju;
- Poziva Države potpisnice da osiguraju da različitim organima koji su uključeni u koordinaciju i saradnju u vezi seksualnog zlostavljanja djeteta bude dozvoljeno da razmjenjuju njegove lične podatke prema potrebi;
- Poziva Države potpisnice da obezbijede mogućnot ispitivanja djeteta bez obavještanja roditelja / staratelja ili pribavljanja njihovog prethodnog pristanka u slučajevima u kojima postoji osnovana sumnja da je došlo do seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja i postoji razlog da se vjeruje da roditelji / zakonski staratelj mogu spriječiti dijete da otkrije seksualno zlostavljanje.

III.2 Član 14§3, tačka 2: Mogućnost odstranjenja žrtve iz njenog porodičnog ambijenta kada su roditelji ili osobe koja o njoj vodi brigu uključeni u njeno seksualno zlostavljanje²²

Član 14 – Pružanje pomoći žrtvama

(...)

3 Kada roditelji ili osobe koje vode brigu o djetetu učestvuju u njegovom seksualnom iskorištavanju ili seksualnom zlostavljanju, postupci intervencije, preduzeti primjenom člana 11, stav 1 moraju uključiti:

- mogućnost odstranjenja navodnog počinioca;
- mogućnost odstranjenja žrtve iz njenog porodičnog ambijenta. Uslovi i trajanje takvog odstranjenja utvrdiće se u skladu sa najboljim interesima djeteta.

Objašnjenje

99. U stavu 3 je predviđena mogućnost odstranjenja navodnog počinioca ili žrtve iz njenog porodičnog ambijenta kada roditelji ili osobe koje vode brigu o djetetu učestvuju u njegovom ili njenom seksualnom iskorištavanju ili seksualnom zlostavljanju. Važno je naglasiti da ovo uklanjanje treba predvidjeti kao mjeru zaštite djeteta, a ne kao kaznu za navedenog počinioca. (...) Druga opcija može biti da uklonite dijete iz porodičnog okruženja. U tom slučaju, vremenski period uklanjanja treba odrediti u najboljem interesu djeteta.

87. Članom 14. Lanzarote konvencije se utvrđuju mjere koje su Države potpisnice obavezne preduzeti da bi pomogle žrtvama bilo kojeg djela seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja definisanog u Konvenciji. U kontekstu ovog Prvog izvještaja o monitoringu, Komitet je odlučio da posebno ispita da li i na koji način Države potpisnice koriste mogućnost uklanjanja žrtve iz njenog porodičnog okruženja kada su roditelji ili osobe koje brinu za nju uključeni u njeno seksualno zlostavljanje u skladu sa članom 14§3, tačka 2.

88. Prije navođenja svojih zaključaka u vezi sa važećim mjerama za uklanjanje djeteta iz njegovog porodičnog okruženja, Komitet želi naglasiti da je, kada su roditelji ili osobe koje brinu o djetetu žrtvi uključeni u njegovo seksualno zlostavljanje, članom 14, stav 3 Konvencije, takođe navedeno moguće uklanjanje navedenog počinioca. Kako je istakao Komitet ministara Vijeća Evrope u svojoj Preporuci zemljama članicama o pravima djece i socijalnim službama po mjeri djece i porodice, "situacije zlostavljanja i zanemarivanja djeteta zahtijevaju podršku i sveobuhvatne usluge s ciljem da se izbjegne njegovo razdvajanje od porodice. Održavanje jedinstva porodice ne treba, međutim, biti cilj sam po sebi. Ponekad je potreban smještaj djeteta van porodice u njegovom najboljem interesu i zaštiti. Osim toga, kada su roditelji uključeni u seksualno zlostavljanje ili iskorištavanja djeteta, postupci intervencija uključuje mogućnost uklanjanja navedenog počinioca iz porodične kuće."²³

²² Nalazi koji se odnose na primjenu člana 14§3, tačka 2 Konvencije se temelje na analizi odgovora Država potpisnica i drugih aktera na pitanje 9(a), tačka 1 iz Tematskog upitnika kojeg je pripremio gđin Charlie AZZOPARDI (Malta), koji je bio izvjestilac za ovaj konkretni dio izvještaja.

²³ [Recommendation Rec\(2011\)12](#) Komiteta ministara Vijeća Evrope zemljama članicama o pravima djece i socijalnim službama po mjeri djece i porodice, koju je Komitet ministara usvojio 16. novembra 2011. godine na 1126. zasjedanju zamjenika ministara, Guideline III, C.2.

89. Komitet stoga smatra da, prije pribjegavanja mjeri uklanjanja žrtve, treba dati prednost mjeri uklanjanja počinioca. Komitet smatra da, generalno, ova mjera bolje odgovara primjeni principa najboljeg interesa djeteta jer djeca imaju tendenciju da svoje uklanjanje iz porodičnog okruženja vide kao kaznu zbog toga što su otkrila svoje zlostavljanje. Osim toga, uklanjanje djeteta znači dodatne teškoće za njega (npr. što mora da promijeni školu), što može doprinijeti njegovoj sekundarnoj viktimizaciji. Da bi se smanjio slom u životu djeteta koliko god je to moguće, Komitet preporučuje da se prvo u obzir uzme uklanjanje navedenog počinioca.

90. Sve Države potpisnice generalno navode da uklanjanje ili navedenog počinioca ili žrtve predstavljaju mogućnosti koje su propisane domaćim zakonima.²⁴ Većina je istakla da je uklanjanje žrtve generalno dozvoljeno u hitnim slučajevima kao mjera predostrožnosti na osnovu sudskog naloga. Međutim, u nekim Državama potpisnicama (**Danska, Finska, Island**) ovu odluku može donijeti služba za zaštitu djeteta ili socijalna služba.

91. Neke Države potpisnice (**Danska, Island, Italija, Crna Gora**) su precizirale da se uklanjanje žrtve vrši u multidisciplinarnom okviru kako bi se obezbijedio siguran, profesionalan i koordiniran napor u vezi sa istragom o navodnom seksualnom zlostavljanju i najboljem interesu djeteta. Ovi pristupi smatraju se u potpunosti u skladu sa Konvencijom.

92. Nekoliko Država potpisnica (**Bugarska, Finska, Island, Litvanija**) su na isti način naglasile da su potrebe i prava djece izričito i konkretno regulisana "Zakonom za zaštitu djece". Komitet priznaje da je, tamo gdje postoji takav zakon, repertoar opcija za zaštitu najboljeg interesa djeteta širi. Međutim, ističe da je važno da se osigura da takve opcije, kad su već zakonski dostupne, budu i sprovedene u praksi.

93. Komitet smatra da je najvažnije, kada je uklanjanje žrtve iz njenog porodičnog okruženja neizbježno, da bi se garantovao njen najbolji interes, da Države potpisnice imaju niz mogućnosti za izbor, te jasne procedure koje će poštovati. U tom smislu Komitet smatra da je veoma korisno da Države potpisnice imaju u vidu opšte vodeće principe koje treba primijeniti kad god se dijete stavlja van porodice i naglašava da svaki smještaj mora osigurati da se ljudska prava djeteta u potpunosti poštuju kao što je naglašeno u Preporuci Komiteta ministara Vijeća Evrope zemljama članicama o pravima djece koja žive u ustanovama.²⁵

94. Nekoliko Država potpisnica (npr. **Austrija, Bugarska, Hrvatska, Danska, Italija, Holandija, Portugal, Rumunija, Srbija, Turska**) su, u ovom kontekstu, navele različite mogućnosti smještaja djece u zavisnosti od specifičnih okolnosti i najboljeg interesa djeteta.

- **Portugal** je naveo sljedeće opcije, od kojih su neke zajedničke drugim Državama potpisnicama: smještaj djeteta kod nekog drugog člana porodice; povjeravanje djeteta odgovarajućoj osobi; udomljavanje djeteta u drugu porodicu ili ustanovu.

- **Italija** je takođe navela eksperimentalne korištenje "neutralnog mjesta" kako bi se pratilo kako će se situacija razvijati u slučajevima u kojima je dijete uklonjeno iz porodice zbog nasilja

²⁴ Pogledati tabelu E u Dodatku IV, što se tiče konkretnih odgovora Država potpisnica.

²⁵ [Recommendation Rec\(2005\)5](#) Komiteta ministara Vijeća Evrope zemljama članicama o pravima djece koja žive u ustanovama, koju je Komitet ministara usvojio 16. marta 2005. godine na 919. zasjedanju zamjenika ministara.

i ima razloga da se vjeruje da ni jedan roditelj ne može brinuti o djetetu i da je to slučaj višestrukog zanemarivanja djeteta. U ovim slučajevima se posmatra i ocjenjuje odnos djeteta i odraslih kako bi se odlučilo da li dijete može biti ponovo sa svojim roditeljima ili sa odraslim koji ga nije zlostavljao, kao i da bi se istražili navodi o zlostavljanju u sudskom postupku.

Perspektivne prakse

Postojanje jasnih procedura uklanjanja žrtve koje su zasnovane na najboljem interesu djeteta.

U tom kontekstu su sljedeće specifične procedure istaknute kao perspektivne:

- Propisivanje raznih vremenskih perioda za uklanjanje, uključujući hitno uklanjanje, kratkoročna i dugoročna uklanjanja, kao i druge opcije poput uklanjanja na neodređeno vrijeme (**Hrvatska**);
- Zakon **Portugala** o zaštiti djece je izmijenjen u avgusta 2015. godine, ovlašćuje sud da, nakon što mu žalbu podnese Komisija za zaštitu djece i omladine pod rizikom, ukloni dijete žrtvu seksualnog nasilja iz njegovog porodičnog okruženja, bez pribavljanja saglasnosti roditelja ili zakonskog staratelja koji je optužen ili osumnjičen da je počinio takav zločin prema djetetu;
- Preciziranje da vrsta smještaja i intervencije moraju biti prilagođeni uzrastu djeteta i pažnja mora biti poklonjena kako bi osiguralo da braća i sestre budu smješteni zajedno (**Rumunija**).

95. Komitet konstatuje da je u mnogim Državama potpisnicama (**Albanija, Grčka, Malta, Moldavija, Crna Gora, Srbija, "Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija"**) proces uklanjanja (bilo da se radi o djetetu ili počinocu) predviđen u kontekstu Zakona o "nasilju u porodici". Komitet smatra da u takvim slučajevima Države potpisnice trebaju osigurati donošenje posebnih odredbi koje će uključiti seksualno zlostavljanje djece. Gdje to nije slučaj, djeci se možda ne može dovoljno garantovati zaštita od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja. Komitet stoga preporučuje da, tamo gdje to nije slučaj, zakonodavstvo bude revidirano tako da uključi eksplicitne odredbe o seksualnom zlostavljanju u kontekstu nasilja u porodici.

96. Iz informacija koje su dostavile neke Države potpisnice je proisteklo da nevladine organizacije igraju ključnu ulogu u promovisanju najboljeg interesa djeteta u odnosu na pomoć žrtvama, uključujući i proces uklanjanja. U tom pogledu je Komitet smatrao da bi bilo korisno da lokalne, nacionalne i međunarodne nevladine organizacije budu podržane da bolje razmijene svoje dobre prakse.

97. Konačno, Komitet ističe da bi trebalo biti omogućeno ili privremeno ili potpuno oduzimanje roditeljskog prava roditelju koji je navedeni počinilac, kao prateća mjera za zaštitu djeteta. U tom slučaju, princip hitnosti postupka koji omogućava oduzimanje roditeljskog prava treba primijeniti kako bi obezbijedio brzu reakciju. Komitet smatra da sudske ili druge odgovarajuće vlasti trebaju da imaju mogućnost da donose odluke koje se odmah mogu izvršiti u slučajevima u kojima bi to bilo u najboljem interesu djeteta.

Preporuke za korake koje treba preduzeti za poboljšanje efikasne primjene Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet:

- Smatra da, u kontekstu seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja, uklanjanje žrtve iz njenog porodičnog okruženja treba predvidjeti kao poslednje utočište, koje bi trebalo biti jasno definisano, a kojim se utvrđuju uslovi i trajanje uklanjanje;
- Smatra da intervencije i mjere koje se preduzimaju u kontekstu nasilja u porodici funkcionišu na drugačijem modus operandi u odnosu na one koji su uspostavljeni za slučajeve seksualnog zlostavljanja djece. Eksplicitno spominjanje seksualnog zlostavljanja djece, stoga, treba da budu uključeno u sve mjere zaštite u pogledu nasilja u porodici;
- Poziva Države potpisnice da podrže razmjenu dobrih praksi koje je razradilo civilno društvo kako bi se osiguralo da se poštuje princip najboljeg interesa djeteta pri određivanju najprikladnije pomoći djeci koja su seksualno zlostavljana u kruga povjerenja.

III.3 Član 14§4: Terapeutsku pomoć, uključujući hitnu psihološku pomoć osobama koje su bliske žrtvi seksualnog zlostavljanja u kruga povjerenja

Član 14 – Pružanje pomoći žrtvama

(...)

4. Država potpisnica će preduzeti potrebne zakonske ili druge mjere kako bi se osiguralo da osobe, koje su bliske žrtvi, mogu koristiti, kada je to prikladno, terapeutsku pomoć, naročito hitnu psihološku pomoć

Objašnjenje

100. Pregovarači su priznali da će primjena stava 4 biti ograničena, ali su smatrali da bi u određenim posebno teškim slučajevima bilo opravdano za one osobe, koje su bliske žrtvi, uključujući, na primjer, članove porodice, prijatelje i školske drugove, da koriste hitnu psihološku pomoć. Ove mjere pomoći ne treba da koristi navedeni počinitelac seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja, koji umjesto toga može koristiti programe intervencije i mjere iz poglavlja V.

98. U ovom dijelu izvještaja se posebno ocjenjuje da li su Države potpisnice preduzele mjere kako bi se pomoglo osobama koje nisu uključene u prestup, a bliske su žrtvi. O samom pružanju pomoći žrtvi se ne govori u ovom konkretnom poglavlju.

99. Polovina od 26 Država potpisnica koje su predmet monitoringa su dale neki odgovor na ovo pitanje (**Austrija, Bosna i Hercegovina, Danska, Hrvatska, Grčka, Island, Italija, Luksemburg, Holandija, Crna Gora, Portugal, San Marino i Španija**). Komitet žali što, bez obzira na brojne apele da dostave relevantne informacije, one to nisu uvijek radile i stoga je zaista teško procijeniti situaciju.²⁶

100. **Italija, Portugal i San Marino** ističu da usluge koje pružaju imaju za cilj da se suoče sa hitnim situacijama i pruže neposrednu podršku, uključujući i psihološke prirode, a takođe

²⁶ Pogledati tabelu F u Dodatku IV, što se tiče konkretnih odgovora Država potpisnica.

imaju za cilj naknadno srednjoročno zbrinjavanje žrtve i osoba blizu nje takođe u svrhu oporavka porodičnih odnosa.

101. Nekoliko Država potpisnica (**Bosna i Hercegovina, Danska, Island**) je naglasilo da multidisciplinarni objekti za zaštitu djece (vidi prethodni dio) pružaju pomoć (podrška u krizi i psihološko savjetovanje) i osobama koje su bliske žrtvi.

Perspektivne prakse

U **Hrvatskoj**, zdravstveni sistem predviđa poseban tretman za roditelja koji nije uključen u prestup, kao što su savjetovanje sa stručnim licem. Roditelj će imati priliku da ne samo raspravlja i fokusira se na dijete žrtvu, nego da i iznese svoja osjećanja u vezi sa seksualnim zlostavljanjem svoga djeteta.

Dječji dom na **Islandu** pruža medicinsku i psihološku pomoć djetetu žrtvi i osobi koja mu je bliska. Island takođe daje privremeni smještaj i finansijsku pomoć ako je potrebno.

102. Iz ostalih informacija koje su dostavljene proizilazi da nedostaje određeni zakonski okvir za pružanje usluga bliskoj rodbini djece žrtava seksualnog zlostavljanja. Međutim, usluge mogu pružati preko nacionalnih službi za socijalnu i zdravstvenu zaštitu ili putem nevladinih organizacija. Izgleda da su ove usluge dio opštih usluga i nisu namjenske usluge koje su prilagođene djeci koja su seksualno zlostavljana i osobama koje su im bliske.

Preporuke za korake koje treba preduzeti za poboljšanje efikasne primjene Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet:

- Poziva Države potpisnice koje to još nisu učinile da preduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi se osiguralo da osobe koje su u neposrednoj blizini žrtve mogu koristiti, kada je to potrebno, terapijsku pomoć, odnosno hitnu psihološku pomoć.
- Poziva Države potpisnice da, prilikom određivanja podrške potrebne za žrtve i bliske im osobe, uzmu u obzir činjenicu da otkrivanje istine ne bi trebalo pogoršati situaciju djeteta i drugih članova porodice koji nisu uključeni u prestup.

III.4 Član 27§4: Mjere u odnosu na počinioce, kao što je oduzimanje roditeljskog prava ili praćenje ili nadgledanje osuđenih lica⁷

Član 27 – Sankcije i mjere

(...)

4. Država može usvojiti druge mjere u odnosu na počinioce, kao što je oduzimanje roditeljskog prava ili praćenje ili nadgledanje osuđenih lica.

Objašnjenje

191. Konvencijom je takođe predviđena pogučnost da Država potpisnica usvoji druge mjere u odnosu na počinioce, kao što je oduzimanje roditeljskog prava. Ova mjera se može primijeniti, na primjer, na osobu koja je uklonjena iz porodičnog okruženja, kao mjeru pomoći žrtvi u skladu sa članom 14, stav 3.

192. Druge mjere koje su osmišljene da bi omogućile praćenje i nadgledanje osuđenih lica se mogu razmatrati da bi se, na primjer, omogućilo procjenu rizika od ponavljanja prestupa ili kako bi se osiguralo da programi i mjere intervencije budu efikasni. Te mjere mogu uključivati stavljanje pod nadzor osuđenih lica, lica pod uslovnom kaznom ili uslovnim otpusom, kao i lica koje su odslužila kaznu.

Oduzimanje roditeljskog prava

103. Komitet naglašava da ono što je u pitanju u članu 27§4 Konvencije jeste oduzimanje roditeljskog prava, kao zaštitna mjera za žrtvu kada je počinitelj osuđen. Član 27§4 se ne bavi pitanjem privremenog oduzimanja roditeljskog prava kao mjere za zaštitu djeteta tokom sudskog postupka nije nego sud donese odluku.

104. Komitet konstatuje da Države potpisnice često miješaju ova dva aspekta u svojim zakonima i praksi.²⁸ Zaista, Države potpisnice predviđaju neku vrstu oduzimanja roditeljskog prava u slučajevima kada je navedeni počinitelj roditelj ili staratelj. Ova odluka se često donosi u parničnom postupku (tj. bez obzira na krivični postupak ili sudsku odluku), ali može biti i komplementarna ili sporedna kazna koja se izriče u krivičnom postupku u sudskoj odluci (**Rumunija i Španija**). Međutim, ovo oduzimanje se razlikuje od države do države potpisnice, posebno u pogledu dužine oduzimanja i šta ono pokriva u cjelini.

105. **Finska** je navela da, iako se dijete može zbrinuti, nije moguće da se roditeljima trajno oduzme njihovo pravo. **San Marino** je precizirao da gubitak roditeljskog prava može imati različite oblike, zavisno od trajanja kazne. Konačno, **Bosna i Hercegovina** je rekla da, čak i ako nemaju roditeljsko pravo, roditelji i dalje imaju obavezu da izdržavaju dijete.

106. Mogućnost i spremnost da otkrije svoje zlostavljanje, za svako dijete žrtvu, može biti izuzetno zastrašujuće. Osim toga, to može biti još i teže u slučajevima kada su zlostavljanje počinili roditelji. Dijete obično zna da otkrivanje može imati razorne rezultate po njegovu porodicu u cjelini tako da, na primjer, drugi članovi porodice ostanu lojalni nasilniku ili se priklanjaju jednoj ili drugoj strani.

²⁷

Nalazi koji se odnose na primjenu člana 27§4 Konvencije se temelje na analizi odgovora Država potpisnica i drugih aktera na pitanje br. 13 iz Tematskog upitnika kojeg je pripremila gđa Joanna PAABUMETS (Estonija), koja je bila izvjestilac za ovaj konkretni dio izvještaja.

²⁸

Pogledati tabelu G u Dodatku IV, što se tiče konkretnih odgovora Država potpisnica.

107. Neke Države potpisnice kao **Francuska** i **Belgija**, su izjavile da roditeljsko pravo roditelja prestupnika može biti oduzeto i u odnosu na svu njegovu djecu, čak i ako se procesuirani slučaj odnosi samo na jedno dijete. Komitet ističe da takve odluke treba donositi od slučaja do slučaja, na osnovu procjene rizika zbog ponavljanja krivičnog djela te najboljeg interesa djeteta. Automatsko oduzimanje roditeljskog prava počiniocu koje se odnosi i na braću i sestre djeteta žrtve, može imati negativan uticaj da se dijete žrtva može se suzdržati ili kasno odavati ili povući otkrivanje zbog neminovnih posljedica.

108. Sljedeće Države potpisnice nisu dostavile informacije o situaciji u njihovoj zemlji u vezi sa oduzimanjem roditeljskog prava: **Litvanija, Malta** i **Ukrajina**.

Preporuke za korake koje treba preduzeti za poboljšanje efikasne primjene Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet:

Poziva Države potpisnice da naprave jasnu razliku u svojim zakonima i praksi između:

- Slučajeva privremenog oduzimanja roditeljskog prava, kao privremenu mjeru za zaštitu djeteta prije donošenja osuđujuće presude za dotičnog roditelja, i
- Slučajeva oduzimanja roditeljskog prava kada je sud osudio tog roditelja.

Praćenje ili nadgledanje osuđenog lica

109. Prema članu 27§4, Države potpisnice mogu pratiti ili nadgledati osuđeno lice. Cilj praćenja i nadgledanja osuđenog lica je da se osigura da počiniocu bude uskraćena mogućnost ponavljanja prestupa. Ovo je posebno važno u slučajevima kada je počinitelj bio u krugu povjerenja djeteta žrtve i, stoga, može vjerovatno biti u poziciji da ponovo bude u kontaktu sa djetetom.

110. Komitet napominje da Države potpisnice nemaju zajedničko tumačenje onoga što se podrazumijeva pod "nadgledanjem osuđenog" i ni jedna nije dala informacije o alatima za procjenu ili procedurama za praćenje osuđenih seksualnih delinkvenata.²⁹

111. Komitet smatra da sigurnost djece treba biti primarna briga za sve Države potpisnice i poziva ih da postupe po članu 27§4 Konvencije.

112. Osim toga, Komitet ističe da se, u cilju sprečavanja seksualnog zlostavljanja djece, trebaju predložiti programi intervencije ili mjere usmjerene na seksualne prestupnike. Ovi programi intervencije su regulisani članovima 15. do 17. Konvencije pod nazivom "Interventni programi i mjere", čiji odredbe, međutim, nisu obuhvaćene trenutnim ciklusom monitoringa.

113. Ostale zaštitne mjere su takođe istaknute, iako u drugačijem kontekstu, u drugim članovima Konvencije kao što je član 30§2 kojim se pozivaju Države potpisnice da usvoje

²⁹ Pogledati tabelu G u Dodatku IV, što se tiče konkretnih odgovora Država potpisnica.

zaštitnički pristup prema žrtvama i član 14§3, tačke 1. i 2., koji daje Državama potpisnicama mogućnost da uklone ili navedenog počinioca ili djeteta žrtvu iz njegovog porodičnog okruženja (vidi Dio III.2).

114. Države potpisnice, kao što su **Albanija, Austrija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Danska i Island** su naveli da imaju mogućnost da izvrše naloge za zaštitu djeteta žrtve. Litvanija navodi mogućnost da zabrani počiniocu da se približi žrtvi do isteka vremena utvrđenom od strane suda ili da mu nametne obavezu da živi odvojeno od žrtve. Sadržaj ovih naloga, stoga, može varirati: zabrana ulaska počinioca u određeni dio prostora gdje žrtava živi (**Danska**); u Španiji, nalog za zaštitu se šalje mjestima za koordinaciju autonomnih regija.

Preporuke za korake koje treba preduzeti za poboljšanje efikasne primjene Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet

Poziva Države potpisnice da predvide preduzimanje koraka za praćenje i nadgledanje lica osuđenog za seksualno zlostavljanje djeteta u krugu povjerenja.

III.5 Član 31§4: Sudsko imenovanje specijalnog zastupnika za žrtvu da bi se izbjegao sukob interesa između nosioca roditeljske odgovornosti i žrtve³⁰

Član 31 – Opšte mjere zaštite

(...)

4. Država potpisnica će osigurati mogućnost sudskim organima da imenuju specijalnog zastupnika za žrtvu kada, po lokalnom zakonu, ona ima status strane u krivičnom postupku i kada je nosiocima roditeljske odgovornosti onemogućeno da predstavljaju dijete u tom postupku kao rezultat sukoba interesa između njih i žrtve.

Objašnjenje

227. Stavom 4 se reguliše situaciju u slučajevima seksualnog zlostavljanja u porodici, u kojoj su nosioci roditeljske odgovornosti, iako su odgovorni za odbranu interesa djeteta, uključeni na neki način u postupak u kojem je dijete žrtva (u kojem postoji "sukob interesa"). U takvim slučajevima ova odredba omogućava da dijete u sudskom postupku zastupa specijalni zastupnik koga imenuje pravosudni organ. To može biti slučaj kada je, na primjer, jedan nosilac roditeljske odgovornosti počinitelj ili su zajednički počinioci krivičnog djela ili je priroda njihovog odnosa sa počiniocem takva da se ne može očekivati da brane interese djeteta žrtve bez pristrasnost.

115. Kada je dijete žrtva uključeno u krivični postupak, sudovi često odlučuju koja vrsta usluga, aktivnosti i naloga će mu najbolje poslužiti. Ove mjere trebaju biti donešene nakon razmatranja

³⁰ Nalazi koji se odnose na primjenu člana 31§4 Konvencije se temelje na analizi odgovora Država potpisnica i drugih aktera na pitanje br. 13 iz Tematskog upitnika kojeg je pripremila gđa Joanna PAABUMETS (Estonija), koja je bila izvjestilac za ovaj konkretni dio izvještaja.

niza faktora koji se odnose na najbolji interes djeteta, kao što je apsolutna sigurnost i dobrobit djeteta.

116. Roditelji ili uopšteno osoba ili osobe koje imaju roditeljsku odgovornost se biraju da zastupaju dijete u takvom pravnom procesu. Međutim, kada je roditelj navedeni počinitelj, treba biti zagarantovano da će drugi roditelj biti adekvatan i nezavisan zastupnik. Član 31§4 Konvencije zahtijeva da Države potpisnice propišu zakonom da pravosudni organi imaju mogućnost da imenuju specijalnog zastupnika za dijete žrtvu kada postoji sukob interesa između nosioca roditeljske odgovornosti i djeteta. Ovaj specijalni zastupnik može biti ili privremeni staratelj (kojeg imenuje sud dok traje postupak) ili drugi nezavisni zastupnik.

117. Ova mogućnost je od izuzetne važnosti u slučajevima seksualnog zlostavljanja u porodici, kako bi se interesi djeteta žrtve branili sa nepristrasnošću.

118. Kao što je navedeno u Smjernicama 42 Komiteta ministara Vijeća Evrope o pravosuđu po mjeri djeteta, funkcija privremenog staratelja ili drugog specijalnog zastupnika se razlikuje od funkcije pravnog zastupnika. Staratelja imenuje sud, a ne "klijent" sam po sebi, a trebalo bi da pomogne sudu u odlučivanju što je u najboljem interesu djeteta. Suština specijalnog zastupnika je da se pomogne djetetu u toku krivičnog postupka i da se osigura da istrage i procedure nisu protiv interesa djeteta.

119. U većini Država potpisnica je predviđena mogućnost imenovanja specijalnog zastupnika za dijete u slučaju sukoba interesa sa zakonskim zastupnikom djeteta.³¹

120. Međutim, Komitet napominje da ne postoje zajedničke prakse u Državama potpisnicama. Specijalni zastupnik može biti imenovan za različite prilike s različitim odgovornostima: u **Bugarskoj**, specijalni zastupnik, na primjer, djeluje kao povjerenik u krivičnom postupku; u **Portugalu**, tužilac ima punomoć da zastupa dijete, a u **Španiji** branilac predstavlja dijete u sudu i izvan njega.

121. Osim toga, Komitet ističe da u nekim Državama potpisnicama nije precizirao koji su zadaci specijalnog zastupnika.

122. Komitet žali zbog navoda **Malte** da nema zvaničnih pravnih mogućnosti da se za dijete žrtvu odredi nezavisna osoba koja će ga predstavljati kada roditelji imaju sukob interesa gdje treba da se pomogne djetetu. Na **Malti**, iako se čini da "dogovor" pravosudnih organa i policije, koji gone počinioca, daje socijalnim radnicima mogućnost da prate dijete prije i nakon razgovora, nije im dozvoljeno da budu dio ukupnog postupka jer se često vide kao sredstvo koje može uticati na svjedočenje djeteta.

---

³¹ Pogledati tabelu H u Dodatku IV, što se tiče konkretnih odgovora Država potpisnica.

123. Komitet ističe da, bez obzira da li sudske vlasti imenuju privremenog staratelja ili specijalnog zastupnika, oni trebaju da imaju odgovarajuće pravno znanje i da dobiju potrebne informacije kako bi se osigurala i zaštita najboljeg interesa djeteta u toku krivične istrage i postupka. Kao što je navedeno u Smjernicama 14 Komitet ministara Vijeća Evrope o pravosuđu po mjeri djeteta, svi profesionalci koji rade sa djecom i za djecu treba da dobiju potrebnu interdisciplinarnu obuku o pravima i potrebama djece različitog uzrasta, kao i o postupku koji im je prilagođen.

124. Međutim, kombinaciju funkcije advokata i privremenog staratelja u jednoj osobi treba izbjegavati zbog mogućeg sukoba interesa do koga može doći.³² Razlog za to je da, zbog emocionalne pomoći i podrške koja se veže za ulogu staratelja, djeci treba dati mogućnost da traže staratelja ili zastupnika po svom izboru. Djeca takođe treba da imaju mogućnost, kao što postoji u **Luksemburgu**, da zamijene svog staratelja ili zastupnika ako nije uspostavljen dobar odnos tokom razgovora sa djetetom. Zbog toga Komitet takođe pozdravlja politiku **Islanda**, gdje su imenuju za dijete žrtvu i pravni zastupnik i staratelj.

125. S obzirom da je stepen podrške porodice jedan od najvažnijih predskazivača stepena u kojem se dijete može prilagoditi situaciji nakon objavljivanja zlostavljanja, kada je navedeni počinitelj dio porodične sredine djeteta, podrška porodice može biti ozbiljno poremećena. U **Belgiji** i **Hrvatskoj** će roditelj koji nije uključen u prestup često biti imenovan za specijalnog zastupnika ako je to u najboljem interesu djeteta. Međutim, iako se ovom opcijom, ako je u najboljem interesu djeteta, može pružiti vrijedna emocionalna podrška za buduću dobrobit djeteta, može doći do sukoba sa interesom djeteta, pogotovo ako je roditelj koji nije uključen u prestup emotivno vezan.

126. Konačno, Komitet smatra da bi imenovani privremeni staratelj ili specijalni zastupnik trebao biti besplatan za dijete žrtvu, kao što je garantovano u **Austriji**, **Danskoj** (ako žrtva nije privatno osigurana), **Islandu**, **Luksemburgu** i **San Marinu**.

Preporuke za korake koje treba preduzeti za poboljšanje efikasne primjene Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet:

- Traži od **Malte** da imenuje specijalnog zastupnika ili staratelja kada postoji sukob sa interesom djeteta. Ovoj osobi treba dozvoliti da bude prisutna tokom cijelog krivičnog postupka;
- Poziva Države potpisnice da osiguraju da privremeni staratelji i specijalni zastupnici dobiju odgovarajuću obuku i pravno znanje kako bi se osigurao i zaštito najbolji interes djeteta žrtve u krivičnoj istrazi i postupku;
- Poziva Države potpisnice da izbjegnu kombinovanje funkcije advokata i privremenog staratelja u jednoj osobi;
- Poziva Države potpisnice da privremenog staratelja ili specijalnog zastupnika obezbijede besplatno za dijete žrtvu.

³² Pogledati Objašnjenja Smjernica Komiteta ministara Vijeće Evrope o pravosuđu po mjeri djeteta, §105.

III.6 Član 30§2: Zaštitni pristup prema žrtvama kojim se osigurava da kroz istrage i krivični postupak ne dođe do produbljanja traume kroz koju je dijete prošlo i da mu se uporedo sa djelovanjem krivičnog sistema, prema potrebi, pruži pomoć¹⁸

Član 30 – Principi

(...)

2 Sve države potpisnice će usvojiti zaštitni pristup prema žrtvama, osiguravši da istrage i krivični postupci ne produbljuju traume koje je dijete doživjelo i da mu se uporedo sa djelovanjem krivičnog sistema, prema potrebi, pruži pomoći. (...)

Objašnjenje

211. Postojeći međunarodni pravni instrumenti za zaštitu djece daju samo naznaku potrebe za posebnim sudskim postupkom prilagođenim djetetu žrtvi. Preporuka Rec (2001) 16, koja je zasigurno najdetaljniji takav instrument, posebno podsjeća na potrebu da se zaštite prava djeteta žrtve bez kršenja prava osumnjičenog, potrebu poštivanja privatnog života djeteta žrtve i osiguravanja posebnih uslova za saslušanje djeteta. Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta, koji se isključivo bavi prodajom djece, dječijom prostitucijom i dječijom pornografijom, u članu 8 predviđa priznavanje ranjivosti djece žrtava i prilagođavanje postupaka njihovim posebnim potrebama, njihovo pravo na informisanje o napretku postupka i na zastupanje kada su njihovi interesi u pitanju, zaštitu njihove privatnosti i, na kraju, zaštitu od zastrašivanja i odmazde. Rezolucija 1307 (2002) Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope države članice poziva da prioritet daju pravima djece žrtava koja nisu u mogućnosti da iskažu svoje stavove.

212. Osim ovih ciljeva, definicija i primjena pravila postupka prilagođenog djeci žrtvama prepušteni su odluci i inicijativi svake države. Nedavne analize, uključujući REACT, ukazuju na razlike i odstupanja u ovoj oblasti.

213. Pregovarači su smatrali da je potrebno predvidjeti niz mjera kako bi se osigurala zaštita djeteta žrtve u krivičnom postupku i kako bi taj postupak bio prilagođen potrebama djeteta. Međutim, u stavu 4 se naglašava da ove mjere ne bi trebalo da krše prava odbrane i načela pravednog suđenja utvrđena u članu 6 EKLJP.

214. Osnovno pitanje se tiče svjedočenja djeteta koje u velikom broju država predstavlja veliki izazov u postupcima, o čemu svjedoče i brojni predmeta koji su bili predmet velike pažnje medija i promjene u krivičnom postupku do kojih je došlo u posljednjih nekoliko decenija. U ovom kontekstu, za Države članice je postalo izuzetno važno da usvoje procesna pravila kojima se garantuje i štiti svjedočenje djeteta.

215. Iz tog razloga se stavovima 1 i 2 uspostavljaju dva opšta načela o tome da se istrage i sudski postupci koji se odnose na djela seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece moraju uvijek provoditi na način kojim se štite najbolji interesi i prava djeteta, te moraju za cilj imati izbjegavanje pogoršavanja pretrpljene traume.

127. Uvođenje zaštitnog pristupa prema žrtvama seksualnog zlostavljanja u sudskom postupku (od faze istrage do faze nakon donošenja sudske odluke) doprinosi ostvarenju principa najboljeg interesa djeteta, na koji se poziva u članu 30§1. Ovaj pristup je još važniji kada se stavi u kontekst krivičnog djela kod kog je optuženi član uže porodice žrtve ili osoba koja uživa povjerenje, autoritet ili uticaj u odnosu prema žrtvi. Član 30§2 Konvencije fokusiran je na dvije specifične

¹⁸Nalazi koji se odnose na primjenu člana 30§2 Konvencije zasnivaju se na odgovorima država potpisnica i drugih interesnih strana na pitanje br. 14 Tematskog upitnika koji je izradila Maria-José CASTELLO-BRANCO (Portugal) u svojstvu izvjestioca za ovaj dio izvještaja, pri čemu su u obzir uzeti nalazi Komisije Evropske unije iz njenih studija o učešću djece u sudskim postupcima.

obaveze koje se tiču zaštite žrtve: istragom i krivičnim postupkom ne produbljavati traumu kroz koju je dijete prošlo, i uporedo sa djelovanjem krivičnog sistema osigurati pomoć djetetu, tamo gdje je to potrebno.

Istrage i krivični postupci vođeni na način kojim se ne produbljuju traume kroz koje je dijete prošlo

128. Komitet naglašava da obaveza koja u tom pogledu proizilazi iz Lanzarote konvencije jeste obaveza da se postigne rezultat, a to je da istragom i sudskim postupkom ne dođe do produbljanja traume kroz koju je dijete prošlo. Konvencija državama potpisnicama nalaže da uvedu zaštitni pristup prema djeci žrtvama, dok je samim državama potpisnicama prepušteno da izaberu sredstva za postizanje ovog cilja. Na taj način državama potpisnicama se ne nameću nikakva konkretna rješenja. Naknadnim zaključcima Komiteta uzeta je u obzir ova situacija, pri čemu je veći naglasak stavljen na perspektivne prakse nego na domaću situaciju gdje pristup koji su usvojile strane ne bi zadovoljio zahtjeve Konvencije. Komitet, međutim, naglašava da neke od mjera koje su predstavljene u daljem tekstu, i koje za cilj imaju da se izbjegne produbljanje traume kroz koju je dijete prošlo, predstavljaju obaveze prema članu 35. Konvencije.

129. Osim toga, Komitet naglašava da sva djeca žrtve, bez obzira na starosnu granicu pristanka na seksualni odnos, trebaju biti zaštićena u istrazi i krivičnom postupku, posebno u slučajevima u kojima je došlo do zlostavljanja u krugu povjerenja.

130. Po mišljenju Komiteta, pristup kojim se štiti dijete žrtva treba primjeniti od samog podnošenja tužbe ili prijavljivanja slučaja nadležnim organima u bilo kojoj drugoj formi, što se smatra prvom fazom istrage.

131. Prije svega, i generalno, Komitet sa žaljenjem konstatuje da se u većini država potpisnica ne posvećuje dovoljno pažnje činjenici da je do seksualnog zlostavljanja došlo u krugu povjerenja djeteta u smislu rizika od otežavanja traume za dijete žrtvu, kada je ova trauma očigledno pogoršana samom činjenicom da je seksualno zlostavljanje počinio neko iz djetetove okoline. Shodno tome, potrebno je poboljšati zaštitni pristup prema djeci žrtvama seksualnog zlostavljanja počinjenog u krugu povjerenja djeteta.

132. Osim toga, i konkretnije, kada je u pitanju faza saslušanja djeteta žrtve tokom istrage, Komitet naglašava da je to jedna od posebno osjetljivih faza u kojoj postoji značajan rizik od produbljanja traume za dijete. Države članice su osmislile niz perspektivnih pravila i praksi kako bi se omogućilo da se istraga nastavi pod povoljnim uslovima, da se čuje i dijete žrtva, uz istovremeno smanjenje rizika od produbljanja traume.

133. Komitet konstatuje da pojedine države potpisnice omogućavaju djeci da, pod nadzorom sudije, daju iskaz u početnoj fazi krivične istrage (**Bugarska**, djeca do 15 godina, **BarnahusIsland**) ili policije (djeca do 12 godina, **Børnehuse Danska**) kako bi se dijete pošteđelo od ponovljenog davanja iskaza i izbjeglo suočavanje sa osumnjičenim u sudnici ukoliko do podizanja optužnice dođe u kasnijoj fazi. Ovo zahtijeva poštivanje principa pravednog postupka, uključujući i princip jednakog postupanja. Odbrani stoga mora biti omogućeno da prati saslušanje i da djetetu na odgovarajući način, putem onog ko sasluša dijete, postavlja pitanja. Saslušanja se snimaju uz pomoć video tehnike, i ti zapisi se prihvataju kao valjan dokaz u sudskom postupku, ukoliko se

pokrene krivično gonjenje, što se prema sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava smatra pravednim postupkom (predmet Kovač protiv Hrvatske, br. 503/05, 12.7.2007, §30). Ovakav način rada se može smatrati korisnim za svu djecu žrtave seksualnog zlostavljanja, jer se time izbjegava produbljivanje traume do kog može doći usljed dugotrajnog čekanja (mjeseci, možda i godine) na svjedočenje u toku glavnog pretresa u predmetu. Ovo se posebno odnosi na djecu žrtve seksualnog zlostavljanja u porodici.

Evropski sud za ljudska prava, Kovač protiv Hrvatske, br. 503/05, 12.7.2007.

“25. (...)U pravilu se svi dokazi moraju izvesti u prisustvu okrivljenog na javnoj raspravi, a radi kontradiktornosti postupka. To, međutim, ne znači da, da bise priznao kao dokaz, iskaz svjedoka uvijek mora biti dat na sudu i javno; (...)

26. Sud nadalje ponavlja da upotreba iskaza dobijenih tokom policijske istrage i sudske istrage u svrhe dokazivanja sama po sebi nije protivrječna stavovima 1 i 3(d) člana 6, uz uslov da su poštovana prava na odbranu. Ta prava, u pravilu, zahtijevaju da se optuženom na primjeren i pravilan način pruži mogućnost da ospori vjerodostojnost i ispituje svjedoka koji svjedoči protiv njega, bilo tokom svjedočanja ili u kasnijoj fazi postupka (vidi, između drugih izvora prava, predmet Isgrò v. Italy, presuda od 19.2.1991., Serija Abr. 194-A, str.12,§34; i Lucàv. Italy, br. 33354/96, §§ 40-43, ECHR2001-II).

27. U odgovarajućim slučajevima, načelo poštenog suđenja nalaže da se interesi odbrane dovedu u ravan sa interesima svjedoka ili žrtava koje su pozvane da svjedoče. U tom pogledu, sud je uzeo u obzir posebne odlike krivičnog postupka koje se odnose na seksualna krivična djela. Žrtva takav postupak često doživljava kao teško iskušenje, posebno ako se protiv svoje volje mora suočiti sa optuženim. Te će odlike biti još naglašenije u predmetu u kome se pojavljuje maloljetnik. U ocjeni pitanja da li je u takvom postupku okrivljenom pošteno suđeno, moraju se uzeti u obzir interesi žrtve. Sud stoga prihvata da se u krivičnom postupku koji se odnosi na seksualno zlostavljanje mogu preduzeti određene mjere u svrhu zaštite žrtve, uz uslov da se takve mjere mogu uskladiti sa odgovarajućim i djelotvornim ostvarivanjem prava na odbranu. U osiguravanju prava na odbranu, od pravosudnih organa se može zatražiti da preduzmu mjere koje će kompenzovati teškoće sa kojima se odbrana bori (vidi S.N. v. Sweden, br. 34209/96, § 47, ECHR2002-V sa dodatnim referencama)(...)

30. (...)Sud konstatuje da podnosiocu zahtjeva nije omogućeno da prati na koji je način istražni sudija ispitivao dijete. To se, na primjer, moglo organizovati tako da podnosilac zahtjeva putem tehničkih uređaja posmatra M.V.dok daje svoj iskaz u drugoj prostoriji. Nadalje, budući da iskaz M.V. pred istražnim sudijom nije snimljen na video traku, ni podnosilac zahtjeva ni sudije raspravnog suda nisu mogli posmatrati njeno ponašanje tokom ispitivanja i na taj način steći vlastiti utisak o njenoj pouzdanosti (vidi Bocos-Cuesta v. the Netherlands, br. 54789/00,§71,10.11.2005.). Podnosiocu zahtjeva nije ni u jednoj fazi postupka pružena prilika da joj preko trećeo sobe postavljaju pitanja. Dakle, nije mu pružena prilika ni da ospori njen iskaz. (...)”

134. Komitet naglašava da seksualno zlostavljanje djece nije samo pitanje sudstva budući da i drugi sektori imaju značajne odgovornosti po pitanju sigurnosti i fizičkog i psihičkog oporavka djeteta. Kako bi se omogućilo izvršenje ovih odgovornosti, nadležne agencije moraju imati pristup djetetu tokom davanja iskaza kako bi bile u mogućnosti da djeluju na odgovarajući način. Uporedo sa krivičnom istragom, društvena istraga je od posebne važnosti u situacijama seksualnog zlostavljanja u porodici u svrhu procjene najboljeg interesa djeteta žrtve, na primjer u pogledu alternativnog zbrinjavanja u odnosu na druge mjere podrške. Komitet ističe da zajedničko saslušavanje svjedoka u saradnji između agencija za provođenje zakona i socijalnih službi/službi za zaštitu djece može biti od velike pomoći kod ublažavanja produbljene traume na način da se smanji broj saslušanja djeteta žrtve na više različitih lokacija.

135. Uobičajeno djeca tokom istrage ili sudskog postupka iskaze uglavnom daju u policijskim stanicama ili sudnicama i ovo je i dalje prisutna praksa u Evropi. Komitet smatra da uzimanje iskaza od djece, bilo tokom samog sudskog postupka ili u toku predpretnesne faze, treba da se vrši u prostorijama napravljenim i prilagođenim ovoj svrsi (vidi član 35§1 b) Lanzarote konvencije). Veliki broj država potpisnica sve veću pažnju obraća na to da se saslušavanje djeteta vodi unutar strukture i okruženja koje odgovara njegovim potrebama (**Albanija, Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Danska, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Finska, Francuska, Island, Luksemburg, Republika Moldvija, Crna Gora, Portugal, Španija i Ukrajina**). Potrebno je nastaviti ove napore kako bi se osiguralo da sva djeca uživaju ove pogodnosti. Komitet navodi da uzimanje iskaza treba da se odvija u posebnoj prostoriji, odvojenoj od prostorija u kojima se uobičajeno provode istražne radnje i daju iskazi, te da ove prostorije treba da budu locirane izvan prostora policije, bolnice ili suda. Ovo prvenstveno omogućava da se izbjegne da dijete bude zastrašeno samom zgradom (sud ili policijska stanica), i drugo da se značajno smanji rizik od susreta djeteta žrtve sa počiniocem. Prostorija u koju dijete dolazi je stoga generalno tako osmišljena da se dijete osjeća dobrodošlo i sigurno. Pojedine države potpisnice su u svrhu provođenja forenzičkih saslušanja i uzimanja iskaza formirale tzv. „kuće za djecu“ (**Danska, Island**).

136. Pod djeci prilagođenim okruženjem, Komitet podrazumijeva da prostor u kome se daje iskaz treba da bude dekorisan šarenim bojama, da izgleda neoficijelno, sa posterima i igračkama ukoliko je to prikladno uzrastu djeteta, te knjigama. Ovaj prostor treba da bude organizovan tako da se dijete osjeća opušteno. Osoba koja uzima iskaz od djeteta treba da sjedi u istom nivou sa djetetom kako svojom visinom ne bi nadmašivala dijete.

137. Komitet, međutim, konstatuje da iako Države potpisnice uviđaju potrebu da dijete bude primljeno u okruženju koje nije traumatično, ove prostorije ne postoje u svim državama potpisnicama i na njihovoj teritoriji.

138. Iako Države potpisnice uviđaju koliko je važno da saslušanje djeteta žrtve treba da vrši kvalifikovan, dobro obučen profesionalni kadar (vidi član 35§1c) Lanzarote konvencije), Komitet konstatuje da to nije uvijek tako u praksi.

139. Na primjer, u pojedinim državama potpisnicama (**Bugarska, Litvanija, Malta, Rumunija**), u okviru policije ne postoje ni specijalne jedinice koje bi se bavile djecom žrtvama, niti je za pripadnike redovne policije predviđena individualna obuka za rad sa djecom.

Perspektivne prakse

Europol organizuje obuku za pripadnike policije u Evropi i izvan nje sa naglaskom na slučajevima seksualnog zlostavljanja djece.

U **Hrvatskoj**, pripadnici policije koji saslušavaju djecu prolaze obuku u trajanju od šest sedmica tokom koje se obučavaju u tehnikama uzimanja iskaza od djece.

Na **Islandu**, iskaz od djeteta žrtve uzimaju stručne osobe obučene za provođenje forenzičkog ispitivanja u prostorijama prilagođenim djeci (*Barnahus*).

Policajci koji pripadaju Odjelu za zaštitu mladih nacionalne policije **Luksemburga** moraju proći trodnećnu obuku na Policijskoj akademiji u Frajburgu (Njemačka), koja nudi multidisciplinarni program (zakon o postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku, dječija psihologija, komunikacija sa djecom, društvena pitanja, sprečavanje kriminaliteta, forenzika). Nakon toga slijede još dvije sedmice obuke sa fokusom na specifična pitanja seksualnog zlostavljanja djece. Odjel za zaštitu mladih pri nacionalnoj policiji Luksemburga takođe organizuje seminare na temu „kognitivnog saslušanja“, koje predstavlja posebnu tehniku uzimanja iskaza usmjerenu na stvaranje pozitivnog odnosa između djeteta i istražitelja kako bi se izbjegla traumatizacija.

140. Što se tiče pitanja prisustva osobe koja pruža podršku djetetu u prostoriji za ispitivanje, Komitet konstatuje da ovakvo odobrenje treba davati od slučaja do slučaja, nakon što se sasluša mišljenje djeteta. U tom smislu, Komitet konstatuje da dijete, u prostoriji za saslušanje, ne bi trebalo biti u pratnji nekoga ko može uticati na njega makar i samim svojim prisustvom. Ovo ima još veći značaj u slučajevima seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja. Takvo prisustvo može dalje imati negativne efekte na naredne sudske postupke budući da odbrana može koristiti argument ovakvog uticaja da ospori svjedočenje djeteta (vidi član 30§4 Konvencije).

141. Kako bi se izbjeglo produblivanje traume, neophodno je da dijete žrtva da iskaz što prije nakon otkrivanja krivičnog djela (**Danska, Portugal i Španija**) (vidi član 35§1 a) Lanzarote konvencije), kao i da se ograniči trajanje i broj saslušanja (**Belgija, Hrvatska, Danska, Grčka, Island, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Crna Gora, Portugal, San Marino, Španija i Turska**) (vidi član 35§1 e) Lanzarote konvencije) uzimajući u obzir dob djeteta i njegovu sposobnost držanja pažnje. Ukoliko je neophodno još jedno saslušanje, Komitet naglašava da je potrebno da saslušanje vrši ista osoba koja je vršila i prvo saslušanje (**Belgija, Danska, Grčka, Luksemburg, Crna Gora i Rumunija**) (vidi član 35§1 d) Lanzarote konvencije) i pod istim materijalnim uslovima, kako bi se ograničio uticaj ovog drugog saslušanja na dijete.

Perspektivne prakse

Belgija naglašava potrebu da se poštuje prirodni ritam djeteta, te da se izbjegava saslušanje u kasnim večernjim satima ili noću.

142. U **Srbiji**, dijete može biti saslušano u nekoliko navrata tokom postupka. Komitet je utvrdio da su višestruka saslušanja uobičajena praksa u različitim državama potpisnicama, dok je broj saslušanja potrebno ograničiti na mjeru u kojoj je to neophodno za potrebe krivičnog postupka. Komitet smatra da pomenute države potpisnice ne treba da nastave ovakvu praksu.

143. Jedno od djelotvornih sredstava koje se koristi da se izbjegne ponovno saslušanje djeteta žrtve je video snimanje saslušanja, što je praksa koju primjenjuje veliki broj država potpisnica (posebno **Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Danska, Finska, Francuska, Grčka, Island, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Crna Gora, Holandija, Portugal, Rumunija, San Marino, Španija, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Turska i Ukrajina**). Mora se omogućiti korištenje ovako snimljenog iskaza kao dokaznog materijala u postupku (vidi član 35, stav 2 Lanzarote konvencije). Kada odbrana dobije priliku da postavljanjem pitanja pobija iskaz djeteta tokom svjedočenja, korištenje video tehnike eliminiše potrebu da dijete bude prisutno u sudnici tokom trajanja postupka, bilo kroz prikazivanje iskaza unaprijed snimljenog tokom saslušanja ili kroz saslušanje djeteta na daljinu koje vrši sudija.

144. Faze krivičnog postupka nakon saslušanja djeteta žrtve seksualnog zlostavljanja u njegovom krugu povjerenja takođe predstavljaju važne trenutke tokom kojih države potpisnice moraju preduzeti sve korake kako bi se izbjeglo produblјivanje traume kroz koju je dijete žrtva prošlo.

145. Jedan od načina je da se u toku krivičnog postupka preduzmu odgovarajuće mjere kako bi se dijete zaštitilo od ponovnog kontakta sa navednim počiniocem¹⁹. Moguće je preduzeti nekoliko vrsta mjera. U nekim zemljama postoji stroga zabrana suočavanja djeteta žrtve sa osumnjičenim (**Hrvatska, Crna Gora** za djecu do 14 godina). Ovo može biti i pitanje pružanja mogućnosti djetetu žrtvi da bude ispitano bez prisustva osumnjičenog (**Austrija, Danska, Finska, Litvanija**). Pojedine države potpisnice su uspostavile sistem koji počiniocu omogućava da prati ispitivanje djeteta bez fizičkog priustva u istoj prostoriji u kojoj se nalazi i dijete (uz pomoć dvostranog ogledala ili videonadzornih kamera – **Island** – ili uz pomoć sistema za videokonferencije – **Island, Španija**). Drugi način da se izbjegne susret osumnjičenog i žrtve jeste da se izbjegne njihovo pozivanje na svjedočenje u isto vrijeme i u istim prostorijama (**Belgija, Danska**). Komitet podsjeća na Smjernicu br. 70 Komiteta ministara Savjeta Evropeo pravosuđu po mjeri djeteta (2010) u kojoj se naglašava da postojanje manje striktnih pravila o svjedočenju ne treba samo po sebi da umanjí vrijednost svjedočenja ili dokaza djeteta.

146. Zaštita privatnosti djeteta žrtve seksualnog zlostavljanja počinjenog u njegovom krugu povjerenja takođe je sredstvo uz pomoć kog se može izbjeći otežavajnje traume djeteta. Ova zaštita mora funkcionisati već od početne faze, tokom cijele istrage i sudskog postupka, pa čak i u godinama nakon suđenja. Države potpisnice su uspostavile niz mjera za zaštitu privatnosti ove djece. Na primjer, može se ograničiti pristup informacijama (**Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Danska, Finska, Island i Portugal**). Osim toga, objelodanjivanje identiteta djeteta žrtve seksualnog nasilja predstavlja krivično djelo u **Hrvatskoj, Danskoj, Francuskoj, Grčkoj, Litvaniji i Luksemburgu**. Takođe, objavljivanje ličnih podataka i fotografija djeteta ograničeno je u **Belgiji, Italiji i Portugalu**. U **Finskoj** osjetljive informacije koje mogu naštetiti

---

¹⁹Ovo poglavlje se ne bavi pitanjem ograničavanja kontakta između djeteta žrtve i osumnjičenog počinioca izvan konteksta krivičnog postupka.

djetetu moraju ostati tajne. Komitet u tom smislu podsjeća na Smjernicu br. 6 Komiteta ministara Savjeta Evrope o pravosuđu po mjeri djeteta (2010) u kojoj se naglašava da nikakve informacije niti lični podaci kojima bi se direktno ili indirektno mogao otkriti identitet djeteta ne mogu biti učinjeni dostupnima niti objavljeni, posebno ne u medijima, uključujući slike, detaljan opis djeteta ili njegove porodice, imena ili adrese, audio i video snimaka i sl. Države potpisnice se pozivaju da, putem zakonodavnih mjera ili praćenja mehanizama samoregulacije medija, spriječe kršenja prava na privatnost od strane medija (Smjernica br.7).

147. Druga mjera koju pojedine države potpisnice preduzimaju kako bi ograničile traumatiziranje djeteta u krivičnom postupku jeste formiranje specijalizovanih sudova (uključujući posebno prilagođene prostorije u redovnim sudovima/sudovima za odrasle) koji su nadležni da sude u predmetima u kojima su žrtve djeca (**Belgija, Hrvatska, Francuska, Luksemburg, Malta, Rumunija**).

Perspektivne prakse

Francuski sudovi za maloljetnike (*Juges pour Enfants*) angažovani su kad god postoje snažne indicije da je žrtva dijete. Sudovi za maloljetnike mogu preduzimati mjere građanske prirode u slučajevima kada je djetetu potrebna zaštita. Sudovi za maloljetnike se nalaze pri visokim sudovima (*Tribunaux de Grande Instance*) i postoje su na cijeloj teritoriji Francuske. Pored toga, u okviru francuske nacionalne policije formirane suposebne brigade (*brigades de protection des mineurs*) i nacionalna žandarmerija (*brigades de prévention de la délinquance juvénile*) koje se bavi pitanjima maloljetničkog pravosuđa. Ove brigade su odgovorne za vođenje istrage i saslušavanje djece žrtava (i, u zavisnosti od predmeta, i djece svjedoka).

Djelovanje krivičnog pravnog sistema koje uključuje pružanje pomoći, tamo gdje je to prikladno

148. Lanzarote konvencija nije specifična po tome šta označava zahtjev za pomoć u okviru djelovanja krivičnog pravnog sistema kako se zaključuje iz člana 30§2. Komitet bez obzira na to podsjeća da se pomoć u okviru djelovanja krivičnog pravnog sistema mora tumačiti u svjetlu obaveza koje proističu iz člana 14§1 Konvencije koji se odnosi na (generalnu) pomoć žrtvama (što nije predmet ovog izvještaja). Komitet naglašava da najbolji interes djeteta nalaže da djetetu koje je žrtva seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja u toku krivičnog postupka bude pružena pomoć, uključujući i period nakon donošenja sudske odluke.

Perspektivne prakse

U **Belgiji**, ukoliko se radi o maloljetniku koji je žrtva seksualnog zlostavljanja u vlastitoj porodici, policajac maloljetnika mora uputiti na nadležni centar za zlostavljanu djecu u flemiškoj zajednici i "SOS-enfant" timove u Valonsko-briselskoj federaciji (14 verifikovanih timova). Funkcije prijema, praćenja i informisanja u kontekstu krivičnih postupaka, što spada u opseg pomoći žrtvama, u nadležnosti su službi za pomoć žrtvama pri odjelima javnih tužilaštava i sudova, čije je uspostavljanje započelo 1993. godine i koje od 1999. godine predstavljaju sastavni dio sudskog sistema (*Service des maisons de justice*) (njihovi zadaci su utvrđeni cirkularom br. 16/2012 od 12. novembra 2012. godine koji je uputilo Ministarstvo pravde i kolegij državnih tužilaca pri žalbenim sudovima, a vezi sa prihvatom žrtava u sudovima i tužilaštvima). Služba za podršku žrtvama

nadležna je za pružanje svih vidova pomoći žrtvama i njihovim porodicama, a posebno za pružanje informacija u vezi sa njihovim predmetima tokom sudskog postupka (od podnošenja tužbe do izvršenja kazne).

149. Čini se da činjenica da je seksualno zlostavljanje počinjeno u krugu povjerenja djeteta nema uticaja na vidove pomoći koje predlažu Države potpisnice.

150. Tokom faze davanja iskaza pomoć djeci žrtvama mogu pružati stručnjaci različitih profila, kao što su psiholozi ili psihijatri (**Albanija, Austrija, Belgija, Hrvatska, Finska, Francuska, Italija, Litvanija, Republika Moldavija, Crna Gora i San Marino**), policijski službenici specijalizovani za pitanja koja se tiču djece (**Albanija, Belgija, Hrvatska, Danska, Španija i „Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija”**), istražilac iz odjela za brigu o djeci (**Danska i Rumunija**, za krijumčarenje) ili socijalne službe (**Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija**), pedijatar ili *ad hoc* administrator (**Francuska**), specijalista za brgu o djeci kog imenuje sudija (**Island**).

151. Pomoć djetetu žrtvi uglavnom se sastoji od pravne pomoći tokom različitih faza krivičnog postupka, posebno putem opunomoćenika (**Albanija, Austrija, Belgija, Hrvatska, Danska, Finska, Francuska, Island, Litvanija, Luksemburg, Republika Moldavija, Crna Gora, San Marino, Srbija, „Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija” i Turska**). Ova uloga može biti dodijeljena i organu starateljstva (**Bosna i Hercegovina, Italija, Luksemburg, Republika Moldavija, Ukrajina**) ili čak i nevladinoj organizaciji (**Rumunija**).

152. U većini država potpisnica, dijete može dobiti besplatnu pravnu pomoć ili pomoć pred sudom (**Albanija, Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Danska, Španija, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Finska, Francuska, Grčka, Island, Italija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Portugal, Rumunija, San Marino, Srbija i Turska**), mada to u pojedinim slučajevima podliježe uslovima kao što je visina prihoda žrtve (**Austrija – samo kada se radi o pravnoj pomoći, a ne i o pomoći u samom postupku, Francuska i Grčka**) ili pomoć u pokrivanju sudskih troškova (**Italija**).

153. Komitet naglašava koliko je značajano da se djetetu žrtvi dodijeli pravo na advokata, posebno u postupcima u kojima postoji mogućnost da dođe do sukoba interesa između djeteta i njegovih roditelja ili drugih interesnih strana. Ovo pravo je još važnije u slučajevima seksualnog zlostavljanja počinjenog u krugu povjerenja djeteta (smjernice 37. i 43. Smjernica Komiteta ministara Savjeta Evrope o pravosuđu po mjeri djeteta (2010)). Advokati koji zastupaju ovu djecu treba da budu edukovani i dobro upoznati sa pravima djeteta i srodnim pitanjima, te da budu sposobni da komuniciraju sa djecom na njihovom nivou razumijevanja (Smjernica 39).

Perspektivne prakse

U **Hrvatskoj, Crnoj Gori i Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji** advokati određeni da zastupaju djecu moraju biti priznati stručnjaci u oblasti prava djeteta.

154. Komitet konstatuje da države potpisnice ne predviđaju pomoć djeci nakon završetka krivičnog postupka. Ova pomoć može, na primjer, biti u vidu tumačenja sudske odluke na način prikladan uzrastu djeteta i stepenu njegove zrelosti, te jezikom razumljivim djetetu.

155. Konačno, Komitet konstatuje da se član 30§2 Konvencije primjenjuje samo na djecu koja su bila svjedoci seksualnog zlostavljanja u svom krugu povjerenja. Komitet, sa druge strane, naglašava da je Istambulskom konvencijom o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, koja je usvojena nekoliko godina nakon Lanzerote konvencije, djeci svjedocima pružena zaštita i podrška. Iako se države potpisnice Lanzarote konvencije nisu pravno obavezale na usvajanje zaštitnog pristupa prema djeci svjedocima seksualnog zlostavljanja, Komitet konstatuje da je nekoliko država potpisnica to učinilo, budući da to posebno proizilazi iz primjene principa najboljeg interesa djeteta.

Perspektivne prakse

U **Austriji**, saslušavanje djeteta svjedoka se vrši kako bi se spriječila sekundarna traumatizacija. Saslušanje se vrši u posebnoj prostoriji bez fizičkog prisustva stranaka, posebno optuženog, i uz mogućnost da saslušanje umjesto sudije vrši psiholog. To je čak i obavezno kada je dijete svjedok mlađe od 14 godina (poglavlje 165 Zakona o krivičnom postupku).

Preporuke u vezi sa koracima koje je potrebno preduzeti na unapređenju djelotvornosti provođenja Lanzarote konvencije

Lanzarote Komitet poziva države potpisnice:

- da osiguraju da mjere zaštite tokom istrage i krivičnog postupka budu dostupne svoj djeci bez obzora na njihov uzrast, posebno u slučajevima kada je do zlostavljanja došlo u krugu povjerenja;
- da uzmu u obzir specifičnosti seksualnog zlostavljanja počinjenog u krugu povjerenja djeteta kod mjera i procedura koje primjenjuju tokom krivičnih istraga i postupaka kako bi se izbjeglo produbljanje traume kroz koju je dijete prošlo;
- da osiguraju da njihov pravosudni sistem potpunije uvaži specifičnosti vezane za maloljetnike kao žrtve, a ne samo kao počinioce krivičnih djela;

U fazi istrage:

- uzimanje iskaza od djeteta žrtve treba da se odvija u okruženju prilagođenom djetetu i odvojenom od prostorija u kojima se uobičajeno vrši ispitivanje i provodi istraga (kao što su policijske, bolničke ili sudske prostorije), uzimajući pri tome u obzir najbolje prakse u ovoj oblasti, i osiguravajući takvo okruženje na cijeloj svojoj teritoriji;
- osigurati da su lica koja ispituju dijete žrtvu prošla odgovarajuću obuku;

- da svoje procedure prilagode na način da one odslikavaju principe uzimanja iskaza od djeteta žrtve u najkraćem vremenskom roku nakon počinjenog krivičnog djela, da ograniče njihov broj i trajanje, i da u obzir uzmu uzrast djeteta i njegovu sposobnost držanja pažnje;
- da svoje procedure prilagode na način da one odslikavaju princip prema kom, kada je apsolutno neophodno dijete žrtvu saslušati više od jednog puta, ta saslušanja treba, po mogućnosti i kada je to prikladno, da vrši ista osoba i pod istim materijalnim uslovima kao i prvo saslušanje.
- da osiguraju da se prilikom određivanja trajanja saslušanja u obzir uzmu uzrast djeteta i njegova sposobnost držanja pažnje;
- da se odbrani da mogućnost da tokom saslušanja postavljanjem pitanja pobija iskaz djeteta, čime se eliminiše potreba da dijete bude prisutno u sudnici tokom postupka;

Tokom sudskog postupka:

- potrebno je sistemsko korištenje video opreme za snimanje saslušanja djeteta žrtve kako bi mu se omogućilo svjedočenje na daljinu tokom postupka;
- video zapis sa saslušanja djeteta žrtve treba da bude prihvaćen kao dokazni materijal;
- potrebno je preduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi se spriječio bilo kakav dalji kontakt djeteta žrtve seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja i osumnjičenog tokom krivičnog postupka, posebno uzimanjem iskaza od djeteta bez prisustva počinioca i osiguravanjem da tokom postupka ne dođe do suočavanja sa okrivljenim;
- potrebno je, putem zakonodavnih mjera ili verifikacijom mehanizama samoregulacije, spriječiti kršenje prava djeta žrtve na privatnost objelodanjivanjem ili objavljivanjem u medijima ličnih informacija ili podataka koje direktno ili indirektno mogu otkriti identitet djeteta, što se posebno odnosi na fotografije, detaljne opise djeteta ili njegove porodice, imena i adrese, audio i video snimke;
- djetetu žrtvi seksualnog zlostavljanja u krugu njegovog povjerenja treba da bude dodijeljena besplatna pravna pomoć pod istim, ili povoljnijim uslovima, u odnosu na odrasle;
- djetetu žrtvi seksualnog zlostavljanja u krugu njegovog povjerenja treba da bude dodijeljen advokat obučen za takva pitanja koji će ga zastupati u vlastito ime;
- nakon donošenja sudske odluke, djetetu je potrebno pružiti pomoć namijenjenu djeci žrtvama seksualnog zlostavljanja u krugu njihovog povjerenja;
- djecu žrtve drugih oblika seksualnog zlostavljanja potrebno je obuhvatiti mjerama koje se primjenjuju na djecu žrtve seksualnog zlostavljanja u krugu njegovog povjerenja.

Lanzarote komitet smatra da:

- **Srbija** treba da iznađe alternativna sredstva kako djeca žrtve ne bila podvrgavana višestrukim saslušavanjima tokom postupka.

III.7 Član 32: Potrebne zakonodavne i druge mjere kako bi osigurale da istrage ili krivično gonjenje ne zavise od prijave ili optužbi žrtve, te da se postupak može nastaviti čak i ako žrtva povuče svoj iskaz²⁰

Član 32 – Pokretanje postupka

Države članice će preduzeti potrebne zakonodavne i druge mjere kako bi osigurale da istrage ili krivično gonjenje djela utvrđenih ovom Konvencijom ne zavise od prijave ili optužbi žrtve, i da se postupak može nastaviti čak i ako žrtva povuče svoj iskaz.

Objašnjenje

230. Član 32 je osmišljen tako da nadležnim organima omogući gonjenje krivičnih djela u skladu sa Konvencijom, pri čemu žrtva ne mora biti ta koja će pokrenuti postupak. Svrha ove odredbe jeste da se olakša krivično gonjenje, posebno tako što će se osigurati da, usljed pritiska ili prijetnji od strane počinioca, žrtva ne povuče svoj iskaz.

156. Bitno je pomoći vođenju istrage i gonjenje počilaca seksualnog zlostavljanja djece. Time se istinski doprinosi boljoj zaštiti djece u smislu sprečavanja seksualnih prestupnika da isto djelo ponove nad djetetom koje je već njihova žrtva ili nad drugoj djeci.

157. Zbog toga, u skladu sa Lanzarote konvencijom (član 32), dijete ne mora biti to koje će podnijeti tužbu kako bi bila pokrenuta istraga ili krivično gonjenje. Isto tako, ukoliko je dijete žrtva podnijelo tužbu, njenim povlačenjem ne treba da dođe do obustave krivičnog gonjenja. Države potpisnice Konvencije u tom smislu treba da preuzmu zakonodavne i druge mjere.

158. Ova odredba Lanzarote konvencije još je važnija u slučaju kada je seksualno zlostavljanje počinjeno u krugu povjerenja budući da je dijete žrtva tada pod većim uticajem seksualnog prestupnika koji posebno može vršiti pritisak ili zastrašivati dijete kako bi ono povuklo svoj iskaz .

Otvaranje istrage i krivično gonjenje

159. Iz analize Lanzarote komiteta proizilazi da većina država potpisnica ima sistem koji omogućava pokretanje postupka po službenoj dužnosti, bez prethodnog podnošenja tužbe (**Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Danska, Finska, Francuska, Grčka, Island, Italija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Crna Gora, Holandija,**

²⁰Nalazi koji se odnose na primjenu člana 32 Konvencije zasnivaju se na analizi odgovora država potpisnica i drugih interesnih strana na pitanje br. 14 Tematskog upitnika koji je izradila Maria-José CASTELLO-BRANCO (Portugal) u svojstvu izvjestioca za ovaj dio izvještaja.

Rumunija, Srbija, Španija i Turska).

160. Iz analize proizilazi da, iako postoji mogućnost pokretanja postupka po službenoj dužnosti bez prethodno podnijete tužbe, kod slučajeva seksualnog zlostavljanja djece u **Albaniji**, ovo nije moguće ukoliko se radi o seksualnom zlostavljanju djece u krugu povjerenja. U ovakvim slučajevima postupak se obustavlja ukoliko dođe do povlačenja tužbe.

161. Zakonodavstvo **Portugala** predviđa mogućnost pokretanja postupka po službenoj dužnosti, bez prethodno podnijete tužbe, izuzev u slučajevima krivičnih djela povezanih sa seksualnim kontaktima sa adolescentima (djeca uzrasta 14 do 16 godina), osim u slučaju smrti žrtve (članovi 173 i 178§3 Krivičnog zakona).

162. **Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija** nije dostavila informacije u vezi sa ovom situacijom:

Povlačenje tužbe djeteta žrtve

163. Isto tako, analiza Lanzarote komiteta pokazuje da u većini država potpisnica, kada je postupak pokrenut nakon podnošenja tužbe djeteta žrtve, postupak se može nastaviti čak i nakon povlačenja tužbe (**Belgija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Danska, Finska, Francuska, Grčka, Island, Italija, Malta, Republika Moldavija, Turska i Ukrajina**).

164. Ako je postupak pokrenut po službenoj dužnosti, čak iako je dijete podnijelo tužbu, njeno povlačenje nema nikakvog uticaja na nastavak postupka (ovo je slučaj u: **Austriji, Bugarskoj, Luksemburgu, Crnoj Gori i Srbiji**).

165. Sljedeće države potpisnice nisu dostavile informacije o situaciji u njihovim zemljama u vezi sa ovim pitanjem: **Albanija, Litvanija, Holandija, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija**.

Preporuke u vezi sa koracima koje je potrebno preduzeti na unapređenju djelotvornosti provođenja Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet:

- Poziva **Portugal** da ukine izuzetak koji se odnosi na adolescente uzrasta 16-18 godina prema kome se u slučaju da su oni žrtve od njih traži da podesu tužbu, kako bi i u ovakvim slučajevima postupak mogao biti pokrenut po službenoj dužnosti;
- Poziva **Albaniju** da revidira svoje zakonodavstvo kako bi se omogućilo pokretanje postupka po službenoj dužnosti u svim slučajevima u kojima postoje indicije da je došlo do seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja, i da se omogući nastavka postupka čak i ako je tužba povučena;

- Poziva države potpisnice koje nisu dostavile informacije o situaciji u svojim zemljama, da izvrše pregled situacije u svjetlu navedenih pitanja, te apeluje na njih da, tamo gdje je to potrebno, izvrše usklađivanje sa zahtjevima Konvencije.

III.8 Član 36§2: Potrebne zakonodavne i druge mjere kako bi se osiguralo da, u skladu sa pravilima predviđenim internim zakonima, a. sudija može naložiti održavanje ročišta bez prisustva javnosti; b. žrtva može biti saslušana u sudnici bez svog prisustva, posebno korištenjem odgovarajućih komunikacijskih tehnologija²¹

Član 36 – Krivični postupak pred sudom

(...)

2 Sve Države članice će preduzeti potrebne zakonodavne i druge mjere kako bi osigurale da, u skladu sa njihovim domaćim zakonima:

- a sudija može naložiti održavanje ročišta bez prisustva javnosti;
- b žrtva može biti saslušana u sudnici bez svog prisustva, posebno korištenjem odgovarajućih komunikacijskih tehnologija.

Objašnjenje

242. Stav 2 sadrži odredbe prilagođene određenim načelima kojima se vodi krivični postupak u cilju zaštite djece i olakšavanja saslušanja u njihovu korist. Ova načela se odnose na prisustvo javnosti i aranžmane kojima se osigurava zastupljenost obadvije strane u postupku. Dakle, tačka a omogućava sudiji da naloži održavanje ročišta bez prisustva javnosti, dok tačka b omogućava da dijete bude saslušano bez nužnog suočavanja sa fizičkim prisustvom navodnog počinioca, posebno korištenjem videokonferencing tehnologije.

166. Zaštita djeteta žrtve ključno je za njihovu sposobnosti da se oporave od nasilja kome su bili izloženi i da izbjegnu ponovnu viktimizaciju. U isto vrijeme, mora se omogućiti pravilan tok suđenja na način da se poštuju prava navedenog počinioca (vidi član 30, stav 4, Konvencije). Član 36, stav 2, Konvencije pomaže da se pomire ova dva ponekad naizgled nespojiva pristupa, tako što pruža mogućnost prilagođavanja načela na osnovu kojih se vodi krivični postupak, kao što su javna ročišta i adversarni postupak, kako bi se omogućilo da čuje i stav djeteta i olakšalo njihovo saslušavanje, uz istovremenu njihovu najbolju zaštitu. Član 36, stav 2 Konvencije u skladu s tim propisuje da sudija može naložiti održavanje ročišta bez prisustva javnosti i da žrtva može biti saslušana u sudnici bez fizičkog prisustva, posebno korištenjem odgovarajućih komunikacijskih tehnologija.

167. Ova odredba Lanzarote konvencije posebno je važna kada je navedeni počinilac neko iz

²¹Nalazi koji se odnose na primjenu člana 36§2 Konvencije zasnivaju se na analizi odgovora država potpisnica i drugih interesnih strana na pitanje br. 14 Tematskog upitnika koji je izradila Maria-José CASTELLO-BRANCO (Portugal) u svojstvu izvjestioca za ovaj dio izvještaja.

kruga povjerenja djeteta, tako da direktno suočenje sa tom osobom može biti veoma teško za dijete i može ugroziti proces posttraumatskog oporavka, posebno kroz ponovnu viktimizaciju.

Mogućnost da sudija naloži održavanje ročišta bez prisustva javnosti

168. Iako države potpisnice smatraju da je načelo javnosti suđenja veoma važno za osiguravanje pravednosti postupka, ročišta se mogu održavati i iza zatvorenih vrata u slučajevima kada se radi o djetetu žrtvi seksualnog zlostavljanja u njegovom krugu povjerenja.

169. Komitet konstatuje da su u pojedinim državama potpisnicama zatvorena ročišta obavezna u ovakvim predmetima, bilo tokom čitavog postupka ili samo u određenim fazama postupka (**Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Francuska, Island, Republika Moldavija, Portugal, Rumunija i San Marino**). U drugim državama potpisnicama, sudija može naložiti da se ročište održi bez prisustva javnosti .

170. Komitet konstatuje da postoji više osnova na koje se može pozvati kod održavanja zatvorenog ročišta, bilo da se radi o opštim razlozima za održavanje zatvorenog ročišta ili razlozima koji se odnose isključivo na slučajeve seksualnog zlostavljanja djece: (**Austrija, Republika Moldavija**); zaštita privatnosti (**Austrija, Belgija, Bugarska, Finska, Grčka, Litvanija, Portugal, Rumunija**); zaštita interesa djeteta (**Bosna i Hercegovina, Finska, Crna Gora, Portugal, Rumunija, Srbija**); poštovanje službene, profesionalne ili poslovne tajne (**Litvanija**); zaštita morala (**Bugarska, Crna Gora, Rumunija, Španija**); zaštita osoba povezanih sa žrtvom od prijetnji usmjerenih na njihov život ili zdravlje (**Finska**); izbjegavanje intenzivne emocionalne patnje djeteta (**Grčka**) ili ponovne viktimizacije (**Holandija**); čuvanje tajnosti određenih informacija (**Austrija i Crna Gora**); poštovanje javnog reda (**Francuska, Crna Gora, Španija**); zaštita ličnog ili porodičnog života optuženog ili oštećene stranke (**Crna Gora**); odbrana pojedinca (**Rumunija**); vođenje računa o najboljem interesu žrtve ili njene porodice (**Španija**).

171. Pojedinim licima može biti dozvoljeno prisustvo ročištu čak i ukoliko je ono zatvoreno. Tu spadaju određeni dužnosnici, akademici ili istaknute javne ličnosti i, na zahtjev navodnog počinioca, njegov ili njen supružnik, partner ili bliža rodbina (**Hrvatska, Danska i Rumunija**).

Mogućnost da dijete bude saslušano u sudnici bez fizičkog prisustva

172. Komitet naglašava da prisustvo djeteta u sudnici može biti štetno za dijete žrtvu. Komitet, međutim, prihvata da djeca treba da budu prisutna tokom suđenja ukoliko ona to žele, što je slučaj u **Austriji**. Zabraniti djetetu prisustvo u sudnici bi bilo previše.

173. Rješenje predloženo Lanzarote konvencijom jeste da se djetetu žrtvi omogući da se čuje u sudnici bez fizičkog prisustva uz pomoć odgovarajuće komunikacijske tehnologije, posebno videokonferencing sistema. Audio-vizuelno svjedočenje ili druga odgovarajuća komunikacijska sredstva se tako koriste u više država potpisnica (**Albanija, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Danska, Finska, Francuska, Grčka, Island, Litvanija, Luksemburg, Republika Moldavija, Crna Gora, Portugal, Srbija, Španija, Bivša Jugolovenska Republika Makedonija, Turska, Ukrajina**). Na ovaj način, dijete žrtva može se "uživo" čuti u sudnici i učestvovati u postupku iz daljine.

Razlozi koji se navode u prilog korištenja video ili audio tehnike su različiti, i uključuju zaštitu identiteta (**Albanija, Danska, Ukrajina**), zaštitu društvenog morala (**Albanija**), sprečavanje

objelodanjivanja povjerljivih podataka (**Albanija, Austrija**), osiguravanje propisnog toka postupka (**Albanija**), zaštitu svjedoka (**Albanija, Austrija**), pribavljanje novih iskaza (**Danska**), zaštitu maloljetnika uz pomoć *promemoria* iskaza (**Portugal, Španija**).

175. Komitet konstatuje da nijedna država potpisnica nije uvela odredbe kojima se osigurava pravo djece da daju iskaz u sudnici bez fizičkog prisustva, iako su pojedine zemlje utvrdile određenu starosnu granicu (Island) ili uzrast /okolnosti (Finska) koji to omogućavaju.

176. Još jedan način na koji djeca žrtve mogu svjedočiti na sudu jeste putem iskaza unaprijed snimljenog uz pomoć video tehnike, tokom istrage. Komitet podsjeća na detaljne komentare koje je dao u vezi sa ovim pitanjem (vidi gore, član 30§2), kao i na svoju preporuku.

177. Komitet konstatuje da većina država potpisnica osigurava zaštitu djece žrtava u slučaju kada ona moraju da se pojave na sudu kako bi svjedočila. Svrhe ove mjere jeste da se zaštiti dijete žrtva i da se spriječi da prisustvo navodnog počinioca utiče na sposobnost djeteta da da iskaz na suđenju. Primjeri uključuju postavljanje zavjese ili neke druge pregrade tako da dijete ne može da vidi navedenog počinioca (**Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija**) ili mogućnost da se navedenom počiniocu naloži da napusti prostoriju (**Austrija, Danska, Finska, Island, Malta, Republika Moldavija, Crna Gora, Portugal, Rumunija i Srbija**). Komitet, međutim, naglašava da takve mjere treba primijeniti samo ukoliko je fizičko prisustvo djeteta u sudnici neophodno; ukoliko to nije slučaj, potrebno je organizovati svjedočenje djeteta na daljinu.

178. Komitet želi da istakne da, bez obzira na metode zaštite djece žrtava, ta zaštita mora biti striktno regulisana kako bi se osiguralo da prava odbrane i zahtjevi pravednog i nepristrasnog suđenja budu ispoštovani (vidi član 30§4 Konvencije).

179. Sljedeće države potpisnice nisu dostavile informacije u vezi sa situacijom u svojim zemljama u vezi sa ovim pitanjem: **Belgija, Bosna i Hercegovina**.

Preporuke u vezi sa koracima koje je potrebno preduzeti na unapređenju djelotvornosti provođenja Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet:

- Poziva Države potpisnice da, u svjetlu praksi navedenih u ovom izvještaju, razmotre uslove pod kojima se u slučajevima kada se radi o djeci žrtvama seksualnog zlostavljanja počinjenog u krugu povjerenja može održati zatvoreno ročište;
- Poziva Države potpisnice da preduzmu sve napore da se eliminiše potreba za fizičkim prisustvom djeteta žrtve u sudnici tokom postupka, uključujući i davanje iskaza, na način da mu se kroz razvoj komunikacijskih tehnologija omogući da se izjasni u sudnici bez potrebe da bude fizički prisutan;
- Poziva Države potpisnice da za svoj djeci žrtvama, bez obzira na njihov uzrast, osiguraju pravo da se izjasne u sudnici bez potrebe da budu fizički prisutna;

- Poziva Države potpisnice da, u slučajevima kada svjedočenje djeteta iziskuje i njegovo fizičko prisustvo na sudu, obezbijede mogućnost da se navedenom počiniocu naloži da napusti sudnicu, uz dužno poštovanje prava na odbranu i zahtjeva za pravednim i nepristrasnim suđenjem;
- Poziva Države potpisnice, koje nisu dostavile informacije u vezi sa situacijom u njihovim zemljama, da izvrše pregled situacije u svjetlu navedenih pitanja, te apeluje na njih da, tamo gdje je to potrebno, izvrše usklađivanje sa zahtjevima Konvencije.

IV. KORPORATIVNA ODGORNOST

IV.1 Član 26: Korporativna odgovornost²²

Član 26 – Korporativna odgovornost

1 Sve Države potpisnice će preuzeti potrebne zakonodavne mjere kako bi osigurale da se pravno lice može smatrati odgovornim za krivična djela utvrđena u skladu sa ovom Konvencijom, počinjena za njegov račun od strane bilo kog fizičkog lica koje djeluje bilo pojedinačno ili kao dio organa pravnog lica i ima rukovodeći položaj unutar pravnog lica, na osnovu:

- a ovlaštenja za zastupanje pravnog lica;
- b ovlaštenja za donošenje odluka u ime i za račun pravnog lica;
- c ovlaštenja vršenja kontrole unutar pravnog lica.

2 Osim u slučajevima navedenim u stavu 1, sve Države potpisnice će preduzeti potrebne zakonske i druge mjere kako bi osigurala da se pravno lice može smatrati odgovornim kada je nedostatak nadzora ili kontrole od strane fizičkog lica, pomenutog u stavu 1, omogućio činjenje krivičnog djela utvrđenog u skladu sa ovom Konvencijom, za račun tog pravnog lica od strane fizičkog lica koje djeluje pod njegovim ingerencijama.

3 Zavisno od zakonskih načela određene države potpisnice, odgovornost pravnog lica može biti krivična, građanska ili upravna.

4 Takva odgovornost ne dovodi u pitanje krivičnu odgovornost fizičkog lica koje je počinilo krivično djelo.

Objašnjenje

177. Član 26 u skladu je sa aktuelnim pravnim trendom priznavanja korporativne odgovornosti. Namjera je da se komercijalna preduzeća, udruženja i slični pravni subjekti ("pravna lica") učine odgovornim za krivična djela koja je u njihovo ime počinilo lice na istaknutom položaju u tom pravnom licu. Član 26 takođe predviđa odgovornost u slučaju kada do dođe do propusta lica na rukovodećem položaju u smislu vršenja nadzora ili provjere zaposlenog ili zastupnika poslovnog subjekta, čime im se omogućava počinjenje krivičnih djela utvrđenih Konvencijom.

178. Prema stavu 1, kako bi bila utvrđena nečija odgovornost moraju biti ispunjena četiri uslova. Prvo, mora doći do počinjenja jednog od krivičnih djela opisanih u Konvenciji. Drugo, krivično djelo mora biti počinjeno za račun poslovnog subjekta. Treće, krivično djelo je moralo počiniti lice na rukovodećem položaju (uključujući i pomaganje i podstrekivanje). Termin "lice na rukovodećem položaju" odnosi se na nekoga ko se nalazi visoko na hijerarhijskoj ljestvici, kao što je direktor. Četvrto, lice na rukovodećem položaju je moralo djelovati na osnovu jednog od svojih ovlaštenja (bilo zastupanja pravnog subjekta, donošenja odluka ili vršenja nadzora), što pokazuje da je djelovalo na osnovu svojih ovlaštenja kako bi nanijelo štetu pravnom subjektu. Ukratko, stav 1 nalaže da Države potpisnice mogu nametnuti odgovornost pravnim subjektima isključivo za krivična djela koja su počinila lica na rukovodećem položaju.

179. Pored toga, stav 2 nalaže Državama potpisnicama da nametnu odgovornost pravnom subjektu ("pravno lice") kada krivično djelo nije počinilo lice na rukovodećem položaju navedeno u stavu 1, već drugo lice koje je djelovalo u ime pravnog subjekta, odnosno jedan od njegovih zaposlenih ili zastupnika koji su djelovali u okviru svojih ovlaštenja. Uslovi koji moraju biti ispunjeni prije nego što se utvrdi odgovornost su da je: 1) krivično djelo

²² Nalazi koji se odnose na primjenu člana 26 Konvencije zasnivaju se na analizi odgovora država potpisnica i drugih interesnih strana na pitanje br. 11 Tematskog upitnika i pitanje broj 17 Opšteg upitnika koji je izradio Erik PLANKEN (Holandija) u svojstvu izvjestioca za ovaj dio izvještaja.

počinio zaposleni ili zastupnik pravnog subjekta; 2) krivično djelo počinjeno za račun pravnog subjekta; i 3) počinjenje krivičnog djela omogućeno propustom lica na rukovodećem položaju u smislu vršenja nadzora nad zaposlenim ili zastupnikom. U ovom kontekstu, propust u smislu vršenja nadzora treba tumačiti tako da to uključuje nepreduzimanje odgovarajućih i razumnih koraka na sprečavanju zaposlenih ili zastupnika od učešća u krivičnim djelima u ime pravnog subjekta. Takvi odgovarajući i razumni koraci mogu biti određeni različitim faktorima, kao što je vrsta poslovne djelatnosti, njen obim, te pravila i dobre aktuelne prakse.

Odgovornost na osnovu ovog člana može biti krivična, građanska ili administrativna. Na svakoj državi potpisnici je da u skladu sa svojim zakonskim načelima predvidi bilo koju od ovih vrsta odgovornosti pod uslovom da su ispunjeni zahtjevi iz člana 27, stav 2, a to je da sankcije ili mjere budu "djelotvorne, srazmjerne i odvraćajuće" i da uključuju i novčane sankcije.

180. Stav 4 jasno ukazuje da korporativna odgovornost ne isključuje pojedinačnu odgovornost. U određenim slučajevima može postojati istovremena odgovornost na više nivoa - npr. odgovornost organa jednog pravnog subjekta, odgovornost pravnog subjekta kao cjeline i pojedinačna odgovornost u vezi sa jednim ili drugim.

Opšte napomene

180. Komitet konstatuje da sve Države potpisnice sa izuzetkom **Ukrajine** primjenjuju zakonodavstvo na osnovu kog pravna lica, kao što su komercijalna preduzeća, udruženja i pravni subjekti, mogu biti odgovorni za seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece, kao što je predviđeno članom 26 Konvencije i njenim pratećim izvještajem: prvo, mora biti počinjeno jedno od krivičnih djela navedenih u Konvenciji; drugo, krivično djelo mora biti počinjeno za račun pravnog subjekta; treće, krivično djelo je moralo počinuti lice na rukovodećem položaju (uključujući pomaganje i podstrekivanje); četvrto, lice na rukovodećem položaju je moralo djelovati na osnovu jednog od svojih ovlaštenja (bilo zastupanja pravnog subjekta, donošenja odluka ili vršenja nadzora).²³

181. Većina Država članica ne isključuje odgovornost pojedinca kada se u konkretnom slučaju mora pretpostaviti korporativna odgovornost. Ovo je u skladu sa obrazloženjem člana 26 navedenim u pratećem izvještaju.

182. Međutim, Lanzarote komitet zbog nedostatka informacija nije bio u mogućnosti dati ocjenu da li se postojeće zakonodavstvo provodi ili ne, i ukoliko je odgovor potvrđan, na koji način. U odgovorima koji se tiču tipičnih slučajeva u kojima su odgovorna pravna lica ne daju se nikakve naznake. Lanzarote komitet naglašava da, u svom vlastitom kontekstu, Grupa eksperata za borbu protiv trgovine ljudima (GRETA) takođe često nalazi da u izvještajima zemalja nema podataka o krivičnim predmetima u kojima su akteri pravna lica i postavlja pitanje zašto je to tako. Lanzarote komitet stoga državama potpisnicama nalaže da ispituju razloge zašto među optuženima do sada nema pravnih lica odgovornih za djela navedena u članu 26 Konvencije i da, u svjetlu takvih nalaza, preduzmu neophodne mjere kako bi osigurali da odgovornost pravnih lica bude provedena u praksi.

183. Pored toga, Lanzarote komitet konstatuje da su javna tijela, kao što su državni, lokalni i regionalni organi vlasti, izuzeti iz obima korporativne odgovornosti prema Konvenciji, kao i u većini država potpisnica. Lanzarote komitet podsjeća da je, u skladu sa članom 26 Konvencije,

²³Vidi tabelu I u Dodatku IV sa odgovorima Država potpisnica

pravno lice odgovorno za krivično djelo počinjeno za njegov račun. Ovakva krivična djela se uglavnom javljaju u formi dječije pornografije ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, i nešto manje seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja. U svakom slučaju, Lanzarote komitet konstatuje da su prijavljeni slučajevi korporativne odgovornosti u ovom kontekstu veoma rijetki.

Posebne napomene u kontekstu seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja

184. Slučajevi korporativne odgovornosti čak su i rjeđi u kontekstu specifične teme koja je predmet monitoringa, a to je seksualno zlostavljanje djece u krugu povjerenja. Pravna lica mogu spadati u krug povjerenja djeteta u određenim sektorima kao što je obrazovanje, zdravstvo, socijalna zaštita, pravosuđe i provođenje zakona, te oblasti kao što je sport, kultura i razonoda. Domaća zakonodavstva ne propisuju specifičnosti vezane za krug povjerenja u kontekstu korporativne odgovornosti. Lanzarote komitet ohrabruje države potpisnice da, kao otežavajuću okolnost, u domaće zakonodavstvo kojim se reguliše korporativna odgovornost unesu djelo seksualnog zlostavljanja počinjenog u krugu povjerenja djeteta.

185. U praksi, slučajeve seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja su počinili pojedinci (pravna lica) u svoje vlastito ime, a ne u ime pravnog lica. Ovi predmeti stoga nisu uključeni u obim korporativne odgovornosti. U veoma specifičnim okolnostima može se desiti da pojedinac osnuje pravno lice kako bi mu ono služilo da privlači djecu sa namjerom da ih zlostavlja. Očigledno, u ovom slučaju bi pravno lice bilo to koje je odgovorno. Lanzarote komitet smatra da je postojeći pravni okvir koji postoji u Državama potpisnicama dovoljan za procesuiranje ove vrste predmeta.

186. Pravna lica se takođe mogu smatrati odgovornim u pojedinim slučajevima seksualnog zlostavljanja djeteta počinjenog od strane zaposlenih u kontekstu njihovog rada i zloupotrebe položaja povjerenja, kada je takva zloupotreba počinjena u ime pravnog lica. Lanzarote komitet je mišljenja da ovakvi predmeti treba da potpadnu pod opseg člana 26 Lanzarote konvencije ukoliko pravno lice ne interveniše i ne pozabavi se djelom koje je uposlenik izvršio u ime pravnog lica.

187. **Malta** nije dostavila informacije o situaciji u svojoj zemlji u ovom pogledu.

Preporuke u vezi sa koracima koje je potrebno preduzeti na unapređenju djelotvornosti provođenja Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet:

- Poziva **Ukrajinu** da implementira zakonodavstvo na osnovu kog pravna lica mogu biti odgovorna za djela seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece;
- Poziva Države članice da ispituju zbog čega nijedno optuženo pravno lice nije osuđeno za djela navedena u članu 26 Konvencije te da, u svjetlu tih nalaza, preuzmu neophodne mjere da osiguraju odgovornost pravnih lica u praksi;

- Poziva **Maltu** da razmotri situaciju u svojoj zemlji svjetlu gore navedenih pitanja, i apeluje da, tamo gdje je to potrebno, izvrši usklađivanje sa zahtjevima Konvencije.

GLAVNE PREPORUKE IZ IZVJEŠTAJA KOJE SE ODOSE NA SVE DRŽAVE POTPISNICE²⁴

KADA SE RADI O KRIMINALIZACIJI SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE U KRUGU POVJERENJA

Lanzarote komitet:

- Poziva Države potpisnice da revidiraju svoje zakonodavstvo kako bi osigurale djelotvornu zaštitu djece u situacijama u kojima zlostavljanje vrši neko ko se nalazi na uticajnom položaju;
- Poziva Države potpisnice da, gdje je to moguće, revidiraju svoje zakonodavstvo na način koji će, u kontekstu krivičnog djela seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja, jasno propisati da je starosna granica za stupanje u seksualne odnose irelevantna i da ne mora biti prisutna upotreba sile, prisile, ili prijetnje da bi se steklo obilježje krivičnog djela.

KADA JE U PITANJU PRIKUPLJANJE PODATAKA O SEKSUALNOM ZLOSTAVLJANJU DJECE U KRUGU POVJERENJA

Lanzarote komitet:

- Poziva Države potpisnice da preduzmu potrebne zakonodavne i druge mjere da uspostave mehanizme za prikupljanje podataka ili da odrede kontakt tačke na državnom ili lokalnom nivou i da u saradnji sa civilnim društvom, a u svrhu praćenja i evaluacije kvantitativnih podataka o pojavama seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece generalno i posebno seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja.

KADA JE U PITANJU NAJBOLJI INTERES DJETETA I VOĐENJE KRIVIČNOG POSTUPKA NA NAČIN PRILAGOĐEN POTREBAMA DJETETA

Lanzarote komitet:

- Smatra da Države potpisnice treba da uspostave ili ojačaju koordiniran i sveobuhvatan pristup svih nadležnih organa i stručnjaka uključenih u vođenje krivičnog postupka kako bi se osigurala zaštita najboljeg interesa djeteta u slučajevima seksualnog zlostavljanja;
- U tom smislu poziva Države potpisnice da podrže razmjenu najboljih praksi do kojih su došli relevantni akteri, uključujući i civilno društvo, kako bi se osiguralo poštovanje načela najboljeg interesa djeteta prilikom utvrđivanja najprikladnijeg vida pomoći djetetu koje je pretrpjelo zlostavljanje u krugu povjerenja;
- Poziva Države potpisnice da, kod mjera i procedura koje se primjenjuju tokom krivične

²⁴Preporuke upućene pojedinim državama potpisnicama su date u osjenčenim dijelovima teksta koji se nalaze u svim poglavljima izvještaja.

istrage i krivičnog postupka, uzmu u obzir specifičnosti seksualnog zlostavljanja počinjenog u krugu povjerenja djeteta kako bi se izbjeglo produbljivanje traume kroz koju je dijete prošlo;

- Smatra da, u kontekstu seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja, izmještanje djeteta iz njegovog porodičnog okruženja treba da bude predviđeno samo kao krajnja mjera i da zahtjevi za ovaj postupak treba da budu jasno definisani, uz navođenje uslova i dužine trajanja izmještanja;
- Poziva Države članice da učine sve napore kako bi se izbjegla potreba za fizičkim prisustvom djeteta žrtve tokom postupka, uključujući i svjedočenje, primjenom odgovarajućih komunikacijskih tehnologija koje omogućavaju da dijete da iskaz u sudnici bez fizičkog prisustva;
- Poziva Države članice koje to još nisu učinile da preduzmu neophodne zakonodavne i druge mjere kako bi osigurale da osobe bliske žrtvi mogu, ukoliko je potrebno, koristiti terapijsku pomoć, posebno urgentnu psihološku pomoć;
- Poziva države članice da, prilikom određivanja pomoći potrebne žrtvi i njoj bliskim osobama, u obzir uzmu činjenicu da svjedočenje djeteta ne treba da pogorša njegovo stanje ili stanje članova porodice koji nisu počinio.

KADA JE U PITANJU KORPORATIVNA ODGOVORNOST

Lanzarote komitet:

- Poziva Države potpisnice da preduzmu neophodne mjere kako bi osigurale odgovornost pravnih lica u praksi.

T-ES(2015)05_en Add Final

4. decembar 2015. godine

LANZAROTE KOMITET

Komitet država članica Vijeća Evrope

Konvencija o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zloupotrebe (T-ES)

Prvi izvještaj o provođenju

ZAŠTITA DJECE OD SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA U KRUGU POVJERENJA

OKVIR

Prilozi

Koji je usvojio Lanzarote komitet 4. decembra 2015. godine

Sekretarijat Konvencije Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (Lanzarote konvencija) F-67075 Strasbourg Cedex

Lanzarote.committee@coe.int

www.coe.int/lanzarote

Sadržaj:

Prilog I – Države koje su potpisale i ratifikovale Lanzarote konvenciju.....	4
Prilog II – Relevantni izvodi iz Tematskog upitnika.....	6
Prilog III – Pregled odgovora na Upitnik.....	8
Prilog IV – Tabele sa prikazom stanja u Državama članicama u vezi sa seksualnim zlostavljanjem djece u krugu povjerenja	10
Tabela A – Seksualne aktivnosti s djetetom koje su učinjene od priznatog položaja povjerenja, autoriteta ili utjecaja nad djetetom, uključujući unutar porodice (član 18§1 (b), alineja 2.).....	10
Tabela B - pitanja koja se odnose na krivično djelo seksualnog zlostavljanja u cjelini (član 18§1 (a) i (b), 1. i 3. alineja).....	23
Tabela C –Prikupljanje podataka (DC) o seksualnom zlostavljanju (CSA) u krugu povjerenja (CT) (Član 1, para 2(b)).....	43
Tabela D – Najbolji interes djeteta u istragama i krivičnim postupcima u vezi sa seksualnim zlostavljanjem djece u krugu povjerenja (Član 30, stav 1).....	61

Tabela E – Mogućnost izmještanja žrtve iz njegovog ili njenog porodičnog okruženja i uloga principa u „najboljem interesu djeteta“ u određivanju uslova i trajanja izmještanja (član 14&3).....	67
Tabela F - Zakonodavne ili druge mjere kako bi se osigurala pomoć osobama koje su bliske žrtvi, gdje je to moguće, terapijska pomoć prije svega, posebno hitna psihološka pomoć (član 14§4).....	84
Tabela G – Mjere u vezi sa počiniocima, kao što je oduzimanje roditeljskog prava ili nadzor osuđenih osoba (Član 27&4)	89
Tabela H - Imenovanje specijalnog zastupnik za žrtvu koji može biti strana, gdje je nosiocima roditeljske odgovornosti zabranjeno da zastupaju dijete, u postupku koji se odnosi na seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja (član 31§4).....	99
Tabela I – Ogovornost pravnog lica (član 26.).....	107

PRILOG I – DRŽAVE KOJE SU POTPISALE I RATIFIKOVALE LANZAROTE KONVENCIJU

	Potpis	Ratifikacija	Stupanje na snagu
Države članice Vijeća Evrope			
Albanija	17/12/2008	14/04/2009	01/07/2010
Andora 2	9/06/2012	30/04/2014	01/08/2014
Jermenija	29/09/2010		
Austrija	25/10/2007	25/02/2011	01/06/2011
Azerbejdžan	17/11/2008		
Belgija	25/10/2007	08/03/2013	01/07/2013
Bosna i Hercegovina	12/10/2011	14/11/2012	01/03/2013
Bugarska	25/10/2007	15/12/2011	01/04/2012
Hrvatska	25/10/2007	21/09/2011	01/01/2012
Kipar	25/10/2007	12/02/2015	01/06/2015
Češka Republika	17/07/2014		
Danska	20/12/2007	18/11/2009	01/07/2010
Estonija	17/09/2008		
Finska	25/10/2007	09/06/2011	01/10/2011
Francuska	25/10/2007	27/09/2010	01/01/2011

Gruzija	12/03/2009	23/09/2014	01/01/2015
Njemačka	25/10/2007	18/11/2015	01/03/2016
Grčka	25/10/2007	10/03/2009	01/07/2010
Mađarska	29/11/2010	03/08/2015	01/12/2015
Island	04/02/2008	20/09/2012	01/01/2013
Irska	25/10/2007		
Italija	07/11/2007	03/01/2013	01/05/2013
Latvija	07/03/2013	18/08/2014	01/12/2014
Lihtenštajn	17/11/2008	11/09/2015	01/01/2016
Litvanija	25/10/2007	09/04/2013	01/08/2013
Luksemburg	07/07/2009	09/09/2011	01/01/2012
Malta	06/09/2010	06/09/2010	01/01/2011
Republika Moldova	25/10/2007	12/03/2012	01/07/2012
Monako	22/10/2008	07/10/2014	01/02/2015
Crna Gora	18/06/2009	25/11/2010	01/03/2011
Holandija	25/10/2007	01/03/2010	01/07/2010
Norveška	25/10/2007		
Poljska	25/10/2007	20/02/2015	01/06/2015
Portugal	25/10/2007	23/08/2012	01/12/2012
Rumanija	25/10/2007	17/05/2011	01/09/2011
Ruska Federacija	01/10/2012	09/08/2013	01/12/2013
San Marino	25/10/2007	22/03/2010	01/07/2010
Srbija	25/10/2007	29/07/2010	01/11/2010
Slovačka	09/09/2009		
Slovenija	25/10/2007	26/09/2013	01/01/2014
Španija	12/03/2009	05/08/2010	01/12/2010

Švedska	25/10/2007	28/06/2013	01/10/2013
Švajcarska	16/06/2010	18/03/2014	01/07/2014
"Bivša Jugoslovenska			
	Potpis	Ratifikacija	Stupanje na snagu
Republika Makedonija"	25/10/2007	11/06/2012	01/10/2012
Turska	25/10/2007	07/12/2011	01/04/2012
Ukrajina	14/11/2007	27/08/2012	01/12/2012
Ujedinjeno Kraljevstvo	05/05/2008		

Države koje nisu članice Vijeća Evrope

Kanada

Sveta Stolica

Japan

Meksiko

Maroko

Sjedinjene Američke Države

Međunarodne organizacije

Evropska unija

PRILOG II – RELEVANTNI IZVODI IZ TEMATSKOG UPITNIKA

Pitanje 1 : Podaci o seksualnom zlostavljanju u krugu povjerenja

Molimo navedite da li se podaci prikupljaju u cilju posmatranja i vrednovanja fenomena seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja. Ako je tako, molimo vas da: - precizirate koji mehanizmi su uspostavljeni za prikupljanje podataka ili da li su fokusne tačke identifikovane, posebno u vezi sa statističkim podacima o žrtvama i prestupnicima u krugu povjerenja (član 10 (2) (b), obrazloženje, stav 83 i 84); - uključite sve relevantne podatke u prilogu.

Pitanje 9: Pomoć i posebna zaštita za žrtve

9a. Da li, i u kojoj mjeri, unutrašnje pravo predviđa mogućnost uklanjanja žrtve iz njegovog/njenog porodičnog okruženja kada su roditelji ili lica koja se staraju o djetetu umiješani u njegovu/njeno seksualno zlostavljanje? Ako unutrašnji zakon to predviđa:

- da li uslovi i trajanje takvog uklanjanja treba da budu utvrđeni u skladu sa najboljim interesima djeteta? (član 14 (3), obrazloženje, stav 99)

- da li su zakonodavne ili druge mjere preduzete kako bi se osiguralo da lica koja su bliska žrtvi mogu dobiti, gdje je to moguće, terapeutsku pomoć, prije svega hitnu psihološku pomoć? (član 14 (4), obrazloženje, stav 100)

Pitanje 10: Krivično djelo seksualnog zlostavljanja

Odgovor na pitanje 16 u OPU biće pregledan od strane Komiteta za procjenu primjene člana 18 u vezi sa temom monitoring runde. Odgovor na pitanje broj 1 u OPU takođe će se uzeti u obzir prilikom procjene situacije u članici u vezi sa članom 18. Dok odgovarate na ovaj upitnik, molimo vas da stoga samo dodate:

- a. šta se podrazumijeva pod „namjerna radnja“ u unutrašnjem pravu? (Obrazloženje, stav 117)
- b. 10 b. Šta se podrazumijeva pod „seksualnim aktivnostima“ u unutrašnjem pravu? (Obrazloženje, stav 127)

Pitanje 11: Odgovornost pravnog lica

Odgovor na pitanje 17 u OPU biće pregledan od strane Komiteta za procjenu primjene člana 26 Konvencije u vezi sa temom monitoring runde. Ako su, pored toga, neke druge mjere predviđene, navedite koje.

Pitanje 12: Otežavajuće okolnosti

Da li unutrašnje pravo obezbjeđuje da, ukoliko je krivično djelo seksualnog zlostavljanja, utvrđenog u skladu sa Konvencijom, izvršeno od strane člana porodice, lica koje živi zajedno sa djetetom ili lica koje je zloupotrijebilo svoja ovlašćenja ili nekog drugog lica u djetetovom krugu povjerenja, da takve okolnosti se mogu smatrati otežavajućim faktorom u određivanju sankcija, iako one ne čine sastavni dio elemenata krivičnog djela? Ako jesu, da li unutrašnje pravo predviđa različite sankcije u zavisnosti od toga da li je odnos počinioca prema djetetu u kontekstu porodičnih odnosa ili neke profesionalne ili dobrovoljne aktivnosti (npr. radnici u ustanovama, nastavnici, ljekari, itd)? (član 28 (c) i (d), obrazloženje, stav 198 – 199)

Pitanje 13: Najbolji interes djeteta

13a. Navedite da li su, u situacijama kada je navodni počinitelj član porodice žrtve, ili je na drugi način bio u priznatoj poziciji povjerenja ili ovlašćenja prema njemu ili njoj, zakonodavne ili druge mjere preduzete da se obezbijedi da se istrage i krivični postupci sprovode u najboljem interesu i uz poštovanje prava djeteta žrtve seksualnog zlostavljanja? (član 30, stav 1, obrazloženje, stav 215)

13b. Odgovor na pitanje 22 (d) u OPU biće pregledano od strane Komiteta za procjenu primjene člana 31, stav 4 Konvencije u odnosu na temu monitoring runde.

13c. Takođe, navedite da li unutrašnje pravo predviđa da sankcije, kao rezultat krivičnih djela počinjenih od strane lica za koje se smatra da je u krugu povjerenja žrtve, uključuju povlačenje roditeljskih prava ili praćenje ili nadzor osuđenih lica. (čl. 27, st. 4, Obrazloženje, stav 191)

Pitanje 14: Pravda po mjeri djeteta

14a. Navedite da li je, u situacijama kada je navodni počinitelj član uže porodice žrtve, ili je na drugi način bio u priznatoj poziciji povjerenja ili ovlašćenja prema njemu ili njoj, zaštitni pristup prema žrtvama usvojen kako bi se osiguralo da istrage i krivični postupak ne pogoršavaju traume koje je dijete pretrpjelo i da uz krivični pravosudni odgovor slijedi pomoć, gdje je to moguće (član 30, stav 2 i obrazloženje, stav 211-215)

14b. Koje zakonodavne ili druge mjere su preduzete da se obezbijedi da istrage ili gonjenje krivičnih djela utvrđenih u skladu sa Konvencijom neće zavisiti od prijave ili optužbe od strane žrtve i da se postupak može nastaviti čak i ako je žrtva povukla svoju izjavu, posebno u slučajevima kada je navodni počinitelj član uže porodice žrtve, ili je na drugi način bio u priznatoj poziciji povjerenja ili ovlašćenja prema njemu ili njoj? (član 32, obrazloženje, stav 230)

14c. Da li su zakonodavne ili druge mjere preduzete da se obezbijedi da sudija, u krivičnom postupku u pogledu djela za koje se može smatrati da uključuje seksualno zlostavljanje djeteta u krugu povjerenja, može narediti da se saslušanje odvija bez prisustva javnosti ili da se žrtva može saslušati u sudnici bez fizičkog prisustva? (član 36, stav 2 i obrazloženje, stav 242)

PRILOG III- PREGLED ODGOVORA NA UPITNIK

Države članice Konvencije	Datum dobijanja odgovora na Opšti upitnik	Datum dobijanja odgovora na Tematski upitnik
Albanija	31/01/14	31/01/14
Austrija	31/01/14	31/01/14
Belgija	03/06/14	03/06/14
Bosna i Hercegovina	06/04/14	06/04/14
Bugarska	22/08/14	22/08/14
Hrvatska	21/01/14	21/01/14
Danska	27/01/14	27/01/14
Finska	10/03/14	10/03/14
Francuska	10/11/14	04/12/14
Grčka	11/09/14	11/09/14
Island	07/04/14	07/04/14
Italija	06/02/14	06/02/14
Litvanija	29/01/14	29/01/14
Luksemburg	31/07/14	31/07/14
Malta	10/02/14	10/02/14
Republika Moldova	03/02/14	03/02/14
Crna Gora	14/02/14	14/02/14
Holandija	24/03/14	04/06/2015
Portugal	03/02/14	03/02/14

Rumunija	31/01/14	31/01/14
San Marino	13/03/15	06/11/14
Srbija	31/01/14	31/01/14
Španija	25/03/14	25/03/14
"Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija"	24/02/15	24/02/15
Turska	31/01/14	31/01/14
Ukrajina	05/03/14	05/03/14

Svi odgovori, kao i doprinosi drugih aktera, dostupni su na www.coe.int/lanzarote

PRILOG IV – TABELE SA PRIKAZOM STANJA U DRŽAVAMA ČLANICAMA U VEZI SA SEKSUALNIM ZLOSTAVLJANJEM DJECE U KRUGU POVJERENJA

Tabela A – Seksualne aktivnosti s djetetom koje su **učinjene** od priznatog položaja povjerenja, autoriteta ili utjecaja nad djetetom, uključujući unutar porodice (**član 18§1 (b),** alineja 2.)

	Odredbe iz Krivičnog zakona
Albanija	<p>Član 105 Seksualna ili homoseksualan zloupotreba, koristeći položaj vlasti Seksualni ili homoseksualni odnosi koristeći poziciju zavisnosti ili vlasti, sankcionišu se sa do 3 godine zatvora.</p> <p>Član 106 - Seksualni ili homoseksualni odnosi sa osobama sa kojima su u vezi (krvno srodstvo) ili sa osobama pod starateljstvom Seksualni ili homoseksualni odnos između roditelja i djece, brata i sestre, između braće, sestara, između osoba koje su u izravnoj krvnoj vezi ili sa osobama koje su pod starateljstvom ili su usvojene, kažnjava se kaznom zatvora do sedam godina.</p>
Austrija	<p>Sekcija 212 - seksualne aktivnosti (zloupotreba položaja vlasti)</p> <p>1.) sa maloljetnom osobom (= ispod 18 godina starosti) koja je ili digresivnom linijom u rodbinskoj vezi sa počiniteljem, ili je njegov / njen usvojenik, pastorče ili štice (tačka 1) ili maloljetnom osobom koje je zavisna od počinitelja u smislu obrazovanja i školovanja ili je pod njegovim nadzorom, te isti zloupotrijebi svoj položaj u odnosu prema žrtvi (tačka 2).;</p> <p>2.) doktora, psihologa, psihoterapeuta, medicinske sestre ili vjerskog lica sa osobom za koju je on / ona zadužen profesionalno, kao radnik jedne obrazovne ustanove ili kao službenik kojemu je povjerena briga za žrtvu.</p>
Belgija	<p>Član 372 - bludna radnja Bilo koja bludna radnja počinjena bez nasilja ili prijetnje nad djetetom ili uz pomoć djeteta oba pola mlađeg od šesnaest godina kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od pet do deset godina. Bludna radnja počinjena bez nasilja ili prijetnje od strane bilo koje osobe predaka ili usvojitelja nad maloljetnikom ili uz pomoć maloljetnika, čak i</p>

	<p>u dobi od šesnaest godina ili više, koji nije emancipiran brakom, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od deset do petnaest godina. Ista kazna primijenit će se ako je izvršilac ili brat ili sestra maloljetne žrtve ili bilo koja osoba u sličnoj poziciji u porodici, ili druga osoba koja stalno ili povremeno živi s njim ili njom i koja ima određena ovlaštenja nad njim ili njom.</p> <p>Član 377 – Otežavajuće okolnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ako je počinitelj predak ili usvojitelj žrtve, direktan potomak žrtve ili direktni potomak brata ili sestre žrtve; - Ako je počinitelj brat ili sestra maloljetne žrtve ili bilo koja osoba, koja u sličnoj poziciji u porodici, ili bilo koja osoba koja stalno ili povremeno živi s njim ili njom i koja ima određena ovlaštenja nad njim ili njom; - Ako je počinitelj osoba koja ima određena ovlaštenja nad žrtvom; ako je on ili ona zlopotrijebio ovlaštenja ili pogodnosti koje su mu ili njoj dodijeljene u skladu sa položajem; ako je on ili ona liječnik, kirurg, babica ili medicinski službenik kojemu je dijete ili bilo koja druga ugrožena osoba iz člana 376, stav 3, povjerena na brigu.
<p>Bosna i Hercegovina</p>	<p>Član 205 (2) Spolni odnošaj zlopotrebom položaja</p> <p>„Nastavnik, odgajatelj, roditelj, usvojitelj, staratelj, očuh, maćeha ili druga osoba, koja iskorištavajući svoj položaj ili odnos prema maloljetniku koji joj je povjeren radi učenja, odgoja, čuvanja ili njege, izvrši s njim spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina“.</p>
<p>Bugarška</p>	<p>Član 150 (1)</p> <p>Osoba koja obavlja određenu djelatnost sa ciljem da stimuliše ili zadovolji seksualne želje bez seksualnog odnosa, a koja se odnosi na osobu koja je navršila 14 godina, uz upotrebu sile ili zastrašivanjem, koristeći njegovo / njeno bespomoćano stanje ili dovodeći ga / nju u takvo stanje ili koristeći njegovo / njeno stanje zavisnosti ili nadzora, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od dvije do osam godina.</p>

	<p>Član 153</p> <p>Osoba koja ima snošaj s drugom osobom, prinudno koristeći njegovu/njenu materijalnu ili službenu zavisnost u odnosu na njega/nju, kaznit će se kaznom lišavanja slobode u trajanju do tri godine.</p> <p>Article 155c</p> <p>Svako ko upotrebom sile ili prijetnjom, ili koristeći poziciju zavisnosti ili nadzora nagovara osobu stariju od 14 godina da učestvuje u stvarnom, virtualnom ili simuliranom bludu, kopulaciji, odnosu, uključujući i sodomiju, masturbaciju, seksualni sadizam ili mazohizam, i požudan prikaz polnih organa, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju do pet godina.</p>
Hrvatska	<p>Član 159</p> <p>Spolni odnošaj ili izjednačena spolna radnja</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. s djetetom starijim od petnaest godina, koje je počinitelju povjereno radi odgoja, obrazovanja, čuvanja, dušebrižništva ili njege; 2. Od strane srodnika u direktnoj lozi po krvi ili po usvajanju, očuha ili maćehe [...]
Da-naska	<p>Odjeljak 210(1) i 3</p> <p>Spolni odnošaj i druge spolne radnje s srodnikom iz reda potomaka (što uključuje i posvojeničke odnose);</p> <p>Odjeljak 223(1)</p> <p>Spolni odnošaj sa osobom ispod 18 godina starosti, koja je počiniteljevo pastorče ili posvojče, ili čije je obrazovanje ili odgoj povjereno na brigu počinitelju;</p>

	<p>Odjeljak 229</p> <p>kazna zatvora u trajanju od najviše četiri godine izriče se osobi koja</p> <p>(i) je zaposlena u zatvorskoj službi i službi zaštitnog nadzora, a koja je imala spolni odnošaj sa osobom koja je primljen u datu ustanovu i nalazi se pod njegovom / njenom nadležnošću;</p> <p>(ii) je zaposlena u policiji i koja je imala spolni odnošaj sa osobom koja je lišena slobode i u policijskom je pritvoru; ili</p> <p>(iii) je zaposlena ili je inspektor u ustanovi za djecu i mlade, psihijatrijskom odjeljenju, centru za lica sa ozbiljnim mentalnim oštećenjima ili sličnoj ustanovi, a koja je imala spolni odnošaj sa licem koje je primljeno u datu ustanovu.</p>
<p>Fin-ska</p>	<p>Obj. 5(1)</p> <p>Svako ko zloupotrijebi svoj položaj i navede nekoga iz doljenavedenih kategorija u spolni odnošaj, u drugi spolni čin koji suštinski krši njegovo / njeno pravo na seksualno samoopredeljenje, ili na pokoravanje takvom činu,</p> <p>(1) osoba mlađa od osamnaest godina, koja je u školi ili nekoj drugoj ustanovi pod nadležnošću ili nadzorom počinitelja, ili je na neki drugi uporediv način u podređenom položaju u odnosu na počinitelja,</p> <p>[...]</p> <p>(4) osoba koja je posebno zavisna od počinitelja, gdje počinitelj otvoreno koristi prednosti takvog zavisnog položaja;</p>
<p>Fra-ncuska</p>	<p>Član 227-27</p> <p>Seksualna djela počinjena bez nasilja, prisile, prijetnje ili iznenađenja nad maloljetnim licem u starijim od petnaest godina kažnjivo je kaznom zatvora u trajanju od tri godine i novčanom kaznom od 45 000 €:</p> <p>1) u slučaju kad su počinjena od strane predaka ili bilo koje druge osobe koje ima pravnu ili de facto ovlast nad žrtvom;</p> <p>2) u slučaju kad su počinjena od strane osobe koja zloupotrebljava ovlaštenje koje poizilazi iz njegovog / njenog položaja.</p> <p>U primjeni člana 227-27, Francuska inkriminiše sve "seksualne radnje koje su počinjene bez nasilja, ograničenja, prijetnje ili iznenađenja" protiv maloljetnih lica starijih od petnaest godine, u četiri situacije:</p> <ul style="list-style-type: none"> - u slučaju kada su počinjene od strane pretka; - u slučaju kad su počinjene od strane bilo koje druge osobe koje imaju de jure ovlast nad žrtvom;

	<ul style="list-style-type: none"> - u slučaju kad su počinjene od strane bilo koje druge osobe koje imaju de facto ovlast nad žrtvom; - u slučaju kad su počinjene od strane osobe koja zlorabljuje ovlasti koje su mu ili joj povjerene u sklopu njegovih / njenih dužnosti. <p>Koncept de facto ovlasti je široko protumačen u sudskoj praksi i uključuje situacije u kojima osoba zlorabljuje priznati položaj povjerenja, ovlasti ili utjecaj nad djetetom, uključujući u krugu porodice. U skladu s tim, sljedeće situacije se smatraju slučajevima de facto ovlasti nad maloljetnim licem:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tetak žrtve kojemu su žrtvu povjerali njeni roditelji (Krivični odjel Kasacionog (Apelacijskog) suda , 16. mart 1939) - Muž nastavnika koji pomaže supruzi u obavljanju dužnosti (Krivični odjel, 15. april 1948) - Partner majke žrtve (Krivični odjel, 29. jul 1911) - Omladinski lider u vezi s djelima počinjenim nad maloljetnim licem koje pripada istoj omladinskoj organizaciji (Nîmes, 9. decembar 1983) - Suprug pomoćnice u jaslama kojemu su žrtve bile povjerene i koga su zvali "tata" (Krivični odjel, 24. septembar 1996) - Sin osobe koja je čuvala djecu kojemu su žrtve bile povjerene na brigu, koji živi na istoj adresi kao i njegovi roditelji, a koji je s vremena na vrijeme brinuo o djeci u domu za čuvanje djece (Krivični odjel, 9. juli 1991. godine) - Lice koje pruža akademsku podršku (Krivični odjel, 19/04/2000) - Susjedi ili prijatelji koji su povremeno brinuli o djeci kada su njihovi roditelji bili odsutni (Apelacioni sud (CA) Bordo, 20. septembra 1995. godine CA Grenoble, 9. Februar 2000; CA Chambéry, 7. decembar 2000.) - Čovjek koji se maskirao kao bolnički doktor i koji je iskoristio svoju ulogu kao liječnik da dodiruju genitalije mladih djevojaka, vrlo mlade djevojke i jednu staricu u specijalizovanoj bolničkoj jedinici koja nije bila ona u kojoj je radio (Sva sudska vijeća Kasacionog (Apelacijskog) suda, 14. februar 2003. godine.. CA Aix-en-Provence, 21. februar 1986)
<p>Grčka</p>	<p>Član 342</p> <p>Seksualna zlorabljuje ili uvreda spolnog dostojanstva maloljetnika od strane osobe od povjerenja (koja je preuzela brigu ili nadzor nad njim / njom).</p> <p>Otežavajuća okolnost je kada je počinilac bilo koji srodnik bilo po zakonu ili krvi, prijatelj obitelji, živi sa žrtvom, njen je ili njegov učitelj ili trener bilo koje vrste, osoba koja prihvata usluge djeteta, profesionalac koja nudi svoje usluge maloljetniku (doktor, medicinska sestra, psiholog, itd), sveštenik.</p>

	<p>Član 343</p> <p>Seksualno zloupotreba zloupotrebom vlasti (na primjer javni službenici i bilo koja vrsta osoblja koje radi u zatvorima, bolnicama ili drugim klinikama, školama, fakultetima)</p> <p>Article 9, Zakon 3500/2006</p> <p>Član porodice koji vrijeđa dostojanstvo drugog člana porodice putem naročito ponižavajućih riječi ili radnji koje se odnose na njegov / njen seksualni život, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju do dvije godine.</p> <p>Krivično djelo iz prethodnog stava kažnjivo je kaznom zatvora od 6 mjeseci do 3 godine, ako je žrtva maloljetnik.</p> <p>Gorenavedeni stavovi primjenjivaće se na odgovarajući način kada je počinitelj osoba koja radi u ustanovi socijalne zaštite, a kada je djelo / radnja usmjerena protiv osobe koja koristi usluge te ustanove.</p>
<p>Island</p>	<p>Član 197</p> <p>Nadzornik ili službenik u zatvoru, nekoj drugoj ustanovi pod upravom policije, predstavnika zatvorske ustanove ili predstavnika ustanove koja se bavi zaštitom djeteta, ili je nadzornik ili službenik psihijatrijskog odjela bolnice, doma za mentalno hendikepirane osobe ili neke druge slične institucije, koji je imao spolni odnošaj ili drugi seksualni odnos sa zatvorenikom ili korisnikom usluga te ustanove, biće kažnjen kaznom zatvora u trajanju do 4 godine zatvora.</p> <p>Član 198</p>

	<p>Svako ko ima puten odnos ili drugi oblik seksualne intimnosti sa osobom, na način da ozbiljno zloupotrebljava svoj položaj i zavisnost te osobe o njemu / njoj u finansijskom smislu, a koj aproizilazi iz njegovog / njenog zaposlenja ili povjerljivog klijentskog odnosa;</p> <p>Član 200</p> <p>Svaka osoba koja ima spolni odnošaj ili drugi seksualni odnos sa vlastitim djetetom ili drugim potomkom biće kažnjena kaznom zatvora do [8 godina] 1) i do [12 godina] 1) ako dijete ima [15, 16 ili 17 godina].</p> <p>2) [seksualno uznemiravanje, osim oblika navedenog u prvom stavu ovog člana koje je usmjereno na vlastito dijete ili drugog potomka počinioca, kažnjivo je sa do 4 godine zatvora, u slučaju kada je dijete u dobi od 15 ili više godina starosti.] 2) spolni snošaj ili drugi oblik seksualnih odnosa između braće i sestara kažnjiv je sa do 4 godine zatvora. Ako su jedan ili oba od braće i sestara mlađi od 18 godina u vrijeme izvršenja krivičnog djela, može se odlučiti da se odustane od kazne koja im sleduje.</p> <p>Član 201</p> <p>Svaka osoba koja ima spolni odnošaj ili drugi seksualni odnos sa djetetom u dobi od 15, 16 ili 17 godina, a koje je njegovo ili njeno usvojeno dijete, pastorče, posvojče ili dijete njegovog / njenog vanbračnog druga, ili je vezano za njega ili nju sličnim porodičnim vezama u direktnoj lozi potomaka, ili je dijete koje je podvrgnuto njegovom ili njenom autoritetu u smislu obrazovanja ili odgoja, biće kažnjena kaznom zatvora do 12 godina. Svako seksualno uznemiravanje, osim oblika navedenog u prvom stavu ovog člana biće kažnjivo sa do 4 godine zatvora.</p>
<p>Italija</p>	<p>Član 609 bis – Seksualno nasilje</p> <p>Svaka osoba koja, nasiljem ili prijetnjom, ili zloupotrebom vlasti, prisiljava osobu da izvrši ili trpi seksualne radnje biće kažnjena kaznom zatvorom od pet do deset godina.</p> <p>Ista kazna će biti izrečena osobi koja podstiče drugu osobu da obavlja ili trpi seksualne radnje:</p> <p>1. zloupotrebljavajući stanje osobe i njenog mentalnog ili fizičkog nedostatka u vrijeme radnje;</p>

	<p>2. (...)</p> <p>Član 609 kv. - seksualni čin s maloljetnom osobom</p> <p>Kazna, koja je navedena u članu 609 bis, biće primijenjena na svako lice koje, osim u slučajevima predviđenim članom 609 bis, izvrši seksualni čin sa osobom koja je, u vrijeme izvršenja čina:</p> <p>(1) mlađa od četrnaest godina;</p> <p>(2) mlađa od šesnaest godina, kada je počinitelj predak, roditelj, hranitelj, ili njegov / njen partner, čuvar, ili druga osoba kojoj je povjerena briga za dijete, njegovo obrazovanje, podučavanje, nadzor ili čuvanje ili s kojom dijete živi.</p> <p>(...)</p>
Litva- nija	<p>Član 151 - seksualna zloupotreba</p> <p>1. Osoba koja, prijetnjom da će pribjeći nasilju, koristeći druge mentalne prinude ili iskorištavanjem ovisnosti osobe, prisiljava drugu osobu da ima seksualni odnos sa njom ili da na drugi način zadovolji seksualne želje počinitelja ili treće osobe (...).</p> <p>2. Osoba koja vrši radnje predviđene u stavu 1 ovog člana, u pogledu maloljetnika (...).</p> <p>3. Otac, majka, čuvar, staratelj ili drugi zakoniti zastupnik djeteta ili druga osoba koja ima zakonske ovlasti u pogledu maloljetnika, koji ima seksualne odnose ili na drugi način zadovolji svoje seksualne želje sa maloljetnom osobom, u odsustvu karakterističnih obilježja silovanja, seksualnog napada ili seksualne zloupotrebe (...).</p>
Lukse- mburg	<p>Član 372</p> <p>(1) Svaka bludna radnja počinjena bez nasilja ili prijetnji protiv osobe oba pola kaznit će se kaznom od osam dana do jedne godine zatvora i novčanom kaznom od 251-10 000 €.</p> <p>(2) (...)</p> <p>+ Član 377 Otežavajuće okolnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ako je počinitelj predak ili usvojitelj žrtve, direktan potomak žrtve ili direktni potomak brata ili sestre žrtve; - Ako je počinitelj brat ili sestra maloljetne žrtve ili bilo koja osoba koja ima sličnu poziciju u porodici, ili bilo koja osoba koja stalno ili povremeno živi s njim ili njom i koja ima ovlasti nad njim ili njom; - Ako je počinitelj osoba koja ima ovlasti nad žrtvom; ako je on ili ona zlopotrijebio ovlasti ili pogodnosti koje su mu dodijeljene u skladu s položajem; ako je on ili ona liječnik, kirurg, babica ili zdravstveni službenik, kojemu je dijete ili neka druga ugrožena osoba iz Člana 376, povjerena

	na brigu.
Malta	<p>Član 204D</p> <p>Tko god:</p> <p>a) prisiljava maloljetnu osobu da obavlja seksualne radnje s drugom osobom, i [...] će, nakon osude, biti kažnjen zatvorom ... "</p>
Republika Moldavija	<p>Član 171 - Silovanje</p> <p>(1) Silovanje, odnosno seksualni odnos koje je počinjen pod fizičkom ili mentalnom prisilom osobe, ili iskorištavanjem nesposobnosti žrtve da se sam/sama brani ili da izrazi svoju volju kaznit će se kaznom zatvora od 3 do 5 godina.</p> <p>(2) Silovanje:</p> <p>(...)</p> <p>b2) počinjeno protiv člana porodice;</p> <p>(...)</p> <p>kaznit će se kaznom zatvora od 5 do 12 godina.</p> <p>(3) Silovanje:</p> <p>a) osobe koja je povjerena na brigu, starateljstvo, zaštitu, obrazovanje, ili tretman počinitelju;</p> <p>b) maloljetnog lica mlađeg od 14 godina;</p> <p>(...)</p> <p>kaznit će se kaznom zatvora od 10 do 20 godina ili doživotnim zatvorom.</p> <p>Član 172 - Nasilne radnje seksualne prirode</p> <p>(1) Homoseksualnost ili zadovoljavanje seksualnih potreba u perverznom obliku, počinjen putem fizičke ili mentalne prisile osobe ili iskorištavanjem nesposobnosti osobe da se brani ili da izrazi svoju volju, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od 3 do 5 godina.</p> <p>(2) Iste radnje:</p> <p>(...)</p>

	<p>b2) počinjene protiv člana porodice; (...) kaznit će se kaznom zatvora od 5 do 12 godina. (3) Radnje navedene u stavu (1) ili (2).: (...) a1) koje su počinjene protiv osobe koja je povjerena na brigu, starateljstvo, zaštitu, obrazovanje, ili tretman počinitelja; (...) kaznit će se kaznom zatvora od 10 do 20 godina ili doživotnim zatvorom.</p> <p>Član 201. Incest (1) Seksualni odnos između direktnih srodnika do trećeg koljena zaključno, kao i između rođaka po bočnoj liniji (braća, sestre), kaznit će se kaznom zatvora do 5 godina.</p> <p>Lica iz stava (1) ne podliježu krivičnoj odgovornosti ako, u trenutku izvršenja, nisu navršila 18 godina, a razlika u godinama između njih ne prelazi 2 godine.</p> <p>Art. 77 (1) Prilikom određivanja kazne, sljedeće će se smatrati kao otežavajuća okolnost: n) izvršenje krivičnog djela zloupotrebom nečijeg povjerenja.</p>
<p>Crna Gora</p>	<p>Član 206 Obljuba zloupotrebom položaja Osnovni oblik ovog krivičnog djela sastoji se u poticanju na seksualni odnos ili jednak čin osobe koja je u podređenom položaju u odnosu na počinioca ili je ovisna o počiniocu, a poticanje ne mora uključivati prisilu. Teži oblik krivičnog djela propisanog u stavu 2. postoji ako učitelj,</p>

	<p>instruktor, staratelj, usvojlac, roditelj, očuh, maćeha ili neko drugo lice izvrši obljubu ili sa njom izjednačen čin sa maloljetnom osobom koja mu je povjerena da joj drži nastavu, obrazuje je i brine se o njoj, zloupotrebom svog položaja ili ovlašćenja. Stav 3 propisuje još jedan teži oblik ovog djela, ako je ovo krivično djelo izvršeno nad djetetom s namjerom počinitelja uključujući još jednu okolnost, odnosno da je žrtva osoba koja nije navršila 14 godina života. Najteži oblik je djelo iz stava 5, i to u slučaju kada izvršenje djela iz stava 3 rezultira smrću djeteta.</p>
Hola-ndija	<p>Član 249</p> <p>1. Osoba koja seksualno zlostavlja svoje dijete, pastorče ili posvojče, svog učenika, maloljetnu osobu koja mu je povjerena na brigu, podučavanje ili nadzor, ili maloljetnu osobu koja je njegov službenik ili podređeni [...].</p> <p>2. Sljedeće osobe će biti podvrgnute istoj kazni:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1. Javni službenik koji seksualno zlostavlja osobu nad kojom ima ovlasti ili koja mu je povjerena ili preporučena na brigu; ▪ 2. direktor, doktor, učitelj, službenik, nadzornik ili član osoblja zatvora, državne institucije za brigu i zaštitu djece, sirotišta, bolnice, ili dobrotvorne ustanove, koji seksualno zlostavlja osobu koja je primljena u tu instituciju; ▪ 3. osoba koja je, dok je radila u zdravstvoj ili socijalnoj skrbi, seksualno zlostavljala osobu koja mu / joj je bila povjerena da joj pruža pomoć ili brigu, kao pacijent ili klijent.
Portugal	<p>Član 171 - Seksualno zlostavljanje djece</p> <p>1 – Svaka osoba koja učestvuje u relevantnom seksualnom činu sa ili nad maloljetnom osobom ispod 14 godina starosti, ili podvodi maloljetnu osobu da se uključi u takav čin s drugom osobom, kažnjava se kaznom zatvora od jedne do osam godina.</p> <p>2 - Ako relevantni seksualni čin uključuje vaginalni koitus, koitus per anum, oralni koitus ili vaginalnu ili per anum penetraciju dijelova tijela ili predmeta, počinitelj se kažnjava kaznom zatvora od tri do deset godina.</p> <p>3 – Svako ko:</p> <p>a) Salijeće maloljetnu osobu ispod 14 godina starosti, da učestvuje u djelu predviđenom u članu 170; ili</p> <p>b) Djeluje na maloljetnu osobu ispod 14 godina starosti, putem pornografskih razgovora, pisanja, pokazivanja ili predmeta; kaznit će se zatvorom u trajanju od najviše tri godine.</p> <p>c) Mami maloljetnika ispod 14 godina starosti da prisustvuje seksualnom zlostavljanju ili seksualnim aktivnostima, (Zakon 103/2015, 24. avgust), kaznit će se kaznom zatvora do 3 godine.</p>

4 – Svaka osoba koja se uključi u radnje opisane u prethodnom paragrafu sa profitabilnim namjera kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

5 - Pokušaj je kažnjiv. (Zakon 103/2015, 24. avgust)

Član 172 - Seksualno zlostavljanje zavisnih maloljetnih osoba;

1 – Svaka osoba koja se uključi ili uzrokuje uključivanje u djelo iz stavova 1 ili 2 iz prethodnog člana, a u vezi sa maloljetnom osobom između 14 i 18 godina starosti, a koja mu je/ joj je povjerena na obrazovanje ili pomoć, kažnjava se zatvorom od jedne do osam godina.

2 – Svaka osoba koja se uključi u djelo predviđeno u tačkama a) i b) stava 3. prethodnog člana, a u vezi sa maloljetnom osobom iz prethodnog stava i u uslovima navedenim u njemu, kažnjava se zatvorom u trajanju od najviše godinu dana.

3 – Svaka osoba koja se uključi u djela predviđena u prethodnom paragrafu sa profitabilnim namjera kaznit će se zatvorom do 5 godina. (Zakon 103/2015, 24. avgusta)

4. Pokušaj je kažnjiv. (Zakon 103/2015, 24. avgust)

Član 173 - Seksualne radnje sa adolescentima

1 – Svaka punoljetna osoba koja se upušta u relevantni seksualni čin sa maloljetnikom između 14 i 16 godina starosti, ili navodi maloljetno lice da se uključi u takav čin s drugom osobom, a koji maloljetno lice doživljava kao zlostavljanje, kažnjava se kaznom zatvora u trajanju do dvije godine (Zakon 103/2015, 24. avgust)

2 - Ako se relevantni seksualni čin sastoji od vaginalnog koitusa, oralnog koitusa, koitusa per anum ili vaginalne ili per anum penetracije dijelova tijela ili predmeta, počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora u trajanju do 3 godine (Zakon 103/2015, 24. avgust)

3 - Pokušaj je kažnjiv. (Zakon 103/2015, 24. avgust)

Član 177 – Otežavajuće okolnosti

1 - Kazne predviđene u članovima 163 do 165 i 167 do 176 pooštavaju se za jednu trećinu, u odnosu na njihovo minimalno i maksimalno trajanje, ako je žrtva:

a) počiniteljev predak, potomak, usvojitelj, usvojenik, rođak ili srodnik po tazbini do drugog koljena; ili

	<p>b) je u rodbinskoj vezi ili živi zajedno sa počiniteljom, ili je u odnosu tutorstva ili skbnništva prema počinitelju ili je u hijerarhijskoj, ekonomskoj ili radnoj zavisnosti u odnosu na njega, a zločin je počinjen iskorištavanjem prednosti takvog odnosa. (Zakon 103/2015, 24. avgust)</p> <p>2 – Otežavajuće okolnosti utvrđene u prethodnom stavu se ne primjenjuju u slučajevima predviđenim u tački c) stava 2. člana 169 i tački c) stava 2. člana 175. (Zakon 83/2015)</p> <p>3 - Kazne predviđene u članovima 163 do167 i 171 do 174 pooštavaju se za jednu trećinu, u odnosu na njihove minimalne i maksimalne vrijednosti, ako počinitelj ima seksualno prenosive bolesti.</p> <p>4 - Kazne predviđene u članovima 163 do168 i od 171 do 175 i u stavovima 1 i 2 člana 176 i 176 u stavu-A pooštavaju se za jednu trećinu, u odnosu na njihove minimalne i maksimalne granice, ako su krivično djelo zajedno počinile dvije ili više osoba. (Zakon 103/2015, 24. avgust)</p> <p>5 - Kazne predviđene u članovima 163 do168 i 171 do174 pooštavaju se za jednu polovinu, u odnosu na njihove minimalne i maksimalne granice, ako djela, koja su predviđena u njima, rezultiraju trudnoćom, teškom tjelesnom ozljedom, prijenosom patogenih agenta koji ugrožavaju život žrtve ili ako izazovu samoubistvo ili smrt žrtve.</p> <p>6 - Kazne predviđene u članovima 163 do165, 168, 174, 175 i stava 1 člana 176 pooštavaju se za jednu trećinu, u odnosu na njihove minimalne i maksimalne granice, ako je žrtva mlađa od 16 godina. (Zakon 103/2015, 24. avgust)</p> <p>7 - Kazne predviđene u članovima 163 do165, 168, 174, 175 i stava 1 člana 176 pooštavaju se za pola, u odnosu na njihove minimalne i maksimalne granice, ako je žrtva mlađa od 14 godina. (Zakon 103/2015, 24. avgust)</p> <p>8 - Ako se više od jedne od otežavajućih okolnosti navedenih u prethodnim stavovima jave u istom djelu, samo onaj sa najjačim pooštrenjem biće uzet u obzir prilikom određivanja primjenjujuće kazne, dok će se preostali uzeti u razmatranje za potrebe mjere kazne.</p>
<p>Rumu- nija</p>	<p>Član 220</p> <p>(3) Djelo, predviđeno u stavu (1), koje je počinila odrasla osoba s maloljetnom osobom u dobi između 13 i 18 godine, u slučaju kada je odrasla</p>

	<p>osoba zlopotrijebila svoju vlast ili utjecaj nad žrtvom (4) veće kazne ako je u pitanju maloljetno lice a) rođak po direktnoj lozi ili brat ili sestra; b) povjereno počiniocu na brigu, zaštitu, obrazovanje, čuvanje ili liječenje.</p>
San Mari-no	<p>Član 173 - Seksualno zlostavljanje maloljetnika ili osobe onesposobljene za pristanak ili otpor</p> <p>Svako ko počini djela iz prethodna dva člana bez nasilja, prijetnje ili obmane nad djecom mlađom od četrnaest godina ili nad osobama koje nisu u stanju da se odupru zbog specifičnog fizičkog ili mentalnog stanja, biće podvrgnut kazni koja je predviđena u datim članovima. Počinitelj ne može da se izjasni da nije znao starost maloljetne žrtve kao opravdanje za svoje ponašanje.</p> <p>Član 171 - Kršenje seksualne slobode</p> <p>Svako ko, koristeći nasilje, prijetnju, hipnozu ili druga odgovarajuća sredstva, prisiljava ili obmanjuje osobu na bludne radnje, biće kažnjen kaznom trećeg stepena zatvora. U slučaju kada je djelo počinio predak, usvojitelj, staratelj, pedagog, učitelj, zdravstveni radnik ili osoba kojoj je dijete povjereno na starateljstvo, nadzor, obrazovanje, obuku ili brigu, primijenit će se istovremeno i diskvalifikacija četvrtog stepena roditeljskih ovlasti, starateljstva, profesije ili umjetnosti.</p>
Srbija	<p>Član 181 – Spolni odnošaj zlopotrebom položaja</p> <p>(1) Svaka osoba koja zlopotrebom položaja navede na spolni odnošaj ili sa njim izjednačen čin lice koje je u podređenom ili zavisnom položaju, [...]</p> <p>(2) Nastavnik, vaspitač, skrbnik, usvojitelj, očuh ili druga osoba koja zlopotrebom svog položaja ili ovlaštenja ima seksualni odnos ili izvrši sličan čin sa maloljetnim licem koje mu je povjereno da ga uči, podučava, stara se o njemu ili ga njeguje [...]</p> <p>(3) Viša kazna ako je djelo iz stava 2. ovog člana izvršeno nad djetetom [...];</p> <p>Član 197 Incest</p>

	odrasla osoba koja se upušta u seksualne odnose ili sličan čin sa maloljetnim licem koje mu je srodnik po krvi, ili sa maloljetnim bratom ili sestrom.
Špani-ja	<p>Član 182 Svaka osoba koja, prevarom ili zloupotrebom priznatog položaja povjerenja, autoriteta ili utjecaja na žrtvu, izvrši djela seksualne prirode sa osobom starijom od šesnaest i mlađom od osamnaest godina, kazniće se kaznom zatvora od jedne do tri godine.</p> <p>Član 183 {...} Ponašanja predviđena u prethodna tri člana kazniće se odgovarajućom kaznom zatvora u svojoj gornjoj polovini kada se desi jedna od sljedećih okolnosti: {...} d) Kada je, u cilju izvršenja krivičnog djela, počinitelj iskoristio prednost nadmoćnosti ili nekog odnosa, zbog toga što je predak, potomak brata žrtve, biološkog, usvojenog ili iz tazbine. {...} U svim slučajevima predviđenim u ovom članu, kada je počinitelj iskoristio svoj položaj predstavnika ovlaštenog organa, biće primijenjena kazna apsolutne zabrane od 6 do 12 godina.</p> <p>Član 192 {. ....} Predak, tutor, staratelj, dnevni staratelj, učitelj ili bilo koja druga osoba zadužena de facto ili de jure za maloljetnu ili nesposobnu osobu, koji je bio glavni počinitelj ili saučesnik u izvršenju krivičnog djela kojima se bavi ovaj Naslov (Teška krivična djela protiv spolne slobode i obeštećenje), kaznit će se odgovarajućom kaznom, u gornjoj polovini.</p> <p>Ovo pravilo se ne primjenjuje kada je okolnost koju sadrži posebno uključena u definiciju zločina koji je u pitanju.</p> <p>Sudija ili sud može izreći obrazloženu kaznu posebne zabrane vršenja roditeljskog prava, starateljstva, njege, čuvanja, zaposlenja u javnom sektoru ili vođenja kancelarije ili stručne prakse ili trgovine u trajanju od šest mjeseci do šest godina, ili trajno oduzimanje roditeljskog prava.</p>

	Osobe koje su osuđene za djela seksualnog zlostavljanja i napada na djecu mlađu od šesnaest godina ili prostitucije, seksualnog iskorištavanja i korupcije maloljetnika biće kažnjene posebnom zabranom obavljanja bilo kog plaćenog ili neplaćenog posla ili trgovine koji podrazumijeva direktan kontakt s maloljetnicima {...} (dužina trajanja kazne ovisi o tome da li im je prethodno izrečena kazna zatvora)
Bivša Jugo- slove- nska Repu- blika Make- donija	<p>Član 189 Silovanje zloupotrebom položaja</p> <p>(1) Osoba koja, zloupotrebljavajući svoj položaj, počini silovanje ili druge seksualne radnje nad osobom koja je u podređenom ili zavisnom položaju u odnosu na njega, ili je maltretira, zastrašuje ili se prema njoj odnosi na način koji degradira ljudsko dostojanstvo i čovjeka, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od najmanje pet godina.</p> <p>(2) Ako je krivično djelo iz stava (1) ovog člana izvršio krvni srodnik u direktnom lozi ili brat ili sestra, učitelj, pedagog, usvojitelj, staratelj, očuh, maćeha, liječnik ili drugo lice, zloupotrebom položaja ili vršenjem porodičnog nasilja nad djetetom ispod 14 godina koje mu je povjereno na učenje, obrazovanje, staranje ili njegu, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od najmanje deset godina.</p>
Tu-rska	<p>Član 103 Seksualno zlostavljanje</p> <p>Svaki pokušaj fizičkog kontakta s djetetom sa seksualnim ciljem [...]. U skladu sa ovim članom, svaka vrsta seksualnih pokušaja nad djecom koja su mlađa od petnaest ili nad djecom koja su navršila petnaest, ali su nesposobna da razumiju pravne posljedice takvog čina, kao i seksualnog zlostavljanja druge djece ... ili bilo koji drugi razlog koji ima utjecaj na volju djeteta;</p> <p>Član 103 (3)</p> <p>U slučaju izvršenja seksualnog zlostavljanja od strane prethodnika, drugog ili trećeg koljena, očuha, staratelja, pedagoga, trenera, njegovateljice i druge osobe koja pruža zdravstvene usluge i odgovorna je za zaštitu i posmatranje djeteta, ili neprikladnim utjecajem na osnovu javne funkcije,</p>
Ukra- jina	<p>Član 156</p> <p>Izvršenje aktivnosti usmjerenih na korumpiranje pojedinca ispod 16 godina starosti: kazna je veća ako su te aktivnosti izvršili [...] otac, majka ili pojedinac pri obavljanju svojih funkcija [...].</p>

Tabela B - Pitanja koja se odnose na krivično djelo seksualnog zlostavljanja u cjelini (**član 18§1 (a) i (b)**, 1. i 3. alineja)

	ispod zakonske dobi za seksualne aktivnosti (tačka a)	u slučaju upotrebe prinude, sile ili prijetnje (tačka b 1. alineja)	u slučaju zloupotrebe <u>posebno ranjivog stanja</u> djeteta, posebno zbog mentalne ili fizičkog invaliditeta ili stanja ovisnosti
--	--	--	--

			(tačka b 3. alineja)
A lb a ni ja	<p>Član 100 "Seksualni ili homoseksualni odnosi / odnos sa maloljetnim licima / djecom "</p> <p>Seksualni ili homoseksualni odnosi s djecom koja su mlađa od 14 godina, ili sa ženskim djetetom, koje nije spolno sazrelo, kažnjava se kaznom zatvora od 7-15 godina.</p> <p>Član 107 / a "Seksualno nasilje" Izvršenje seksualnog nasilja, obavljanjem radnje seksualne prirode u tijelu druge osobe predmetom; U slučaju kada ovo djelo učinjeno nad maloljetnim licem koje nije navršilo četrnaest godina ili maloljetnim licem koje nije doseglo seksualnu zrelost, bez obzira na to da li je izvršeno nasilno ili ne, biće kažnjivo kaznom zatvora u trajanju od najmanje dvadeset godina.</p> <p>Član 108 "Ozbiljna nemoralna djela" Ozbiljne nemoralne radnje izvršene sa maloljetnicima mlađim od četrnaest godina biće kažnjene sa do pet godina zatvora.</p>	<p>Član 101 "Seksualni ili homoseksualni odnos primjenom nasilja sa maloljetnim licem između 14 i 18 godina starosti"</p> <p>Seksualni ili homoseksualni odnos primjenom nasilja sa djetetom koje je starosti između 14 i 18 godina, a koje je spolno zrelo, kazniće se kaznom zatvora u trajanju od pet do petnaest godina;</p> <p>Član 104 "Seksualni ili homoseksualni odnos uz prijetnju pištoljem"</p> <p>Seksualni ili homoseksualni odnos, uz prijetnju pištoljem ugroženoj osobi, kazniće se kaznom zatvora od pet do deset godina.</p> <p>Član 107 / a "Seksualno nasilje" Izvršenje seksualnog nasilja, obavljanjem radnje seksualne prirode u tijelu druge osobe objekatom, predstavlja krivično djelo i kažnjava se kaznom zatvora od tri do sedam godina.</p>	<p>Član 103 "Seksualni ili homoseksualni odnos sa osobom koja nije u stanju da se brani "</p> <p>Seksualni ili homoseksualni odnos, iskorištavajući fizičku ili mentalnu nesposobnosti ili nesvjesno stanje žrtve, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju 5 do 10 godina.</p>
A u	<p>Odjeljak 206 CC - teško seksualno zlostavljanje maloljetnih osoba seksualni odnos ili seksualni čin jednak seksualnom odnos</p>	<p>Odjeljak 201 - Silovanje Seksualni odnos ili seksualni čin jednak seksualnom odnosu izvršen uz upotrebu sile</p>	<p>Odjeljak 205 - Seksualno zlostavljanje bespomoćne ili</p>

s tr i ja	<p>sa maloljetnom osobom (= osoba mlađa od 14 godina);</p> <p>Odjeljak 207 (seksualno zlostavljanje maloljetnih osoba): seksualne radnje sa maloljetnom osobom koje nisu pokriveno odjeljkom 206.</p>	<p>sile, oduzimanjem slobode ili opasnom prijetnjom;</p> <p>Odjeljak 202 (Seksualna prisila): Prisiljavanje osobe upotrebom sile ili opasnom pretnjom na seksualni čin;</p>	<p>psihički poremećene osobe</p> <p>Odjeljak 207b - Seksualno zlostavljanje maloljetnika</p> <p>Seksualne radnje</p> <p>1. sa maloljetnicima mlađim od 16 godina koji nisu dovoljno zreli da shvate značenje seksualnog čina niti da se ponašaju u skladu sa tim razumijevanjem</p> <p>2. sa maloljetnicima mlađim od 18 godina zloupotrebljavajući ranjivost maloljetnika.</p>
B e lg i ja	<p>Član 372.</p> <p>Svaka bludna radnja počinjena bez nasilja ili prijetnje protiv ili uz pomoć djeteta bilo kojeg pola mlađeg od šesnaest godina;</p> <p>Član 375</p> <p>Svaki čin seksualne penetracije, bez obzira na prirodu i sredstvo, počinjen nad djetetom koje nije navršilo četrnaest godina smatra se silovanjem uz upotrebu nasilja.</p>	<p>Član 373</p> <p>Bludna radnja počinjena uz upotrebu nasilja ili prijetnji protiv osobe bilo kojeg pola, kazniće se kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina zatvora.</p> <p>Član 375</p> <p>Svaki čin seksualne penetracije, bez obzira na prirodu i sredstvo, počinjen nad osobom koja ne pristaje na isti predstavlja zločin silovanje. Saglasnost naročito ne postoji u slučaju kada je</p>	<p>Član 375</p> <p>Svaki čin seksualne penetracije počinjene nad osobom koja ne pristaje na isti predstavlja zločin silovanje. Saglasnost naročito ne postoji u slučaju kada je čin [...] omogućen usljed slabosti ili fizičkog ili mentalnog invaliditeta žrtve.</p> <p>Član 376</p> <p>Ako je silovanje ili bludna radnja</p>

		<p>čin izvršen uz primjenu nasilja, prisile ili prevarom [...].</p> <p>Član 373. Bludna radnja počinjena uz primjenu nasilja ili prijetnje protiv osobe bilo kojeg pola [...]; Ako je napad počinjen nad maloljetnim licem u dobi od šesnaest godina ili više, [...].</p>	<p>počinjena nad osobom čije je stanje ranjivosti, zbog starosti, trudnoće, bolesti, nemoći ili fizičke ili psihičke invalidnosti, bilo jasno ili poznato počinitelju ili je počinjena pod prijetnjom oružja ili sličnog predmeta [...].</p>
B i H	Seksualni odnos sa djetetom (do 14 godina)	Silovanje	Seksualni odnos s bespoćnom osobom / Seksualni odnos sa nemoćnom osobom:
B u g a rs k a	<p>Član 149 (1) Osoba koja izvrši radnju u svrhu izazivanja ili zadovoljavanja seksualne želje, bez snošaja, sa osobom ispod 14 godina starosti, kazniće se za razvratnost kaznom zatvora u trajanju od jedne do šest godina. (...)</p> <p>Član 151 (1) Osoba koja ima seksualni odnos sa osobom koja nije navršila 14 godina starosti, u mjeri u kojoj čin ne predstavlja krivično djelo iz člana 152, kazniće se</p>	<p>Član 150 1) Osoba koja obavlja određenu aktivnost s namjerom da stimuliše ili zadovolji seksualne želje, bez seksualnog odnosa, sa osobom koja je navršila 14 godina uz primjenu sile ili zastrašivanjem, iskorištavajući njegovo / njeno bespomoćno stanje ili dovodeći njega ili nju u takvo stanje ili iskorištavanjem njegovog / njenog stanja zavisnosti odnosno nadzora, biće kažnjena kaznom zatvora u trajanju od osam godina.</p>	<p>Član 150 (1) Osoba koja obavlja određenu aktivnost s ciljem da stimuliše ili zadovolji seksualne želje, bez seksualnog odnosa, sa osobom koja je navršila 14 godina, uz primjenu sile ili zastrašivanjem, koristeći njegovo / njeno bespomoćno stanje ili dovodeći njega ili nju u takvo stanje ili iskorištavanjem njegovog / njenog stanja zavisnosti odnosno nadzora, biće kažnjena kaznom zatvora u trajanju od</p>

<p>zatvorom od dvije do šest godina.</p> <p>Član 155a (2) Kazna iz stava. 1 primijenjivaće se na počiniteljima koji, putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija, ili na bilo koji drugi način stupe u kontakt sa osobom ispod 14 godina starosti sa namjerom da počine blud, kopulaciju, seksualni odnos, ili da stvore pornografski materijal ili da učestvuju u pornografskoj izvedbi.</p> <p>Član 155b (1) Svako, ko nagovara osobu mlađu od 14 godina, da učestvuje ili da posmatra pravi, virtualni ili simulirani seksualni odnos između pojedinaca istog ili različitog pola, lascivni prikaz seksualnog organa, sodomiju, masturbaciju, seksualni sadizam ili mazohizam, kazniće se kaznom zatvora u trajanju do pet godina.</p> <p>Član 159 (6) Osoba koja posjeduje ili nabavlja za sebe ili za drugu osobu, posredstvom informacijskih i komunikacijskih tehnologija ili na drugi način, pornografski materijal u čijem je stvaranju učestvovala osoba koja nije napunila 18 godina ili osoba koja izgleda</p>	<p>Član 152 (1) Svako ko ima snošaj sa ženskom osobom:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. koja nije u stanju da se brani i bez njenog pristanka; 2. prisiljavajući je silom ili prijetnjom na snošaj; 3. dovodeći je u bespomoćno stanje, <p>kaznit će se za silovanje kaznom zatvora u trajanju od dvije do osam godina.</p> <p>Član 155 (4) Ko nagovara ili prisiljava drugu osobu da koristi opojna sredstva ili njihove analoge u svrhu prostitucije, kopulacije, bluda ili za obavljanje seksualnog odnosa ili čina seksualnog zadovoljavanja sa osobom istog spola, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od pet do petnaest godina i novčanom kaznom u iznosu od 10000-50000 leva.</p> <p>Član 155c Svako ko upotrebom sile ili prijetnje, ili iskorištavajući položaj zavisnosti ili nadzora, nagovara maloljetnu osobu da učestvuje u</p>	<p>dvije do osam godina.</p> <p>(3) Ako je djelo iz stava. 1 počinjeno protiv osobe koja ne razumije značenje čina, ili čin predstavlja posebno ozbiljan slučaj, kazniće se kaznom zatvora u trajanju od 3 do 10 godina.</p> <p>Član 151 (4) Osoba koja ima seksualni odnos sa osobom koja je navršila 14 godina, a koja ne razumije suštinu i smisao tog čina, kazniće se kaznom zatvora u trajanju do pet godina.</p> <p>Član 155 (5) Ako je djelo iz stava 1-4 izvršeno:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. nad osobom koja je mlađa od 18 godina ili je psihički poremećena; <p>Član 155b (2) Ako je djelo iz stava. 1 izvršeno:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. upotrebom sile ili prijetnje; 2. iskorištavanjem položaja zavisnosti ili
---	---	---

	<p>kao takva osoba, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju do jedne godine i novčanom kaznom u iznosu do BGN 2.000.</p> <p>(7) Kaznom iz stava 6 kazniće se i svaka osoba koja, putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija, svjesno pristupa pornografskom materijalu, u čijoj izradi je učestvovala osoba mlađa od 18 godina, ili osoba koja tako izgleda.</p>	<p>stvarnom, virtualnom ili simuliranom bludu, snošaju, odnosu, uključujući i sodomiju, masturbaciju, seksualni sadizam ili mazohizam, te požudani prikaz spolnih organa, kaznit će se kaznom zatvora do pet godina.</p> <p>Član 158a (2) Svako ko prisiljava osobu mlađu od 18 godina, ili grupu takvih osoba, da učestvuju u pornografskim performansama, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do šest godina.</p>	<p>nadzora;</p> <p>Član 155c Svako ko upotrebom sile ili prijetnje, ili iskorištavanjem položaja zavisnosti ili nadzora nagovara maloljetnu osobu da učestvuje u stvarnom, virtualnom ili simuliranom bludu, snošaju, odnosu, uključujući i sodomiju, masturbaciju, seksualni sadizam ili mazohizam, te požudnom prikazu spolnih organa, kaznit će se kaznom zatvora do pet godina.</p>
H r v a t s k a	<p>Član 158</p> <p>(1) spolni odnošaj ili s njim izjednačena spolna radnja s djetetom mlađim od petnaest godina [...]; (2) Bludna radnja nad djetetom mlađim od petnaest godina.</p>	<p>Član 152</p> <p>Spolni odnošaj ili s njim izjednačena spolna radnja bez pristanka te osobe [...].</p> <p>(3) Pristanak iz stavka 1. ovoga članka postoji ako je osoba svojom voljom odlučila stupiti u spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju i bila je sposobna donijeti i izraziti takvu odluku. Smatra se da takvog pristanka nema osobito ako je spolni odnošaj ili s njime izjednačena spolna radnja izvršena uz uporabu prijetnje ili prijevare [...], ili nad osobom kojoj je</p>	<p>Član 152</p> <p>Spolni odnošaj ili s njim izjednačena spolna radnja bez pristanka te osobe [...].</p> <p>(3) Pristanak iz stavka 1. ovoga članka postoji ako je osoba svojom voljom odlučila stupiti u spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju i bila je sposobna donijeti i izraziti takvu odluku. Smatra se da takvog pristanka nema osobito ako je spolni odnošaj ili s njime</p>

		<p>protupravno oduzeta sloboda.</p> <p>Član 153 stav 1:</p> <p>Tko djelo iz članka 152. stavka 1. ovoga Zakona počini uporabom sile ili prijetnje da će izravno napasti na život ili tijelo silovane ili druge osobe, → viša kazna;</p> <p>Član 154 stav 1 i 2: veće kazne ako je zločin počinjen nad žrtvom koja je posebno ranjiva zbog njegovih / njenih godina;</p> <p>Član 158 stav 5 Spolni odnošaj / izjednačen spolni čin sa djetetom mlađim od 15 godina uz uporabu sile ili prijetnje, obmane, prevare, zloupotrebe vlasti ili teške situacije ili zavisnosti djeteta o njemu / njoj → veća kazna</p>	<p>izjednačena spolna radnja izvršena [...] zlouporabom položaja prema osobi koja se prema počinitelju nalazi u odnosu zavisnosti, iskorištavanjem stanja osobe zbog kojeg ona nije bila sposobna izraziti svoje odbijanje [...].</p>
D a n	<p>Član 216 (2) Kazna za silovanje ili seksualni odnos s djetetom ispod 12 godina starosti;</p> <p>Član 222: (1) seksualni odnos s djetetom ispod 15 godina</p>	<p>Član 216 (1) Tko (I) koristi nasilje ili prijetnje nasiljem da bi ostvario seksualni odnos; (II) se upušta u seksualni odnos uz pomoć</p>	<p>Član 218 koristi mentalni poremećaj ili mentalnu retardaciju druge osobe kako bi imao seksualni odnos sa takvom osobom;</p>

s k a	<p>starosti;</p> <p>(2) veća kazna u slučaju korištenja prisile ili prijetnje</p> <p>Član 225: isto za druge seksualnim aktivnosti</p>	<p>prinude kako je definirano u članu 260 ili sa osobom koja nije u stanju da se odupre tom činu;</p> <p>Član 225: isto za druge seksualne aktivnosti</p>	<p>Član 220: grubo koristi zavisnost druge osobe od njega u pogledu zapošljavanja, finansija, liječenja ili njege kako bi imao seksualni odnos sa tim licem;</p> <p>Član 223 (2): zavodi osobu ispod 18 godina u seksualni odnos grubo se koristeći premoći koju mu daju godine i iskustvo;</p> <p>Član 225: isto za druge seksualne aktivnosti</p>
F i n s k a	<p>Član 6</p> <p>(1) Tko, dodirrom ili na drugi način, vrši seksualni čin nad djetetom mlađim od šesnaest godina, a dati čin pogoduje narušavanju njegovog/njenog razvoja, ili izaziva njega ili nju da izvrši takvo djelo [...].</p> <p>(2) Isto tako, osoba koja ima seksualni odnos sa djetetom mlađim od šesnaest godina, ako djelo, uzevši u cjelosti, nije otežavajuće na način naveden u članu 7, tačka 1, biće osuđena za seksualno zlostavljanje djeteta.</p> <p>Pored toga, osoba koja postupa na način iz tačke 1 ili</p>	<p>Član 1</p> <p>(1) Osoba koja prisiljava drugu osobu na seksualni odnos upotrebom ili prijetnjom nasilja prema toj osobi, biće osuđena za <i>silovanje</i> na kaznu zatvora od najmanje godinu dana, a najviše šest godina.</p> <p>(2) Isto tako, osoba koja, koristeći činjenicu da je druga osoba, zbog nesvjestic, bolesti, invalidnosti, stanja straha ili nekog drugog stanja bespomoćnosti, nije u stanju da se brani</p>	<p>Također, osoba koja, iskoristivši činjenicu da druga osoba, zbog nesvjесnog stanja, bolesti, invalidnosti, stanja straha ili drugih stanja bespomoćnosti, nije u stanju da se brani ili da formulira ili izrazi svoju volju, ima seksualni odnos s tom osobom, biće osuđen za silovanje. Član 4 (2):</p> <p>Tko, iskoristivši činjenicu da druga osoba, zbog nesvjесnog stanja, bolesti,</p>

<p>iznad u ovom stavu, sa djetetom koje je navršilo šesnaest, ali je mlađe od osamnaest godina života, ako je počinitelj roditelj djeteta ili je u uporedivoj poziciji i živi u istom domaćinstvu s djetetom, biće osuđena za seksualno zlostavljanje djeteta.</p>	<p>ili da formulira ili izrazi svoju volju, ima seksualni odnos s tom osobom, biće osuđena za silovanje.</p> <p>(3) Ako je silovanje, uzimajući u obzir sitničavost prijetnje ili drugih okolnosti povezanih sa djelom, manje ozbiljno kada se gleda u cjelosti u odnosu na djela iz stavova 1 ili 2, počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora u trajanju od najmanje četiri mjeseca, a najviše četiri godine. Osoba, koja prisiljava drugu osobu na seksualni odnos na druge načine osim prijetnje iz tačke 1, biće osuđena na sličan način. Gorenavedeno iz ovog podstava se ne primjenjuje ako je nasilje korišteno pri silovanju.</p> <p>Član 4 (1): Tko nasiljem ili prijetnjom prisili drugu osobu na seksualni čin osim onih navedenih u točki 1 ili u predaju takvom činu, čime se suštinski krši njegovo/njeno pravo na seksualno samoopredjeljenje</p>	<p>invaliditeta, stanja straha ili drugog stanja bespomoćnosti, nije u stanju da brani sebe ili da formulira ili izrazi svoju volju, izaziva njega ili nju da se uključi u ili ga ili nju navede u seksualni čin iz stava 1, suštinski kršeći njegovo/njeno pravo na seksualno samoopredjeljenje;</p> <p>Član 5 (1): Tko zloupotrebljava svoj položaj i namami neku od sljedećih kategorija na seksualni odnos, u drugi seksualni čin koji suštinski krši njegovo pravo na seksualno samoopredjeljenje, ili u predaju takavom činu, (1) [...] (2) osobe mlađe od osamnaest godina, čija je sposobnost samostalnog seksualnog samoopredjeljenja, zbog njegove/njene nezrelosti, te razlike u godinama uključenih osoba, suštinski inferiorna počiniteljevoj, gdje je počinitelj grubo iskoristio prednost te nezrelosti; (3) pacijenta u bolnici ili drugoj</p>
--	---	--

			instituciji, čija je sposobnost da se brani suštinski umanjena zbog bolesti, invalidnosti ili druge slabosti, ili (4) osobe koja je posebno ovisna od počinitelja, gdje počinitelj grubo iskorištava tu zavisnost;
F r a n c u s k a	<p>Član 227-25 Krivičnog zakona: Seksualni prekršaj koji je odrasla osoba počinila bez nasilja, prisile, prijetnje ili iznenađenja nad maloljetnom osobom mlađom od 15 godina, kaznit će se kaznom od pet godina zatvora i novčanom kaznom od 75 000 eura.</p> <p>Član 227-26: Prekršaj iz člana 227- 25 kaznit će se za deset godina zatvora, te novčanom kaznom od 150 000 eura:</p> <p>1) ako je počinitelj predak ili drugo lice koje ima pravne ili de facto ovlasti nad žrtvom;</p> <p>2) ako je prekršaj počinjen zloupotrebom položaja.</p>	<p>Član 222-22: Seksualna agresija je svaki seksualni napad počinjen uz primjenu nasilja, prisile, prijetnje ili iznenađenja.</p> <p>Član 222-22-2: Primoravanje druge osobe nasiljem, prijetnjama ili iznenađenjem da pretrpe seksualni napad treće strane takođe predstavlja oblik seksualne agresije.</p> <p>Član 222-23: Svaki čin seksualne penetracije, bez obzira koje prirode, počinjen protiv drugog lica uz primjenu nasilja, prisile; prijetnje ili iznenađenja smatraće se silovanjem.</p> <p>Silovanje se kažnjava kaznom od petnaest godina zatvora.</p> <p>Član 222-27: Seksualna agresija, osim silovanja, kažnjava se kaznom od pet godina zatvora i</p>	<p>Član 223-15-2: Tko prevarom zloupotrijebi neznanje ili stanje slabosti maloljetne osobe, ili osobe čija je ranjivost zbog starosti, bolesti, nemoći, fizičkog ili psihičkog invaliditeta ili trudnoće očigledna ili poznata počiniocu, ili zloupotrijebi osobu u stanju fizičke ili psihičke ovisnosti koje je rezultat ozbiljnog ili ponovljenog pritiska ili tehnika korištenih da utiču na njegovo/njeno razumijevanje, s ciljem da navedu maloljetno lice ili drugo lice da djeluje ili da se uzdrži od djelovanja koje bi na bilo koji način moglo biti ozbiljno štetno za njega/nju, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od tri godine, te novčanom kaznom od</p>

		<p>novčanom kaznom od 75 000 eura.</p> <p>Član 222-29-1: Seksualna agresija, osim silovanja, kaznit će se kaznom od deset godina zatvora, a novčanom kaznom od 150 000 eura, u slučaju kada je počinjena nad maloljetnom osobom mlađom od petnaest godina.</p>	<p>375 000 €.</p> <p>Ako je djelo je počinio pravno ili de facto voditelj grupe koja provodi aktivnosti koje imaju za cilj ili čiji je rezultat stvaranje, održavanje ili iskorištavanje psihološke ili fizičke zavisnosti onih koji učestvuju u njima, kazna će biti povećana na pet godina zatvora i novčanu kaznu od 750000 eura.</p> <p>Član 222-29: Seksualna agresija, osim silovanja, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od sedam godina i novčanom kaznom od 100 000 eura, ako je počinjena nad osobom čija je posebna ranjivost zbog starosti, bolesti, nemoći, fizičkog ili psihološkog invaliditeta ili trudnoće bila očigledna ili poznata počinitelju.</p>
G	Nema specifičnih informacija	Nema specifičnih informacija	Nema specifičnih informacija
r			
č			
k			

a			
I s l a n d	<p>Član 202</p> <p>Svaka osoba koja ima spolni odnošaj ili drugi seksualni odnos sa djetetom mlađim od [15 godina], kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od [minimalno 1 godinu i maksimalno 16 godina]. Kazna može biti smanjena ili poništena ukoliko su počinitelj i žrtva su približnih godina ili nivoa zrelosti.</p> <p>Seksualno uznemiravanje svakog tipa, osim onog navedenog u prvom stavu ovog člana, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju do [6 godina].</p> <p>Svaka osoba koja, prevarom, poklonima ili na bilo koji drugi način namami [dijete] [mlađe od 18 godina] da se uključi u spolni odnošaj ili drugi seksualni odnos, kaznit će se kaznom zatvora do 4 godine.</p> <p>Svako lice koje, posredstvom komunikacije preko interneta, druge informatičke ili telekomunikacijske opreme ili na drugi način, organizira sastanak sa djetetom</p>	<p>Član 194</p> <p>Svaka osoba koja ima spolni odnošaj ili drugi seksualni odnos sa osobom uz primjenu nasilja, prijetnje ili druge nezakonite prinude, biće okrivljen za silovanje i kažnjen kaznom zatvora u trajanju od najmanje 1 godine, a najviše 16 godina. U ovom kontekstu 'nasilje' se odnosi na uskraćivanje nezavisnosti putem zatočenja, davanjem droge ili drugim sličnim sredstvima. [...]</p> <p>Član 195:</p> <p>Pri utvrđivanju kazne za kršenje člana 194, sljedeće će se smatrati otežavajućim faktorom:</p> <p>a. ako je žrtva dijete ispod 18 godina starosti, b. ako je nasilje koje je primijenio počinitelj je ozbiljnih razmjera, c. ukoliko je prekršaj počinjen na takav način da izazove određenu bol ili povredu.</p>	<p>Član 194</p> <p>[...] Iskorištavanje psihičkog poremećaja osobe ili drugog mentalnog hendikepa, ili činjenica da, iz drugih razloga, on ili ona nije u stanju da se odupre ili da shvati značenje samog čina, a sve da bi ostvario spolni odnošaj ili drugi seksualni odnos s njim ili njom, smatraće se silovanjem, te će samim tim imati za rezultat istu kaznu koja je navedena u prvom stavu ovog člana.</p>

	<p>mlađim od 15 godina u svrhu spolnog odnošaja ili drugog seksualnog odnosa sa djetetom ili koje seksualno uznemirava dijete na drugi način, kaznit će se kaznom zatvora do 2 godine.</p> <p>Ako je u pitanju veza između počinioca i djeteta koja je opisana u prvom stavu člana 200 ili prvom stavu člana 201, ista će se smatrati otežavajućim faktorom u određivanju kazne, pod uslovom da se ne primjenjuje druga rečenica stava 1. ovog člana.</p>		
I t a l j a	<p>Član 609 kazna iz člana 609 bis, osim za slučajeve predviđene navedene članom, primjenjivat će se na svakoga tko izvrši seksualni čin nad osobom koja je, u vrijeme radnje:</p> <p>1) mlađa od četrnaest; 2) mlađa od šesnaest, ako je počinitelj predak, roditelj, uključujući i hranitelja, ili njegovog/ njenog životnog partnera, staratelja, ili drugu osobu kojoj je dijete povjereno na zaštitu, obrazovanje, podučavanje, nadzor ili skrb ili sa kojom dijete živi.</p>	<p>Član 609 bis Svaka osoba koja, nasiljem ili prijetnjom, ili zloupotrebom ovlasti, prisiljava osobu da izvrši ili trpi seksualno djelo [...]</p> <p>Član 609 ter: veće kazne u slučaju kada je žrtva mlađa od 10/14 godina</p>	<p>Član 609 bis (2) br. 1 Istom kaznom kazniće se svako lice koje podstiče drugo lice da obavlja ili trpi seksualnu radnju: 1. zloupotrebjavajući psihički ili fizički nedostatak žrtve u trenutku izvršenja čina.</p>
Li t v a	<p>Član 151 (1) "Zadovoljavanje seksualne želje kršeći pravo maloljetnog lica na slobodno seksualno samoodređenje i / ili nepovredivost "</p>	<p>Član 149 (1) Silovanje Osoba koja je imala seksualni odnos sa osobom protiv njegove/njene volje uz upotrebu fizičkog nasilja ili prijetnje da će upotrijebiti fizičko</p>	<p>Član 149 (1) Osoba koja je imala seksualni odnos sa drugom osobom protiv njegove/njene volje [...] iskoristivši bespomoćno stanje</p>

ni ja	Odrasla osoba, koja je imala seksualni odnos ili na drugi način zadovoljila svoje seksualne želje sa osobom mlađom od šesnaest godina, u odsustvu karakterističnih obilježja silovanja, seksualnog napada ili seksualnog zlostavljanja [...].	nasilje, ili na neki drugi način lišavajući tu osobu mogućnosti pružanja otpora [...]; Član 150 (1) "Seksualni napad" Osoba koja, protiv volje druge osobe, zadovoljava svoje seksualne želje putem analnog, oralnog ili interfemoralnog odnosa koristeći fizičko nasilje ili prijetnju istim. Viša kazne ako je žrtva djetete.	žrtve; Član 150 (1): Osoba koja, protiv volje druge osobe, zadovoljava svoje seksualne želje putem analnog, oralnog ili interfemoralnog odnosa [...] iskoristivši bespomoćno stanje žrtve [...].
L u k s e m b u r g	Član 372 (3): Bludna radnja počinjena nad djetetom ili uz pomoć djeteta bilo kojeg pola mlađeg od šesnaest godina; Član 375 (2): Svaki čin seksualne penetracije, bez obzira na prirodu i bilo kojim sredstvom, počinjen nad djetetom mlađim od šesnaest godina smatra se silovanjem koje je počinjeno zloupotrebom osobe koja nije u stanju dati slobodan pristanak.	Član 372 (2): Bludna radnja počinjena uz primjenu nasilja ili prijetnji protiv osobe bilo kojeg pola; Član 375 (1): Svaki čin seksualne penetracije, bez obzira na prirodu i bilo kojim sredstvom, počinjen nad osobom koja ne pristane na to, a posebno ako su primijenjene ozbiljne prijetnje ili nasilje, prisila ili prevara, ili zloupotrebom osobe koja nije u stanju dati slobodan pristanak ili se oduprijeti, smatraće se silovanjem i kaznit će se kaznom u trajanju od 5 do 10 godina zatvora.	Član 375 (2): Svaki čin seksualne penetracije, bez obzira na prirodu i bilo kojim sredstvom, počinjen nad djetetom mlađim od šesnaest godina, smatraće se silovanjem koje je počinjeno zloupotrebom osobe koja nije u stanju dati slobodan pristanak.
M	Nema specifičnih informacija	Nema specifičnih informacija	Nema specifičnih informacija

al t a			
R e p u b l i k a M o l d a v i j a	<p>Član 174 (Seksualni odnos sa licem mlađim 16): Seksualni odnos, osim silovanja, kao i bilo koji drugi čin vaginalne ili analne penetracije, počinjen nad osobom za koju počinitelj zasigurno zna da je mlađa od 16;</p> <p>Član 175: (Perverzne radnje) Izvršenje perverzne radnje nad osobom za koju počinitelj zasigurno zna da je mlađa od 16 godina, koja se sastoji od nedoličnog dodirivanja, neprimjereni ili cinični razgovori sa žrtvom u cilju ubjeđivanja žrtve da učestvuje ili da pomogne pri pornografskoj performansi, čineći tako žrtvu pornografskim materijalom, te druge radnje seksualne prirode.</p>	<p>Član 171 linija 2 slovo b) Silovanje, i.e. seksualni odnos počinjen primjenom fizičke ili mentalne prinude nad drugim licem; Član 172 linija 2 slovo b) Homoseksualnost ili zadovoljavanje seksualnih potreba u izopačenom obliku koje je počinjeno primjenom fizičke ili mentalne prinude druge osobe;</p> <p>Član 172 linija 3 slovo a) Homoseksualnost ili zadovoljavanje seksualne potrebe u izopačenom obliku koja je počinjena primjenom fizičke ili mentalne prinude druge maloljetne mlađe od 14.</p>	<p>Član 171 linija 2 slovo b) Silovanje, i.e. seksualni odnos počinjen [...] iskorištavanjem žrtvine nesposobnost da se sama brani ili da izrazi svoj stav. Član 172 linija 2 slovo b) Homoseksualnost ili zadovoljavanje seksualne potrebe u izopačenom obliku koje je počinjeno [...] iskoristivši nesposobnosti osobe da se sama brani izrazi svoj stav. Član 172 linija 3 slovo a) Homoseksualnost ili zadovoljavanje seksualne potrebe u izopačenom obliku koja je počinjena [...] iskoristivši nesposobnosti maloljetne osobe mlađe od 14 godina da se sama brani; Član 77- Otežavajuće okolnosti Zloupotreba iskorištavanjem posebnog stanja ugroženosti djeteta, a posebno mentalnog ili</p>

			fizičkog invaliditeta ili stanja ovisnosti.
C r n a G o r a	<p>Član 206 Spolni odnos s djetetom</p> <p>Ovo krivično djelo ima osnovni i dva teška oblika. Stav 1 inkriminiše seksualni odnos ili izjednačen čin s djetetom. Krivični zakon Crne Gore definira dijete kao osobu mlađu od 14 godina. Osobe u dobi od 14 do 18 godina smatraju se mlađim i starijim maloljetnicima.</p> <p>Teži oblici krivičnog djela propisuju se uzimajući u obzir teške posljedice, dok stav 4 daje osnovu za isključenje postojanja krivičnog djela, ako ne postoji značajnija razlika u mentalnoj i fizičkoj zrelosti između počinitelja i djeteta.</p> <p>Regulisanje krivičnog djela seksualnog zlostavljanja, član 18, stav 2 Konvencije Vijeća Evrope predviđa da svaka država potpisnica odlučuje o dobi djeteta ispod koje je zabranjeno da uključivanje u seksualne aktivnosti.</p> <p>Nijedna razumna osoba ne bi mogla dovesti u pitanje neophodnost sankcionisanja seksualnog čina sa osobom koja nije dostigla potreban nivo mentalnog i fizičkog razvoja za uključivanje u seksualne odnose.</p>	<p>Član 204 Silovanje</p> <p>Osnovni oblik ovog krivičnog djela sastoji se u prisiljavanju na seksualni odnos ili izjednačen čin upotrebom sile ili prijetnje da će neposredno napasti na život ili tijelo tog ili drugog lica. Suština ovog krivičnog djela u potpunosti odgovara rješenju usvojenom u Evropskom krivičnom zakonu, prema kojem počinitelj i žrtva mogu biti osobe bilo kojeg pola, dok čin izvršenja uključuje seksualni odnosa i sličan čin, ili neprirodni blud. Krivično djelo ima dva teška oblika koji se razlikuju prema propisanim sankcijama. Teži oblik iz stava 3 uključuje otežavajuće okolnosti kao što je pojava teških tjelesnih povreda na pasivnom subjektu, ili ako je djelo počinjeno od strane više od jedne osobe ili ako je počinjeno na naročito okrutan ili ponižavajući način, ili ako je djelo počinjeno prema maloljetniku ili je rezultiralo trudnoćom. Stav 4 tretira najteži oblik krivičnog djela koji postoji u slučaju ako je nastupila smrt lica prema kojem je djelo izvršeno ili ako je djelo počinjeno prema djetetu.</p>	<p>Član 205: Seksualni odnos sa nemoćnom osobom</p> <p>Ovo krivično djelo uključuje seksualni odnos ili izjednačen čin sa drugom osobom, iskoristivši duševno oboljenje, zaostali duševni razvoj, drugu duševnu poremećenost, nemoć ili kakvo drugo stanje tog lica usljed kojeg ono nije sposobno na otpor. Krivično djelo ima dva teška oblika koja uključuju pojavu teških tjelesnih povreda na pasivnom subjektu, ako je djelo izvršeno od strane više od jedne osobe, ili ako je počinjeno na posebno okrutan i ponižavajući način, ili ako je počinjeno prema maloljetniku ili je rezultiralo trudnoćom. Najteži oblik krivičnog djela postoji u slučaju kada je nastupila smrt lica prema kojem je djelo izvršeno ili ako je djelo učinjeno prema djetetu.</p>

<p>H ol a n di ja</p>	<p>Član 244 Osoba koja počinu čin, sa osobom ispod dvanaest godina, koji se sastoji, ili se djelimično sastoji, od seksualne penetracije tijela [..];</p> <p>Član 245: Osoba koja počinu nepristojnu radnju, sa osobom koja je navršila dvanaest, ali još nije navršila šesnaest godina, izvan braka, koja se sastoji, ili se djelimično sastoji, od seksualne penetracije tijela [...];</p> <p>Član 247 Osoba [...] koja počinu nepristojnu radnju sa osobom mlađom od šesnaest, izvan braka, ili navede takvu osobu da izvrši ili trpi takvu radnju izvan braka sa trećom stranom [...]</p>	<p>Član 242 Osoba koja, činom nasilja, drugim neprijateljskim činom ili prijetnjom nasiljem ili drugim neprijateljskim činom, prisili drugu osobu da se podvrgne djelu koje se sastoji, ili se djelimično sastoji, od seksualne penetracije tijela [...];</p> <p>Član 246: Osoba koja, činom nasilja ili drugim neprijateljskim činom ili prijetnjom nasiljem ili drugim neprijateljskim činom, prisili drugu osobu da počinu ili toleriše nepristojna djela</p>	<p>Član 243 Osoba koja počinu djelo koje se sastoji, ili se djelimično sastoji, od seksualne penetracije tijela, sa osobom za koju zna da je u stanju nesvestice, smanjene svijesti, ili je u stanju fizičke bespomoćnosti zbog koje nije u stanju da se odupre ili sa osobom koja pati od takvih razvojnih ograničenja ili patoloških poremećaja mentalne sposobnosti, zbog koje nije u stanju, ili nije dovoljno u stanju, da odredi ili izrazi svoju volju u tom smislu ili da se odupre takvom djelu [...]</p>
<p>P o rt u g al</p>	<p>Član 171: Seksualno zlostavljanje djece 1 - Tko izvrši relevantni seksualni čin sa ili nad maloljetnim licem ispod 14 godina starosti, ili navede takvu osobu da se uključi u takav čin s drugom osobom, kažnjava se kaznom zatvora od jedne do osam godina. 2 - Ako se relevantni seksualni čin sastoji od vaginalnog koitusa, per anum koitusa, oralnog koitusa ili vaginalne ili per anum penetracije dijelova tijela ili predmeta,</p>	<p>Član 163: Seksualna prisila 1 – Svaka osoba koja, upotrebom nasilja, ozbiljnom prijetnjom ili iskorištavajući drugu osobu bez svijesti ili koja nije u stanju da se odupre, navede tu osobu da se uključi sa njom ili sa trećom stranom, u relevantan seksualni odnos kaznit će se zatvorom od jedne do osam godina.</p>	<p>Član 172: Seksualno zlostavljanje zavisnih maloljetnika 1 – Svaka osoba koja učestvuje ili uzrokuje učešće maloljetnog lica između 14 i 18 godina starosti, koje mu je povjereno na obrazovanje ili pružanje pomoći, u čin iz stavova 1 i 2 prethodnog člana, kažnjava se zatvorom</p>

<p>počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od tri do deset godina.</p> <p>3 – Svaka osoba koja:</p> <p>a) salijeće maloljetnika ispod 14 godina starosti, uključivanjem u djelo predviđeno u članu 170; ili</p> <p>b) ima odnos sa maloljetnikom ispod 14 godina starosti, putem pornografskih razgovora, pisanjem, pokazivanjem ili predmetom; kažnjava sa zatvorom u trajanju od ne više od tri godine.</p> <p>c) namami maloljetnika ispod 14 godina starosti da prisustvuje seksualnom zlostavljanju ili seksualnoj aktivnosti, (Zakon 103/2015, 24. avgusta) kažnjava se zatvorom u trajanju do 3 godine.</p> <p>4 – Svaka osoba koja se uključi u djela iz prethodnog stava u svrhu sticanja zarade kažnjava se kaznom zatvorom od šest mjeseci do pet godina.</p> <p>5 - Pokušaj je kažnjiv. (Zakon 103/2015, 24 avgusta)</p> <p>Član 173: Seksualne aktivnosti sa adolescentima</p> <p>1 – Svaka punoljetna osoba koja se upusti u relevantni seksualni čin sa maloljetnom osobom u dobi od 14 do 16 godina, ili je navede da se uključi u isti sa drugom osobom, zloupotrebljavajući neiskustvo maloljetne osobe, kaznit će se zatvorom u trajanju do dvije godine (Zakon 103/2015, 24. avgust)</p> <p>2 - Ako se relevantni seksualni čin sastoji od vaginalnog</p>	<p>2 – Svaka osoba koja, na bilo koji način osim onih predviđenih u prethodnom stavu, navede drugu osobu da se uključi u relevantni seksualni čin sa tom osobom ili sa trećom stranom, kažnjava se kaznom zatvora do 5 godina. (Zakon 83/2015, 5. avgust)</p> <p>Član 164: Silovanje</p> <p>1 – Svaka osoba koja, upotrebom nasilja, ozbiljnom prijetnjom ili iskorištavajući drugu osobu bez svesti ili koja nije u stanju da se odupre, navede tu osobu da se:</p> <p>a) da podnese, ili da se uključi u, vaginalni snošaj, koitus per anum ili oralni koitus sa tom osobom ili sa trećom stranom; ili</p> <p>b) da se podvrgne vaginalnoj ili analnoj penetraciji dijelovima tijela ili predmetima; kažnjava se zatvorom od tri do deset godina.</p> <p>2 – svaka osoba koja, ma način koji nije uključen u prethodni stav, navede drugu osobu:</p> <p>a) da se uključi u odnos, analni ili oralni koitus sa tom osobom ili sa trećom stranom; ili</p> <p>b) podvrgne vaginalnom ili analnom uvođenju predmeta ili dijelova tijela; kaznit će se zatvorom od 1 do 6 godina. (Zakon 83/2015, 5. avgust)</p>	<p>od jedne do osam godina.</p> <p>2 – Svaka osoba, koja se uključi u djelo predviđeno u tački a) i b) iz prethodnog člana, sa maloljetnom osobom iz prethodnog stava i u uvjetima gorenavedenim, kažnjava se kaznom zatvora u trajanju od ne više od jedne godine.</p> <p>3 – Svaka osoba koja sa namjerom ostvarivanja zarade učestvuje u činu predviđenom u prethodnom stavu kažnjava sa zatvorom, do 5 godina. (Zakon 103/2015, 24. avgust)</p> <p>4. Pokušaj je kažnjiv. (Zakon 103/2015, 24. avgust)</p> <p>Član 165: Seksualno zlostavljanje osobe koja nije u stanju da se odupre</p> <p>1 – Svaka osoba koja učestvuje u relevantnom seksualnom činu s osobom u nesvjesti ili osobom koja ne može da se odupre zbog bilo kojeg drugog razloga, koristeći stanje ili nesposobnost te osobe, kažnjava se zatvorom od šest mjeseci do osam godina.</p> <p>2 - Ako se relevantni seksualni čin sastoji</p>
---	---	---

	<p>koitusa, oralnog koitusa, koitusa per anum ili vaginalne ili analne penetracije dijelova tijela ili predmeta, počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora do 3 godine (Zakon 103/2015, 24. avgust)</p> <p>3- Pokušaj je kažnjiv. (Zakon 103/2015, 24. avgust)</p>		<p>od vaginalnog koitusa, koitusa per anum, oralnog koitusa ili vaginalne ili per anum penetracije dijelova tijela ili predmeta, počinitelj će biti kažnjen zatvorom od dvije do deset godina.</p>
<p>R u m u ni j a</p>	<p>Član 220 Seksualni čin sa maloljetnikom: (1) Seksualni odnos, oralni ili analni seksualni čin, kao i bilo koji drugi čin vaginalne ili analne penetracije sa maloljetnim licem starosti između 13 i 15 godina, biće kažnjen kaznom zatvora od 1 do 5 godina. (2) veća kazna ako je žrtva ispod 13 godina. Predviđene su veće kazne za prekršaj u st (1) - (3) kada je: a) maloljetnik srodnik po direktnoj lozi, ili brat ili sestra; b) maloljetnik je dodijeljen počinitelju na brigu, zaštitu, obrazovanje, skrbništvo ili liječenje</p> <p>Član 221 Seksualno podmiživanje maloljetnika: (1) Izvršenje seksualnog čina, osim onih predviđenih u člana 220, nad maloljetnim licem koje nije napunilo 13 godina, kao i navođenje maloljetnika da uradi ili bude</p>	<p>Član 218 Silovanje: (1) Seksualni odnos, oralni ili analni seksualni čin s drugom osobom, počinjen pomoću sredstava prinude, dovodeći žrtvu u nemogućnosti da se brani ili da izrazi svoju volju i iskorištavajući takvo stanje (2) [...] bilo koji drugi čin vaginalne ili analne penetracija počinjen pod uslovima iz stava (1); kazna je veća ako je počinitelj srodnik</p> <p>Član 219 Seksualni napad: Seksualni čin, osim onih koji su predviđeni u Član 218, sa osobom, koji je počinjen upotrebom prinude, dovodeći žrtvu u nemogućnost da se brani ili da izrazi svoju volju i iskorištavajući takvo stanje [...]</p>	<p>---</p>

	podvrgnut takvom činu		
S a n M a r i n o	<p>Član 173: Seksualno zlostavljanje maloljetnika ili osobe nesposobne da da pristanak ili da se odupre</p> <p>Svaka osoba koja je počinila prekršaj predviđen u dva prethodna člana bez nasilja, prijetnje ili obmane nad djecom mlađom od četrnaest godina ili nad osobom koja nije u stanju da se odupre zbog određenog fizičkog ili psihičkog stanja, kaznit će se kako je predviđeno u navedenim članovima. Počinitelj neće moći da se izjasni kako nije znao starost maloljetnog lica kao opravdanje za svoje ponašanje.</p>	<p>Član 171: Kršenje seksualne slobode</p> <p>Svako ko, koristeći nasilje, prijetnje, hipnozu ili druga odgovarajuća sredstva, prisiljava ili navodi drugu osobu na nepristojne radnje, kažnjava se kaznom trećeg stepena zatvora. Ako je djelo počinio predak, usvojitelj, staratelj, pedagog, učitelj, zdravstveni radnik ili osoba kojoj je povjeren nadzor nad djetetom, briga za njegovo obrazovanje, obuku ili njegu, diskvalifikacija četvrtog stepena – oduzimanje roditeljskih prava, starateljstva, te isključenje iz profesije biće zajedno primijenjeno;</p> <p>Član 172: Otežavajuća okolnost</p> <p>Svako ko počinjeni seksualni snošaj pod okolnostima koje su predviđene u prethodnom članu kaznit će se kaznom zatvora uvećanom za jedan stepen;</p>	<p>Član 173: Seksualno zlostavljanje maloljetnika ili osobe nesposobne da da pristanak ili da se odupre</p> <p>Svako ko je počinio prekršaj iz dva prethodna člana bez nasilja, prijetnje ili obmane nad djecom mlađom od četrnaest godina ili nad osobom koja nije u stanju da se odupre zbog određenog fizičkog ili psihičkog stanja, kaznit će se kao što je predviđeno u navedenim članovima.</p>
S r	<p>Član 180 - Spolni odnošaj s djetetom</p> <p>(1) Svako ko ima seksualni odnos ili počin</p>	<p>Član 178 - Silovanje</p> <p>(1) Svako ko upotrebom sile ili prijetnjom neposrednog napada na tijelo osobe ili na tijelo</p>	<p>Član 179 - Spolni odnošaj s nemoćnom osobom</p> <p>(1) Svako ko ima seksualni odnošaj sa</p>

bi ja	s njim izjednačen čin nad djetetom [...].	druge osobe prisiljava tu osobu na snošaj ili s njim izjednačen čin [...] (2) Ako je djelo iz stava 1. ovog člana učinjeno pod prijetnjom objavljivanja informacije protiv takve osobe ili druge osobe koja bi diskreditovala ugled ili čast te osobe, ili pod prijetnjom drugih teških zla [...].	drugom osobom ili izvrši drugi s njim izjednačen čin iskorištavanjem psihičke bolesti te osobe, njenu mentalnu retardaciju ili drugi psihički poremećaj, invaliditet ili neko drugo stanje zbog kojeg je ta osoba nesposobna da pruži otpor [...].
Š p a ni J a	Član 183 Svako ko izvrši djelo seksualne prirode s djetetom mlađim od šesnaest godina biće osuđen zbog seksualnog zlostavljanja djeteta, uz kaznu zatvora od dvije do šest godina.	Član 183 Kada su djela počinjena pomoću nasilja ili zastrašivanjem, počinitelj će biti osuđen za djelo seksualnog zlostavljanja djeteta, uz kaznu zatvora od pet do deset godina. Biće izrečena ista kazna i u slučaju kada je počinitelj prisilio dijete mlađe od šesnaest godina da učestvuje u u činu seksualne prirode s trećim licem ili sa samim sobom koristeći nasilje ili zastrašivanje.	Član 183 {...} Djela predviđena u tri prethodne tačke biće kažnjena odgovarajućom kaznom zatvora u svojoj gornjoj polovini u slučaju bilo koje od sljedećih okolnosti: {...} a) Kada je nedovoljni intelektualni ili fizički razvoj žrtve, ili psihički poremećaj izazvao situaciju potpune nemogućnosti odbrane i, u svim slučajevima, kada se radi o osobi mlađoj od četiri godine.
Bi vš a Ju g	Član 188: Seksualno zlostavljanje djeteta mlađeg od 14 godina (1) Osoba koja počinji silovanje ili drugi seksualni čin nad maloljetnikom ispod 14 godina, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od najmanje dvanaest godina.	Član 188: Seksualno zlostavljanje djeteta mlađeg od 14 godina (1) Osoba koja počinji silovanje ili drugi seksualni čin nad maloljetnikom ispod 14 godina, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od najmanje dvanaest godina. Član 189 Silovanje zlostavljanjem položaja:	Član 189 silovanje zlostavljanjem položaja: (1) Osoba, koja zlostavlja zlostavljanjem svoj položaj, izvrši silovanje ili drugu seksualnu radnju nad osobom koja je u podrešenom ili zavisnom odnosu u odnosu na nju, koja maltretira,

<p>o s lo v e n sk a</p> <p>R e p u bl ik a</p> <p>M a k e d o ni</p>		<p>(1) Osoba, koja zlorabljavajući svoj položaj, izvrši silovanje ili drugu seksualnu radnju nad osobom koja je u podređenom ili zavisnom položaju u odnosu na nju, koja maltretira, zastrašuje ili se prema toj osobi ponaša na način koji degradira ljudsko dostojanstvo, kazniće se kaznom zatvora u trajanju od najmanje pet godina.</p> <p>(2) Ako je krivično djelo iz stava (1) ovog člana izvršeno od strane krvnih srodnika iz direktne loze, ili brata ili sestre, nastavnika, pedagoga, usvojitelja, staratelja, očuha, maćehe, liječnika ili druge osobe, koja zlorabljavajući položaj ili vršenjem nasilja u porodici izvrši silovanje ili druge spolne radnje sa djetetom ispod 14 godina koje mu je povjereno da ga podučava, obrazuje, skrbi se o njemu ili ga njeguje, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od najmanje deset godina."</p>	<p>zastrašuje ili se prema toj osobi ponaša na način koji degradira ljudsko dostojanstvo, kazniće se kaznom zatvora u trajanju od najmanje pet godina.</p> <p>(2) Ako je krivično djelo iz stava (1) ovog člana izvršeno od strane krvnih srodnika iz direktne loze, ili brata ili sestre, nastavnika, pedagoga, usvojitelja, staratelja, očuha, maćehe, liječnika ili druge osobe, koja zlorabljavajući položaj ili vršenjem nasilja u porodici izvrši silovanje ili druge polne radnje sa djetetom ispod 14 godina koje mu je povjereno da ga podučava, obrazuje, skrbi s eo njemu ili ga njeguje, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od najmanje deset godina. "</p>
---	--	---	---

ja			
T u rs k a	<p>Član 103 Seksualno zlostavljanje Svaki pokušaj fizičkog kontakta sa djetetom sa seksualnim ciljem [...]. Prema ovom članu, sve vrste seksualnih pokušaja nad djecom koja su mlađa od petnaest godina ili protiv osoba koje su navršile petnaest, ali im nedostaje sposobnost da razumiju pravne posljedice takvog čina, kao i seksualno zlostavljanje druge djece upotrebom sile, prijetnje ili prevare, ili iz bilo kojeg drugog razloga imaju uticaj na volju djeteta;</p> <p>Član 104 Svaka osoba koja izvrši spolni odnos s djetetom koje je navršilo petnaest godina bez upotrebe sile, prijetnje ili prevare, osuđuje se na [...] nakon podnošenja žalbe;</p> <p>Član 105 seksualno zlostavljanje bez fizičkog kontakta.</p>	<p>Član 103 Seksualno zlostavljanje Seksualno zlostavljanje djece upotrebom sile, prijetnje ili prevare, ili bilo kojeg drugog razloga koji ima utjecaj na volju djeteta;</p> <p>Član 109 Nezakonito ograničavanje slobode osobe sprečavajući ga da putuje ili živi u nekom mjestu [...]. Činjenica da je žrtva dijete ili da je djelo učinjeno sa seksualnim ciljem predstavljaju otežavajuće okolnosti takvog djela.</p>	<p>Član 103 Seksualno zlostavljanje Svaki pokušaj fizičkog kontakta sa djetetom sa seksualnim ciljem, kazniće se zatvorom. Prema ovom članu, svaki seksualni pokušaj protiv djeteta koje [...] je navršilo petnaest godina ali mu nedostaje sposobnost da razumije pravne posljedice takvog čina [...].</p>
U k r	<p>Član 155 Seksualni odnos sa pojedincem koji nije dostigao pubertet;</p> <p>Član 156</p>	<p>Članovi 152 i 153 Silovanje i nasilno zadovoljenje spolnih strasti na neprirodan način počinjeno protiv pojedinca koji nije dostigao punoljetnost ili protiv</p>	

aj in a	Podmitljivost maloljetnika; Obavljanje radnji koje su usmjerene na podmićivanje pojedince mlađeg od 16 [...]; veća kazna ako je žrtva maloljetnik (= ispod 14 godina) Članovi 156, 125, 126, 121, 122 ili 129: podmićivanju prethode ili odvija uz batine, fizičko povređivanje ili prijetnju smrću	maloljetnika.	
------------------------	---	---------------	--

Tabela C –Prikupljanje podataka (DC) o seksualnom zlostavljanju (CSA) u krugu povjerenja (CT) (Član 1, para 2(b))

Država	Mehanizam za opšte prikupljanje podataka o zlostavljanju i zanemarivanju djece		Prikupljanje podataka o seksualnom zlostavljanju djece ili naročito o seksualnom zlostavljanju djece u krugu povjerenja	Imenovanje kontakt osoba sa posebnim mandatom za prikupljanje podataka o seksualnom zlostavljanju djece	Druge relevantne informacije ili zapažanja
	Žrtva	Počinitelj			

Albanija	Podaci prikupljeni od strane sektora za provedbu zakona: Opšta uprava policije; <u>grupisani podaci</u> o: · vrsti krivičnog djela nad djecom (nasilje u porodici / seksualno iskorištavanje / zlostavljanje / trgovina) / dob žrtve / pol žrtve / da li je i počiniac dijete			
Austrija	Podaci prikupljeni od strane: sektora za provedbu zakona: Austrijski federalni ured za krivične istrage ("statistika kriminalističke policije ") <u>grupisani podaci</u> u vezi sa <u>žrtvama i prestupnicima</u> : Starost / pol / odnos između žrtve i počinioca Pravosudni sektor: Sudovi i tužilaštva ("Austrian Court Automation ") Podaci su zasnovani na slučajevima i odnose se i <u>na žrtvu i na počinioca</u> ; varijabile koje se uzimaju za žrtvu: naziv / državljanstvo / spol / datum rođenja <u>NVO</u> : Grupisani podaci centara za zaštitu djece		Federalno ministarstvo odgovorno za porodicu i mlade ne prikuplja podatke	Sektor socijalne zaštite: Sveobuhvatni podaci službi za socijalnu zaštitu o djeci koja primaju socijalne usluge (intervencije): Starost / pol / pravna okolnost / <i>nema konkretan razlog intervencije</i>
Belgija	Pravosuđe (parquets) i provođenje zakona (policija) <ul style="list-style-type: none"> • Dostupni su podaci o zlostavljanju i zanemarivanju djece (koliko osoba (spol i dob) su osuđene za ove vrste krivičnih djela • Također (agencije za zaštitu djece): U flamanskoj zajednici: Kind en Gezin (Flamanska agencija za 	<ul style="list-style-type: none"> • Nema posebnih mehanizama federalne službe za prikupljanje podataka o seksualnom zlostavljanju. Takvi podaci se izvode iz 		

	<p>prava djece)</p> <p>U Wallonia- Brussels federaciji: 1. L 'Office de la naissance et de l'enfance (O.N.E. javna organizacija francuske zajednice u Belgiji za djetinjstvo), 2. 14 SOS Dječije grupe (psihosocijalne vrste informacija), 3. Služba za pomoć mladima kojima je potrebna</p> <ul style="list-style-type: none"> • sveobuhvatni podaci • Podaci o slučajevima: Pristup: Pravosudni sektor (sekretar "Parquets"), varijabile: vrsta zlostavljanja, te takođe i odnos žrtva – počinitelj: <p>U Flamanskoj zajednici: Pretpostavka konkretne situacije zlostavljanja ili zanemarivanja, rizik od zlostavljanja ili zanemarivanja, opšta zabrinutost za dobrobit djeteta</p> <p>U Wallonia- Brussels federaciji: vrsta usluge koju pruža SOS Enfants tim, trajanje kliničke evaluacije, karakteristike obrazovanja djeteta, prosječan broj službi uključenih u jedan slučaj zlostavljanja djeteta, karakteristike profila počinioca</p>	SOS Enfants i Služba za pomoć mladima kojima je potrebna.		
Bosna i Hercegovina	<p>Podaci prikupljeni od strane: Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, koje prikuplja informacije iz oblasti socijalne zaštite, zdravstva, obrazovanja, sektora za provođenje zakona i pravosudnog sektora, uključujući i NVO za sprovođenje Strategije za borbu protiv nasilja nad djecom; grupisani podaci o žrtvi: starost / tip i oblik nasilja</p>			<p>Ministarstvo sigurnosti prikuplja podatke od policije, tužilaštva, centara za socijalni rad, nevladinih organizacija i drugih</p>

				relevantnih agencija u vezi sa pitanjima <u>trgovine</u> <u>ljudima</u>
Bugarska	Podaci prikupljeni od strane sektora socijalne zaštite: Državna agencija za dječiju zaštitu prikuplja grupisane podatke i podatke o slučajevima na osnovu podataka koje pohranjuju svi odjeli za zaštitu djece na opštinskom nivou: popunjavanje posebno izrađenih informacijskih kartica koje se odnose na žrtvu i počinioca; varijabile: vrsta nasilja / mjesto / dob žrtve / porodični status žrtve / profil prijavitelja / profil počinitelja / preduzete mjere			
Hrvatska	Podatke koji se odnose <u>na sva krivična djela</u> (uključujući i seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece) prikuplja: Ministarstvo unutrašnjih poslova Odnos <u>grupisanih podataka</u> žrtve i počinioca registriran je izborom među 95 različitih opcija; podaci prikupljeni od strane policije,	Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, koja prikuplja podatke od svih Ureda okružnih tužioca, a zatim ih unosi u Sistem za praćenje slučajeva <u>Grupisani podaci se odnose</u>	S obzirom da podaci pokazuju odnos između žrtve i počinitelja, ovo omogućava pretraživanje predmeta seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja	Centri za socijalni rad vode evidenciju primjene odredbi Porodičnog zakona iz njihovog područja nadležnosti. Navedeni centri dostavljaju podatke Ministarstvu socijalne politike i mladih, koje zatim obrađuje podatke i izrađuje

		<p>na <u>svako</u> <u>krivično djelo</u> propisano zakonom; varijable: broj počinjenih krivičnih djela, broj povrijeđenih osoba, broj počinitelja, veza između žrtve i počinitelja je takođe registrirana Kaznena evidencija počinitelja Ministarstvo pravde prikuplja podataka o presudama</p>			<p>godišnje izvještaje koji su dostupni javnosti na web stranici Ministarstva. Odjeljak o Zaštiti prava djeteta i dječjoj zaštiti propisuje, između ostalog, sljedeće informacije (Neke od njih se odnose na zlostavljanje djece i, posebno, na seksualno zlostavljanje djece): - Broj prijavljenih slučajeva zlostavljanja djece prema vrsti nasilja i prestupnika; - Broj prijavljenih slučajeva zlostavljanja djece putem podnošenja</p>
--	--	--	--	--	---

					izvještaja.
Danska	<p>Podaci prikupljeni od strane: Nacionalni odbor za socijalne usluge, koji prikuplja podatke od centara za zastupanje djece u vezi sa svom djecom koja primaju pomoć u centrima (Centri za zastupanje djece prikupljaju obavezne podatke o jedinstvenom matičnom broju djeteta žrtve, o tome kako je slučaj prijavljen vlastima, karakter djela, odnos počinitelja sa djetetom žrtvom, te pomoć koju centri za zastupanje djece pružaju djetetu žrtvi i porodici. Osim toga, centri za zastupanje djece mogu prikupiti i druge neobavezujuće podatke u konkretnim slučajevima.)</p> <p>Nacionalni plan "Koordinirane mjere za zaštitu djece od zlostavljanja" predviđa i prikupljanje <u>grupisanih podataka</u>; te podataka po vrsti socijalne usluge</p>		Tužilaštvo prikuplja podatke o krivičnim predmetima u vezi sa seksualnim zlostavljanjem djece i podataka o počinitelju.		
Finska	<p>Policijska i pravosudna statistika: kaznene evidencije (<i>Pravni registracijski centar</i>)</p>				
Francuska	<p>Podatke prikuplja: Sektor socijalne zaštite Nacionalni opservatorij o pravima djeteta (O.N.E.D.) prikuplja podatke od svih regionalnih vlasti i pružaoca usluga o slučajevima zlostavljanja i zanemarivanja djece, <u>podaci o slučajevima</u></p>				

	<p>Pravosudni sektor</p> <p>Sve konačne pravne odluke koje se odnose na slučajeve zlostavljanja djece, uključujući i slučajeve seksualnog zlostavljanja djece, pohranjuju se u CASSIOPE elektronskoj bazi podataka, <u>podaci o slučajevima</u></p>			
Grčka	<p>Svaka agencija vodi svoju evidenciju (npr. policija, okružni tužilac, bolnice, NVO, lokalnih centri za socijalne rad)</p>			<p>Institut za zdravlje djece, javna organizacija, prikupila je podatke o zlostavljanju i zanemarivanju djece za period 2010-2012.</p> <p>Institut za zdravlje djece trenutno radi na izradi državne pilot baze podataka za profesionalce (sektor obrazovanja, zdravlja, socijalne zaštite, sektor za provedbu zakona i pravosuđe) za</p>

				registraciju slučajeva zlostavljanja ili zanemarivanja djece
Island	<p>Podake prikuplja: Sektor socijalne zaštite: vladina Agencija za zaštitu djece, nezavisna agencija u nadležnosti Ministarstva socijalne zaštite, <u>podaci o slučajevima</u>; varijable: slučajevi prijavljeni lokalnim službama za zaštitu djece, broj sudskih iskaza djece, broj policijskih istraživanja dostavljenih Državnom tužilaštvu, optužnica - izricanja kazne</p> <p>Grupisani podaci o <u>žrtvama</u>, također prikupljeni od svih 27 lokalnih Odbora za zaštitu djece</p> <p>Druge agencije, uključujući i policiju, državno tužilaštvo, sudska vijeća i kliničke bolnice, takođe vode statistiku o slučajevima u skladu sa svojim nadležnostima</p>	Što se tiče kruga povjerenja, analiza statističkih podataka iz istražnih intervju u Barnahus za protekle tri godine		S obzirom da postoji obavezno izvještavanje lokalnim službama za zaštitu djece o svim slučajevima za koje se sumnja da se radi o seksualnom zlostavljanju i eksploataciji, podaci koje GACP prikupi na godišnjem nivou su sveobuhvatni i uključuju sve slučajeve na kojima su radile druge agencije, kao što su policija, tužilaštvo i

				zdravstvene ustanove
Italija	<p>Državna baza podataka o seksualnom zlostavljanju i seksualnom iskorištavanju djece kreirana je u skladu sa zakonom n.38 / 2006, od strane Opservatorija za borbu protiv pedofilije i dječije pornografije, koji je osnovan pri Predsjedništvu Vijeća ministara - Odjel za jednake mogućnosti. Baza podataka sadrži podatke koje su dostavili Ministarstvo unutrašnjih poslova, Odjel za maloljetničko pravosuđe , Ministarstvo pravde i ISTAT. Podatke je prikupilo Ministarstvo unutrašnjih poslova (policijski krivični dosije i sudskim vlastima)</p> <p>Službe za socijalni rad koje se bave žrtvama seksualnog zlostavljanja</p> <p>Institut za političke, društvene i ekonomske studije (Eurispes)</p> <p>Koordinirana italijanska služba protiv zlostavljanja djece (CISMAI)</p> <p>Projekt S.In.Ba .; varijable: profil djeteta, profil roditelja, profil porodice, preduzete mjere</p>			<p><u>Informacioni sistem o brizi i zaštiti djece i njihovih porodica</u> prikuplja podatke o pojedinačnim slučajevima koji se odnose na djecu a koje prate lokalne službe, varijable: profil djeteta (dob, spol, itd.) / Profil roditelja (dob, nivo obrazovanja, itd) / uslovi u porodici/evaluacija predmeta i preduzete mjere</p> <p><u>Ministarstvo pravde, Odjel za maloljetničko pravosuđe</u> je uradio studiju o djeci žrtvama i</p>

					počiniteljima seksualnih delikata za period 2011-2012, <u>grupisani podaci</u> ; varijable: nacionalnost, pol, starosna grupa, odnos, preduzete mjere <u>Državni centar za dokumentaciju i analizu djece i adolescenata u Florence</u> ; studija izvodljivosti; analitički pristup uglavnom fokusiran na djecu žrtve seksualnog nasilja
Litvanija	Podatke prikupio: Sektor socijalne zaštite (Ministarstvo socijalne sigurnosti i rada): <u>Informacioni sistem socijalne podrške porodici (SPIS) grupisani podaci o žrtvama</u> (naveden je i spol), te napomena da li je počinitelj bio u krugu povjerenja ili ne				

	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova, <u>Odjel za informacione tehnologije i komunikacije</u></p> <p><u>Prestupnici (osumnjičeni) i žrtve</u> registrirani su u <u>Registru krivičnih djela</u>: ime / nacionalnost / rodna / datum rođenja / starost / obrazovanje / zaposlenje / opis krivičnog djela.</p>			
	<p>Ministrstvo unutrašnjih poslova</p> <p>Odjel za informacione tehnologije i komunikacije;</p> <p><u>Prestupnici (osumnjičeni, optuženi i osuđeni)</u> upisani su u <u>Registar osumnjičenih, optuženih i osuđenih</u>:</p> <p>ime / nacionalnost / spol / datum rođenja / podaci o krivičnom slučaju / odluke tužilaštva i suda / sankcije / podaci o izvršenju sankcija.</p>			
Luksemburg	Ni Javno tužilaštvo niti Ministarstvo pravde ne prikuplja podatke			
Malta	<p>Podatke prikuplja:</p> <p>Sektor socijalni zaštite:</p> <p><u>Agenzija Appogg</u> (Državna agencija za djecu, obitelji i zajednicu), koja je dio Fondacije za službe za socijalni rad,</p>		Nisu određene kontakt osobe za statističke podatke o žrtvama i	

	<p><u>podaci o slučajevima dolaze iz unosa Službe za zaštitu djece</u> u Access baza podataka.</p> <p><u>grupisani podaci</u>: Fondacija za Službe za socijalni rad <u>Ured za istraživanje</u> obrađuje te podatke i objavljuje godišnje i polugodišnje izvještaje</p>			<p>prestupnicima unutra kruga povjerenja.</p>	
		<p>Pravosudni sektor: registriranje (seksualnih i drugih) prestupnika koji su počinili teška krivična djela prema maloljetnicima</p>			
<p>Repubika Moldavija</p>	<p>Pravosuđe / sektor za provođenje zakona: Međuresorni nalog o pohranjivanju podataka o djeci žrtvama zločina zlostavljanja i zanemarivanja djece i posebno seksualnog zlostavljanja, uključujući odnos između djeteta i počinitelja <u>podaci o slučajevima</u></p>	<p>Pravosuđe / sektor za provođenje zakona: Prikupljanje podataka o broju zločina nad djecom uključujući i lične podatke o prestupnicima i njihovom odnosu prema djeci žrtvama</p>	<p>Policija, carina i tužilaštva su dužni da šalju slike i video snimke dječije pornografije, njihove metapodatke, informacije u vezi identifikovanih lica, i ostale informacije centralizovanom informacionom sistemu ("Dječija zaštita") uspostavljenog u okviru Centra za borbu protiv cyber zločina (Ministarstvo</p>		<p>Podatke prikuplja: Sektor za socijalnu zaštitu: <u>Automatski informacioni sistem socijalne pomoći</u> = instrument socijalnih radnika; nasilje u porodici i trgovina ljudima <u>Podaci o slučajevima</u> uključuju sve korisnike socijalnih</p>

			unutrašnjih poslova)		usluga (npr. žrtve nasilja u porodici i trgovine ljudima, osobe pogođene HIV-om, osobe sa invaliditetom)
Crna Gora	<p>Svaka institucija / agencija čuva svoje vlastite podatke</p> <p><u>Baza podataka o dječjoj zaštiti</u> (državna i lokalne):</p> <p><u>podaci o slučajevima</u></p> <p>Zdravstvena ustanove čuvaju evidenciju u pisanoj formi</p>				<p>Iako se slučajevi prijavljuju regionalnim jedinicama policije, uredu javnog tužioca i centrima za socijalni rad, malo slučajeva je bilo na sudu</p> <p>Problemi su u postupku izvještavanja, identifikacije djece žrtava, među-agencijskoj saradnji, istraživanju i procesuiranju</p>

					slučajeva
Holandija			<p>Državni izvjestitelj o trgovini ljudima i seksualnom nasilju nad djecom, Ombudsman za djecu, Inspektorat zdravstvene zaštite, ministar sigurnosti i pravde, periodični izvještaji o implementaciji UN Konvencije o pravima djeteta i hotline za online dječiju pornografiju (<i>"meldpunt kinderpornografie na internet"</i>), daju statističke podatke o seksualnom zlostavljanju djece u krugu povjerenja.</p>		
Portugal	<p>Podatke prikuplja: Sektor pravosuđa/sektor za provođenje zakona: Kriminalistička policija (Policia Judiciaria) ima <u>bazu podataka (SIIC)</u> sa svim prijavljenim zločinima, obrađuje <u>podatke o slučajevima</u> i daje <u>grupisane podatke</u> (statistiku) u vezi sa <i>svakim zločinom</i>.</p>				

	<p>Ministarstvo zdravlja; u procesu izrade elektronski registriranih informacija</p> <p>Sektor pravosuđa/sektor za provođenje zakona: što se tiče <u>seksualnih delikata počinjenih nad djecom</u>: seksualno zlostavljanje djece, seksualno zlostavljanje zavisnih maloljetnika, seksualne radnje sa adolescentima, dječija pornografija, zapošljavanje maloljetnika u prostituciji / vrsta odnosa između počinioca i žrtve</p>			
Rumunija	<p>Podatke prikuplja: Sektor socijalne zaštite Ministarstvo rada, porodice, socijalne zaštite i starijih,</p> <p><u>Direkcija za zaštitu djece</u> prikuplja podatke na državnom nivou <u>grupisane podatke</u> o seksualnom zlostavljanju i iskorištavanju 47 Opšte direkcije za socijalni rad i dječiju zaštitu, (DGS WCP) prikuplja podatke o slučajevima na lokalnom nivou.; ovi podaci se prikupljaju na osnovu obaveznog izvještavanja o slučajevima zlostavljanja djece od strane bilo koje</p>			<p>Nacionalna agencija za borbu protiv trgovine ljudima (ANITP) održava <u>Integrirani sistem za praćenje i procjenu baze podataka o žrtvama</u>: podaci o žrtvama trgovine djecom u svrhu iskorištavanja na bilo koji način</p>

	osobe ili institucije			
San Marino	<p>Sektora pravde: Zbog jedinstvenosti Prekršajnog suda u ovoj zemlji ovdje se rade i <u>podaci o slučajevima i grupisani podaci</u> svake godine o zločinima protiv maloljetnika, uključujući informacije o starosti / vrsti zlostavljanja / spolu / preduzetim intervencijama. Ovi podaci se podnose Parlamentu, a zatim civilnom društvu svake godine u vidu godišnjeg izvještaja</p> <p>Sektor za socijalni rad / Zdravstveni sektor: <u>Uprava za jednake mogućnosti, zdravstvene organi, te organi za zaštitu maloljetnika i adolescenata</u> <u>Služba</u> također surađuje u pohranjivanju <u>podataka o slučajevima i grupisanih podataka o zlostavljanju djece</u>, što uključuje i podatke o seksualnom zlostavljanju djece kao što je gore navedeno u slučaju statističkih podataka za pravosuđe.</p>			
Srbija	<p>Podatke prikuplja: Sektor za socijalni rad Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike; <u>Centri za Socijalni rad vode evidenciju registriranih žrtava</u> (porodično nasilje, seksualno zlostavljanje) i <u>prestupnika</u>, bez posebnog mandata da vrši procjenu <u>podataka o slučajevima seksualnog zlostavljanja</u></p>		U centrima za socijalni rad, kao i uopšte u sistemu socijalne zaštite, ne postoji koordinator	<u>Ministarstvo unutrašnjih poslova, Zavoda za javno zdravlje</u> prikupljaju podatke o trgovini ljudima <u>Republički zavod za</u>

	<p>Zdravstveni sektor <u>Zavod za javno zdravlje</u> napravio je bazu podataka kako bi prikupljao podatke o mogućim CAN slučajevima uključujući djecu žrtve i njihove navodne počinioce; očekuje se da uskoro počne sa radom; podaci zdravstvenih ustanova</p>			<p>ni kontakt osoba da statistički nadzire i procijenjuje slučajeve spolne zloupotrebe djece.</p>	<p><u>statistiku</u>: prikuplja podatke koje dostavljaju druge institucije</p>
	<p>Zdravstveni sektor Ministarstvo zdravlja; <u>Zdravstveni karton</u>; podaci o pojedinačnim slučajevima samo za varijabile žrtve: ime i prezime, ime i prezime jednog od roditelja-staratelja, spol, datum i godina rođenja, bračno stanje, grad, općina i država prebivališta i rođenja i jedinstveni matični broj</p> <p>Ministarstvo zdravlja; Matične knjige; praćenje zdravstvenog stanja i bolesti, uključujući i slučajeve sumnje da se radi o</p>	<p>Pravosudni sektor Republičko javno tužilaštvo vodi evidenciju o izvršiocima zločina i toku njihovih slučajeva</p>			

	zloupotrebi i zanemarivanju djece				
Španija	<p>Podatke prikuplja: Zdravstveni sektor / sektor socijalne zaštite <u>Ministarstvo zdravlja, socijalne službe i ravnopravnosti</u> u saradnji sa <u>autonomnim oblastima</u> vodi <u>državnu on-line baza podataka</u> sa podacima o pojedinačnim slučajevima iz izvještaja o slučajevima zlostavljanja djece (<u>Jedinstveni registar zlostavljanja djece (RUMI)</u>). Sve službe zaštite imaju pristup; registrovane varijabile: starost / spol /vrsta zlostavljanja / težina zloupotrebe / porijeklo izvještaja / nacionalnost žrtve Ministarstvo zdravlja, socijalne službe i ravnopravnosti; grupisani podaci, podaci koje su prikupile službe zaštite; varijabile: dob, spol, vrsta zlostavljanja, porijeklo obavijesti, nacionalnost žrtve, stupanj zlostavljanja</p>			<p>Zdravstveni sektor / sektor socijalne zaštite: <u>Ministarstvo zdravlja, socijalne službe i ravnopravnosti</u> prikuplja podatke o seksualnom zlostavljanju djece na osnovu slučajeva koji su zabilježeni u autonomnim regijama. Socijalne službe, škole, zdravstvene ustanove i policija prijavljuju ove slučajeve putem formulara centrima za primarnu zaštitu, te javnim subjektima koji su odgovorni za</p>	

			<p>zaštitu maloljetnika u svakoj regiji.</p> <p><u>podaci o pojedinačnim slučajevima</u> (evidencija obavijesti)</p> <p>Sektor za provođenje zakona</p> <p><u>Ministarstvo unutrašnjih poslova;</u> "Akcioni planovi protiv seksualnog iskorištavanja djece i adolescenata";</p> <p><u>grupisani podaci</u> <u>Ministarstvo unutrašnjih poslova</u></p> <p>vodi evidenciju o zločinima (uključujući i seksualno zlostavljanje i iskorištavanje maloljetnika)</p>	
Bivša Jugoslovensk	Sektor socijalne zaštite: Pod pokroviteljstvom Ministarstva rada i socijalne politike u			

a Republika Makedonija	Resursnom centru za djecu koja su u riziku, a koji djeluje u okviru javne ustanova - Instituta za društvene aktivnosti, prikupljaju se podaci i vodi se evidencija za svu djecu u riziku sa kojima rade centri za socijalni rad.			
Turska				U periodu od 2014-2018., formiraće se baze podataka za praćenje slučajeva zlostavljanja i iskorištavanja djece (follow-up i mehanizam za praćenje)
Ukrajina	Pravosudni sektor / sektor za provođenje zakona: Podaci prikupljeni o nizu zločina koje su dostavili iz CCU u vezi sa <u>podacima o pojedinačnim slučajevima seksualnog nasilja</u>			

NAPOMENE:

Karakteristike koje su pregledane i predstavljene u gornjoj tabeli uključuju: 1. sektor za prikupljanje podataka (pravni, za provedbu zakona, socijalnu zaštitu, zdravstvo, obrazovanje, i ostale) 2. prirodu mehanizama za prikupljanje podataka, viz. da li se odnose na grupisane podatke ili podatke o pojedinačnim

slučajevima. U drugom slučaju kada se radi o mehanizmima prikupljanja podataka o pojedinačnim slučajevima obilježje višestruke provjere uključuje: 1. pristup stručnjaka 2. varijable registriranih (npr. djeteta, prestupnika, staratelja, braće i sestara, cimera, izjestitelja, trajanje i ponavljanje, istoriju djeteta / porodice, zahtjeve djeteta, posljedice, druge indikatore, itd).

Gdje god se spominje "veza" to podrazumijeva "odnos između žrtve i počinioca". Gdje god su u drugoj koloni pod-kategorije žrtve i počinioca spojene, mehanizmi prikupljanja podataka se odnose na oba ili registriranje prekršaja ili se u svakom slučaju posebno ne odnosi ni na žrtve ni na prestupnike. Gdje god postoji prazan prostor nisu pronađeni posebni osvrti na dato pitanje u odgovorima država članica.

Tabela D – Najbolji interes djeteta u istragama i krivičnim postupcima u vezi sa seksualnim zlostavljanjem djece u krugu povjerenja (Član 30, stav 1)

Država	Član 30, stav. 1 Zakonodavne ili druge mjere koje se poduzimaju kako bi se osiguralo da se istraga i krivični postupak odvijaju u najboljem interesu i uz poštovanje prava djeteta žrtve seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja
Albanija	Krivični zakon se temelji na [...] zaštiti najboljeg interesa djeteta (član 1 / c Krivičnog zakona).

Austrija	<p>Kriminalistička policija, javni tužilac ili sud moraju uzeti u obzir prava i interese žrtve (Odjeljak 10 st. 2 Zakona o krivičnom postupku);</p> <ul style="list-style-type: none"> • obavezno je da pri ispitivanju djeteta (svjedoka) koje nije navršilo 14 godina bude osoba od povjerenja (povjerenik); • traži se od značajnih organa tužilaštva da uspostave odjele posebno obučених tužilaca nadležnih za nasilje nad djecom koje su počinile osobe iz bliskih krugova i druge oblike nasilja u porodici.
Belgija	<p>Žrtve krivičnih djela i članovi njihove uže porodice moraju se tretirati na pravilan i savjestan način, a posebno da im se daju potrebne informacije i, ako je potrebno da se povežu sa specijalizovanim službama, a posebno sa pravosudnim savjetnicima Žrtve, između ostalog, dobijaju korisne informacije o uvjetima spajanja u krivičnom postupku kao i naknade štete, te zahtjeva za proglašenje oštećene osobe;</p> <ul style="list-style-type: none"> • policija povezuje osobe koje traže pomoć sa specijalizovanim službama (čl 46 Zakona o krivičnom postupku); • u svakoj policijskoj stanici, služba za "mlade i porodicu" (sastavljena od najmanje jedne osobe) specijalizirana za pitanja u vezi maloljetnika; • posebnu pažnju obratiti na prijem, praktičnu pomoć, informacije, izradu izvještaja i upućivanje žrtava, ističući u svakom slučaju specifične pristupe u svakoj od ovih faza koje su potrebne za svu djecu žrtve, a posebno za žrtve seksualnog nasilja; • službe za pomoć svim žrtavama, a posebno žrtvama seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja koje se nude na svim nivoima (policijske vlasti, sudske vlasti i sektor za pružanje pomoći); • uzimanje izjava putem audio-vizualni medija.
Bosna i Hercegovina	<ul style="list-style-type: none"> • Kada je oštećeni u krivičnom postupku dijete ili maloljetnik, sudija je iz odjela za maloljetnike, to jest, komisija čiji je predsjednik sudija iz odjela za maloljetnike ili sudija sa posebnim znanjem (član 184, stav. 1. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku RS); • sa djetetom ili maloljetnikom, na kome je počinjeno krivično djelo, postupaće se s posebnom pažnjom, uzimajući u obzir njegove / njene godine, ličnost, obrazovanje i okolnosti (Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, član 100 (4)) • dijete ili maloljetnik će po pravilu biti ispitan u prisustvu pedagoga, psihologa ili drugog odgovarajućeg stručnjaka • pregled se može vršiti maksimalno dva puta • audio ili audio-vizuelno snimanje ispitivanja maloljetnika mlađih od 16 godina (Zakon o krivičnom postupku FBiH, član 100 (5); Zakon o krivičnom postupku RS, član 279)

	<ul style="list-style-type: none"> • tužitelj ili ovlašteno službeno lice nisu u istoj prostoriji sa svjedokom (pitanja će biti postavljena preko suda) • dijete ili mlađi maloljetnik može se ispitati u njegovom / njenom stanu ili nekom drugom mjestu gdje (e) provodi njegovog / njenog vremena, ili u centru za socijalni rad • kada roditelji zahtijevaju da prisustvuju ispitivanju oštećenog, zahtijevaće se posebna pažnja, te pribaviti mišljenje psihologa, pedagoga ili nekog drugog stručnjaka ili pribaviti drugi dokazi koji ukazuju na nužnost tog prisustva • osoba koja je povrijeđena u krivičnom djelu ne može se pitati o njegovom / njenom seksualnom životu prije krivičnog djela koje je predmet postupka.
Bugarska	<ul style="list-style-type: none"> • garancije za najbolji interes djeteta žrtve i uživanje njegovih / njenih prava u toku istrage i tokom sudskog postupka sadržane su u posebnom Zakonu o zaštiti djece. • glavne garancije za najbolji interes djeteta predviđene su u članu 15 ZKP, koji reguliše uključivanje djeteta u postupak • uvjeti tokom saslušanja, učešće predstavnika 'SAD' i predstavljanje socijalnih izvještaja, pravo djeteta na pravnu pomoć i pritužbe u svim postupcima koji utiču na njegova / njena prava ili interese. (Vidi Zakon o zaštiti djece)
Hrvatska	<ul style="list-style-type: none"> • Zakon o sudovima za maloljetnike proširuje zaštitu žrtava djeca do 16 godina, kada se djeca žrtve ispituju zbog krivičnog djela iz člana 113. navedenog Zakona. • ispitivanje se odvija u prostoriji u kojoj se dijete nalazi bez prisustva sudije, odnosno druge stranke i vrši se putem audiovizuelnih veza; • ispitivanje se odvija uz pomoć pedagoga, socijalnog radnika ili psihologa, a ako nije u suprotnosti sa interesima djeteta, u prisustvu roditelja ili staratelja ili u prisustvu lica kojem dijete vjeruje; • snimljeno ispitivanje će uvijek biti transkribovano; • samo u izuzetnim okolnostima i pod uslovom da se radi na isti način kao i prvom slučaju, dijete se može ponovo ispitati; • pri ispitivanju djeteta, mora se posebno voditi računa kako ispitivanje ne bi imalo štetan uticaj na psihičko stanje djeteta; • krivični postupak u kojem je žrtva dijete odvija se bez prisustva javnosti (član 44 ZKP).
Danska	<ul style="list-style-type: none"> • Policija obavještava dijete žrtvu o njegovim/njenim pravima i službama koje su mu/njoj na raspolaganju; • dijete žrtva će dobiti ime i broj telefona kontakt osobe iz policijske službe koje dijete može nazvati i razgovarati o predmetu;

	<ul style="list-style-type: none"> • dijete žrtva će dobiti informacije o važnim koracima u istrazi; • razgovori sa djetetom žrtvom ili svjedokom starosti do ili od 12 godina mogu biti snimljeni, a snimljeni razgovor se može koristiti kao dokaz u sudskom postupku; • kada se snimanje video zapisa razgovora sa žrtvom silovanja ili seksualnog zlostavljanja u porodici reprodukuje u sudu, žrtva može zatražiti da se sudski postupak održi pred kamerom; • sud može odlučiti da optuženi treba da napusti sudnicu dok žrtva svjedoči.
Finska	<ul style="list-style-type: none"> • Opšta pravila o istragama i krivičnom postupku primjenjuju na sve slučajeve bez obzira na odnos između djeteta i navodnog počinitelja. Nema daljnjih informacija.
Francuska	Francuska je već usvojila potrebne zakonodavne mjere ili regulatorne mjere za krivične istrage i postupke koji će se održavati u skladu s najboljim interesima i pravima djeteta cf. odgovor na pitanje 21 GOQ.
Grčka	<ul style="list-style-type: none"> • Nema posebnih pravnih niti formalne odredbi za preduzimanje određenih mjera kako bi se osiguralo da se istraga i krivični postupak odvija u najboljem interesu djeteta i poštujući prava djeteta žrtve u slučajevima kada je navodni počinitelj član porodice žrtve ili uživa priznat položaj povjerenja ili autoriteta u odnosu na dijete; • u skladu sa postupcima procesuiranja najbolji interes djeteta često predstavlja primarnu temu razmatranja u slučajevima seksualne viktimizacije u krugu od povjerenja. Međutim, s obzirom da stručnjaci koji učestvuju u slučajevima seksualnog zlostavljanja ili prava djece najčešće nisu dovoljno obučeni, povremeno može doći do incidenata u kojima se prioritet ipak daje operativnim procedurama (za tužilaštvo, itd.).
Island	<ul style="list-style-type: none"> • Prema članu 40 Zakona o krivičnom postupku, policija je dužna obavijestiti žrtvu o njegovim/njenim zakonskim pravima kada je to potrebno. Policija je također dužna obavijestiti žrtvu, ako se radi zatvorena istraga. Žrtva ima pravo na obrazloženje o tom pitanju. Osim toga, policija je dužna obavijestiti žrtvu da je odluka otvorena za žalbu državnom tužiocu. Policija je također dužna obavijestiti žrtvu ili njegovog/njenog pravnog zastupnika o podizanju optužnice, ako žrtva nema saznanja u tom smislu; • Dijete žrtva se najčešće sasluša pred sudom ili u Barnahusu ili posebnom objektu u zgradi suda u Reykjaviku. Ne postoje ograničenja za dijete žrtvu da dostavi dokaze;

	<ul style="list-style-type: none"> • u Barnahusu, osumnjičeni licima nije dozvoljen pristup prostorijama osim u vrlo iznimnim slučajevima o kojima odlučuje sudija suda, s tim da se u tom slučaju prave posebni aranžmani kako bi se izbjegli kontakti; • sve sudske rasprave u slučajevima seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece su zatvorene. • sve druge informacije koje treba čuvati u povjerenju potrebno je ukloniti iz presude prije njenog objavljivanja.
Italija	Istraživanja u italijanskom pravnom sistemu se rukovode principom stroge zakonitosti; Shodno tome, čak i u slučajevima kada je navodni počinitelj član porodice žrtve ili je u drugom bliskom odnosu sa žrtvom, istraga će uvijek imati za cilj samo utvrđivanje krivične odgovornosti, a štiteći u isto vrijeme žrtvu gore opisanim mjerama.
Litvanija	<ul style="list-style-type: none"> • Slučajevi zločina i prekršaja protiv slobode seksualnog samoopredeljenja i nepovredivosti mogu se saslušati pred kamerom; • po pravilu se maloljetnik svjedok ili žrtva mlađi od osamnaest godina, ne ispituje tokom predpretnesne istrage više od jedanput; • može su vršiti video i audio snimanje tokom ispitivanja; • maloljetnik svjedok ili žrtva mlađi od osamnaest godina poziva se na saslušanje o kazni samo u izuzetnim slučajevima; • u cilju zaštite maloljetnog svjedoka ili žrtve ispod osamnaest godina starosti predpretnesni sudija rešenjem može zabraniti osumnjičenom i drugim učesnicima da prisustvuju postupku, • izuzetak je predstavnik državne institucije za prava djeteta ili psiholog, koji mogu biti prisutni u prostorijama u kojima ispitivanje se obavlja; • na zahtjev učesnika postupka ili na inicijativu predpretnesnog istražnog službenika, tužitelja ili sudije za predpretnesni postupak, mogu se pozvati predstavnik državne institucije za zaštitu prava djeteta ili psiholog na ispitivanje maloljetnog svjedoka ili žrtve ispod osamnaest godina starosti, da pomognu da se maloljetnik ispita u skladu sa njegovom/njenom društvenom i mentalnom zrelošću (član 186. ZKP).
Luksemburg	<ul style="list-style-type: none"> • Zakon o krivičnoj istrazi ne propisuje nikakve posebne postupke za ove slučajeve, tako da se primjenjuju uobičajena pravila; • Ipak, odjel za dobrobit mladih pri tužilaštvu, posebno zadužen za centralizaciju svih takvih spisa, odgovoran je za osiguranje usklađenosti sa najboljim interesima djeteta; • ako odjel tužilaštvo smatra da je dijete i dalje u opasnosti ili da je potrebna posebna pažnja, prosljeđuje slučaj sudiji za maloljetnike od koga se traži da preduzme potrebne mjere zaštite.

Malta	<p>Saslušanje ugroženih svjedoka putem istovremene video konferencije - koristi se kako bi se omogućilo djeci da svjedoče u tišini suda za prekršaje / sudske komore bez izlaganja prisustvu počinitelja;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Službe za zaštitu djece nastoje da osiguraju da se prava djeteta su poštuju u svakom momentu, djelujući kao prvaci i zagovornici potreba i dobrobiti djece u takvim situacijama.
Republika Moldova	<p>Poštovanje prava, slobode i ljudskog dostojanstva "- kada je maloljetnik žrtva ili svjedok nastojaće se da se ispoštuje njegovi/njeni interesi u svim fazama krivičnog postupka (čl. 10 st. 6 Zakona o krivičnom postupku).</p>
Crna Gora	<ul style="list-style-type: none"> • Hitnost postupka, uzimajući u obzir interese i dobrobit žrtve (u okviru Programa ravnopravnosti spolova IPA 2010) • žrtve imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć.
Holandija	<p>Odnosi se na pitanje 9 tematskog upitnika:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nekoliko posebnih mjera zaštite za žrtve, kao što su: Zakon o privremenom isključenju iz porodice te Dekret o privremenom isključenju iz porodice, kao i lako dostupni mehanizmi zaštite za mlade (Zakon o zaštiti mladih). Osim toga, Odbor za brigu o djeci i zaštitu djece može zahtijevati od suda da izrekne zaštitnu mjeru za djecu, kao što je: nalog za porodični nadzor, ograničavanje ili oduzimanje roditeljskih prava.
Portugal	<p>Odredbe imaju za cilj zaštitu djetinjstva, posebno kroz eksplicitnu primjenu načela zaštite najboljeg interesa djeteta (član 4. Zakona o zaštiti djece i mladih u riziku): svaka intervencija treba prvenstveno da služi interesima i pravima djece i mladih osoba, posebno održavanju kontinuiteta odnosa privrženosti, te kvalitetnih i sadržajnih odnosa bez dovođenja u pitanje drugih legitimnih interesa u sklopu pluralitetnih interesa u datom predmetu.</p>
Rumunija	<ul style="list-style-type: none"> • Pravosudni organi imaju obavezu da obavijeste žrtve zločina o: službama i organizacijama koje pružaju psihološko savjetovanje ili bilo koje druge vidove pomoći žrtvama, ovisno o njihovim potrebama, o agencijama za provođenje zakona, gdje mogu podnijeti žalbu, o pravu na pravnu pomoć i institucijama u kojijima mogu ostvariti to pravo, uvjetima i procedurama za odobravanje besplatne pravne pomoći, procesna prava oštećenog i civilne stranke, uslovima i procedurama kako iskoristiti odredbe čl. 113. Zakona o krivičnom postupku, kao i odredbe Zakona br 682/2002 u pogledu zaštite svjedoka, s naknadnim izmjenama i dopunama, uvjetima i procedurama za dobijanje

	<p>novčane naknade od strane države, o pravu na informisanje, u slučaju kada se okrivljeni lišava slobode ili osuđuje na kaznu zatvora, te o njegovom puštanju, u skladu sa Zakona o krivičnom postupku;</p> <ul style="list-style-type: none"> • ako bi javno suđenje moglo utjecati na moral, dostojanstvo ili privatni život osobe ili interese djece, sud može, na zahtjev tužioca, stranke ili po službenoj dužnosti, da proglasi pretnos zatvorenim za javnost u cijelom njegovom trajanju ili samo za određeni dio suđenja.
San Marino	Najbolji interes se ne spominje.
Srbija	<ul style="list-style-type: none"> • Državni organi koji provede potupak ili učestvuju u istom, a koji se provodi u vezi sa krivičnim djelom protiv maloljetnika, moraju imati posebno poznavanje iz oblasti prava djeteta i krivičnopravne zaštite maloljetnika; • ispitivanje djeteta ili maloljetnika vrši se uz pomoć psihologa, pedagoga ili drugog stručnog lica; • ispitivanje se može provoditi najviše dva puta, a izuzetno i više ako je to neophodno u smislu postizanja svrhe krivičnog postupka; • ispitivanje maloljetnika uz pomoć tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka; • maloljetnik se može saslušati kao žrtva svjedok u svom stanu ili drugim prostorijama i / ili nadležnim organima; • postupajući na način koji u potpunosti onemogućava optuženom da vidi maloljetnika.
Španija	<p>Član 2 Zakona 1/1996 o pravnoj zaštiti maloljetnika, dopunjen Zakonom 8/2015, propisuje da sve javne i privatne mjere koje se odnose na maloljetnike moraju procijeniti i uzeti u obzir prije svega njihov najbolji interes. Što se tiče mjere koje su usvojili javni i privatni organi, sudovi i zakonodavna tijela, najbolji interes djeteta će imati prioritet nad bilo kojim drugim legitimnim interesom. Osim toga, mjere koje se sprovode u najboljem interesu djeteta osigurati će njegovo/njeno pravo da bude informisan/a i saslušan, te da učestvuje u postupku. Kvalificirani službenici ili druga stručna lica također će biti uključeni, a multidisciplinarna grupa će izvjestiti o mjerama koje se odnose na dijete a koje su posebno relevantne.</p> <p>Po drugom pitanju, član 23. Zakona o žrtvama krivičnog djela navodi da će mjere zaštite maloljetnika "koje se primjenjuju tokom krivičnog postupka uzeti u obzir njihove lične okolnosti, trenutne potrebe, starost, spol, invaliditet i zrelost, te će u potpunosti poštovati njihove fizički, psihički i moralni integritet.</p>
Bivša Jugoslovenska	Nije dostavljen odgovor na ovo pitanje.

Republika Makedonija	
Turska	Ove mjere mogu podrazumijevati oduzimanje djeteta od majke i oca, imenovanje staratelja, stavljanje djeteta pod zaštitu ili smještanje u hraniteljsku porodicu, a cijeli slučaj prate nadležni državni organi. Imenuje se advokat da zastupa dijete po službenoj dužnosti. Na ovaj način, sistem osigurava da prava djeteta i najbolji interes budu zagarantovani.
Ukrajina	<ul style="list-style-type: none"> • Razgovori sa djetetom ili pojedincem, koje nije punoljetno, ne može trajati više od jednog sata bez pauze, niti ukupno duže od dva sata dnevno; • dozvoljeno je fotografiranje, audio i / ili video snimanje u toku razgovora; • maloljetnik ili maloljetni pojedinac ispituje se u prisustvu pravnog zastupnika, pedagoga, ili psihologa i medicinskog radnika, ako je potrebno; • metod tzv. "zelene sobe".

Tabela E – Mogućnost izmještanja žrtve iz njegovog ili njenog porodičnog okruženja i uloga principa u „najboljem interesu djeteta“ u određivanju uslova i trajanja izmještanja (član 14&3)

Albanija	Na osnovu Zakona br. 9669, od 18.12.2006. „Mjere protiv nasilja u porodici“ u slučajevima seksualnog zlostavljanja protiv osobe (dijete) unutar porodičnih odnosa, potreban je da sud izda "Nalog za hitnu zaštitu". Nakon evaluacije slučaju, jedna od mjera koju može donijeti sud je izmještanje, bez odlaganja, žrtve/ (maloljetnika) u privremeno sklonište, razmatrajući u svakom slučaju ono što je u najboljem interesu djeteta (član 10.) Policija, zajedno s jedinicom za zaštitu djece ili državna socijalna ustanova mogu intervenisati u slučaju
-----------------	---

	<p>neposredne opasnosti za dijete i uzeti dijete pod zaštitom (DCM 265, 2012, uputstvo 10, 2015.).</p>
Austrija	<p>Građanski zakonik (član 211.) omogućava institucijama koje rade sa mladima da uklone dijete iz porodice (lica koja su odgovorna za njihovo zbrinjavanje) kada je dijete u neposrednoj opasnosti.</p> <p>Uprave za pomoć mladima moraju se obratiti sudu za dobijanje odobrenja za ovakvu odluku u roku od osam dana.</p> <p>Zakon za dobrobit mladih određuje uslove i trajanje takvih izmještanja iz porodice i uvijek ona mjera koja je najmanje oštra treba da bude izabrana (načelo supsidijarnosti, član 1. st. 5. Federalnog zakona za djecu i mlade).</p>
Belgija	<p>Paragraf 1:</p> <p><u>U flamanskoj zajednici:</u> Uredba od 12. jula 2013. godine o sveobuhvatnoj pomoći mladim osobama</p> <p>čl. 48. § 1. Sud za maloljetnike i sudija za maloljetnike može, nakon prijema prijave, kao što je predviđeno u članu 47 (1), preduzeti sljedeće mjere:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. izdati obrazovnu direktivu roditeljima maloljetnika ili, gdje je to relevantno, onima koji su zaduženi za njegov/njen odgoj; 2. smjestiti maloljetnika pod nadzor odjela za socijalno staranje u trajanju od najviše godinu dana; 3. izdati kontekstualne smjernice ponašanja najviše do godinu dana; 4. tražiti od maloljetnika da se uključi u šemu obrazovanja najviše šest mjeseci ili ga uključiti u obrazovanje, eventualno u kombinaciji sa njegovim/njenim roditeljima ili, kada je to relevantno, onima koji su zaduženi za njegov/njen odgoj 5. tražiti od maloljetnika da posjećuje mobilne timove najviše do godinu dana; 6. omogućiti maloljetniku koji je napunio sedamnaest godina i ima odogovarajuće prihode da živi samostalno najviše do godinu dana; 7. omogućiti maloljetniku koji je napunio sedamnaest godina starosti da živi u stanui pod stalnim nadzorom najviše do godinu dana; 8. smjestiti maloljetnika u prijemni i orjentacioni centar za usmjeravanje najviše do trideset dana; 9. smjestiti maloljetnika u centar za posmatranje najviše do šezdeset dana; 10. povjeriti maloljetnika kandidatu za usvajanje ili ga smjestiti u usvojiteljsku kuću kako je navedeno u članku 14 (1) ili (3) Uredbe od 29. juna 2012. Organizovati smještaj u porodicu najviše do tri godine, bez obzira da li je ili nije u skladu sa članom 5. gore navedene Uredbe; 11. izuzetno i najviše do godinu dana, povjeriti maloljetnika odgovarajućoj otvorenoj ustanovi,

12. u izuzetnim slučajevima i najviše do tri mjeseca, povjeriti maloljetnika, koji je napunio četrnaest godina, odgovarajućoj zatvorenoj ustanovi ako je dokazano da je maloljetnik izbjegao mjere iz st. 10. i 11. dva ili više puta i da je ta mjera neophodna za očuvanje ličnog integriteta maloljetnika;
13. smjestiti maloljetnika u psihijatrijsku kliniku najviše do godinu dana ako se ljekarskim pregledom utvrdi da je to neophodno;

U francuskoj zajednici: dekret od 4. marta 1991. o pomoći mladim osobama

Član 9. Mjere i odluke koje preduzima savjetnik ili direktor za pomoć mladim osobama teže, po prioritetu, jačanju životne snage mlade osobe u njegovom/njenom porodičnom životnom okruženju. Međutim, ako interes mlade osobe zahtijeva njegovo/njeno povlačenje iz porodične zaštite, pružena pomoć treba, u svakom slučaju, osigurati životne i razvojne uslove koji odgovaraju njegovim/njenim potrebama i uzrastu. Savjetnik, direktor i sud za maloljetnike osiguravaju, osim ako je nemoguće ili protiv interesa mlade osobe, da se on/ona ne odvajaju od braće i sestara.

Član 38. istog dekreta propisuje da sud za maloljetnike može, nakon utvrđivanja potreba za korištenjem prisile, odlučiti, u izuzetnim situacijama, da dijete bude privremeno smješteno izvan porodičnom okruženju u cilju liječenja, odgoja, obrazovanja ili stručne obuke ili da omogući djetetu, ako je starije od šesnaest godina, da živi samostalno ili pod nadzorom.

Član 39. predviđa da, u slučaju hitne potrebe, sud za maloljetnike može, bez pristanka lica nadležnih za brigu o djetetu, donijeti odluku o izmještanju djeteta čiji je fizički ili psihički integritet direktno i neposredno u ozbiljnoj opasnosti.

Odluka iz Brisela osigurava, članovima 8. i 9. da, nakon što utvrdi da je zdravlje ili sigurnost mlade osobe u neposrednoj ozbiljnoj opasnosti i da je dobrovoljna pomoć odbijena ili izostala, ili u situacijama opasnosti kada je neophodno hitno smještanje, sud za maloljetnike može donijeti odluku o hitnom smještanju u skladu sa članom 10:

- smjestiti mladu osobu u prihvatni centar u slučaju hitnosti;
- smjestiti mladu osobu u centar za usmjeravanje i/ili posmatranje;
- smjestiti mladu osobu u porodicu ili kod osobe od povjerenja;

	<p>- odlučiti, u izuzetnim okolnostima, da mlada osoba bude privremeno smještena u odgovarajuću ustanovu otvorenog tipa zbog liječenja, odgoja, obrazovanja ili stručnog usavršavanja.</p> <p>Drugi stav:</p> <p>Pitanje 15c opšteg upitnika</p> <p>Lišavanje roditeljskog staranja.....</p> <p>Ako je samo jednom roditelju oduzeto pravo staranja nad djetetom, sud za maloljetnike određuje da će njega ili nju zamijeniti roditelj kojem nije oduzeto starateljstvo pod uslovom da interesi djeteta to ne isključuju.</p> <p>Treba se pozvati i na član 29 zakona od 8.04. 1965. god. vezano za mjeru starateljstva u vezi sa porodičnom naknadom i mjeru zaštite maloljetnika koja bi se prije mogla smatrati 'mjerom za usmjeravanje pomoći' koja je obrazovnog tipa, a posebno da usmjeri korisnika kako pomoć koristiti u interesu djeteta.</p> <p>Sud imenuje staratelja koji je zadužen za primanje, umjesto korisnika, naknade koja je namijenjena isključivo za dobrobit i potrebe maloljetnika.</p>
<p>Bosna i Hercegovina</p>	<p>Kada govorimo o vrsti pomoći, „Medica“ iz Zenice pruža kratkoročnu i dugoročnu pomoć kod smještaja u sigurnu kuću te druge vrste pomoći žrtvama seksualne eksploatacije i djeci koja su žrtve seksualnog zlostavljanja.</p> <p>Pojedinačni plan rada za svakog korisnika izrađuje se u saradnji sa korisnikom i drugim stručnim licima i na osnovu individualnih potreba.</p> <p>„Medica“ Zenica ima i službe namijenjene samo djeci , kao što je dječiji dnevni centar „Medica“ Zenica, gdje djeca koja borave u sigurnoj kući provode svoje slobodno vrijeme.</p>

<p>Bugarska</p>	<p>Član 25. „Uslova za smještaj izvan porodice“ predviđa, između ostalog, da dijete može biti smješteno izvan njegove/njene porodice ako je on/ona žrtva nasilja u porodici i da postoji ozbiljna opasnost od ugrožavanja njegovog/njenog fizičkog, mentalnog, moralnog, intelektualnog i društvenog razvoja.</p> <p>Član 37. Zakona o zaštiti djeteta predviđa zakonsku mogućnost policijske zaštite djeteta od strane specijalizovanog odjela unutar Ministarstva unutrašnjih poslova, a član 38. detaljnije obrazlaže preduslove za preduzimanje bilo kojih sigurnosnih mjera. Slučajevi seksualnih krivičnih djela protiv djeteta sadržani su u članu 38. stavka 1- kada je dijete predmet krivičnog djela ili postoji neposredna opasnost za njegov/njen život ili zdravlje, kao i kada se dijete nalazi u opasnosti da bude uvučeno u kriminal.</p> <p>Uredba o sprovođenju Zakona o dječijoj zaštiti pruža još jednu mogućnost za odvajanje od djeteta iz njegovog/njenog kruga povjerenja (porodično okruženje gdje su roditelji i oni koji se brinu o djetetu uključeni u seksualno zlostavljanje). U ovim slučajevima, direkcija za "socijalnu pomoć" može preduzeti mjere za hitno izmještanje djeteta izvan porodice kada postoji opasnost ugrožavanja života i zdravlja djeteta. Izmještanje se odmah sprovodi nakon prijema signala tj. naloga Direkcije „za sociojalnu pomoć“.</p> <p>U kontekstu krivičnog procesuiranja može se takođe primjeniti zaštita prema Zakonu o krivičnom postupku (ZKP) – član 67. „Zabrana pristupa žrtvi“.</p> <p>Zakon o zaštiti od nasilja u porodici</p> <p>Član 5.</p> <p>(1) Zaštitne mjere od nasilja u porodici su:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Obavezivanje počinioca da se suzdrži od primjene nasilja; 2. Udaljavanje počinioca iz zajedničkog doma za vremenski period koji odredi sud;
------------------------	---

	<ol style="list-style-type: none"> 3. Zabrana počiniocu da se nađe u blizini žrtve, blizini kuće, radnog mjesta i drugim mjestima gdje žrtva ostvaruje njegove ili njene društvene kontakte ili se rekreira, na period i pod uslovima koje odredi sud; 4. Privremena promjena boravišta djeteta zajedno sa roditeljem koji je žrtva ili sa roditeljem koji nema udjela u počinjenom nasilju, na period i pod uslovima koje odredi sud, osiguravajući da ovo nije u suprotnosti sa interesima djeteta; 5. Nametanje obaveze počiniocu da pohađa specijalizovane programe, 6. Savjetovanje žrtve da pohađa programe oporavka <p>(2) Mjere iz stava 1, tačke 2. i 3. izriču se na period od tri do osamnaest mjeseci.</p> <p>Prva alineja</p> <p>Koraci utvrđeni u propisima za provođenje mjere "smještaj izvan kuće" obezbjeđuju usklađenost sa ovim principom. Prvi korak je provođenje sveobuhvatne socijalne inspekcije, što je osnova za procjenu rizika za dijete i njegove/njene potrebe a nakon toga priprema se plan aktivnosti za određeni slučaj; plan aktivnosti se revidira svakih šest mjeseci. Pravno očuvanje principa je uspostavljeno sudskim preispitivanjem odluke o preduzetim mjerama tijela za zaštitu djece. Još jedna zaštitna mjera u najboljem interesu djeteta je učešće tužioca u sudskom postupku za smještaj djeteta izvan porodice.</p>
Hrvatska	<p>Porodični zakon definiše mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta. Odredbe zakona uključuju izmještanje djeteta iz porodice, tj. oduzimanje prava roditeljima da žive sa djetetom i da podižu njega/nju. U tom slučaju, djete se povjerava na brigu i odgajanje, nekoj drugoj osobi, instituciji ili pravnom subjektu koji pruža socijalnu pomoć. Vremenski period za koji je ova mjera propisana je maksimalno do godinu dana i pošto je donesena mjera hitna, a izmještanje djeteta iz njegove/njene porodice, gdje je on/ona u opasnosti mora odmah da se preduzme, možemo reći da se izmještanje djeteta iz porodice vrši u najboljem interesu djeteta. Pošto procedura o kojoj je riječ uključuje centre za socijalni rad, ovi centri su prva stanica gdje žrtve iz porodice mogu primiti pomoć u formi savjeta kao i druge vrste pomoći.</p>

Stav 3, člana 14. Konvencije traži da države članice intervenišu u smislu uklanjanja žrtve iz njegovog/njenog okruženja gdje se sumnja da su roditelji ili osobe koje se brinu o djetetu uključeni u njegovu/njenu seksualnu eksploataciju.

Člana 134. Porodičnog zakona ima za cilj da zaštiti prava i dobrobit djeteta. Prema navedenom članu, od centra za socijalni rad se traži, odmah nakon što je informisan, da se bavi problemom, preduzme mjere da zaštiti prava djeteta i pokrene vanparični postupak u kojem će sud lišiti roditelja (e), koji zloupotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, prava na roditeljsko staranje.

Pitanje 15b. Opštog upitnika: Ovakva odluka suda postoji i u slučajevima (između ostalog), gdje je utvrđeno da roditelj seksualno iskorištava dijete ili ga uključuje u društveno neprihvatljivo ponašanje. Sem toga, prema članu 154. Porodičnog zakona, sud može vanparičnim postupkom zabraniti roditelju, baki ili djedu, sestri ili bratu, polusestri ili polubratu koji ne žive sa djetetom, pristup djetetu bez odobrenja na određenim mjestima ili na određenoj udaljenosti. Ova odluka stupa na snagu odmah ali najkasnije 15 dana od dana kada je zahtjev dostavljen.

Pitanje 21e. Opšteg upitnika: Mjere predostrožnosti koje se mogu donijeti u konkretnom slučaju radi zaštite žrtve u skladu sa Konvencijom uključuju, na primjer: zabranu približavanja određenoj osobi, zabranu uspostavljanja ili održavanja kontakta sa određenom osobom, zabranu uhođenja ili uznemiravanja žrtve ili drugog lica, i uklanjanje iz kuće. Procjena potrebe produžavanja zaštitne mjere vrši se svaka tri mjeseca. Dakle, statutarni propisi služe kako bi se osigurala, na gore opisan način, sigurnost i žrtve, njegove/njene porodica i drugih svjedoka u postupku.

Osim toga, žrtva dijete se dovodi u pitanje na način predviđen zakonskim propisom 123, kojim se sprečava ponovno postajanje žrtvom djeteta žrtve. Ponovno postajanje žrtvom takođe se sprečava zaštitom podataka o žrtvi i isključivanjem javnosti. Isključivanje javnosti sa suđenja takođe indirektno služi zaštiti od postajanja žrtvom druge osobe koja je bila svjedok.

Danska	<p>Iz pitanja 15b.: Odluka da se napusti kuća možda neće biti donesena, i takva odluka možda neće biti produžena, ako bi to bila neodgovarajuća mjera u određenim okolnostima.</p> <p>U skladu sa Zakonom o socijalnim uslugama djeca se mogu izmjestiti izvan kuće ako su njihovi roditelji ili osobe koje brinu o djetetu uključeni u seksualnu eksploataciju ili seksualno zlostavljanje.</p> <p>U septembru 2012. god. nadležno tijelo za zdravlje i lijekove objavilo je izvještaj na temu seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece. Izvještaj je predstavio niz preporuka u vezi sa uspostavljanjem centara za zastupanje djece (børnehuse), koji su objekti za djecu koja su bila izloženi seksualnom deliktu, gdje stručnjaci mogu pružiti pomoć i podršku.</p>
Finska	<p>Pitanje 15b. Opšteg upitnika:</p> <p>Zakon o zabrani prilaska (898/1998) omogućava da navodni počinioc bude uklonjen iz porodične kuće (član 2, stav 2) .</p> <p>Lice kome je izrečena zabrana boravka u porodici mora napustiti boravište gdje on ili ona i zaštićena osoba trajno žive zajedno, i on ili ona se više ne mogu tamo vratiti (član 3, stav 2).</p>
Francuska	<p>Ako su roditelji ili osobe koje se brinu o maloljetniku umiješane u djela seksualnog zlostavljanja maloljetnika, i ako se smatra da se on/ona nalazi u opasnoj situaciji, članovi 375. i dalje. Građanskog zakonika (posebno član 375-4) omogućava da sudija za maloljetnike, i u hitnim slučajevima, državni tužilac, povjeri brigu o maloljetniku ili drugom roditelju ili drugom članu porodice, pouzdanoj trećoj strani ili službi za zaštitu djeteta.</p> <p>Član 375-1 Građanskog zakonika predviđa da se sudija za maloljetnike "uvijek treba strogo vladati u skladu sa interesom djeteta".</p>
Grčka	<p>Prema Zakonu 3500/2006. postoji mogućnost uklanjanja počinioca iz porodične kuće koliko god je to potrebno, zatim donošenje restriktivnih mjera kojima se sprečava prilazak kući, školi, kućama bliskih srodnika, školi koju dijete pohađa i ustanovi gdje je dijete zbrinuto (član 15. I 18.).</p> <p>Iako u praksi, žrtva se ponekad uklanjaju u osnovi zbog toga što je počinioc vlasnik mjesta prebivališta te drugih, uglavnom ekonomskih</p>

	<p>ograničenja, pa treba napomenuti da je ova mjera bliža najboljem interesu djeteta;</p> <p>Međutim, moguće uklanjanje djeteta može se smatrati po njega/nju kao "kazna" zbog objelodanjivanja njegove/njene zloupotrebe. Osim toga, izmještanje djeteta sa njegovog prebivališta nanosi dodatne implikacije poput promjene škole, kraja u kojem je stanovao itd. koje se mogu smatrati sekundarnom viktimizacijom od strane djeteta.</p>
Island	<p>Iz pitanja 15b.&p.15c: Uklanjanje počinioca je uglavnom preferirani pravac djelovanja, ako je osigurana sigurnost djeteta i dijete žrtva je podržano od drugih članova porodice, pogotovo od roditelja koji nije prekršitelj.</p> <p>Član 24.-29. Zakona o dječijoj zaštiti sadrži mjere i procedure kojima treba intervenirati kada je dijete u rizičnoj situaciji, uključujući mogućnost uklanjanja djeteta žrtve iz njegovog ili njenog porodičnog okruženja u situacijama kada se smatra da se dijete nalazi u riziku od seksualnog zlostavljanja od člana porodice. Lokalna služba za zaštitu djeteta može donijeti hitnu odluku za smještaj djeteta izvan kuće, ali predmet mora dostaviti Okružnom sudu u roku od 2 mjeseca od donošenja odluke ako se smatra da je potrebno produženje boravka izvan kuće. Sudija odlučuje o trajanju izmještanja izvan kuće, koji može biti i do godinu dana ili trajno u slučajevima kada se smatra da je to u najboljem interesu djeteta kada se oduzima i pravo starateljstva roditeljima.</p>
Italija	<p>U vezi sa izmjenama i dopunama Građanskog zakon koji implementira Zakon br. 149/2001, uredba gore navedena predviđa značajan oblik zaštite maloljetnika od štetnog ponašanja roditelja, kojima se utvrđuje da sud za maloljetnike, prilikom donošenja odluke o izuzeću djeteta od roditeljskog staranja (čl. 330. Građanskog zakona Italije) ili neke druge odgovarajuće odluke (čl. 333. Građanskog zakona Italije), u slučaju kada postoji "ozbiljna šteta po dijete", može dopustiti ne samo da maloljetno dijete napusti porodičnu kuću, kao što propisuje originalna odredba zakona, nego to mora uraditi i nasilni roditelj ili partner sa kojim živi.</p> <p>Prema članovima 330-333. Građanskog zakona Italije, odvajanje iz porodičnog doma je odluka koja najviše pomaže u pogledu diskvalifikacije ili ograničenja roditeljskog staranja i, prema tome, to uvijek zahtijeva gledanje glavne odluke koja na to utiče. Sudska praksa, međutim, pokazuje da se član. 330. Građanskog zakona Italije može primijeniti, ne samo na zlostavljanja ili zanemarivanja koja su</p>

direktno učinjena nad maloljetnicima, nego i indirektno, zlostavljajna počinjena protiv bliskih rođaka koji su dragi maloljetniku, kao što je gledanje ponavljanja fizičkih napada na majku od strane oca.

342-bis Građanskog zakona Italije: Osim naloga da zaustavi štetno ponašanje i da napusti porodičnu kuću, sadržaji parničnih i krivičnih odluka mogu uključivati i nalog za nepribližavanje mjestima gdje se žrtva uglavnom kreće (radno mjesto, porodica iz koje žrtva potiče, rođaci žrtve ili druge osobe) ili ne približavanje školama koje djeca pohađaju, osim ako uklonjeni srodnik mora da ide na ista mjesta zbog posla. Sudija može takođe narediti periodično plaćanje izdržavanja kada osobe koje žive pod istim krovom ostanu bez sredstava za život zbog odluke o razdvajanju. Građanske zaštitne mjere mogu uključivati dodatnu mjeru u vezi sa obavezom lokalne službe za pružanje socijalne pomoći ili porodičnog medicinskog centra kao i drugih ustanova koje po zakonu imaju obavezu da podrže i pruže utočište ženama i maloljetnicima ili drugim subjektima koji su žrtve zlostavljanja i maltretiranja.

U krivičnom smislu, zaštita maloljetnika prema Zakonu br. 154/2001 daje se mogućnost uklanjanja iz porodičnog doma člana porodice koji je ispoljio nasilje nad maloljetnikom ako sudija, nakon zahtjeva javnog tužioca, donese određene zaštitne mjere, kao što je sadržano u članu 282. zakona o krivičnom postupku.

Razlozi za primjenu krivične odluke su prisutni kada postoje ozbiljni dokazi o krivici po čl. 273. Zakona o krivičnom postupku (tzv *fumus commissi delicti*), postojanje barem jedne potrebe za mjerom predostrožnosti navedene u čl. 274. Zakona o krivičnom postupku (tzv *periculum libertatis*) i postojanje određenih ograničenja sankcije prema članu 280. stav 1. Zakona o krivičnom postupku (nasilni srodnik može se odvojiti samo zbog postojanja počinjenih zločina ili zločina u pokušaju, za koji je predviđena doživotna kazna ili kazna zatvora veća od tri godine) tj. postojanje nekih obaveznih pretpostavki kriminala, kao što je kršenje obaveza podrške porodici (čl. 570. KZ), zloupotreba sredstava kažnjavanja (čl. 571. KZ), dječija prostitucija i dječija pornografija (klauzula čl. 600. 2. i klauzula 600. 4 KZ), posjedovanje pornografskog materijala (čl.600-quater KZ), seksualno zlostavljanje (čl. 609-bis tačka 3. KZ), seksualni čin s maloljetnikom

	<p>(čl. 609-quater klauzula 3. KZ), korupcija maloljetnika (čl. 609-quinquies KZ), grupno silovanje (čl. 609-bis klauzulu 3., kao što je spomenuo u čl. 609-octies KZ).</p> <p>Član 282. Zakona o krivičnom postupku</p> <p>Uklanjanje iz porodične kuće</p>
Litvanija	<p>Član1321. Zakon o krivičnom postupku Republike Litvanije (u daljem tekstu ZKP) predviđa mjere nadzora – obaveza odvojenog življenja od žrtve, tj. osumnjičeni može biti u obavezi da živi odvojeno od žrtve ili postoje opravdani razlozi s obzirom na to da, ako osumnjičeni živi zajedno sa žrtvom ..... Prilikom izricanja obaveze da živi odvojeno od žrtve, osumnjičeni može biti u obavezi da ne komunicira ili traži kontakt sa žrtvom i osobama koje žive zajedno kao i da ne posjećuje određena mjesta na koja dolazi žrtva ili osobe sa kojima zajedno živi. Žrtva ostaje u domaćinstvu koje je bilo stalno boravište osumnjičenog i žrtve.</p> <p>Član 56(3.) Zakona o osnovnoj zaštiti prava djeteta, koji je na snazi u Republici Litvaniji, predviđa da, kada roditelji (otac, majka) ili drugi zakonski predstavnik djeteta zloupotrebljava roditeljski autoritet čineći djela nasilja ili na drugi način izaziva opasnost za dijete ili postoji stvarna opasnost za djetetovo zdravlje ili život, državne institucije za zaštitu prava djeteta i u saradnji sa policijom odmah će oduzeti dijete od roditelja ili zakonskog predstavnika djeteta i prebaciti ga pod starateljstvo (skrbništvo) u skladu sa procedurom predviđenom Građanskim zakonom.</p> <p>Oduzimanje djeteta od roditelja ili drugog zakonskog predstavnika takođe je regulisano odredbama akta o privremenom starateljstvu (skrbništvu) nad djetetom. Stav 7-7.6 Odredbi.</p>
Luksemburg	<p>Da, postoji mogućnost izmještanja djeteta iz porodice gdje su roditelji ili osobe koje imaju starateljstvo umiješani u djela seksualnog</p>

	zlostavljanja njega/nje. U ovim slučajevima, aranžmani i trajanje su određeni u skladu sa najboljim interesom djeteta.
Malta	<p>Nacionalni zakon pruža mogućnost uklanjanja žrtve iz njegove ili njene porodice kada su roditelji ili osobe koje brinu o djetetu uključeni u njegovo ili njeno seksualno zlostavljanje na temelju člana 5. Zakona o djeci i mladima te zbrinavanje na osnovu člana 4. navedenog zakona. Prelazna mjera zbrinjavanja validna je 21 dan i može, a i ne mora, biti nastavljena drugom odlukom o zbrinjavanju na neodređeno vrijeme. Uslovi i trajanje rješenja o starateljstvu određuje Savjetodavni odbor za djecu i mlade osobe koji, na osnovu informacija koje dobija od socijalnog radnika, daje preporuke ministru nadležnom za brigu o maloljetnicima, a sve u najboljem interesu djeteta.</p> <p>Socijalni radnici za zaštitu djeteta takođe predlažu terapiju za djecu žrtve seksualnog zlostavljanja kada sud smatra da je to odgovarajuće nakon svjedočenja djeteta u sudu.</p>
Republika Moldavija	<p>Prema Zakonu br. 45. koji je usvojen 1. marta 2007. godine o prevenciji i suzbijanju nasilja u porodici, u slučajevima nasilja i/ili zlostavljanja, primjenjuju se sljedeće zaštitne mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) nalog da privremeno napusti zajednički stan ili se drži podalje od kuće žrtve bez odlučivanja o vlasništvu nad svojinom; b) nalog da se ne približava žrtvi; c) obaveza da ne kontaktira sa žrtvom, djecom ili drugim srodnicima žrtve; d) zabrana posjećivanja radnog mjesta i mjesta stanovanja žrtve; e) naredba, dok se slučaj ne riješi, da doprinese izdržavanju djece koju on/ona ima sa žrtvom; f) naredba da plaća troškove i štetu izazvanu činom nasilja, uključujući i medicinske troškove i zamjenu ili popravak uništene ili oštećene imovine; g) ograničavanje jednostranog korištenja zajedničkih dobara; h) naredbu da učestvuje u posebnim programima terapije ili savjetovanjima ako je odluku o tome donio sud kao neophodnu za smanjenje ili eliminisanje nasilnog ponašanja; i) uspostavljanje privremenog posjećivanja djece; j) zabrana posjedovanja i nošenja oružja.

Crna Gora	U slučaju saznanja/sumnje da je počinjeno nasilje u porodici u kojem je dijete žrtva (direktno ili indirektno), stručni radnik centra za socijalni rad hitno/odmah prijavljuje slučaj policiji; hitno određuje plan pomoći i mjere za zaštitu djeteta žrtave nasilja u porodici - rukovodeći se načelom najboljeg interesa za dijete u svakom konkretnom slučaju; određuje skrbnika za dijete ako roditelji ne mogu obavljati ovu ulogu, ili ako postoji sukob interesa između roditelja i djeteta (poseban skrbnik); donosi odluku o izmještanju djeteta iz porodice samo u izuzetnim slučajevima, npr. kada je nemoguće naći drugo sigurno mjesto za dijete žrtvu porodičnog nasilja; razmatra odgovarajući smještaj u hraniteljsku porodicu, ako je to određeno kao neophodno i kao jedino dobro rješenje za dijete žrtvu; konstantno prati slučaj i barem jednom mjesečno posjećuje porodicu u koju je smješteno dijete žrtva nasilja; uspostavlja i neprestano održava kontakte sa stručnjacima u zdravstvenim i obrazovnim institucijama (predškolske ustanove, osnovne i srednje škole) kada se radi o slučajevima u kojima je dijete žrtva porodičnog nasilja (bilo direktno ili indirektno); pokreće parnični postupak pred nadležnim sudom.
Holandija	Kao što je objašnjeno u odgovoru na pitanje 15B. Opšteg upitnika, postoji nekoliko posebnih zaštitnih mjera za žrtve, kao što su: Zakon o nalogu za privremenim isključivanjem i Dekret o nalogu za privremenim isključivanjem i lako dostupna briga za mlade (Zakon o brizi za mlade). Osim toga, Odbor za brigu i zaštitu djece može zatražiti od suda da izrekne mjeru zaštite za dijete, kao što je: naredba nadzora porodice, ukidanje roditeljskog prava ili smanjenje roditeljskog prava.
Portugal	<p>Da. Portugalski pravni sistem zaštite djece i mladih u riziku (Zakon br. 147/99 od 1. sept.) predviđa mogućnost izmještanja djeteta iz njegovog/njenog porodičnog okruženja kada su oni koji brinu o djetetu uključeni u aktivnosti zlostavljanja ili druge vrste okrutnog postupanja.</p> <p>U slučaju seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja, izmještanje djeteta iz porodičnog okruženja je jedna od mogućih mjera zaštite i povjeravanje djeteta stručnjacima za brigu o djeci.</p> <p>Postoji više opcija za izmještanje djeteta: smještanje djeteta kod drugog člana porodice (član 35. (1) b)), povjeravanje njega/nje odgovarajućoj osobi (član 35. (1) c)), pružanje podrške za otpočinjanje samostalnog života (član 35. (1) d)), smještanje u drugu porodicu (član 35. (1) e)), smještanje u instituciju (član 35. (1) f)), povjeravanje djeteta izabranoj osobi na usvajanje ili ustanovi s ciljem usvajanja u</p>

budućnosti (član 35.(1 g)).

Osim toga, izmještanje djeteta može se odvijati u skladu sa hitnim postupkom utvrđenim u čl. 91. i 92. navedenog Zakona br. 147/99, koji omogućava izmještanje djeteta u periodu od maksimalno 48 sati u slučaju kada postoji stvarna ili neposredna opasnost za život djeteta i nosioci roditeljskog staranja ili de facto staratelji suprostavljaju tom izmještanju. U ovim slučajevima, policijske vlasti odmah podnose prijavu javnom tužiocu i uklanjaju dijete iz opasne situacije, osiguravajući hitnu zaštitu u privremenom skloništu ili drugim odgovarajućim prostorima. Hitni postupak koji predviđa Zakon za zaštitu i promociju djece i mladih koji su u riziku predviđa uklanjanje djece u situaciji prave ili neposredne opasnosti za njihov život ili teških posljedica za fizički ili psihološki integritet djeteta ili mlade osobe, osiguravajući hitnu zaštitu u domovima, ustanovama iz člana 7. ili na drugoj pogodnoj lokaciji do početka hitnog sudskog postupka. Sud mora donijeti privremenu odluku u roku od četrdeset i osam sati, potvrđujući napravljene arnažmane za neposrednu zaštitu djeteta ili mlade osobe primjenjujući neku od mjera predviđenih u članu 35. ovog zakona ili određujući što je to najpogodnije za sudbinu djeteta ili mlada osobe.

Prema članu 35. kao zaštitnu mjeru, sud može primijeniti mjere iz podstavova od a) do f) stava 1. člana 35, u skladu sa stavom 1. člana 92, odnosno dok se ocijeni stanje u kojem se dijete nalazi i definiše mjesto gdje dijete treba uputiti.

Komisije može primijeniti mjere predviđene u prethodnom stavu, dok procjena stanja u kojem se dijete nalazi i definisanje mjesta gdje će se dijete nakon toga uputiti, predmet su potrebe zaključivanja sporazuma za promociju i zaštitu u skladu sa opštim pravilima.

Mjere sprovedene u skladu sa prethodnim tačkama imaju maksimalno trajanje od šest mjeseci i treba ih revidirati svaka tri mjeseca.

Osim toga, Zakon o nasilju u porodici (Zakon br. 113/2009, od 17. septembra) uveo je mogućnost uklanjanja počinioca iz porodične kuće osiguravajući da se ova zabrana provodi pomoću tehnike elektronskog nadzora, čime se obezbjeđuje životna sredina domaćinstva, dnevna rutina žrtava i minimiziranje dalje viktimizacije.

	Uslovi i trajanje uklanjanja uvijek se određuje u skladu sa najboljim interesima djeteta ... ..
Rumunija	<p>Kako bi zaštitili dijete koje je zlostavljano ili na drugi način zanemarivano ili dijete koje, bez obzira na razloge, a u njegovom/njenom najboljem interesu, ne može biti ostavljeno na brigu njegovih/njenih roditelja , Zakon br. 272/2004. propisuje mjere smeštanja ili mjere hitnog smještaja djeteta.</p> <p>Član 54.</p> <p>(1). Opšti odjel za socijalnu sigurnost i dječiju zaštitu mora izraditi individualni plan zaštite odmah nakon prijema zahtjeva za izvršenje posebnih mjera zaštite ili odmah nakon što direktor Glavnog odjela za socijalnu sigurnost i dječiju zaštitu odluči o hitnom smještaju djeteta.</p> <p>(2). U slučaju kada je djetetu izabran zakonski staratelj, odredbe stava (1) se ne primjenjuju</p> <p>(3). Nakon utvrđivanja ciljeva individualnog plana zaštite, posebna prednost daje se reintegraciji djeteta u porodicu ili, ako to nije moguće, smještaj djeteta u širu porodicu. Ciljevi plana utvrđuju se uz obavezno savjetovanja roditelja i članova šire porodice.</p> <p>(4). Individualni plan zaštite može predvidjeti smještaj djeteta u dom za djecu, samo ako se ne može naći zakonski staratelj ili se dijete ne može smjestiti u širu porodicu, ili sa drugom osobom ili porodicom, u skladu sa zakonom.</p> <p>Član 55.</p> <p>Posebne mjere za zaštitu djeteta su sljedeće:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) smještanje b) hitno smještanje c) specijalizovani nadzor

Član 56.

Korisnici posebnih mjera zaštite djece utvrđenih ovim zakonom su:

- a) dijete čiji su roditelji preminuli, nepoznati, lišeni vršenja roditeljskog prava ili su im izrečene kazne zbog poricanja roditeljskih prava ili su im izrečene mjere zabrane, sud ih proglasio mrtvim ili nestalim i za koje se ne može uspostaviti zakonsko starateljstvo;
- b) dijete koje, u cilju zaštite njegovih ili njenih najboljih interesa, ne može biti prepušteno brizi roditelja, iz razloga za koje roditelji nisu odgovorni;
- c) zloupotrijebljeno ili zanemareno dijete;
- d) nahoče ili dijete koje je napustila majka u bolnici;
- e) dijete koje je počinilo djelo propisano krivičnim zakonom i koje ne može krivično odgovarati

2 Dio- Smještaj

Član 58.

(1) Smještaj djeteta predstavlja privremenu posebnu mjeru zaštite djeteta, koja, u skladu sa ovim zakonom i zavisno od slučaja, može biti odlučena, kako slijedi:

- a) kod druge osobe ili porodice
- b) osobe koja pomaže majci
- c) u dom za djecu, iz člana 110, stav (2) koji ima dozvolu za rad u skladu sa zakonom.
- (3) Osobe ili porodice koji su zakonski odgovorne za smješteno dijete moraju imati prebivalište u Rumuniji i generalni odjel za socijalnu sigurnost i zaštitu djece mora ocijeniti njihove moralne garancije i materijalne uslove koji moraju biti ispunjeni, kako bi dijete bilo kod njih smješteno.

Član 59.

Kroz cijelo vrijeme trajanja mjere smještaja, prebivalište djeteta je isto kao i kod osobe kojoj je povjereno, porodice, pomajke ili

	<p>doma za djecu koji su zakonski odgovorni za dijete.</p> <p>Član 60.</p> <p>(1) Smještaj djeteta koje nije navršilo 2 godina može se odlučiti samo uz saradnju proširene ili zamjenske porodice i zabranjeno je njega ili nju smjestiti u dom za djecu.</p> <p>(2) Izuzetno od odredbe propisane u skladu sa stavom (1), smještaj djeteta u dom za nezbrinutu djecu, koje nije navršilo dvije godine, može se desiti samo u slučaju kada dijete ima teški invaliditet i zavisi od specijalizovanih usluga doma za djecu.</p> <p>(3) Sljedeća pitanja se rješavaju nakon donošenja mjere o smještaju:</p> <p>a) prioritet se daje smještaju djeteta u proširenu ili zamjensku porodicu;</p> <p>b) zajednički smještaj braće i sestara;</p> <p>c) pomoć roditeljima da ostvare svoje pravo na posjetu djetetu i održavaju lične odnose sa djetetom.</p> <p>3 Dio- smještaj u hitnim slučajevima</p> <p>Član 64.</p> <p>(1) U hitnim slučajevima smještaj djeteta je privremena posebna mjera zaštite djeteta, koja se preduzima u situaciji zlostavljana ili zanemarivanja djeteta, kao i u situaciji nahočeta ili napuštanja djeteta u zdravstvenoj ustanovi.</p>
<p>San Marino</p>	<p>Član86. (<i>Ograničenje roditeljskog prava</i>) Zakona br. 49, od 26. aprila 1986. godine, "Reforma porodičnog prava" kao što je izmijenjeno Zakonom br. 68, od 28. aprila 2008. godine "Pravilnik o usvajanju između zemalja i zaštita maloljetnika"</p> <p>"1. Kada se roditelji ponašaju štetno prema maloljetnikui, ali tako ozbiljno da im se oduzme pravo roditeljskog staranja, sudija će donijeti odluku koju on smatra potrebnom u interesu maloljetnika, smanjenjem roditeljskog prava posebno propisujući, između ostalog, nadzor i podršku preuzme služba za maloljetnike ".</p>

2. Ako roditelj ne poštuje takve odluke, sudija će narediti indirektnu prisilu koja predviđa strožije ograničenje roditeljskog prava ili, u najtežim slučajevima, izmještanje maloljetnog djeteta. Ako se maloljetnik treba izmjestiti iz porodice, sudija će odlučiti o odgovarajućem smještaju u dogovoru sa Službom za maloljetnike", nakon čega će on provjeriti stvarno izvršenje premještanja, takođe dajući odobrenjem pravo Službi za maloljetnike da zatraži pomoć žandarmerije ako je potrebno.

3. Služba za maloljetnike ili bilo koji drugi pravni subjekt na koga je prenesena nadležnost da zaštiti interes maloljetnika, periodično izvještava sudiju, koji može u svakom trenutku izmijeniti ili povući svoju odluku, koja će inače isteći kada zaštićena osoba postane punoljetna. "

Zakon br. 97. od 20. juna 2008. godina predviđa udaljavanje žrtve od navodnog počinioca. Posebno član. 22. (*Posebne mjere predostrožnosti u krivičnom postupku*) navodi:

„Kada sudi za djelo protiv lične sigurnosti, lične slobode ili porodice zlostavljanje od strane osobe sa kojom žive zajedno, istražni sudija može, na zahtjev žrtve, narediti da se osumnjičeni, odnosno optuženi drži podalje od porodične kuće, da se ne može vratiti ili ući u kuću bez njegovog odobrenja i, ako je potrebno, donese pravila o posjeti. U slučajevima kada je sigurnost žrtve ili njegove/njene bliže rodbine ugrožen i mora biti zaštićen, istražni sudija može, na zahtjev žrtve, narediti optuženom ili osumnjičenom da se drži dalje od mjesta koje žrtva najčešće posjećuje, posebno radnog mjesta, mjesta stanovanja porodice porijekla ili njegove/njene bliže rodbine, osim ako je to potrebno zbog radnog angažmana. U potonjem slučaju, sudija će utvrditi relevantna pravila a može nametnuti i ograničenja.

Po zahtjevu, sudija prikuplja sve relevantne informacije i preduzima mjere predviđene uredbom, nakon saslušanja okrivljenog i, ako je potrebno, na zahtjev stranke, osim u hitnim slučajevima. Na zahtjev žrtve, i u skladu sa procedurom unakrsnog ispitivanja, istražni sudija može narediti da se novčani ček redovno isplaćuje osobama u vanbračnoj zajednici koje nemaju odgovarajuća finansijska sredstva kao rezultat donesenih mjera predostrožnosti. Sudija će donijeti odluku o iznosu koji se treba isplaćivati na osnovu primanja prekršioca, kao i metode i uslove plaćanja. Sudija može narediti, ako je potrebno, da poslodavac prekršioca direktno uputi ček

	<p>korisniku, a iznos odbije od plate prekršioca. Nalog o plaćanju je pravosnažan.</p> <p>Odredbe opisane u drugom i četvrtom stavu mogu biti donesene i nakon mjera iz prvog stava, pod uslovom da ova mjera nije ukinuta ili je postala nevažeća. Iako su donesene kasnije, ove mjere će postati nevažećim ako se ukine ili proglasi nevažećom mjera navedena u prvom stavu. Mjera navedena u četvrtom stavu proglasit će se ništavnom ako je u korist bračnog druga ili djece, kao i u slučajevima kada parnični sudija donese mjeru u pravnom slučaju rastave ili drugu mjeru koja se odnosi na ekonomske i imovinske odnose između supružnika ili finansijsku podršku djeci.</p> <p>Mjera predviđena u četvrtom stavu može biti izmijenjena ukoliko se promijeni situacija osobe dužne da plati ili se promijeni situacija kod korisnika, a ukida se ako se nastavi zajednički život. "</p>
<p>Srbija</p>	<p>Porodični zakon Republike Srbije: mjere zaštite od nasilja u porodici predviđene su na osnovi na kojoj će sud izreći mjere zabrane počiniocu (nasilniku) koji će biti izbačen iz porodičnog stana ili kuće, bez obzira na to da li je vlasnik ili zakupac. Izricanje ove mjere je svrsishodno ako je pojedinac – član porodice - počinio nasilje (seksualno zlostavljanje), a vjeruje se da ostali članovi porodice mogu zaštititi dijete, tj. mogu pružiti pomoć i podršku djetetu da prevaziđe posljedice.</p> <p>Dijete, pravni zastupnik - drugi roditelj, javni tužilac ili centar za socijalni rad - starateljski organ, može podnijeti tužbu tražeći zaštita od nasilja/porodičnog nasilja/zlostavljanja. Također, dijete, drugi roditelj i centar za socijalni rad - organ starateljstva, u cilju zaštite prava djeteta, mogu podnijeti tužbu protiv nasilnika tražeći da bude lišen roditeljskog staranja. U oba slučaja, sudski postupci se smatraju vrlo hitnim. Ako je nekoliko članova porodice (čineći ili ne čineći) uključeno u zlostavljanje djeteta, centar za socijalni rad je dužan da odmah (u roku od 24 sata), odvoji dijete iz porodice i stavi ga pod privremenu zaštitu staratelja.</p>

	<p>Smještaj djeteta u srodničku ili udomiteljsku porodicu, smještaj u dom za napuštenu djecu i stavljanje pod neposredno starateljstvo centra za socijalni rad - organ starateljstva. Sve mjere u skladu sa porodičnim zakonom preduzimaju se u najboljem interesu djeteta na prvom mjestu.</p> <p>Mjere zaštite od nasilja u porodici mogu se produžiti sve dok postoji razlog zbog kojeg su mjere zaštite i donesene.</p>
<p>Španija</p>	<p>Član 192 Krivičnog zakona Španije:</p> <p>„Preci, tutori, staratelji, oni koji vode brigu, učitelji ili svaka druga osoba koja je zadužena <i>de facto</i> ili <i>de jure</i> da brine o maloljetniku ili nesposobnoj osobi, koja je djelovala kao glavni izvršitelj ili kao saučesnik u počinjenom krivičnom djelu pomenutom u naslovu, kazniće se odgovarajućom kaznom.</p> <p>Ovo pravilo se ne primjenjuje kada su okolnosti iz pravila posebno uključene i u definiciju zločina o kojem je riječ.</p> <p>Sudija ili sud mogu izreću razumnu kaznu posebne zabrane vršenja roditeljskog prava, starateljstva, njege, čuvanja, zapošljavanja u javnom sektoru, u trajanju od šest mjeseci do šest godina ili kaznom trajnog oduzimanja roditeljskog prava.</p> <p>Član 2. Osnovnog zakona 1/1996. o pravnoj zaštiti maloljetnika, dopunjen Osnovnim zakonom 8/2015, propisuje da se sve javne i privatne aktivnosti koje se tiču maloljetnika moraju procijeniti i uzeti u obzir, prije svega, ono što je u najboljem interesu maloljetnika. Što se tiče mjera koje donesu javne i privatne vlasti, sudovi i zakonodavna tijela, najbolji interes djeteta će prevladati bilo koji drugi legitimni interes.</p> <p>Osim toga, član 23. Zakona o žrtvama krivičnog djela navodi da će se mjerama zaštite maloljetnika koje se donesu tokom krivičnog postupka uzeti u obzir njihove lične okolnosti, trenutne potrebe, starost, rod, invaliditet i zrelosti, te će se u potpunosti poštovati njihov</p>

	fizički, mentalni i moralni integritet.
Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija“	<p>Ministarstvo rada i socijalne politike</p> <p>U skladu sa Zakonom o porodici, Centar za socijalni rad, po dobijanju informacije da postoji opasnost zloupotrebe roditeljskog prava i opasnost od ozbiljnog zanemarivanja roditeljskih dužnosti, dužan je odmah preduzeti mjere za zaštitu ličnosti, prava i interesa djeteta.</p> <p>Centar za socijalni rad treba ukloniti dijete-žrtvu seksualnog zlostavljanja iz kuće, i omogućiti djetetu adekvatan smještaj, zdravstvenu zaštitu, hitnu psiho-socijalnu zaštitu za dijete i bliske srodnike, te preduzeti druge mjere, imajući stalno u vidu najbolji interes djeteta. Usvajanje ovog pravilnika podiže društveni odgovor za ne-toleranciju nasilja u porodici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kontinuirano preduzimanje mjera od strane svih relevantnih aktera na nacionalnom i lokalnom nivou u oblasti prevencije nasilja u porodici, podizanje svijesti i senzibilizaciju opšte i stručne javnosti; - podizanje nivoa odgovornosti za trenutne, obavezne i efikasne akcije službenika i institucija u cilju borbe protiv nasilja u porodici; - pružanje potrebne, efikasne i učinkovite zaštite žrtava, u skladu sa potrebama i interesima istih. <p>Integrisane nacionalne politike bit će realizovane usvajanjem Nacionalne strategije za prevenciju, suzbijanje i zaštitu od nasilja u porodici i osnivanje Nacionalnog tijela za borbu protiv nasilja u porodici, s mandatom da prati i analizira situacije nasilja u zemlji, da koordinira aktivnosti svih nadležnih institucija i da predlaže mjere za poboljšanje situacije i za realizaciju predviđenih aktivnosti.</p> <p>Ministarstvo unutrašnjih poslova</p>
Turska	Mogućnost da se žrtva može ukloniti iz porodičnog okruženja predviđena je u domaćem zakonu, u slučaju da su osobe koje su odgovorne za brigu o roditelju ili djetetu, dijete podvrgavali zlostavljanju. U tom slučaju, kao što je navedeno u odgovoru na pitanje 22/d. Opšteg upitnika, ukida se starateljstvo nad djecom za majku i oca.

	<p>Kroz ovaj proces, uslovi za oduzimanje djeteta od njegovih/ njenih roditelja, kao i trajanje, odlučuju se u skladu sa najboljeim interesom djeteta.</p> <p>S druge strane, uzimajući u obzir najbolji interes djeteta, Ministarstvo porodice i socijalne politike izradilo je projekat pod nazivom "Kuće saosjećanja." Ovaj projekt osigurava da djeca, koja su uzeta pod zaštitu države, jer su bila predmet seksualnog zlostavljanja ili zato što su bili siročad, imaju porodično okruženje u domovima dizajniranim za redovnu porodicu u kojoj borave u grupama od 4-6 djece, u pratnji stručnjaka.</p>
<p>Ukrajina</p>	<p>U skladu sa članom 170. Porodičnog zakona Ukrajine, koji reguliše uklanjanje djeteta iz porodičnog okruženja, ako je ugrožen njegov život, zdravlje i moralno obrazovanje. Prema tačkama 8. i 31. Uputstva o postupku za zaštitu prava djeteta od strane starateljstva, koje je odobrio Kabinet ministara Ukrajine 24.09.2008. № 866, ako postoji neposredna opasnost za život ili zdravlje djeteta, organ starateljstva, koji je informisan o tome, preduzima potrebne hitne mjere za uklanjanje djeteta iz porodice.</p> <p>Prenos informacija vrši se u skladu sa Uputstvom o obradi zahtjeva i poziva zbog okrutnog postupanja sa djecom ili postojanja realne opasnosti od takvog postupanja, kao što je odobreno odlukom # 5/34/24/11. Državnog komiteta Ukrajine o porodici i mladima, Ministarstva unutrašnjih poslova Ukrajine, Ministarstva obrazovanja i nauke Ukrajine, Ministarstva zdravlja Ukrajine od 16.01.2004. godine.</p> <p>Koordinacijsko tijelo zaduženo za zaštitu djece od okrutnog postupanja, uključujući i seksualno iskorištavanje i zlostavljanje, je državna služba za djecu. Regulatorni okvir kojim se osigurava koordinacija uključuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uputstvo o saradnji između odjela (jedinica) za porodicu, omladinu i sport, službi za djecu, socijalnih službi centara za porodicu, djecu i mlade i relevantnih jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova za preduzimanje mjera za sprečavanje nasilja u porodici; • Instrukciju odjelima Državne službe za djecu o registraciji djece koja se trenutno suočavaju sa teškim životnim okolnostima; • Uputstvo o radu jedinstvene elektronske baze podataka za djecu koja se trenutno suočavaju sa teškim životnim okolnostima.

Tabela F - Zakonodavne ili druge mjere kako bi se osigurala pomoć osobama koje su bliske žrtvi, gdje je to moguće, **terapijska pomoć prije svega**, posebno hitna psihološka pomoć (**član 14§4**)

Albanija	Nema odgovor na ovo pitanje
Austrija	<p>1. Socijalni sistem Austrije nudi cjelovitu medicinsku i terapijsku brigu djeci žrtvama i njihovim srođnicima preko zdravstvenog sistema i zdravstvenog osiguranja. Ako je potrebno, psihoterapija se također pruža srođnicima žrtve (Odluku o tome donosi doktor).</p> <p>2. Najbliži srođnici djece žrtava zlostavljanja imaju pravo na pomoć u skladu sa Zakonom za zaštitu žrtava krivičnih djela.</p>
Belgija	Nema odgovora na ovo pitanje
Bosna i Hercegovina	Tokom boravka djece korisnika usluga sigurne kuće, "Medica" Zenica, u saradnji sa drugim institucijama koje su uključene u brigu za korisnike, radi sa roditeljima i drugim članovima porodice, ako ne postoje prepreke za to kao npr. da su roditelji i/ili drugi članovi porodice učestvovali u eksploataciji djeteta/zlostavljanju. Također, kada je riječ o korisnicima koji su punoljetni, "Medica" Zenica također radi sa porodicom na razvijanju međusobnog razumijevanja i podrške između porodice i korisnika, na smanjenju osjećaja sramote i odbacivanja od strane porodice, ali i na utvrđivanju reakcija koje se javljaju kod članova porodice kada saznaju kroz šta je sve dijete prošlo.
Bugaraska	Nema odgovora na ovo pitanje
Hrvatska	<p>Također, u okviru redovnog zdravstvenog sistema zaštite, roditelj djeteta (onaj koji nije učestvovao u zlostavljanju) također učestvuje u terapiji, najčešće na sljedeća dva načina:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. kroz savjetovanja sa stručnjakom, koji se fokusira na ponašanje djeteta i ponašanje prema djetetu u određenim fazama liječenja; 2. kroz razgovor i savjetovanja koji su njima namijenjeni, tako da oni mogu izraziti svoja osjećaja u odnosu na seksualno zlostavljanje djeteta. Stručnjak može ocijeniti da se roditelj ne snalazi dobro s događajima i može predložiti da roditelj(i) prođu kroz dodatni tretman sa terapeutom. <p>Uključivanje roditelja u tretmanu djeteta zavisi i od dobi djeteta: mlađe djetete, to je veći naglasak na radu sa roditeljima i jačanje njegove/njene uloga kao primarne osobe za pružnje usluga pomoći.</p>

	<p>Protokol protiv seksualnog nasilja, uključuje dodatnu institucionalnu pomoć i podršku koja podrazumijeva šire mjere pomoći i podrške žrtvama seksualnog zlostavljanja. Pored savjetovanja i/ili psihoterapije (pojedince ili grupe), ove mjere uključuju rad sa članovima porodice, pripremu za sudski postupak i praćenje žrtve tokom postupka, kao i napore da se dodatno poboljša tretman žrtava.</p> <p>Mjere za počinioce – Zakon o nasilju u porodici propisuje sljedeće zaštitne mjere: obavezan psihosocijalni tretman, zabrana da se približi žrtvi nasilja u porodici, zabrana uznemiravanja ili proganjaju osoba izloženih nasilju, uklanjanje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora, obavezno liječenje ovisnosti, i oduzimanje predmeta korištenih ili su bili namijenjeni za korištenje u izvršenju krivičnog djela.</p> <p>Budući da procedure u pitanju uključuju učešće centara za socijalni rad, ovi centri su prva stanica gdje žrtve porodičnog nasilja mogu dobiti pomoć u obliku savjeta, kao i druge vrste pomoći.</p>
Danska	Kuća za zaštitu djece može pružiti pomoć, kao što je psihološka pomoć, starateljima djeteta, jednom ili više njih.
Finska	Nema odgovora na ovo pitanje
Francuska	Nema odgovora na ovo pitanje
Grčka	Postoji odredba u Zakonu 3727/2008. (ratifikacija Lanzarote konvencije) da se osobama koje su bliske žrtvi pruži psihološka podrška (Poglavlje A, čl. 2. stav 2).
Island	Vidi odgovor na pitanje 15c). Treba dodati da lokalne službe za zaštitu djece imaju velike zakonske obaveze da pruže podršku roditeljima. Stoga, u situacijama u kojima je hitno potrebna psihološka pomoć, roditeljima će se obezbijediti odgovarajuća podrška besplatno.

	<p>Barnahus pruža medicinsku i psihološku podršku djeci žrtvama. Službe za zaštitu djece na lokalnom nivou i socijalne službe odgovorne su za podršku roditelju koji nije nasilan kao i za razne druge vidove pomoći, uključujući i privremeni smještaj, novčanu pomoć, socijalno savjetovanje i psihološku pomoć.</p>
<p>Italija</p>	<p>Pitanje Q15 Opšteg upitnika:... stvaranje specijalističkih timova stručnjaka za pitanja zlostavljanja unutar lokalnih službi; otvaranje specijalističkih centara; uspostavljanje koordinacijske grupe za analizu situacija za koje se sumnja da postoji seksualno zlostavljanje. Zavisno od slučaja, slučaj može biti ustupljen socijalnom radniku na lokalnom nivou ako je zadužen za određeni slučaj, ili slučaj može direktno da se uputi stručnjaku koji se takođe bavi maloljetnikom i njegovom/njenom porodicom.</p> <p>Ključni element je klinički aspekt dugoročnih intervencija, tj. psihološki i terapijski tretman maltretiranog ili zlostavljanog djeteta i zlostavljane porodice ili pojedinca. Istina, kvalitet usluge ne spada u uslove zbog nedostatka specijalizovanih kadrova: ovo je uglavnom zbog činjenice da se većina finansijskih i stručnih resursa ulože na otkrivanje i procjenjivanje, a ne za njihovo liječenje.</p> <p>Ostale službe koje pružaju zaštitu i maloljetnicima jesu centri za žene žrtve psihološkog, ekonomskog, fizičkog i seksualnog zlostavljanja.</p> <p>Skloništa za porodicu pružala su neke eksperimentalne specifične psihološke i obrazovne mjere za pomoć djeci koja su svjedoci nasilja i pružanje podrške roditeljima.</p> <p>Osim toga, akcije koje se preduzimaju po regijama, lokalne vlasti i drugi sektori takođe preduzimaju aktivnosti u cilju pružanja neophodne podrške žrtavama, njihovim bliskim rođacima i svakoj drugoj osobi odgovornoj za njihovu negu. Ovo je regulisano Internim zakonom Italije, posebno članom 609. Krivičnog zakona.</p> <p>Član. 342.: U slučaju štetnog ponašanja jednog roditelja, pravilo, ipak, ostavlja ovorenu mogućnost rekonstrukcije i oporavka porodičnih</p>

	odnosa: ova mjera ne predviđa konačni prekid odnosa sa jednim roditeljem ili supružnikom, za razliku od situacija usvajanja ili razvoda.
Litvanija	<p>- Pažnju treba posvetiti odobrenoj sukcesiji Nacionalnog programa iz 2011-2015. za prevenciju nasilja nad djecom i podršku djeci, koja je uslijedila nakon odluke A1-2 od 3. januara 2011. godine koju je donio Ministar rada i socijalne zaštite Republike Litvanije. Na osnovu ovog programa kompleksna podrška (psihološka, medicinska, socijalna i pravna) pruža se od 2005. Godine djeci žrtvama seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, kao i članovima njihovih porodica.</p> <p>- Osim toga, u skladu sa odlukom 110. od 9. marta 199 ministar zdravlja "na osnovu osnovne cijene primarne zaštite mentalnog zdravlja koja se pruža u domu zdravlja, odredbama istih i procedure plaćanja i Statutom za pružanje zaštite mentalnog zdravlja tretmanom specijalista"(osoba mora imati mogućnost obraćanja direktno (bez zakazivanja pregleda) centru za mentalno zdravlje i dobiti usluga primarne zdravstvene zaštite mentalnog zdravlja koje pruža psihijatar, psiholog osobama za koje se sumnja da su počinili krivičnodjelo protiv slobode djeteta da se samo izrazi u smislu svog seksualnog samoodređenja).</p> <p>U sistemu zdravstvene zaštite kratkoročna specijalistička pomoć pacijentu žrtvi nasilja nad djecom regulisana je uredbom Ministra zdravlja br. 730 od 14. decembra 2000. godine vezano za "Opis načela u organizaciji pružanje psihijatrijske i psihološke usluge djeci i adolescentima, i uslovi za pružanje takve usluge ",</p> <p>- Nevladine organizacije/sektori pružaju kompleksnu pomoć (psihološku, socijalnu i pravnu) žrtvama seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece, kao i članovima njihovih porodica kroz provedbu nacionalnih i međunarodnih projekata.</p>
Luksemburg	Nema posebno propisanih zakonodavnih mjera, ali postoji mogućnost organizovanja terapije za članove uže porodice djeteta putem presude zadržavanja u krugu porodice, u skladu sa uslovima (npr. psihološki monitoring) ili podsticaj za članove porodice da započnu savjetovanje kao uslov za mogući povratak djeteta u krug porodice (ako je dijete smješteno na drugom mjestu). S druge strane, ne postoji poseban program za hitnu pomoć.
Malta	Ne postoje mjere kojima se omogućava pristup djeteta psihološkoj pomoći prije svjedočenja. Brojni branioci osporavaju na sudu da pružanje terapije djetetu prije nego što je od njega uzet iskaz može rezultirati uticajem na dijete i zato se od tužilaštva uvijek traži da se

	terapija pruža nakon što dijete da iskaz. Djetetu se, ipak, pruža podrška stručnjaka u školi i socijalnih radnika.
Republika Moldavija	Nema odgovora na ovo pitanje
Portugal	<p>Psihološku podršku osobama koje su bliske žrtvi pruža Udruženje za pomoć žrtvama (APAV), neprofitna organizacija koja ima podršku države. APAV nastoji da pruži emocionalnu i psihološku podršku žrtvama zločina, njihovim porodicama i rijateljima, pružajući im besplatno usluge i čuvajući njihovu povjerljivost.</p> <p>APAV pruža podršku preko svoje nacionalne mreža osoblja i njihovih telefonskih linija za pomoć - 707 2000 77.</p> <p>Nedavno je utvrđeno da posebno ranjive žrtve dobiju sve zdravstvene usluge besplatno koje pružaju nacionalne zdravstvene ustanove (član 22, zakon 130/2015, od 4. septembra).</p> <p>U skladu sa članom 26. statusa žrtava, žrtve imaju pravo na pomoć od strane zdravstvenih službi integriranih u Nacionalne zdravstvene službe koje se nalaze na područjima gdje je ta struktura urađena, kao alternativa za pružanje zdravstvenih usluga kod kuće.</p>
Rumunija	Nema odgovora na ovo pitanje
San Marino	<p>Zakon br. 97 od 20. juna 2008. god. predviđa posebnu pomoć žrtvama porodičnog i seksualnog nasilja. Posebno član 4. (<i>Pomoć žrtvama nasilja</i>) navodi:</p> <p>"Država će garantovati sljedeće žrtvama porodičnog i seksualnog nasilja:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) informacije o mjerama predviđenim zakonom za zaštitu, sigurnost i pravo na pomoć i podršku žrtvama nasilja; b) službe koje zapošljavaju posebno obučeno osoblje sa posebnim kompetencijama za pružanje socijalne pomoći, koje su locirane na mjestima lako dostupnim žrtvama; c) službe mogu da pruže pomoć u vanrednim situacijama, pruže psihološku podršku, garantuju srednjoročnu pomoć, a takođe i pomoć u cilju spajanja porodice; d) planiranje socijalnih intervencija, mjera zaštite, podršku u obrazovanju, obuci i pristupu tržištu rada;

	<p>(e) u najtežim slučajevima, gdje se boravak u porodici smatra opasnim, žrtve su primaju u porodičnu zajednicu za vrijeme koje je potrebno da se izradi projekat resocijalizacije;</p> <p>f) ako je potrebno, programi za zaštitu i socijalnu reintegraciju žrtava nasilja koji se bave potrebama stanovanja i koji osiguravaju da se dozvola boravka produžiti barem za vrijeme trajanja krivičnog postupka, ukoliko ističe prije nego što je presuda izrečena, kao i programi za profesionalnu reintegraciju, brigu i podršku djeci;</p> <p>g) posebnu obuku za sudije kojima je povjeren sudski postupak opisan u ovom zakonu i za osoblje agencija za provođenje zakona. "</p>
Srbija	Nema odgovora na ovo pitanje
Španija	Članovi 10. i 28. Zakona o žrtvama kriminala osiguravaju da rodbina žrtve može imati pristup javnim službama za podršku (tj. psihološku pomoć) pod regulatornim uslovima. Ova odredba se primjenjuje u slučaju krivičnog djela koje uzrokuje posebno ozbiljnu štetu.
„Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija“	<p>Kada se dijete-žrtva seksualnog zlostavljanja izmjesti iz porodičnog doma, Centar za socijalni rad obezbjeđuje djetetu adekvatan smještaj, zdravstvenu zaštitu, hitnu psiho-socijalnu zaštitu za dijete i bliske rođake i preduzima i druge mjere imajući stalno u vidu najbolji interes djeteta.</p> <p>Institucionalni odgovor je pojačan dodjelom posebno obučenih profesionalnih radnika da preduzmu mjere za pomoć i zaštitu žrtava i uspostavljanjem novih odgovornosti. Centar za socijalni rad će koordinirati multi-sektorski stručni tim sa ciljem pripreme plana sigurnosti za pomoć žrtvi, kad god smatra da su život i zdravlje žrtve i članova njihove porodice ugroženi, kao i kada je dijete žrtva nasilja u porodici.</p>
Turska	Nema odgovora na ovo pitanje
Ukrajina	Nema odgovora na ovo pitanje

Tabela G – Mjere u vezi sa počiniocima, kao što je oduzimanje roditeljskog prava ili nadzor osuđenih osoba (Član 27&4)

Država	Oduzimanje roditeljskog prava	Praćenje ili nadgledanje osuđenih osoba
Albanija	Oduzimanje roditeljskog prava (član 43/a Krivičnog zakona)	Trenutno nema na snazi zakonskih odredbi za praćenje i nadgledanje osuđenih osoba
Austrija	Oduzeto roditeljsko pravo (Član 181. Zakona o parničnom postupku)	Osoba predmet uslovne osude ili na uslovnom otpustu može dobiti upute (član 50. i 51. KZ), (npr. da prijavi svaku promjenu njegovog/njenog boravka ili zapošljavanja, da redovno izvještava sud ili drugi organ.) Ako je sud naložio osuđenom licu da prisustvuje rehabilitaciji/socijalnim programima, nadzor vrši sud (članu 52a. KZ).
Belgija	Potpuno ili djelimično oduzimanje roditeljskog prava nad djecom (član 32. Zakona o zaštiti mladih)	Dodatne informacije u odgovorima 3a, 10. i 21f. Upitnika o opštem pregledu, naročito: Isključivanje određenih djela seksualne prirode iz kazne u vezi sa elektronskim praćenjem koja je nametnuto kao autonomna kazna (vidi Zakon od 7. februara 2014. godine, Moniteur Belge od

	od 8. aprila 1965.)	<p>28/02/2014.)</p> <p>Članovi 35. i 36. Zakona od 20. jula 1990: aranžmani iz smjernica za praćenje ili tretman mogu se izreći (ne samo za djela seksualne prirode).</p> <p>Član 20. Zakona od 2. augusta 1992. o ulozi policije (opšte obaveze za službe za provođenje zakona da prate sva lica kojima je odobreno prijevremeno puštanje na slobodu, bez obzira da li u kontekstu pritvora, uslovno ili oslobađanje prije isteka kazne.</p> <p>Položaj žrtve u odnosu na izvršenje kazne naknadno je uglavnom regulisano Zakonom od 17. maja 2006. godine o vanjskom pravnom statusu osoba osuđenih na lišavanje slobode i prava u odnosu na žrtvu u kontekstu modalitete za izvršenje kazne. Prema ovom zakonu, žrtve krivičnih djela mogu tražiti da budu informisane i/ili o suđenju, ovisno o njihovom izboru, o uslovima koji će se dosuditi, u njihovom interesu, o sljedećim modalitetima za izvršenje kazne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zatvorski dopust • prekid kazne • ograničeni pritvor • elektronski nadzor • uslovni otpust • puštanje u cilju deportacije ili predaje • konačno oslobađanje
Bosna i Hercegovina	Oduzimanje roditeljskog prava (Porodični zakon Republike Srpske, član 106(1))	Informacija u vezi sa hitnim mjerama, a ne kada je slučaj u postupku.
Bugarska	Lišavanje roditeljskog prava u skladu sa Porodičnim zakonom čl. 131.(1) u slučajevima, kada	Na osnovu odredbi Krivičnog zakona kojim se uređuju seksualni delikti nad djecom, može se zaključiti da se ova kazna izriče samo u skladu sa odredbom 155b.

	<p>ponašanje roditelja ugrožava ličnosti, zdravlje, obrazovanje ili imovinu djeteta, Regionalni sud će preduzeti odgovarajuće mjere u interesu djeteta, ograničavanjem roditeljskog prava – oduzimanjem ili imenovanjem druge osobe da ostvari ta prava. U slučaju potrebe može se promijeniti mjesto boravišta djeteta ili on/ona može biti izmješten iz porodice. Član 132. (1)</p> <p>Roditelj može biti lišen roditeljskog prava:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. u posebno teškim slučajevima iz čl. 131; 2. kada bez valjanih razloga trajno ne voditi brigu o djetetu i ne podržava njega/nju. <p>(2) U slučaju oduzimanja prava jednom roditelju a kada nema drugog roditelja, ili ostvarivanje njegovog/njenog roditeljskog prava nije u interesu djeteta, sud</p>	
--	--	--

	će preduzeti mjere zaštite i izmjestit će njega/nju izvan porodice.	
Hrvatska	Oduzimanje roditeljskog prava u skladu sa Porodičnim zakonom	<p>Krivični zakonik, član 76.</p> <p>Zaštitni nadzor nakon što je u potpunosti odslužena zatvorska kazna</p> <p>(1) Ako je počiniocu izrečena kazna zatvora u trajanju od pet ili više godina za namjerno počinjeno krivično djelo ili u trajanju od dvije ili više godina za namjerno počinjeno krivično djelo s elementima nasilja ili za drugo krivično djelo iz Glave XVI ili XVII ovog zakona i ako je kazna odslužena u potpunosti jer privremeno puštanje na slobodu nije odobreno, počinioc će odmah nakon njegovog/njenog izlaska iz zatvora biti podvrgnut zaštitnom nadzoru u skladu sa članom 64. ovog zakona i posebnim obavezama iz člana 62§2, tačke 7. do 13, ako su mu potonje izrečene zajedno sa mjerama zaštitnog nadzora.</p> <p>2) Period zaštitnog nadzora traje godinu dana, osim ako je djelo iz stava 1. počinjeno nad djetetom kada period zaštitnog nadzora traje tri godine. Na prijedlog službe za zaštitni nadzor i prije isteka perioda određenog za zaštitni nadzor, sud može produžiti navedeni periodu još jednu godinu ako bi odsustvo takvog nadzora predstavljalo rizik za ponovno činj enje bilo kojeg od krivičnih djela iz stava 1. ovog člana.</p> <p>(3) Sud može odustati od sprovođenja zaštitnog nadzora ako ima razloga da vjeruju da njegovo ukidanje neće dovesti da osoba počin novo krivično djelo.</p> <p>Napomena: Naslov XVI - Krivična djela protiv seksualne slobode; Naslov XVII - Krivična djela seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece</p> <p>Nadzor nad roditeljskim staranjem u slučajevima kada se u brizi oko djeteta dešavaju česta ili</p>

		različita propuštanja ili greške ili kada je potrebno roditeljima dodijeliti posebnu roditeljima pomoć u podizanju djeteta.
Danska	Oduzimanje roditeljskog prava u skladu sa Porodičnim zakonom	Praćenje ili nadzor osuđenih osoba može se izreći u vezi sa uslovnom osudom ili uslovnim otpustom. Takve mjere, međutim, ukidaju se, najkasnije, kada je odslužena puna zatvorska kazna. Naređenje da ne kontaktira drugu osobu ili ne priđe dređenom području može, ovisno o okolnostima, biti izrečeno za vremenski period nakon odsluženja pune kazne zatvora.
Finska	Može se izreći mjera brige nad djetetom ali nije moguće trajno oduzeti roditeljsko pravo	Praćenje ili nadzor nad počiniocem vrši se u skladu sa opštim pravilom o nadzoru osuđenih osoba. Ako je dijete uzeto u zaštitu a počinitelj dobio pravo da se viđa sa djetetom, može se organizovati viđanje pod nadzorom uz prisustvo socijalnog radnika.
Francuska	<p>Član 227-27-3 Krivičnog zakona ima slične odredbe u slučaju osude na naknadu ako je seksualni čin počinilo lice koje ima roditeljska prava nad maloljetnom žrtvom.</p> <p>Osim toga, zakon br. 2014-873 od 4. avgusta 2014 unapređuje prava rodne ravnopravnosti članom 221-5-5 i 222-48-2 Krivičnog zakona, ahtijevajući od prvostepenog suda da donese odluku o potpunom ili djelimičnom oduzimanju roditeljskog prava kada je neko</p>	<p>Zakonodavstvo reguliše donošenje odluke o roditeljskom autoritetu: član 222-31-2 Krivičnog zakona posebno propisuje: "Gdje je počinjeno silovanje ili seksualno zlostavljanje maloljetnika od strane lica koje ima roditeljski autoritet nad njim ili njom, prvostepeni sud mora donijeti odluku o potpunom ili djelimičnom ukidanju tog autoriteta u skladu sa članovima 378 i 379-1 Zakona o parničnom postupku.</p> <p>Sud može donijeti i odluku o oduzimanju tog prava ako su žrtve krivičnog djela maloljetna braća ili sestre.</p> <p>Ako se tužilački proces odvija pred porotnim sudom, on odlučuje o ovom pitanju bez prisustva porotnika.</p>

	osuđen za neko djelo ili djela namjernog pokušaja ugrožavanja života osobe, namjernog nanošenja tjelesnih povreda, silovanja i seksualnog zlostavljanja ili uznemiravanja koja je počinio otac ili majka protiv svog djeteta ili drugog roditelja. Realizacija ove nove odredbe pretpostavlja da je sud u potpunosti obaviješten o porodičnoj situaciji osuđene osobe.	
Grčka	Ukidanje njegovog/njenog roditeljskog prava u građanskom postupku.	Praćenje ili nadzor osuđenih roditelja u praksi se suočava sa značajnim poteškoćama u implementaciji, uglavnom zbog nedostatka osoblja u službama za socijalnu pomoć. U periodu 2010-2012, u okviru programa DAPHNE EU, Institut za zdravlje djece je implementirao projekt (DAP /) u ženskim zatvorima (Elaionas i Korydallos) za provođenje mjera nadzora i pružanje odgovarajuće podrške odnosima između majki, koje služe kaznu zatvora, sa djecom. Izrađen je i materijal za obuku za socijalne službe u zatvorima ili druge relevantne službe, kako bi se te aktivnosti primjenjivale u svakodnevnoj praksi.
Island	Ukidanje starateljstva u zatvoru, roditelj koji nije počinio krivično djelo može tražiti starateljstvo.	<ul style="list-style-type: none"> • Mogućnost isključivanja osobe iz kuće; • mogućnost da se zabrani okrivljenoj osobi da bude na određenim mjestima ili područjima, kao i da prati, posjećuje ili na drugi način dođe u kontakt sa djetetom ako se to smatra potrebnim kako bi se osigurala sigurnost djeteta.
Italija	Gubljenje roditeljskog prava	Nema podataka

	prema Građanskom zakoniku	
Litvanija	<p>Gubljenje roditeljskog prava prema Građanskom zakoniku, Zakona o osnovama zaštite prava djeteta Republike Litvanije propisuje:</p> <p>- Član 56 (3) Zakona o osnovama zaštite prava djeteta Republike Litvanije, koji je na snazi, propisuje da kada se utvrdi da roditelji (otac, majka) ili drugi zakoniti predstavnik djeteta, zloupotrebljava roditeljsko pravo izvršenjem djela nasilja ili na drugi način izaziva opasnost za dijete i zbog toga postoji realna opasnost za zdravlje ili život djeteta, državne institucije za zaštitu prava djeteta ili državne institucija za zaštitu prava djeteta, zajedno s policijom, trebaju odmah oduzeti dijete od roditelja ili svakog drugog zakonitog predstavnika djeteta i staviti dijete pod starateljstvo</p>	<p>Član 1321 Zakona o krivičnom postupku Republike Litvanije (u daljem tekstu ZKP) propisuje mjeru nadzora - obavezu da živi odvojeno od žrtve, tj. osumnjičeni može biti u obavezi da živi odvojeno od žrtve ako postoje opravdani razlozi, obzirom na to da ako osumnjičeni živi zajedno sa žrtvom .....</p> <p>Kada je izrečena obaveza da osumnjičeni živi odvojeno od žrtve, osumnjičeni će takođe biti u obavezi da ne komunicira ili tražiti kontakt sa žrtvom i osobama koje žive zajedno sa žrtvom, da ne posjećuje mjesta koja posjećuje žrtva ili osobe koje s njom žive. Žrtva ostaje u kući koja je bila zajedničko prebivalište za osumnjičenog i žrtvu.</p> <p>Oduzimanje djeteta roditeljima ili drugim zakonskim predstavnicima regulisano je Pravilnikom o privremenom starateljstvu nad djetetom (skrbništvo). Stavovi 7-7,6 navedenih propisa.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učešće u programima koji se bave nasilnim ponašanjem; • Zabrana prilaska žrtvi; • Zabrana posjećivanja određenih mjesta; • Zabrana komuniciranja sa određenim pojedincima ili grupama; • Uplata sredstava Fondu žrtava zločina; <p>Sve ove kaznene sankcije sud može izreći osobi koja počini krivično djelo.</p>

	(skrbništvo) u skladu sa postupkom utvrđenim Građanskim zakonikom. -	
Luksemburg	Može se donijeti odluka o oduzimanju roditeljskih prava	Praćenje i nadzor osuđenog počinioca moguće je kroz primjenu uslovne kazne ili u okviru uslovnog puštanja na slobodu, inače na sudiji za maloljetnike je da osigura bezbjednost djeteta žrtve.
Malta	Sud može narediti da počinioc bude privremeno ili trajno spriječen u ostvarivanju aktivnosti vezanih za starateljstvo nad djecom. Ovo se primjenjuje u slučaju osuđujuće presude za krivična djela izazivanja ili podsticanja maloljetnih osoba na prostituciju, učestvujući u seksualnom činu sa maloljetnikom i drugim nezakonitim seksualnim aktivnostima koje uključuju i vrbovanje maloljetnih osoba.	Trenutno nema zakonskih odredbi koje regulišu praćenje i nadzor.
Republika Moldavija	Oduzimanje roditeljskih prava	Nema podataka
Crna Gora	Oduzimanje roditeljskih prava	Nema podataka

Holandija	Oduzimanje roditeljskih prava	Postoji nekoliko posebnih mjera zaštite za žrtve, kao što su: Zakon o privremenom isključivanju iz zajedničkog domaćinstva, Uredba o privremenom isključivanju iz zajedničkog domaćinstva, i lako dostupna usluga za brigu o mladima (Zakon o pružanju pomoći mladima). Osim toga, služba za brigu o mladima i Odbor za zaštitu mogu tražiti od suda da izrekne mjeru za zaštitu djece, kao što su: odluka o nadzoru porodice, smanjenje roditeljskog prava ili oduzimanje roditeljskog prava.
Portugal	<p>Novi član 69C. Krivičnog zakona o zabrani zloupotrebe povjerenja maloljetnika i zabrani vršenja roditeljskih prava (Zakon 103/2015, 24. avgust 2015.)</p> <p>1- Može se donijeti i odluka o zabrani preuzimanja odgovornosti nad djetetom, pogotovo usvajanje, starateljstvo, hraniteljstvo, sponzorstvo, druženje, pravo ili povjerenje maloljetnika, na period između dvije i 20 godina, s obzirom na konkretnu ozbiljnost činjenice i njeno povezivanje sa funkcijom koju obavlja zastupnik, ko god je kažnjen za zločine</p>	Nema podataka

	<p>predviđene članovima 163. do 176-A, kada žrtva nije maloljetnik.</p> <p>2- Bit će osuđen na zabranu preuzimanja odgovornosti nad djetetom, pogotovo usvajanje, starateljstvo, hraniteljstvo, sponzorstvo, druženje, pravo ili povjerenje maloljetnika, na period između dvije i 20 godina, s obzirom na konkretnu ozbiljnost činjenice i njeno povezivanje sa funkcijom koju obavlja zastupnik, ko god je kažnjen za zločine predviđene članovima 163. Do 176-A, kada je žrtva maloljetnik.</p> <p>3- Biće kažnjen oduzimanjem roditeljskih prava za period između pet i 20 godina, ko god je kažnjem za krivična djela predviđena članovima</p>	
--	---	--

	<p>163-176-a koja se počine protiv nasljednika zastupnika, partnera zastupnika ili osobu sa kojom zastupnik ima sličan odnos kao sa artnerom.</p> <p>4- Primjenjuje se na odredbe stavova 1. i 2. za već uspostavljene odnose.</p>	
Rumunija	Zabrana vršenja roditeljskih prava , kao dopunska ili dodatna kazna.	
San Marino	Gubitak roditeljskog prava (poznat kao „diskvalifikacija“) predviđen je Krivičnim zakonom. Može imati nekoliko nivoa, zavisno od trajanja kazne.	Zakon predviđa da se osumnjičenom može izreći zabrana približavanja kući/povratka kući bez odobrenja. Ova zabrana može da se primjenjuje i na druga mjesta koja često posjećuje žrtva.
Srbija	Ukidanje roditeljskog prava	Dugoročni nadzor nad porodicom
Španija	Ukidanje roditeljskog prava (član 192. Krivičnog zakona)	Zabrana nakon izricanja presude o mjerama zatvorske kazne (član 192. Krivičnog zakona)
„Bivša Jugoslovenska Republika	Nema odgovora na ovo pitanje	

Makedonija“		
Turska	Ukidanje roditeljskog prava	Član 348. Građanskog zakonika Turske (TCC) predviđa da u slučaju da roditelji zanemaruju svoje odgovornosti koje proizilaze iz njihovog roditeljska prava prema djetetu, zbog čega dijete ostaje nezaštićeno, sud će ukinuti roditeljima roditeljska prava i prenijet će ih na staratelja kojeg odredi sud. (detaljne informacije u odgovoru na pitanje 22/d Opšteg upitnika)
Ukrajina	Nema podataka	Nema podataka

Tabela H - Imenovanje specijalnog zastupnik za žrtvu koji može biti strana, gdje je nosiocima roditeljske odgovornosti zabranjeno da zastupaju dijete, u postupku koji se odnosi na seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja (**član 31§4**)

Država	Ko može biti imenovan?	Koji su njegovi/njeni zadaci?	Uslovi za izbor specijalnog zastupnika
Albanija	Sud imenuje staratelja (može biti i privremeni). Staratelj se bira prvo iz reda biološke porodice, srodnika, osoba koje dijete poznaje, hraniteljskih porodica ili ustanova za smještaj djece. (Porodični zakon)	Staratelj zastupa dijete kod svih upravnih ili pravnih aktivnosti.	Sud može imenovati privremenog staratelja u slučaju kada dijete treba zaštititi, i dok se ne imenuje pogodnija osoba za staratelja. (Član 281. Porodični zakon „Hitne mjere“)
Austrija	Specijalni zastupnik	Nema informacija	U slučaju sukoba interesa između nosioca roditeljske odgovornosti i žrtve sud će sarađivati sa kancelarijom za pomoć mladima koja će imenovati specijalnog zastupnika (<i>Kollisionskurator</i>) ako je to potrebno (član 271. Građanskog zakonika).
Belgija	Da, vidi članove 378&2, 405. i 410&7. Građanskog zakonika. (staratelj, ad hoc staratelj)	Vidi član 405 st. 1. Staratelj se može pridružiti kao tražilac odštete ili na osnovu direktnog poziva bez dozvole okružnog suda	<ul style="list-style-type: none"> Trebalo bi prvo istaći da se pravilo koje sprečava maloljetnika da djeluje samostalno odnosi samo na pravne radnje pred sudom (krivične ili građanske); nema prigovora na samostalno djelovanje maloljetnika u toku pripremne faze krivičnog postupka.
Bosna i Hercegovina	Nema podataka	Nema podataka	Nema podataka
Bugarska	Specijalni zastupnik -	Specijalni zastupnik sudjeluje u krivičnom postupku kao	Specijalni zastupnik – opunomoćenik biće imenovan oštećenom ako je on/ona onesposobljen ili ograničene sposobnosti i

	opunomoćenik	povjerenik	njegov/njene interes je u suprotnosti sa interesima njegovog/njenog staratelja ili povjerenika
Hrvatska	<ul style="list-style-type: none"> • Predstavnik • Opunomoćenik • Specijalni staratelj 	Zaštita pravnih interesa djeteta žrtve	<ul style="list-style-type: none"> • Dete žrtva krivičnog djela ima pravo na zastupnika • U slučajevima kada se radi o krivičnom djelu za koje je predviđena kazna od pet godina zatvora ili još strožija kazna kao i kada je izvršioc počinio krivično djelo protiv seksualne slobode ili krivično djelo seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta ili djetetovog srodnika u prvoj liniji srodstva, srodnika u trećem koljenu, srodnika po afinitetu do i uključujući drugi stepen srodstva, ili usvojitelj; • poseban staratelj postavljen od strane organa socijalne zaštite, ako je interes djeteta u suprotnosti sa interesom roditelja.
Danska	Sud može odrediti savjetnika	Savjetnik pomaže žrtvi tokom suđenja i kod predstavljanja svakog zahtjeva za nadoknadu	Kod slučajeva koji se tiču seksualnog zlostavljanja djeteta ne postavljaju se nikakvi uslovi
Finska	Pravni staratelj	Uloga pravnog staratelja je da vidi da li je najbolji interes djeteta uzet u obzir prilikom postupka	Prema Zakonu o krivičnoj istrazi sud mora dodijeliti zakonskog staratelja za dijete žrtvu za vrijeme trajanja krivičnog postupka ako postoji razlog da nosilac roditeljske odgovornosti nije u stanju da odluči koji je najbolji interes djeteta
Francuska	<i>Ad hoc</i> administrator	Gdje zaštita interesa maloljetnika nije u potpunosti osigurana od strane njegovih/njenih pravnih	<i>Ad hoc</i> administrator osigurava zaštitu interesa maloljetnika i ako je neophodne djeluje u njegovo/njeno ime kod osiguranja prava na odštetu. Kada je podnesen zahtjev za naknadu štete, sudija određuje pravnog zastupnika maloljetniku, ako on/ona o

		zastupnika ili jednog od njih.	tome nije već obavijestio advoka.
Grčka	Specijalni zastupnik	Isključivo da brani interese djeteta tokom sudskog postupka	Kad god postoji sukob interesa između roditelja i djeteta, djetetu se dodjeljuje specijalni zastupnik (član 1517. Građanskog zakonika)
Island	<ul style="list-style-type: none"> • Pravni zastupnik • Staratelj 	<ul style="list-style-type: none"> • Pravni zastupnik štiti interes djeteta tokom istrage i pruža potrebnu pravnu pomoć. Pravni zastupnik također pomaže žrtvi kod pravljenja zahtjeva za nadoknadu štete ako je pokrenuta optužnica. Od pravnog zastupnika se traži da drži u tajnosti sve informacije koje se tiču žrtve. Sem toga, pravnom zastupniku je uvijek dozvoljeno da prisustvuje tokom saslušanja žrtve. • Staratelj donosi odluke u ime maloljetnika kada se procijeni da on ili ona nemaju kapaciteta da to sami urade. 	Policija je obavezna da imenuje pravnog zastupnika žrtvi ako je žrtva mlađa od 18 godina na početku istrage (član 41. Zakona o krivičnom postupku).
Italija	<ul style="list-style-type: none"> • Staratelj • Staratelj <i>ad litem</i> (radi 	<ul style="list-style-type: none"> • Staratelj obavještava dijete o ishodu i statusu 	<ul style="list-style-type: none"> • Staratelja imenuje sudija ili u nekim slučajevima sud za maloljetnike, kadu su roditelji djeteta umrli ili iz drugih

	spora) <ul style="list-style-type: none"> • advokat 	postupka koji je u njegovom/njenom interesu, i zastupa dijete u građanskim stvarima (član 357.c.c.) <ul style="list-style-type: none"> • Staratelj <i>ad litem</i> imenovan je da osigura adekvatnu zastupljenost djeteta od početka preliminarne istrage. Ovo je veoma važno kada su roditelji ti koji su zlostavljali dijete. 	razloga nisu u poziciji da koriste roditeljsko pravo (član 343.c.c.) <ul style="list-style-type: none"> • Sem toga, u krivičnim pitanjima, u slučaju sukoba interesa između djeteta mlađeg od 14 godina koje je žrtva krivičnog djela, i njegovog/njenog pravnog zastupnik, moguće je imenovati staratelja <i>ad litem</i> koji će obavljati posebnu funkciju tokom sudskog postupka. Organizacije koje se bave brigom, obrazovanjem i smještajem maloljetnika takođe mogu imenovati zastupnika; • Imenovanje advokata djetetu i njegovim/njenim roditeljima u postupcima u vezi sa izjavom u vezi sa usvajanjem.
Litvanija	Pravni zastupnik	Zastupa interese maloljetnika	Istražioc za pred-raspravnu istragu, tužilac, odnosno sud, osigurat će učešće u postupku drugog pravnog zastupnika, i ako ne postoji takva mogućnost - da privremeno imenuju, dok se pitanje novog zakonskog zastupnika ne riješi, imenovat će kao zastupnika bilo koju drugu osobu koja će na odgovarajući način zastupati interese maloljetnika (St. 3. člana 53. Zakona o krivičnom postupku).
Luksemburg	<ul style="list-style-type: none"> • Advokat ili ad hoc administrator 	Ad hoc administrator osigurava zaštitu interesa maloljetnika i ako je potrebno osigurava u njgovu/njeno ime poštovanje prava iz zahtjeva za odštetu	Državni javni tužilac ili istražni sudija, imajući ispred sebe djela namjerno počinjena protiv maloljetnika, imenuje ad hoc administratora kojeg bira sa liste advokata koje objavljuje advokatska komora, kada barem jedan od njegovih/njenih zastupnika nije u potpunosti osigurao zaštitu interesa maloljetnika.

Malta	<ul style="list-style-type: none"> • Dječiji advokat • Radnik službe za zaštitu djece 	Primarna uloga socijalnog radnika jeste da pruži podršku djetetu prije i poslije svjedočenja	<ul style="list-style-type: none"> • Zakon predviđa da će advokat za zaštitu interesa djeteta biti imenovan na zahtjev djeteta, njegovih roditelja, o čemu odlučuje sudija • Postoji razumijevanje da se prilikom sudskih i policijskih postupaka dozvoli socijalnom radniku iz službe za zaštitu djece da prati dijete prilikom njegovog/njenog svjedočenja.
Republika Moldavija	Zastupnik/staratelj/tutor	Oodgovornost za osobu koja je prihvaćena u instituciji socijalne zaštite, obrazovnoj instituciji, instituciji za liječenje i slično imaju te insitutcije osim ako ta osoba ima staratelja/tutora ili skrbnika za maloljetnike	<ul style="list-style-type: none"> • Od organa starateljstva/tutorstva očekuje se da izaberu zastupnika da brani prava i interese djeteta. • Kada je dijete oduzeto od roditelja koji nisu izgubili roditeljsko pravo, roditelji gube pravo da komuniciraju s njim/njom, da sami posjećuju njegovu/njenu školu i da predstavljaju njegove/njene interese
Crna Gora	<ul style="list-style-type: none"> • Privremeni staratelj nad djetetom, koji može da bude osoba od izuzetnog povjerenja, koju samo dijete odabere ili osoba iz reda profesionalaca koju imaju posebno stručno znanje u radu sa djecom; • Pravni savjetnik iz reda advokata koji ima, po pravilu, posebno 	Staratelj ima pravo da se upozna sa tokom postupka u postupku koji uključuje maloljetnika, kao i da uloži podnesak tokom sudskog postupka i iznese činjenice i dokaze koji su važni za donošenje ispravne odluke.	<ul style="list-style-type: none"> • U slučajevima u kojima je oštećena strana (žrtva) dijete, a njegovom/njenom pravnom zastupniku (roditelju, usvojitelju ili staratelju) je zabranjeno da zastupa dijete; <ul style="list-style-type: none"> • Sudija, odnosno predsjednik vijeća, nakon predloga javnog tužioca, organ starateljstva ili <i>ex officio</i> (po službenoj dužnosti), u skladu sa uslovima jednakosti, ako on/ona smatra da je to u najboljem interesu zaštite ličnosti maloljetnika.

	stručno znanje na polju dječijih prava i procedurama koje uključuju maloljetnike u krivičnim postupcima.		
Holandija	Specijalni tutor	Specijalni tutor će zastupati dijete <i>de jure</i> (sa stajališta prava) i u praktičnim situacijama.	<ul style="list-style-type: none"> • Sudija može imenovati posebnog tutora da se bavi pitanjima odgoja i obrazovanja djeteta; • Od službe za brigu o djeci i odbora za zaštitni nadzor se traži da izaberu specijalnog tutora.
Portugal	Tužilac	Javni tužilac može da zastupa dijete. Služba javnog tužioca takođe je odgovorna za zastupanje maloljetnika u građanskim parnicama.	Žrtve do 16. godina starosti mogu se smatrati strankom u sudskom postupku i u tom slučaju mogu imati pravnog zastupnika (član 68. stav 1.) d) o statusu žrtave) Prema Statusu žrtve, gdje je žrtva dijete i gdje postoji sukob interesa između njega/nje i nosioca roditeljskog prava što onemogućava roditelje da predstavljaju njega/nju ili žrtva dijete nije u pratnji njegove/njene porodice ili je odvojena od nje, i u tom slučaju treba imenovati zastupnika za dijete žrtvu u skladu sa zakonom.
Rumunija	Specijalno starateljstvo	Specijalni staratelj ima sva prava i obaveze predviđene zakonom koje se tiču pravnog zastupnika što znači da može obavljati sve procesne radnje u ime djeteta i može	Staratelja može imenovati sud koji je nadležan za slučaj među advokatima posebno imenovanim od strane advokatske komore za svaki sud.

		učestvovati u krivičnom postupku umjesto djeteta, osim u slučajevima u kojima je prisustvo djeteta apsolutno neophodno, kao što je, na primjer, saslušanje djeteta.	
San Marino			<p>Zastupnik djece u sudskom postupku</p> <p>Kada je žrtva krivičnog djela protiv lične slobode ili nasilja djeteta, a djelo je počinio predak, staratelj, usvojitelj, drugi rođaci ili treće lice koji imaju blizak odnos s djetetom ili njegovim/njenim roditeljima, imenuje se poseban skrbnik koga imenuje sudija nadležan za starateljstvo, na neposredan zahtjev istražnog sudije, da zastupa dijete pred sudom u cilju zaštite njegovog/njenog prava. Ako se djelo iz prvog stava ne može procesuirati po službenoj dužnosti (<i>ex officio</i>), žalbu podnosi skrbnik, a rok za podnošenje žalbe teče od dana kada je imenovan za tutora.</p> <p>Procesne radnje na štetu interesa djeteta u kojima posebni tutor nije učestvovao smatraju se ništavnim.</p> <p>S obzirom na pravnu pomoć djeci koju zastupaju tutori, primjenjuju se odredbe član 17.</p>
Srbija	<ul style="list-style-type: none"> • Neformalni staratelj • Privremeni zastupnik (obadvoje u skladu sa porodičnim zakonom) 	Nema podataka	<ul style="list-style-type: none"> • Dijete koje je napunilo deset godina i koje može da rasuđuje ima pravo da traži od organa starateljstva, lično ili preko druge osobe ili institucije, imenovanje neformalnog staratelja ili privremenog zastupnika za

	• Pravni zastupnik		njega/nju.
Španija	Branilac	Branilac zastupa dijete pred sudom i izvan suda	Kada su interesi oca i majke u suprotnosti sa interesima njihovog maloljetnog djeteta , djetetu se imenuje branilac.
„Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija“	Nema odgovora na ovo pitanje		
Turska	Advokat	Advokat zastupa dijete bez traženja njegovog/njenog zahtjeva da osigura zaštitu prava djeteta.	Kada je dijete seksualno zlostavljano ili iskorištavano unutar njegovog/njenog kruga povjerenja, primjenjuju se zaštitne mjere za dijete. U ovom kontekstu, imenuje se staratelj. Sem toga, imenuje se i advokat koji zastupa dijete kada se otvori istraga protiv počinioaca.
Ukrajina	Pravni zastupnik	Nema podataka	Odlukom istražioca/javnog tužioca/istražnog sudije/ sud će imenovati pravnog zastupnika.

Tabela I – Odgovornost pravnog lica (član 26.)

Strane	Može li se pravno lice smatrati odgovornim za krivično djelo utvrđeno u skladu sa članom 26. (Da/Ne) i pod kojim uslovima u skladu sa zakonom?	Druge predviđene mjere u vezi sa temom kruga povjerenja?
Albanija	<p>DA</p> <p>Krivična odgovornost (član 45. Krivičnog zakona)</p> <p>Pravna lica, sa izuzetkom države, su krivično odgovorna za krivična djela koja su izvršili njihovi organi ili predstavnici u njihovo ime ili za njihovu korist. Jedinice lokalne samouprave su krivično odgovorne samo za radnje koje su se desile u toku obavljanja njihovih aktivnosti koje se mogu desiti kod vršenja javnih usluga. Krivična odgovornost pravnih lica ne isključuje ih od fizičkih lica koja su počinila krivično djelo ili su bili saradnici kod činjenja krivičnog djela. Krivična djela i mjere za sankcionisanje koje se preduzimaju protiv pravnih lica kao i procedure za odobrenje i primjenu ovih mjera regulisane su posebnim zakonom.</p>	Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja
Austrija	<p>DA</p> <p>Federalni Zakon Austrije o odgovornosti pravnih lica za krivična djela (Verbandsverantwortlichkeits Gesetz - VBG): predviđa opštu krivičnu odgovornost</p>	Krivična djela počinjena u krugu povjerenja uključena su u opštu krivičnu odgovornost za pravna lica,

	<p>pravnih lica i drugih tijela kao što su partnerstva za sva krivična djela, namjerna i nemamjerna, pored i nezavisno od odgovornosti fizičkih lica koja su uključena.</p> <p>Krivičnu odgovornost pravnog lica podrazumijeva da je krivično djelo učinjeno u korist pravnog lica ili kršenjem obaveze pravnog lica.</p> <p>Glavni kazna protiv pravnog lica je novčana kazna (cf GRETA)</p>	<p>stoga nema dalje mjere predviđene ili koja se smatra neophodnom.</p>
Belgija	<p>DA</p> <p>Krivična odgovornost (član 5. Krivičnog zakona)</p> <p>Kazne predviđene za pravna lica su novčane kazne, oduzimanje, raspuštanje, privremena ili konačna zabrana obavljanja neke aktivnosti, privremeno ili konačno zatvaranje jednog ili više objekata, te objavljivanje ili širenje odluke (cf GRETA).</p> <p>Javna tijela, kao što je savezna država, regioni, zajednica, pokrajina ... ne smatraju se pravnim licima koja se mogu smatrati odgovornim za krivična djela.</p>	<p>Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja</p>
Bosna i Hercegovina	<p>DA</p> <p>Krivična odgovornost: Poglavlje XIV Krivičnog zakona.</p> <p>Pravna lica mogu biti krivično odgovorna; kazne uključuju novčane kazne, konfiskaciju imovine (za krivična djela za koja je predviđena kazna zatvora od najmanje pet godina) te likvidacija pravnog subjekta (kada su njegove aktivnosti u potpunosti ili djelimično korištene u svrhu izvršenja krivičnog djela)</p> <p>(cf GRETA)</p>	

Bugarska	<p>DA</p> <p>Nema krivične odgovornosti za pravne subjekte.</p> <p>Postoji upravna odgovornost pravnog lica (vidi član 83a. Zakona o upravnom kršenju i sankcijama. Na osnovu ovog člana, pravno lice koje se obogatilo ili može da se obogatiti od zločina koje je počinila</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. osoba ovlaštena da sačini oporuku pravnog lica; 2. osoba koja zastupa pravno lice; 3. osoba izabrana da kontroliše i vrši nadzor pravnog lica, ili 4. radnik ili zaposleni kome je pravno lice povjerilo određeni posao, gdje je krivično djelo počinjeno ili je povezano sa ovim poslo, 5. biće kažnjeno u iznosu od 1.000 000 BGN, ali ne manjim nego što je dobit od izvršenog krivičnog djela, kada je djelo imovinske prirode; kaznom od 1.000.000 BGN kada korist nije imovinske prirode ili kada se inos dobiti ne može procjeniti. 	<p>Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja</p>
Hrvatska	<p>DA</p> <p>U skladu sa zakonom, odgovorna osoba je svako fizičko lice koje je zaduženo za aktivnosti pravnog lica ili mu je povjereno izvršenje zadataka koji spadaju u sferu aktivnosti pravnog lica.</p> <p>Krivična odgovornost: Krivični zakon + Zakon o korporativnoj odgovornosti za krivična djela korporativne odgovornosti, zasniva se na utvrđenoj krivici odgovorne osobe. Krivica postoji kada je odgovorna osoba prekršila dužnost pravnog lica ili kada je pravno lice steklo ili želi da stekne nezakonitu materijalnu korist za sebe ili drugu osobu. U skladu sa odgovorom na pitanje 17. Opštog upitnika, Republika Hrvatska je ispunila uslove za izricanje kazne pravnim licima za počinjena krivična djela utvrđena</p>	<p>Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja</p>

	<p>Konvencijom.</p> <p>Sankcije koje se mogu izreći pravnom subjektu uključuju obustavu poslova, novčanu kaznu, zabranu vršenja određenih aktivnosti, zabranu na subvencije, kao i zabranu obavljanja posla sa korisnicima državnog budžeta. (cf GRETA).</p>	
Danska	<p>DA</p> <p>Krivičnu odgovornost reguliše član 306. Krivičnog zakona.</p> <p>Poglavlje 5. Član 27(1). Krivičnog zakona kaže: „To je stanje koje prethodi krivičnoj odgovornosti pravnog lica koje je izvršilo krivično djelo u toku svojih aktivnosti a djelo je uzrokovalo jedno ili više fizičkih lica povezanih sa pravnim licem ili pravno lice kao takvo. "(neslužbeni prevod)</p>	Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja
Finska	<p>DA</p> <p>Krivična odgovornost prema Poglavlju 9. Krivičnog zakona.</p> <p>Na kraju svakog poglavlja krivičnog zakona nalazi se odredba o korporativnoj krivičnoj odgovornosti. Ove odredbe definišu za koja krivična djela u tom poglavlju se izriče korporativna kazna. Odgovornost pravnih lica vezuje se za ona djela utvrđena u skladu sa Konvencijom gdje se smatra da je moguće da je zločin počinjen u okviru pravnog subjekta (pogledajte Krivični zakon poglavlje 17, odjeljak 24; poglavlje 20, odjeljak 13; poglavlje 25, odjeljak 10).</p> <p>Korporaciji može biti izrečena kazna ako je osoba, koja je dio njenih statutarnih tijela ili dio menadžmenta ili koja vrši stvarnu vlast odlučivanja u preduzeću, bila saučesnik u djelu ili dozvolila izvršenje krivičnog djela ili je izostala briga i marljivost potrebna za</p>	Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja

	<p>sprečavanje djela u poslovanju korporacije. Korporativna kazna biće izrečena čak i kada se ne može identifikovati prekršioc ili kada prekršioc nije kažnjen (Poglavlje 9, odjeljak 2.).</p> <p>U slučajevima kada krivična odgovornost nije moguća , još uvijek je moguće donijeti odluku da pravno lice plati nanesenu štetu.</p>	
Francuska	<p>DA</p> <p>Krivična odgovornost: Član 121-2. Krivičnog zakona (za pravna lica osim države):</p> <p>Pravna lica, sa izuzetkom države, krivično su odgovorna za prekršaje počinjene za svoj račun, od strane njihovih organa ili predstavnika, u skladu sa članovima 121-4. i 121-7.</p> <p>Međutim, lokalne javne vlasti i njihova udruženja snose krivičnu odgovornost samo za krivična djela počinjena u okviru njihovih aktivnosti koje se mogu ostvariti putem javnih službi.</p> <p>Krivična odgovornost pravnih lica ne isključuje mogućnost da svako fizičko lice koje je počinitelj ili saučesnik u izvršenju djela bude kažnjeno, u skladu sa odredbama četvrtog stava člana 121-3.</p>	Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja
Grčka	<p>DA</p> <p>Upravna odogovornost: Član 4. Zakona 3625/200.7 (uključujući Fakultativni protokol za zaštitu prava djeteta) navodi da se pravno lice kažnjava ako se bilo koji zločin koji se odnosi na seksualno zlostavljanje ili iskorištavanja djece vrši putem ili u korist ili u ime</p>	Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja

	<p>pravnog lica ili udruženja, od strane fizičkog lica, koje ima ovlaštenje da djeluje za to pravno lice. Sankcije su administrativne i nameću se nezavisno od građanske ili krivične odgovornosti fizičkih lica. Sankcije variraju prema težini prekršaja, stepenu krivice, finansijske snage pravne osobe i počinjenja krivičnog djela u povratu.</p> <p>Pravno lice se smatra odgovornim čak i u slučajevima, gdje je teška povreda radne dužnosti nastala zbog nedostatka nadzora ili kontrole nad fizičkim licem-počiniocem</p>	
Island	<p>DA</p> <p>Krivična odgovornost: Član 19. Opšteg kaznenog zakona</p> <p>Krivična odgovornost se odnosi na svaki subjekt koji, pošto nije fizičko lice, može da uživa prava i obaveze prema zakonu Islanda, uključujući i javna i državna preduzeća s ograničenom odgovornošću, privatne kompanije s ograničenom odgovornošću, kompanija sa mješovitom odgovornošću, evropsku interesnu grupaciju, partnerske organizacije, zadruge, javna udruženja, nezavisne fondacije, upravne vlasti, institute i opštine. Pravno lice može biti samo krivično odgovorno ako je glasnogovornik, radnik ili druga osoba koja djeluje u njegovo ime počinio krivično i nezakonito djelo tokom svog poslovanja. Organi uprave mogu biti krivično odgovorni ako su krivično djelo i nezakonit čin počinjeni tokom aktivnosti koje smatraju uporednim sa poslovanjem privatnih subjekata.</p>	Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja
Italija	<p>DA</p> <p>Krivična odgovornost</p>	Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja

	Zakon 38/2006: kažnjavanje pravnog lica u vezi sa krivičnim djelom seksualnog iskorištavanja maloljetnika, član 25. Zakonodavnog dekreta (d:lgs.) od 8.juna 2001, br.231. o odgovornosti <i>ex crime</i> pravnih lica, predviđa da pravno lice može biti odgovorno za krivična djela dječije prostitucije i dječije pornografije: novčana kazna	
Litvanija	<p>DA</p> <p>Krivična odgovornost: Član 19. Opšteg krivičnog zakona</p> <p>Pravno lice će se smatrati odgovornim za krivična djela koja je počinilo fizičko lice samo u slučajevima kada je fizičko lice počinilo krivično djelo u korist ili u interesu pravnog lica, djelujući individualno ili u ime pravnog lica, s obzirom da je fizičko lice u obavljanju svoje dužnosti u ime pravnog lica bilo ovlašteno da: 1) predstavlja pravno lice, ili 2) donosi odluke u ime pravnog lica, ili 3) kontroliše aktivnosti pravnog lica. Pravno lice može se smatrati odgovornim za krivična djela u takvim slučajevima, kada su krivična djela u korist pravnog lica počinjena od strane zaposlenog kod pravnog lica ili ovlaštenog predstavnika zbog nedovoljnog nadzora ili kontrole.</p> <p>Ovo je definisano za silovanje maloljetnika (st. 6. člana 149. KZ), seksualno zlostavljanje (st. 6. člana 150. KZ), prisiljavanja maloljetnika na seksualni odnos (stav 4. člana 151. KZ), zadovoljavanje seksualne želje kršenjem slobode seksualnog samoodređenja i/ili nepovredivosti maloljetnika (član 1511.), kupovine ili prodaje djeteta (st. 3. člana 157. KZ), iskorištavanje djeteta za pornografiju (član 162. KZ), profitiranje od prostitucije druge osobe (st. 4. člana 307. KZ), uključivanje u prostituciju (st. 3. člana 308. KZ), rasturanje pornografskog materijala (st. 5. člana 309. KZ.)</p>	Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja

Luksemburg	DA Krivična odgovornost: član 34. Krivičnog zakona: kada je počinjeno krivično djelo u ime ili u korist pravnog lica od strane njegovih statutarnih organa ili jednog ili više <i>de facto</i> ili <i>de jure</i> menadžera, ovaj pravni subjekt može se proglasiti krivično odgovornim i mogu mu se izreći sankcije u skladu sa članovima 35-38. (novčana kazna, konfiskacija imovine, isključivanje od učestvovanja na javnim tenderima). Ove odredbe se primjenjuju na sva pravna lica sa izuzetkom države i opština.	Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja
Malta	Nema podataka	Nema podataka
Republika Moldavija	Vjerovatno DA Krivična odgovornost Član 206. Krivičnog zakona definiše da aktivnosti iz stava (1.) ili (2.) koje obavlja javno lice, službenik, stranac ili međunarodni službenik, biće kažnjen kaznom zatvora u trajanju od 15 do 20 godina , sa oduzimanjem prava da obavlja određene poslove i učestvuje u određenim aktivnostima u periodu od 3-5 godina ili kaznom doživotnog zatvora a pravni subjekt biće kažnjen novčanom kaznom u iznosu od 7000 do 9000 konvencionalnih jedinica sa oduzimanjem prava da izvodi određene radove ili likvidacijom pravnog subjekta. Član 206. Krivičnog zakona Moldavije odnosi se na dječiju prostituciju.	Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja
Crna Gora	DA	Prema članu 9. Zakona o zaštiti od porodičnog nasilja (2010.) (koji uključuje seksualno nasilje od strane članova

	<p>Krivična odgovornost</p> <p>Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivične prekršaje.</p> <p>Zakon postavlja nekoliko uslova koji moraju biti kumulativno ispunjeni kako bi postojala odgovornost pravnih lica: 1. potrebno je da je krivično djelo izvršilo fizičko lice; 2. ta osoba mora imati položaj odgovornog lica u pravnom subjektu; 3. osoba odgovorna da djeluje u ime pravnog lica;</p> <p>4. odgovorna osoba djelovala unutar njegovih/njenih ovlaštenja; i 5. odgovornost pravnog lica postoji samo tamo gdje postoji sigurna namjera odgovorne osobe, tj. namjera da obezbjedi neku korist za pravno lice. Pored navedenih uslova, odgovornost pravnog lica postoji i kada su radnje odgovorne osoba u suprotnosti sa poslovnom politikom ili uputstvima pravnog lica. Zakon predviđa tri vrste kazni protiv pravnog lica: 1) kazna; 2) uslovna kazna; i 3) sigurnosne mjere. Kazna može biti novčana kazna i ukidanje statusa pravnog lica.</p> <p>Pravno lice koje može biti odgovoran za krivično djelo je poslovna organizacija, strana kompanija i dio strane kompanije, javno komunalno preduzeće, javna ustanova, domaće i strane nevladine organizacije, investicioni fond, drugi fond (osim fonda koji isključivo obavlja javne funkcije), sportske organizacije, politička stranaka, kao i druga udruženja i organizacije koja unutar svog poslovanja redovno ili povremeno stiču ili dobivaju sredstva i njima upravljaju (cf GRETA)</p>	<p>porodice) državna agencija za upravljanje, druge agencije, ustanove zdravlja i obrazovanja ili druge ustanove imaju obavezu da izvjestite policiju o incidentima nasilja o kojima su saznali u okviru svojih nadležnosti ili tokom obavljanja svojih dužnosti.</p> <p>Kaznom između 100 i 500 EUR kazniće se šef državne uprave, druga tijela, zdravstvena i ustanova socijalne zaštite, nastavnik, vaspitač u predškolskoj ustanovi, te druga lica koja nisu obavijestila policiju o incidentima nasilja za koje su oni znali.</p>
<p>Holandija</p>	<p>DA</p> <p>Krivična odgovornost</p> <p>Pravno lice smatrat će se odgovornim za krivično djelo (uključujući i kazne koje predviđa</p>	<p>Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja</p>

	<p>Lanzarote konvencija) na osnovu člana 51. Krivičnog zakona Holandije.</p> <p>Novčana kazna u iznosu od 100 do 500 EUR biće izrečena:</p> <p>šefu državne uprave, drugom organu, zdravstvenoj i ustanovi socijalne zaštite, nastavniku, vaspitaču u predškolskoj ustanovi, te drugom licu koja nisu obavijestila policiju o incidentima nasilja za koja su oni znali (cf GRETA)</p>	
Portugal	<p>DA</p> <p>Krivična odgovornost</p> <p>Pravna lica i ekvivalentni entitet, sa izuzetkom države, drugih javnih pravnih lica i međunarodnih organizacija javnog prava, smatraju se odgovornim za prekršaje predviđene u članovima 163. do 166. Krivičnog zakona (seksualne prisile, silovanja, seksualno zlostavljanje osobe koja ne može da se brani, seksualno zlostavljanje preko Interneta) kada je žrtva dijete, i čl 171-176. Krivičnog zakona (seksualno zlostavljanje djece, seksualno zlostavljanje zavisnih maloljetnika, seksualne aktivnosti sa adolescentima, prisiljavanje djeteta na prostituciju, navođenje na prostituciju i maloljetničku pornografiju), kada je krivično djelo počinjeno: (i) u njihovo ime i u kolektivnom interesu od strane osoba koje imaju vodeću poziciju u njima ili, (ii) onaj ko djeluju pod nadležnošću navedenih osoba, na osnovu kršenja nadzora ili dužnosti kontrole. Odgovornost pravnih osoba i ekvivalentnih subjekta ne isključuje individualne odgovornosti odgovarajućih agenata.</p> <p>Glavne kazne koje se primjenjuju na pravna lica su novčane kazne ili zatvaranje (Mogu se izreći i sljedeće dodatne kazne: sudski nalog; zabrana obavljanja djelatnosti; zabrana ulaska u određene vrste ugovora ili zaključivanje ugovora sa određenim subjektima;</p>	<p>Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja</p>

	gubitak prava na subvencije i podsticaje; zabrana osnivanja; objavljivanje presude). (cf GRETA)	
Rumunija	<p>DA</p> <p>Krivična odgovornost</p> <p>Krivični zakon, član 135. do 145: Pravni subjekt može biti predmet krivične odgovornosti (osim države i javnih organa vlasti).</p> <p>Odgovornost pravnog lica i ekvivalentnog entiteta ne isključuje individualnu odgovornost zastupnika.</p> <p>Uslovi: (1) radnje su počinjene za ostvarivanje svog djelokruga aktivnosti ili u interesu ili za pravno lice; 2) radnje moraju biti predmet privatne sfere djelovanja.</p> <p>Kazne: novčana kazna + komplementarna kazna (zatvaranje pravnog subjekta; obustava aktivnosti ili jedne od aktivnosti koje pravno lice obavljalo u periodu od 3. mjeseca do 3. godine; zatvaranje pojedinih operativnih jedinica na period od 3. mjeseca do 3. godine; zabranu učešća u postupcima javnih nabavki od jedne do 3 godine; stavljanje pod sudski nadzor; prikaz ili objavljivanje presude o kazni).</p>	Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja
San Marino	<p>DA</p> <p>Upravna i krivična odgovornost</p> <p>Zakon br.6. od 21. januara 2010. proširen Zakonom br. 99. od 29. jula 2013.</p> <p>Prema zakonu, pravna lica se smatraju odgovornim za namjerna krivična djela koja su počinjena u njihovo ime ili u njihovom interesu a počinile su ih osobe koje su ovlaštene</p>	Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja

	<p>da djeluju i njihovo ime. Pravna lica su također odgovorna za djela počinjena u obavljanju njihove djelatnosti, ako su takva djela nastala zbog organizacijskih nedostataka koji se pripisuju pravnom licu, zbog nedostatka nadzora ili kontrole ili uputa vodećeg menadžmenta pravnog lica.</p> <p>Pravna lica su takođe smatraju odgovornim za krivična djela počinjena u kontekstu aktivnosti koja su predmet uputstava ili kontrole drugog pravnog lica s obzirom da se odgovornost na osnovu ovog zakona odnosi i na pravno lice koje propisuje uputstva ili vrši kontrolu. Takva odgovornost će se nastaviti primjenjivati u slučaju transformacija i spajanja pravnog lica.</p>	
Srbija	<p>DA</p> <p>Krivična odgovornost</p> <p>(Zakon o odgovornosti pravnih subjekata za krivična djela iz 2008. godine, Službeni glasnik RS, 97/08)</p> <p>Ovim zakonom uređuju se uslovi odgovornosti pravnih lica za krivična djela, krivične sankcije koje se mogu izreći pravnim licima i pravila postupka u kojem se odlučuje o odgovornosti pravnih lica, izricanju krivičnih sankcija, donošenju odluke o rehabilitaciji, prestanku mjere bezbjednosti ili pravne posljedice osude i izvršenju sudskih odluka. U skladu sa članom 13. ovog Zakona, kazne uključuju novčanu kaznu i ukidanje pravnog lica (cf GRETA).</p> <p>Ako pravno lice prestane da postoji prije okončanja krivičnog postupka, novčana kazna, mjere bezbjednosti i oduzimanje imovinske koristi mogu se izreći pravnom licu koje je njegov pravni sljedbenik, ako je prethodno utvrđena odgovornost pravnog lica koje je</p>	Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja

	prestalo da postoji. (vidi član 8. ovog Zakona).	
Španija	<p>DA</p> <p>Krivična odgovornost</p> <p>Član 31. Krivičnog zakona (o korporativnoj odgovornosti)</p> <p>U okolnostima koje predviđa ovaj zakon, pravni subjekti biće krivično odgovorni:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Za krivična djela počinjena u njihovo ime i za njih, za njihovu direktnu ili indirektnu korist, od strane njihovog pravnog zastupnika ili druge osobe, djelujući samostalno ili kao dio organa pravnog lica, koja je ovlaštena da donosi odluke u ime pravnog lica ili vrši kontrolu i dio je vlasti unutar organizacije. b) Za djela počinjena, u toku poslovanje i u ime pravnog lica i za njegovu direktnu ili indirektnu koristi, od strane onih koji su, predmet organa pojedinaca iz prethodnog stava, možda počinili djela teže povrede dužnosti da prate, nadziru i kontrolišu njihove aktivnosti, s obzirom na specifične okolnosti slučaja. <p>Član 33. Stav 7. tačke b) – g) Krivičnog zakona (kazne koje se primjenjuju na pravno lice)</p> <ul style="list-style-type: none"> (b) Likvidacija pravnog lica. Likvidacija će definitivno izazvati gubitak pravnog statusa kao i kapacitet djelovanja na bilo koji način u pravnim transakcijama ili obavljanju bilo koje vrste aktivnosti, čak i ako je zakonita; c) Obustavljanje aktivnosti pravnog lica na period koji ne može biti duži od pet godina; d) Zatvaranje poslovnih prostorija na period koji ne može biti duži od pet godina; 	Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja

- e) Zabrana obavljanja aktivnosti u budućnosti kroz koje je počinio, favorizovao ili prikrioao krivično djelo. Takva zabrana može biti privremena ili konačna. Ako je privremena, ne može biti duža od petnaest godina;
- f) Zabrana dobijanja javnih subvencija i pomoći, sklapanja ugovora sa javnim sektorom i uživanja poreskih olakšica ili koristi i olakšica socijalne sigurnosti, na period koji ne može biti duži od petnaest godina;
- g) Sudska intervencija u zaštiti prava radnika ili kreditora za vrijeme koje se smatra neophodnim, koje ne može biti duže od pet godina.

Član 116: {...} krivična odgovornost pravnog lica uključuje njegovu građansku odgovornost ..., zajednički i solidarno sa fizičkim licima koja su proglašena krivim za ista djela.

Član 189. Krivičnog zakona (o odgovornosti pravnih lica za krivična djela prostitucije, seksualnog iskorištavanja i korupcije maloljetnika)

Kada je, u skladu sa uslovima iz člana 31. pravno lice odgovorno za prekršaje navedene u ovom poglavlju, pravnom licu će se izreći sljedeće kazne:

- a) Novčanom kaznom od tri do pet puta većom od stečenog profita, ako je za djelo izvršeno od strane pravnog lica predviđena kazna zatvora preko pet godina;
- b) Novčanom kaznom od dva do četiri puta većom od stečenog profita, ako je za djelo izvršeno od strane pravnog lica predviđena kazna zatvora preko dvije godine;
- c) Novčanom kaznom od dva do tri puta većom od stečenog profita, za ostale slučajeve.

U skladu sa pravilima utvrđenim u članu 66. sudije i sudovi mogu izreći kazne na osnovu pododjeljka b) do g) poglavlje 7. član 33.

<p>„Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija“</p>	<p>DA</p> <p>Krivična odgovornost</p> <p>Krivična odgovornost pravnog lica regulisana je članom 28.a. i c. Krivičnog zakona. Zasnovana je na principu pretpostavljene odgovornosti pravnog lica, čija je osnova činjenje ili propust u činjenju odgovarajućeg nadzora od strane organa upravljanja, odgovorne ili druge osobe koja je ovlaštena da postupa u ime pravnog lica. Odgovornost pravnog lica ne isključuje krivičnu odgovornost pojedinca kao počinioca krivičnog djela. (Član 28, stav 1b.). Pravno lice je odgovorno za krivična djela počinjena pod sljedećim uslovima: Prvo, u određenom dijelu, odgovornost za počinjeno krivično djelo pripisuje se pravnom licu. Drugo, zločin počinilo odgovorno lice pravnog lica i treći, da je djelo počinjeno u ime, za račun ili korist pravnog lica.</p> <p>Pravno lice je također odgovorno za krivično djelo koje je počinio njegov zaposlenik ili zastupnik pravnog lica koja je stekao značajnu korist ili drugom nanio značajnu štetu pod uslovima koje reguliše član 28-a.</p> <p>U skladu sa članom 96-a. i 96-b. Krivičnog zakona, glavna kazna za krivična djela koja su počinila pravna lica jeste novčana kazna.</p> <p>Ako sud smatra da je pravno lice zanemarilo svoju dužnost i da postoji potencijalna opasnost od ponavljanja nezakonite aktivnosti u budućnosti, može izreći jednu ili više od sljedećih kazni:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) zabranu dobijanja dozvola, licenci, koncesija, odobrenja ili ostvarivanje drugih prava određenih posebnim zakonom; 2) zabranu učešća u postupcima javnih poziva, odobravanja ugovora o javnim nabavkama i ugovora za javno-privatno partnerstvo; 3) zabranu uspostavljanja novog pravnog lica; 	
--	--	--

	<p>4) zabranu koristi od subvencija i kredita;</p> <p>5) zabranu upotrebe sredstava finansiranja političkih stranaka iz državnog budžeta;</p> <p>6) oduzimanje dozvole, licence, koncesije, odobrenja ili drugog prava utvrđenog posebnim zakonom;</p> <p>7) privremena zabrane obavljanja određenog posla;</p> <p>8) trajna zabrana obavljanja određenih poslova i</p> <p>9) ukidanje pravnog lica.</p>	
Turska	<p>DA</p> <p>Sigurnosne mjere</p> <p>Nema krivičnih sankcija zbog izvršenja krivičnog djela, ali se mogu izreći mjere sigurnosti za djela navedena u Konvenciji protiv pravnih lica (član 20. Krivičnog zakonika). Ove mjere mogu biti (u skladu sa članom 60. Krivičnog zakona): ukidanje dozvole za rad pravnom licu i, zavisno o okolnostima, odredbe koje se odnose na djelimično ili potpuno oduzimanje imovine pravnog subjekta.</p>	Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja
Ukrajina	<p>NE</p> <p>Krivično/upravno pravo ne sadrže norme, koji bi omogućile da se pravna osoba smatra odgovornom za krivične ili administrativne prekršaje zbog počinjenih radnji, koje bi trebale biti kažnjive u Ukrajini kao državi potpisnici Konvencije.</p>	Nema specifičnosti koje se odnose na krug povjerenja